

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİNİN İLK METİNLERİNDE
FİİLLERİN YAPI VE ÇEKİM ÖZELLİKLERİ

FATMA MELİKE KOPUZ

AĞUSTOS 2019

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİNİN İLK METİNLERİNDE
FİİLLERİN YAPI VE ÇEKİM ÖZELLİKLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Fatma Melike KOPUZ

Danışman
Prof. Dr. Erol ÖZTÜRK

BOLU 2019

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Fatma Melike Kopuz'a ait Eski Anadolu Türkçesinin İlk Metinlerinde Fiillerin Yapı ve Çekim Özellikleri adlı çalışma, jürimiz tarafından **Türk Dili ve Edebiyatı** Anabilim Dalında **yüksek lisans tezi** olarak oy birliği / oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

22/08/2019

	Unvan, Ad ve Soyad	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	: Prof. Dr. Erol ÖZTÜRK	
Üye	: Doç. Dr. Sedat BALYEMEZ	
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Bilge KAYA YİĞİT	

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç Dr. Yaşar AYYILDIZ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK UYGUNLUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum, “**Eski Anadolu Türkçesinin İlk Metinlerinde Fiillerin Yapı ve Çekim Özellikleri**” başlıklı çalışmanın yazılmasında, bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, başvuru kaynaklardan yapılan alıntılarının bilimsel kurallara uygun olarak metin içinde, dipnotlarda ve kaynaklarda gösterildiğini, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Fatma Melike KOPUZ

22.08.2019

ÖN SÖZ

Oğuz Türkçesinin tarihi Köktürkler üzerinden Türkişlere ve Oğuz Yabgu Devleti'ne dayanmaktadır. 1038'de Büyük Selçuklu Devleti, 1077'de Anadolu Selçuklu Devleti ve 1299'da Osmanlı Devletinin kurulması Oğuzları İran, Orta Doğu, Anadolu ve Balkanlarda çok önemli bir güç haline getirmiştir.

Oğuz Türklerinin yazılı eserlerinin ne zaman ve nasıl başladığı uzun yıllar tartışılan bir meseledir. Köktürkler döneminde Oğuzcanın varlığı, Doğu Türkçesi eserlerinin ilk Oğuz eserlerine etkisi, Oğuzcanın diğer Türk lehçelerinden ayrılan; ünlü yuvarlaklaşmaları, şahıs eklerinin durumu gibi bazı ses ve şekil özellikleri tartışılan konuların başında gelmektedir. Oğuz Türkçesinin yazı diline geçiş sürecinde ortaya çıkan ilk eserlerin nerede, hangi Oğuz ağzına göre yazıldığı henüz çözüme kavuşmuş değildir. *Gazavatname*, *Danışmendname*, *Cengname*, *Salsalname* gibi varlığı bilinen eserlerin Eski Anadolu Türkçesinin tarihi sınırları içinde yazılmış nüshalarına henüz ulaşılammıştır. Bu durumda bugünkü bilgilere göre Eski Anadolu Türkçesinin ilk örnekleri olarak Konya'da, Hz. Mevlâna, Sultan Veled, Ahmed Fakih tarafından ortaya konulmuş metinler kabul edilecektir. Bu müellifleri Yunus Emre, Şeyyad Hamza ve Hoca Dehhani gibi şairler takip etmiştir.

Anadolu'da yazılan ilk eserlerin her yönüyle incelenmesi ve dil özelliklerinin ayrıntılı olarak ortaya konulması Oğuzcanın tarihi ve bugünkü meselelerine ışık tutacaktır. Bu sebeple tezimizde Oğuzcanın ilk eserleri olarak kabul edilen 13. yüzyıl Selçuklu devri eserleri ele alınmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde Oğuz Türkçesi hakkında bilgiler verilmiş, incelemeye konu olan eserler ve müellifler tanıtılmıştır. İkinci bölümde fiiller yapı (basit, türemiş, birleşik) ve çekim (kip, şahıs ekleri) bakımından incelenmiştir. Çalışmada 13. yüzyıl eserleri taranmış ve elde edilen örnekler referans numaralarıyla birlikte kullanılmıştır. Birleşik fiillerin türleri, unsurları, unsurlarını meydana getiren kelime ve kelime grupları vb. açılardan ayrıntılı olarak tasniflere tabi tutulmuştur. Sonuç kısmında tezde elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Bu tez, bugünkü yazı dilimizin temelini oluşturan Oğuz Türkçesinin ilk metinlerindeki fiilleri kapsamlı olarak ele alan bir çalışmadır. Bu tür çalışmalar tarihi lehçelerin dil özelliklerinin ortaya çıkmasını sağlayacak ve günümüz lehçeleriyle

kıyaslama imkânı sunacaktır. Eski Anadolu Türkçesinin kapsamlı bir gramerinin yazılabilmesi, Anadolu ağızlarında ve diğer Oğuz lehçelerinde karşılaşılan müşkillerin çözümü ve Türkiye Türkçesinin dil gramer sorunlarının çözüme kavuşturulabilmesi için bu tür çalışmalara ihtiyaç vardır. Tezin alanda yapılacak yeni çalışmalara katkı sağlaması temennimizdir.

Çalışmalarım sırasında yardımlarını esirgemeyen, bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım danışman hocam Prof. Dr. Erol Öztürk'e ve bana her konuda fedakarcadestek veren aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Fatma Melike KOPUZ

22.08.2019

ÖZET

ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİNİN İLK METİNLERİNDE FİİLLERİN YAPI VE ÇEKİM ÖZELLİKLERİ

Fatma Melike KOPUZ

Yüksek Lisans Tezi
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Prof.Dr. Erol ÖZTÜRK
Ağustos 2019, 235 + xi Sayfa

Malazgirt Savaşı ile Anadolu'ya yerleşen Türk boylarının çoğu Oğuzlara dayandığı için burada kurulup gelişen yazı dilinin temeli de Oğuzcaya dayanmıştır. Eski Anadolu Türkçesinin ilk dönemi olarak incelenen Selçuklu dönemi Oğuzcası ortaya konan eserler sınırlı olduğu için dil yapısı bakımından yeterince işlenmiş değildir.

Bu çalışmada bugün elimizde olan ve Eski Anadolu Türkçesi yazı dilinin ilk eserleri kabul edilen Yunus Emre Divânı, Şeyyad Hamza'nın manzumeleri, Yûsuf u Zelihâ'sı, Ahmed Fakih'in Çarhnâme ve Kitâb-ı Evsâf-ı Mesacidi'ş-Şerîfe'si, Sultan Veled'in Türkçe Manzumeleri, Hz. Mevlâna'nın Türkçe Beyit ve İbareleri'nin fiilleri üzerinde inceleme yapılmıştır.

Araştırmanın giriş kısmında müellifler ve eserleri hakkında bilgi verilmiş, inceleme bölümünde metinlerde yer alan fiiller yapı ve çekim özellikleri açısından ele alınmıştır. Üç grupta toplanan birleşik fiiller, isim unsurlarındaki Arapça ve Farsçadan alınan kelimelerin durumu açısından ayrıntılı olarak değerlendirilmiş ve çeşitli açılardan tasniflere tabi tutulmuştur. Fiil çekiminde kullanılan kip ve şahıs ekleri tespit edilmiş, metin içindeki buldukları yerlere göre beyit numaralarıyla birlikte verilmiştir. Sonuç bölümünde çalışmada elde edilen bulgular değerlendirilmiş, fiillerin metinler ve dönemler arasındaki kullanım farklılıkları ortaya konulmuştur.

Anahtar kelimeler: Eski Anadolu Türkçesi, Fiil, 13. Yüzyıl

ABSTRACT

THE VERB CONSTRUCTION AND CONJUGATION IN THE FIRST TEXTES OF OLD ANATOLIAN TURKIC

Fatma Melike KOPUZ

**Master Thesis
Department of Turkish Language and Literature
Supervisor: Professor Dr. Erol ÖZTÜRK
Ağustos 2019, 235 + xi Pages**

As most of Turkish (boy) who settled down in Anatolia are based on Oguz Turks, the origins of written language are based on Oguz language. Seljuks period which is viewed as first period of old Anatolian Turkish couldn't be studied enough in terms of language structure.

In this study, we analysed old Anatolian Turkish works that are accepted as the first Works such as Yunus Emre Dîvân, poems of Şeyyad Hamza, Yûsuf u Zelihâ, Ahmed Fakih's Çarhnâme and Kitâb-ı Evsâf-ı Mesacidi'ş-Şerife, Sultan Veled's Turkish Poems, Hz. Mevlâna's Turkish Couplets ve Sentence.

In the introduction part, same informationis given about authors and their works. In review part, the verbs in the text are discussed in terms of structural characteristics. Compound verbs classified in three groups are analysed indetailed with the nouns that are transferred from Arabic and Persian language. In addition to this, mode and suffixed used in the verbs are detected anda re given with complet numbers according to their place in the work. In the conclusion part, finding obtained in the study were evaluated, the differences in using verbs in different periods are discussed.

Key words:Old Anatolian Turkish, Verb, 13th Century

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	ii
ETİK UYGUNLUK BEYANI.....	iii
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi

BÖLÜM I

1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Kapsamı ve Metodu	1
1.1.1. Araştırmanın Önemi	1
1.1.2. Araştırmanın Yöntemi	2
1.2. Eski Anadolu Türkçesi Devresi	3
1.2.1. Eski Anadolu Türkçesinin İlk Eserleri	5
1.3. Araştırmada Kullanılan Eski Anadolu Türkçesi Eserleri.....	7
1.3.1. Mevlâna Celâleddin Rûmî, Şiirleri.....	7
1.3.2. Yunus Emre, Divân	8
1.3.3. Sultan Veled, Türkçe Şiirleri.....	10
1.3.4. Şeyyad Hamza, Yûsuf u Zelihâ / Manzumeleri.....	10
1.3.5. Ahmed Fakih, Kitâb-ı Evsâf-ı Mesâcidi’ş-Şerife / Çarhnâme	11
1.3.6. Hoca Dehhânî, Şiirleri	12
1.4. Eski Anadolu Türkçesinin Dil Özellikleri.....	13

BÖLÜM II

2. FİİLLER.....	15
2.1. Yapı Bakımından Fiiller.....	16
2.1.1. Basit Fiiller	16
2.1.2. Türemiş Fiiller	18
2.1.3. Birleşik Fiiller.....	23
2.1.3.1. İsim ve Yardımcı Fiilden Oluşanlar.....	23
2.1.3.1.1. Ol- Yardımcı Fiiliyle Kurulanlar	24

2.1.3.1.2. İt- Yardımcı Fiiliyle Kurulanlar	46
2.1.3.1.3. Eyle- Yardımcı Fiiliyle Kurulanlar	54
2.1.3.2. Fiil ve Tasvir Fiilden Oluşanlar	72
2.1.3.2.3. Süreklilik Fiili	76
2.1.3.2.4. Yaklaşma Fiili	85
2.1.3.3. İsim ve Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller (Deyimleşmiş).....	86
2.1.3.3.1. Tek Ögeli Kalıplaşmış Birleşik Fiiller	86
2.1.3.4. Diğer Fillerle Yapılan Deyimler	89
2.1.3.3.2. İki Ögeli Kalıplaşmış Birleşik Fiiller	119
2.1.3.3.3. Üç Ögeli Kalıplaşmış Birleşik Fiiller.....	125
3. FİİL ÇEKİMİ.....	126
3.1. Fiillerin Basit Çekimi	126
3.1.1. Bildirme Kipleri.....	126
3.1.1.1. Geniş Zaman.....	126
3.1.1.3. Görülen Geçmiş Zaman.....	139
3.1.1.4. Duyulan Geçmiş Zaman	152
3.1.1.5. Gelecek Zaman	156
3.1.2. Tasarlama Kipleri	159
3.1.2.1. Emir Kipi	159
3.1.2.2. İstek Kipi	172
3.1.2.3. Şart Kipi.....	185
3.2. Fiillerin Birleşik Çekimi	191
3.2.1. Hikâye Birleşik Çekimi	192
3.2.1.1. Geniş Zamanın Hikâyesi	192
3.2.1.2. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi	194
3.2.1.3. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi	195
3.2.1.4. İstek Kipinin Hikâyesi	196
3.2.1.5. Şart Kipinin Hikâyesi	197
3.2.2. Rivayet Birleşik Çekimi	198
3.2.2.1. Geniş Zamanın Rivayeti	198
3.2.3. Şart Birleşik Çekimi	199
3.2.3.1. Geniş Zamanın Şartı	199
3.2.3.2. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı	201
4. ŞAHİS EKLERİ.....	202
4.1. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri.....	202

4.2. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri	204
4.3. Emir Çekiminde Kullanılan Şahıs Ekleri	206
5. KUVVETLENDİRME VE İHTİMAL ÇEKİMİ	208
6. EK FİİL	210
6.1. Geniş Zaman Çekimi.....	210
6.2. Görülen Geçmiş Zaman Çekimi.....	220
6.3. Duyulan Geçmiş Zaman Çekimi	222
6.4. Şart Çekimi.....	223
7. FİİLLERDE SORU ŞEKLİ	228
8. SONUÇ	230
KAYNAKLAR	233

KISALTMALAR LİSTESİ

- ŞH.Yu.Z** : Şeyyad Hamza, Yûsuf u Zelihâ
ŞH. Ma : Şeyyad Hamza, Manzumeler
AF.Ça : Ahmed Fakih, Çarhnâme
AF. Ki : Ahmed Fakih, Kitâb-ı Evsaf-ı Mesâcidi'ş-Şerife
YE.D : Yunus Emre, Divân
SV.Reb. : Sultan Veled, Rebabname
SV.İbt. : Sultan Veled, İbtidaname
SV. : Sultan Veled, Türkçe Manzumeler
HD. : Hoca Dehhânî Şiirleri
M. : Mevlâna, Türkçe Beyit ve İbareler

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Kapsamı ve Metodu

Bu çalışma; Eski Anadolu Türkçesinin ilk eserleri kabul edilen Yunus Emre Dîvânı, Yûsuf u Zelihâ (Şeyyad Hamza), Çarhnâme, Kitâb-ı Evsâf-ı Mesâcidi's-Şerîfe (Ahmed Fakih), Türkçe Manzumeler (Sultan Veled), Türkçe Beyit ve İbareler (Hz. Mevlâna) ve Hoca Dehhanî'nin Şiirler'inde kullanılan fiilleri kapsamaktadır. Metinlerde geçen fiiller; yapı, kip, şahıs ekleri ve çekim özellikleri açısından incelenmiştir.

13. yüzyılda yazıldığı kabul edilen bu eserlerde kullanılan olan fiiller belli özellikleri açısından tasnif edilmiştir. Çalışmada ortaya çıkan veriler Anadolu'da başlangıçta sözlü olarak kullanılıp 13. yüzyıldan itibaren yazıya geçirilen Oğuz Türkçesinin kelime varlığı içindeki fiillerin durumunu ortaya koymaktadır. Çalışma eserlerin taranması yoluyla elde edilen verilerin alanın bilimsel çalışmaları ışığında incelenmesi yoluyla gerçekleştirilmiştir.

1.1.1. Araştırmanın Önemi

Köktürklerin Batı kolundan indikleri kabul edilen Oğuz Türkleri başlangıçta Oğuz Yabgu Devleti'ni kurmuşlar zamanla siyasi bakımda güçlenerek Büyük Selçuklu Devleti'ni vucuda getirmişlerdir. Gaznelilerle yaptıkları Dandanakan Savaşı'ndan sonra Selçuklular, Anadolu Beylikleri ve Osmanlı döneminde Horasan, İran, Azerbaycan, Anadolu, Balkanlar, Kıbrıs ve Ege adaları, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da hüküm sürmüşlerdir. Oğuz Türklerinin başlangıçta sözlü olarak kullandıkları Oğuz Türkçesi 13. yüzyıldan itibaren yazı dili hâline gelmiştir.

11. yüzyıldan 13. yüzyıla kadar sözlü olarak kullanılan Oğuz Türkçesi,Anadoluda13. yüzyıldan itibaren Sultan Veled'in Türkçe şiirleri, Yunus

Emre'nin Divân'ı, Ahmed Fakih'in Çarhnâme, Kitâb-ı Evsâf-ı Mesâcidi's-Şerîfe, Hoca Dehhânî'nin şiirleri, Şeyyad Hamza'nın Yûsuf u Zelihâ adlı eserleriyle ilk yazılı örneklerini vermeye başlamıştır. Oğuz Türklerinin dilinin Anadolu'da yazı dili olma süreci, bu yazı dilinin dayandığı lehçe ve ağızlar, ilk eserleri, eserlerin dil özellikleri ve karışık dil meselesi araştırmacıların aydınlatmaya çalıştığı konular arasındadır.

Yüksek lisans tezi olarak yaptığımız bu çalışmada Oğuz Türklerinin bilinen ilk metinlerinde kullanılan fiiller ele alınmış, alan araştırmalarına kaynak teşkil edeceği düşüncesiyle bu konuda bir envanter ortaya konulmuştur.

Eski Anadolu Türkçesinin yazılı ilk ürünlerinde kullanılan fiillerin çekim özelliklerinin ortaya konulması Eski Anadolu Türkçesi araştırmaları açısından önemlidir. Ayrıca elde edilen bulgular Türkçenin Anadolu'daki ilk şekliyle bugünkü Türkiye Türkçesi arasında kıyaslanma imkânı verecek, Eski Türkçeden günümüze fiillerin ses ve şekil bilgisi açısından gösterdiği gelişmelerin tespitine katkı sağlayacaktır.

1.1.2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmamızda Eski Anadolu Türkçesinin ilk metinleri olarak değerlendirilen metinler için Mecdut Mansuroğlu'nun yayınladığı Hz. Mevlâna Celâleddin Rûmi'de Türkçe Beyit ve İbareler, Sultan Veled'in Türkçe Manzumeleri, Anadolu Türkçesi 13. Asır Dehhânî ve Manzumeleri; Sadettin Buluç'un yayınladığı Şeyyad Hamza'nın Beş Manzumesi, Şeyyad Hamza'nın Bilinmeyen Bir Mesnevisi, Şeyyad Hamza'nın Lirik Bir Şiiri çalışmaları ile yine Şeyyad Hamza'nın Yusûf u Zelihâ'sı için Osman Yıldız'ın çalışması; Yunus Emre Divânı için Faruk Kadri Timurtaş yayını; Ahmed Fakih'in Kitâb-ı Evsâf-ı Mesâcidi's-Şerîfe'si için Hasibe Mazıoğlu yayını; Çarhnâme'si için de Mecdut Mansuroğlu yayınları taranarak incelenmiştir.

Metinlerde taranan örnekler kısaltmalar ile parantez içerisinde beyit ve dize numaraları da verilerek gösterilmiştir. Yunus Emre Divânı'nda, Hoca

Dehhânî'nin şiirlerinde ve Sultan Veled'in manzumelerinde ise şiirler de numaralandırılarak verilmiş ve ardından örneklerin sırasıyla hangi beyit ve dizelerde yer aldıkları belirtilmiştir.

1.2. Eski Anadolu Türkçesi Devresi

XI-XII. yüzyıllarda Batı Türkistan'dan Horasan ve Anadolu'ya gerçekleştirilen yoğun Oğuz göçleri sayesinde bölgede nüfuzunu artıran Oğuz Türkleri 1038'de Büyük Selçuklu Devleti'ni, 1071 Malazgirt Savaşı ile de Anadolu'da bağımsız bir Anadolu Selçuklu Devleti'nin kurulmasını sağlamışlardır. Bu durumunun doğal sonucu olarak bölgede Oğuzca'ya dayalı yeni bir yazı dili oluşmaya başlamıştır (Korkmaz 2013:81).

Batıya gelen Oğuzların 11. ve 12. yüzyıllarda sözlü olarak, 13. yüzyıldan itibaren de yazılı olarak Horasan, İran, Anadolu, Azerbaycan, Balkanlar, Kıbrıs, Suriye ve Irak'ta kullandıkları dil Oğuz Türkçesidir. Selçuklular, Beylikler, İlhanlılar, Akkoyunlular, Karakoyunlular, Beylikler ve Osmanlılar döneminde kullanılmıştır.

Eski Anadolu Türkçesini Anadolu'nun geçirdiği siyasi ve sosyal gelişmelere paralel olarak; 1. Selçuklu devri, 2. Beylikler devri, 3. Klasik Osmanlı Türkçesine geçiş devri olmak üzere kendi içinde üç başlık altında incelemek mümkündür.

Selçuklu Devleti'nin kuruluşundan sonra devam eden göçler Anadolu'yu bir Türk yurdu haline getirmiştir. Bu dönemde resmi dil olarak Farsçanın kullanılmış olması Oğuzcanın yazı dili olarak kullanılmasını geciktirmiştir. Yeni yazı dillerinin oluşması ancak XIII. yüzyılda kendini gösterebilmiştir.

Anadolu'da Eski Türk yazı dilinden ayrılıp yeni bir yazı dilinin kuruluşunun tam anlamıyla Beylikler devrinde gerçekleştiği söylenebilir. Bu devrede yerli ve milli yazı diline geçiş tamamlanmış, Anadolu Beyliklerinin Türkçeyi hakim kılma gayreti önemli eserlerin ortaya konulmasına sebep olmuştur.

Oğuzlar, o dönemin tarihi, siyasi ve sosyal koşulları dolayısıyla yer yer Karluk, Kıpçak, Peçenek, Basmil, Yabgu gibi öteki Türk boyları ile de temasları bulunduğu için lehçenin temel yapısında bir değişiklik olmamakla birlikte, kendi boyları arasındaki ağız ayrılıkları bir yana, yer yer öteki Türk kavimleri ile oluşan karşılıklı etkileşimlerin de etkisinde kalmışlardır (Korkmaz 2013:41).

13. yüzyıldan 15. yüzyılın ikinci yarısına kadar devam eden Eski Anadolu Türkçesi; Batı Türkçesi, Oğuz Türkçesi, Eski Osmanlıca gibi adlarla da anılmıştır. İlk örnekleri Hz Ali Gazavatnameleri, Danişmentnameler, Salsalname, Şeyh San'an Hikâyesi olmakla birlikte bu eserlerin o döneme ait örnekleri elimizde yoktur. Bu sebeple Eski Anadolu Türkçesinin ilk örnekleri olarak Mevlâna, Sultan Veled, Yunus Emre, Ahmed Fakih, Şeyyad Hamza, Hoca Dehhânî gibi müelliflerin eserleri sayılmaktadır.

Eski Anadolu Türkçesinin Anadolu'da yazı dili oluşuyla alakalı olarak bazı görüşler ortaya atılmıştır. Bu görüşlerden en önemlisi Reşit Rahmeti Arat'a aittir. Arat'a göre Karahanlı edebî diliyle Eski Anadolu Türkçesi arasında organik bir bağ vardır. Geçiş devrini temsil ettiği ileri sürülen "karışık dilli eserler" bu düşüncenin kaynağını oluşturur. Zeynep Korkmaz da "Selçuklular Çağı Türkçesinin Genel Yapısı" adlı yazısında bu görüşü desteklemiştir (Ercilasun 2004:436).

"Geçiş devri" fikrine Şinasi Tekin itiraz etmiş, Oğuz şivesine aykırı özellikler taşıyan Eski Anadolu Türkçesi metinlerinin dilinin, Eski Türk yazı dilinin etkisiyle olmadığını savunmuştur. Tekin'e göre bu tür eserlerde görülen ikilik Eski Anadolu Türkçesinin tarihi gelişmesiyle ilgili organik özelliklerden değil ya o eserlerin farklı bölgelerde kopya edilmesinden yahut da Orta Asya'dan Anadolu'ya gelen yazarların eserlerinde kendi şivelerinin özelliklerini kullanmış olmalarından kaynaklanmıştır (Korkmaz 2013:82).

Korkmaz'a göre karışık dilli eserler Harezm bölgesinde XI-XIII. yüzyıllar arasındaki devreye aittir ve bu eserler eski Doğu Oğuzcasını temsil etmektedir (Korkmaz 1994:55-64).

XIII. yüzyıldaki Moğol akını ile Anadolu'nun büyük dalgalar halinde Oğuz göçleri ile beslenmiş olması, Oğuzca'nın Anadolu'daki şekillenmesini etkilemiş ve konuşma dilinin yazı diline daha yoğun olarak aktarılmasına yol açmıştır. Türkmen beyleri de buldukları yerlerde Arap ve Acem kültürüne fazla itibar etmeyip Türk diline verdikleri büyük önem ile şair, edip ve ilim adamlarını koruyarak Oğuzcanın gelişimine katkıda bulunmuşlardır. Bu durum yüzlerce telif ve tercüme eserin ortaya çıkmasına yol açmıştır (Korkmaz 1994:55-64).

Anadolu bölgesi, Eski Türk yazı dilinden ayrılıp yepyeni karakterde müstakil bir yazı dilinin kuruluşunu Beylikler Devri Türkçesine borçludur. Bugüne kadar yazı dilimizin kuruluş ve gelişmesinde Beylikler Devri Türkçesinin büyük payı vardır (Korkmaz 1981:583-589). Selçuklular döneminde ilk örneklerini verip Anadolu Beylikleri döneminde gelişmiş hâline ulaşan Eski Anadolu Türkçesi 15. yüzyılda daha farklı bir mecraya girmiş ve 15.yüzyılın ikinci yarısından itibaren yerini Osmanlı Türkçesine bırakmıştır.

1.2.1. Eski Anadolu Türkçesinin İlk Eserleri

Anadolu Selçukluları devrinde Arapça ve Farsçanın ilim, edebiyat ve devlet yazışmaları gibi her alandaki üstünlüğüne rağmen Anadolu'da XIII. yüzyıl içinde Türkçe bazı eserlerin yazıldığı bilinmektedir. Şeyyad İsa'nın, Hz. Ali'nin Salsal adlı bir devle mücadelesini anlatan nazım-nesir karışık Salsalnâme'si; yazarı belli olmayan Şeyh San'an Hikâyesi, Anadolu'daki ilk İslam fetihlerini işleyen Battalnâme, İbni Alâ'nın 1245 yılında Hükümdar İzzeddin Keykavus'un emriyle yazdığı, ilk Selçuk istilasında Anadolu'ya gelerek Danişmentliler devletini kuran Danişment Gazi'nin şahsiyeti etrafında şekillenen Danişmendnâme gibi eserler elimizde bulunmayan fakat varlıkları tarihi kaynaklarla anlaşılan eserlerdir (Korkmaz 2013:82).

Eski Anadolu TürkçesininSelçuklu devri olarak bilinen ilk devresinde Oğuz Türkçesi bir yandan konuşma diline dayalı bir yazı dili oluşturma mücadelesi verirken bir yandan da Arapça ve Farsçaya karşı mücadele yürütmüştür. Bu dönemde ortaya konan eserler sınırlı sayıda olup daha çok dini konularda yazılmış öğretici nitelikte

eserlerdir. Selçuklu döneminde ortaya çıktığı bilinen ve 13. yüzyıla tarihlendirilen eserler; Hz. Mevlâna'nın Türkçe beyitleri, Sultan Veled'in şiirleri, Hoca Dehhânî'nin gazelleri, Hoca Ahmed Fakih'in Çarhnâme ve Kitâb-ı Evsâf-ı Mesâcidi'ş-Şerîfesi, Şeyyad Hamza'nın Yûsuf u Zelihâ'sı ve Yunus Emre'nin Divânı'dır.

Bu dönemde tarihi belli olmayan ve bazı araştırmacılarca karışık dilli olarak ifade edilen eserler de vardır. Nâsırüddin b. Ahmed b. Muhammed'e ait XII. yüzyılın ikinci yarısı ile XIII. yüzyılın ilk yarısında yazılmış olabileceği düşünülen bir vaaz kitabı niteliğindeki *Behcetü'l-Hadâik fi Mev'izetü'l-Halâik*, Ali adlı bir şair tarafından 1233'te meydana getirilen ve Türk diliyle yazılmış ilk Yûsuf kıssası kabul edilen *Kıssa-ı Yûsuf*, Ebû Hüseyin Ahmed b. Muhammed el-Kudûrî el-Bağdâdî'nin el-Muhtasar adlı Arapça eserinin çevirisi olan *Kudurî Tercümesi*, Fakih Yakut Arslan'ın Farsçadan çevirdiği *Kitâbü'l-Ferâiz*, *Kitâb-ı Gunya*, *Kitâb-ı Güzîde* gibi eserlerdir. “Bu eserlerin dil yapısı Oğuzca özellikler yanında Doğu Türkçesine özgü birtakım hususiyetleri de taşıdığı ve fiil yapısında olga/bolga veya olgay/bolgay şekilleri yer aldığı için karışık dilli eserler olarak adlandırılmıştır (Korkmaz 2013:82).” Karışık dilli olarak ifade edilen bu eserler Oğuz Türkçesi özelliklerinin yanında Doğu Türkçesinin bir kısım özelliklerini de barındırırlar.

İkinci devre olan Beylikler dönemi Türkçesinde Oğuzca 14. yüzyılda Anadolu'da Doğu Türkçesinin kalıntılarından ayıklanıp yeni bir yazı dili halinde gelişmiştir. 14. yüzyılı içine alır. Türkçenin bu dönemde yazı dili haline gelmesinde beylerin tutumları büyük rol oynamıştır. Beylerin kendi milli dil ve kültürlerine değer verip Türkçe yazan ilim adamları ve şairleri koruduğu, teşvik ettiği görülür. Teşvikler sayesinde Eski Anadolu Türkçesiyle çok sayıda önemli eser yazılmıştır. Türkçe Anadolu'da bir yazı ve edebiyat dili olmanın sağlam temellerine kavuşmuştur.

15. yüzyıldan itibaren Eski Anadolu Türkçesinin 3 devresi sayılabilecek Osmanlı Türkçesine geçiş dönemi başlar. 15. yüzyılın ikinci yarısına kadar devam eden devrede yazılan eserler daha çok klasik edebiyat formundadır.

1.3. Araştırmada Kullanılan Eski Anadolu Türkçesi Eserleri

Araştırmamızda Eski Anadolu Türkçesinin Selçuklu devresinde kaleme alınan ilk eserleri kullanılmıştır. Karışık dilli olarak bilinen eserlerin yazılış tarihleri üzerinde ittifak sağlanmadığından çalışmaya dahil edilmemişlerdir.

1.3.1. Mevlâna Celâleddin Rûmî, Şiirleri

Mevlâna Celâleddin Rûmî Eylül 1207'de Belh şehrinde dünyaya gelmiş, Aralık 1273'te Konya'da vefat etmiştir. Hakkındaki bilgiler Ahmed Eflâkî'nin Menâkıbu'l-Ârifin, Feridüddin bin Ahmed'in Risâle-i Sipehsalar'ı ve Oğlu Sultan Veled'in yazmış olduğu Ma'ârif adlı eserlerine dayanmaktadır.

Babası Sultanü'l-Ulemâ Bahaeddin Veled, Annesi Belh emirinin kızı Mümine Hatundur. Soyu Hz. Ebubekir'e kadar uzanmaktadır (Can 1995: 31-32). Ailesi fikir ve inanç ayrılığı sebebiyle Belh'ten ayrılmış, önce Nişâbur, Bağdat'a, Hicaz yolundan Malatya'ya sonra da Larend'e gelmiştir. Aile Alaeddin Keykubad'ın daveti üzerine Konya'ya yerleşmiştir (Can 1995: 40).

Eğitimini babası Bahaeddin Veled'den alan Mevlâna, 1231'de babasının ölümü üzerine Burhaneddin Tırmızî, Şems-i Tebrizî gibi âlimlerinden tasavvuf ilmini öğrenmiştir. Uzun yıllar süren eğitimi neticesinde tefsir, hadis, fıkıh, lügat, Arapça gibi ilimleri tahsil etmiş, asrının önde gelen bilginlerinden olmuştur. Seyyid Burhaneddin'e mürid olup dokuz yıl hizmet ettikten sonra Şem-i Tebrizî'nin şiddetli ve değiştirici tesiri altına girmiştir (Köprülü 1976:217).

Hz. Mevlâna'nın *Mesnevi*, *Dîvân-ı Kebîr*, *Fihî Mâ-fih*, *Mecâlis-i Seb'a*, *Mektûbât* adıyla Farsça yazılmış eserleri vardır.

Türkçe şiirleri biçim yönünden farklılık arzeder. Bazı şiirlerinin bir dizesi Farsça bir dizesi Türkçedir. Bazı şiir ve rubailer ise tamamen Türkçedir (Mazıoğlu 2009 :813). Mevlâna'nın Türkçe şiirleri, Veled Çelebi İzbudak, M. Martinovitz, M. Şerafettin

Yaltkaya, Hasan Ali Yücel, Asaf Hâlet Çelebi, Saadettin Nushet Ergun, Mecdut Mansuroğlu ve Hasibe Mazıoğlu tarafından işlenmiştir.

Çalışmamızda Mecdut Mansuroğlu'nun "Mevlâna Celaleddin Rûmî'de Türkçe Beyit ve İbâreler" adlı yazısında ortaya konulan 10 şiir esas alınmıştır.

1.3.2.Yunus Emre, Divân

Yunus Emre'nin Risaletü'n-Nushiyye adlı eserinin sonundaki *Söz tarih yidi yüz yidiyidi /Yunus canı bu yolda fidiyidi* sözlerinden 1307'de hayatta olduğu anlaşılmaktadır. Adnan Erzi'nin Beyazıt Devlet Kütüphanesinde bulduğu bir yazmada şu ifadeler vardır: *Vefât-ı Yunus Emre, müdde-i ömr 82, sene 720*. Bu bilgilere göre Yunus Emre 1240/1'de doğmuş 82 yıl yaşadıktan sonra 1320/1'de vefat etmiştir (Gölpınarlı 2006:XXVII-XXVIII). Fuad Köprülü *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar* adlı eserinde Yunus Emre'nin 13. yüzyılın sonu ve 14. yüzyılın başlarında yaşamış bir derviş olduğunu söylemiştir (Köprülü 1993: 261-263).

Menkıbevi hayatı hakkındaki bilgilere ise Hacı Bektaş-ı Velî Vilâyetnâmesinde rastlanır. Vilâyetnâme'de onun Sivrihisar'ın Sarıköy'ünde doğduğu, mezarının da bu köye yakın bir mevkide bulunduğu kaydedilir. Ümmi olup olmadığı, hangi tarikate mensup oluşu, nerede yaşadığı konusunda kaynaklarda muhtelif bilgiler vardır. Abdülbaki Gölpınarlı, divanındaki bazı beyitlerden hareketle onun Konya'da eğitim almış olabileceğini ileri sürer.

Abdülbaki Gölpınarlı ve Faruk Kadri Timurtaş Sivrihisarlı olduğunu, Şakayık Tercümesi Bolu havalisinde yaşadığını, Aşık Çelebi Meşairü'ş-Şuarâ'da Bolulu olduğunu, Fuad Köprülü Sivrihisar civarında yahut Bolu'nun Sakarya'ya yakın karyelerinden birinde yaşadığını bildirir (Tatçı 2011:9-10).

Yunus Emre'nin şiirlerinden iyi bir tahsil görüp, Arapça ve Farsçayı bildiği, tefsir, hadis, İslâm tarihi gibi dinî ilimleri okuduğunu düşünenler olduğu gibi bazı

beyitlerine bakarak ümmîliğini ileri sürenler de olmuştur. Şiirlerine bakıldığında Yunus'un Tapduk Emre'nin dergahında olgunlaştığı anlaşılmaktadır.

Yunus Emre'nin en önemli yönü Anadolu'da Türkçenin ilk ve en güzel örneklerini vermiş olmasıdır. Oğuzcanın Anadolu'da müstakil bir yazı dili olarak kuruluşunda en büyük görevi yüklenmiş olan bir edebi şahsiyettir (Korkmaz 1984:272-278).

XIII. yüzyıl Anadolu sahasında Oğuz Türklerinin konuşup yazdığı dilin en önemli temsilcisi olan Yunus Emre'nin Risâletü'n-Nushiyye ve Dîvân olmak üzere bilinen iki eseri vardır. Risâletü'n-Nushiyye, manzum ve mesnevi tarzında yazılmış tasavvufi bir nasihatnamedir. Bu eserde derin fikirler yeni bir üslup ve yeni temalarla verilmektedir. Eserin Fatih Nüshası 563 beyittir. Karaman Nüshasında 535 beyit vardır. Bu eser, Abdülbaki Gölpınarlı tarafından tıpkıbasımı olarak yayımlanmıştır. Eser Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih 3889 numarada kayıtlı Yunus Emre Divânı'nın başında yer almaktadır. Abdülbaki Gölpınarlı dışında eserin Mustafa Tatçı, Osman Horata-Umay Günay, Yusuf Subaşı tarafından Latin harfleriyle çeşitli neşirleri yapılmıştır.

Yunus Emre'nin Divân'ı üzerinde çok sayıda çalışma yapılmıştır. Abdülbaki Gölpınarlı tarafından yapılan çalışmada Yunus Emre Divânı'nın en eski nüshalarına dayanılarak başka şair ve Yunusların şiirlerinden ayıklanmıştır. Bu baskıda 356 şiiri vardır. Bunlardan 287'si hece, 69'u da aruzla yazılmıştır. Burhan Toprak, "Yunus Emre Divânı I-III" adıyla divanı yeni harflerle yayınlamıştır. Faruk Kadri Timurtaş, Divân'ın ilmi yayını yapmıştır (Yûnus Emre Divânı, İstanbul, 1972). Dîvân üzerinde son ilmi çalışmalar Mustafa Tatçı'ya aittir.

Yûnus Emre, Türklerde Ahmed Yesevî ile başlayan tasavvuf şiiri geleneğini kendine has bir üslupla Anadolu'da yeniden ortaya koyar. Bu yönüyle Eski Anadolu Türkçesinin meydana gelmesinde önemli bir rol oynamıştır. Yunus'un kullandığı kelime ve ifade kalıpları Türkçenin edebî bir dil olma yolunda dönüm noktası olmuştur.

1.3.3.Sultan Veled, Türkçe Şiirleri

Mevlâna'nın oğlu olan ve Mevlevîlik tarikatını kuran Sultan Veled'in Farsça yazılmış Divân'ı ve Ma'ârif adlı eserlerinin içerisinde Türkçe şiirler de bulunmaktadır. Eski Anadolu Türkçesinin ilk örneklerinden sayılan Sultan Veled'in Türkçe şiirlerinde tasavvufî konular ele alınır. 1291'da yazılmış olan İbtidânâme'de 76, 1301'de yazılan Rebâbnâme'de 162 Türkçe beyit vardır. Divân'ında Türkçe-Farsça yazılmış şiirler olduğu gibi Türkçe-Farsça-Rumca şiirler de bulunmaktadır. Divân'ındaki Türkçe beyitler, Veled Çelebi İzbudak ve Feridun Nâfiz Uzluk tarafından yayımlanmıştır. Necip Asım da Sultan Veled'in bir gazelini yayımlamıştır. Divân'daki toplam Türkçe beyit sayısı 129'dur.

Sultan Veled'in sayısı 367'ye ulaşan tüm Türkçe şiirleri 1958'de Mecdut Mansuroğlu tarafından bir inceleme ile yayımlanmıştır. "Sultan Veled'in Türkçe Manzumeleri" adlı çalışma transkripsiyonlu metin ve dil incelemesini içine alır (Mansuroğlu 1956).

1.3.4. Şeyyad Hamza, Yûsuf u Zelihâ / Manzumeleri

Şeyyad Hamza'nın 13. yüzyılın sonunda yaşadığını ve Nasreddin Hoca ile görüşüğünü düşünülür. Lâmiî'nin Letâif adlı eserindeki fıkralar buna delil olarak gösterilmiştir. Rıfkı Melul Meriç. Akşehir'de Nasreddin Hoca mezarlığında Şeyyad Hamza'nın kızı Aslı Hatun'a ait hicri 749 miladi 1348 tarihli bir mezar taşı bulunduğunu iddia etmiştir. Metin Akar bir mersiyeyle dayanarak hicri 749 tarihinde hayatta olduğunu iddia eder (Demirci-Korkmaz 2008: 8-9). Bu bilgiler şairin 13. yüzyılda doğup 14. yüzyılda ölmüş olduğunu ortaya koymaktadır.

Dehri Dilçin'in 1946'da yayımladığı Yûsuf u Zelihâ adlı eserin giriş kısmında Şeyyad Hamza hakkında bilgi verir.

Şairi ilim alemine ilk defa Fuat Köprülü tanıtmıştır. Mecdut Mansuroğlu, Necmettin Halil Onan, Orhan Kemal Tavukçu, Saadettin Buluç, Raif Yelkenci gibi

araştırmacılar Şeyyad Hamza ile ilgili yayımlar yapmışlardır. Şeyyad Hamza'ya ait olan bir mesneviyi (En Eski Anadolu Türkçesine Ait Metinler, Şeyyad Hamza I, İstanbul Mecmuası, İstanbul, 1945) yine Mecdut Mansuroğlu neşretmiştir.

Dâstan-ı Yûsuf olarak da anılan Yûsuf u Zelihâ mesnevisi konusunu Kur'ân-ı Kerîm'den almıştır. 1529 beyitten oluşan bir mesnevisidir. Eser, Anadolu sahası Türk edebiyatının bilinen ilk Yûsuf u Zelihâ'sı olması bakımından önemlidir. Şeyyad Hamza eserini meydana getirirken Ali'nin Kıssa-i Yûsuf'undan da yararlanmıştı.

Şeyyad Hamza'nın 79 beyitlik Dâsîtân-ı Sultan Mahmud adlı nasihatnâme tarzında bir mesnevisi daha vardır. Bu eseri de Saadettin Buluç tarafından metin ve sözlük halinde yayınlanmıştır.

Şeyyad Hamza'nın şimdiye kadar 15 manzumesi bulunmuş ve bunlar ayrı ayrı kişiler tarafından farklı yerlerde yayımlanmıştır. Ele geçen manzumelerden Câmîü'n-Nezâir'de bulunan üç şiiri ile Ömer bin Mezîd'in Mecdûatü'n-Nezâir'indeki bir şiiri Mecdut Mansuroğlu tarafından, diğer şiiri de Mustafa Canpolat tarafından yayımlanmıştır. Paris'te Bibliotheque National'de Türkçe bir şiir mecmuasında bulunan iki gazel, Necmettin Halil Onan; Bursa Umumî kütüphanesinde bulunan beş naat ile, Raif Yelkenci'nin istinsah ettiği 13 dörtlükten oluşan lirik bir şiiri Saadettin Buluç, "Şeyyad Hamza'nın Bilinmeyen Bir Mesnevisi" adıyla yayımlamıştır (Özkan 2009:166).

1.3.5. Ahmed Fakih, Kitâb-ı Evsâf-ı Mesâcidi's-Şerîfe / Çarhnâme

Eski Anadolu Türkçesinin bilinen en eski şairi olan Ahmed Fakih'in hayatı hakkındaki bilgilere Eflâki'nin Menâkıbü'l-Ârifin ve Muhyiddin'in Hızırnâme adlı eserlerinde rastlanır. Mevlâna'nın babası Bahaeddin Veled'den fıkıh dersleri aldığı ve bu sebeple Fakîh olarak anıldığı rivayet edilir. Ahmed Fakîh'i ve Çarhname adlı eserini ilim alemine tanıtan Fuat Köprülü'dür. Köprülü, Çarhnâme için "Bize intikal edebilmiş en eski Anadolu Türk mahsulü addedilebilir." demektedir. Dünyanın faniliğinden bahseden, günahlardan kaçmayı öğütleyen dinî-ahlâkî bir eser olan Çarhnâme

100beyitlik bir kasidedir. Beyazıd Devlet Kütüphanesi'nin 5782 numarada kayıtlı Eğridirli Hacı Kemal'in Câmîü'n-Nezâir adlı mecmuasının içinde yer almaktadır. Mecdut Mansuroğlu tarafından 1956'da yayımlanmıştır. Eserin son yayımı, metnin transkripsiyonu ve tercümesi olarak Fahir İz ve Günay Kut tarafından yapılmıştır. Bu son yayımda Mecdut Mansuroğlu'nun yanlış ve değişik okuduğu kelimeler de düzeltilerek metin dil bakımından ait olduğu devreye yerleştirilmiştir (Sertkaya 1999:7). Köprülü, eserin Anadolu'da yazılan ilk Türkçe eser olduğunu kabul eder.

Kitâb-ı Evsâf-ı Mesâcidi'ş-Şerîfe adlı eser bir hac yolculuğunu anlatır. 339 beyitlik bu mesnevidir. Tek nüshası Londra British Museum'da bulunur. Tıpkıbasım, transkripsiyon, dil özellikleri incelemesi ve sözlükle birlikte Mazıoğlu tarafından 1974'te Türk Dil Kurumunda yayımlanmıştır. Bazı yaprakları okunamayacak şekilde tahrip olmuştur. Nüshanın içerisinde *Kitâbu Beytü'l-Makdîs ve'l-Halîl* adıyla daha sonraki döneme ait bir başka eser vardır. Eserin baş kısmından bazı yaprakların kopmuş olduğu anlaşılmaktadır (Mazıoğlu 1974:13).

1.3.6. Hoca Dehhânî, Şiirleri

XIII. asırda Horasan'dan gelip Anadolu'ya yerleşmiştir. Divan şiirinin ilk temsilcisi sayılan ve din dışı eserler veren Dehhânî'nin kaside ve gazeller olmak üzere az sayıda şiiri vardır. İlim âlemine Fuat Köprülü tanıtmış, iki gazelini ve kasidesinin bazı parçalarını ilk olarak Köprülü yayımlanmıştır. Bunlara şiirlere daha sonra ilaveler yapılmıştır. Mecdut Mansuroğlu “Anadolu Türkçesi (XIII. Asır) Dehhânî ve Manzumeleri” adıyla on şiirini yayımlamıştır.

Ömer bin Mezîd'in Mecmûat ün-Nezâir ve Eğridirli Hacı Kemal'in Câmî'ün-Nezâir adlı nazire mecmualarından derlenmiş olan Dehhânî'ye ait olduğu bilinen bütün şiirler bazı filolojik düzeltmeler, bir dizin-sözlük ve orijinal nüshanın fotokopisiyle birlikte Hikmet İlaydın tarafından yayımlanmıştır (İlaydın 1978).

1.4. Eski Anadolu Türkçesinin Dil Özellikleri

Kâşgarlı Mahnud'un eserinde verdiği bilgilere göre Türk dili Oğuz ve Hakaniye Türkçeleri olmak üzere iki kola ayrılmaktadır. Doğu Türkçesinin önce Karahanlı sonra Harezmi devreleriyle devam edip yerini Çağataycaya bıraktığı, Batı Türkçesinin de Oğuz boyları tarafından Anadolu'da yeni şartlar altında şekillendirildiği bilinmektedir.

Kâşgarlı Mahmud'un Dîvânu Lûgati't-Türk'te Oğuzca için verdiği bilgiler Türk dili tarihi bakımından büyük önem taşır. Kâşgarlı, bu eserinde Doğu Türkçesi-Batı Türkçesi ayırımına değinerek Oğuzcanın Karahanlı Türkçesine kıyasla XI. yüzyıldaki genel durumunu açıklamıştır. Kâşgarlı, asıl lügatte, asıl kelimede değişikliğin az olduğunu, değişmelerin ancak birtakım seslerin yerine başka sesler gelmesi yüzünden olduğunu belirterek Karahanlı Türkçesi ve Oğuzca arasındaki ses değişikliklerinden bahseder.

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde hem eski Türk yazı dili geleneği hem de Arap-Fars yazı dili geleneğinden aktarılmış özellikler karışık olarak yer alır. Eski Anadolu Türkçesinin Eski Türkçeden farklı görünen bazı ekleri, ses değişmelerinin bir sonucudur. Ünlülerde görülen yuvarlaklaşma Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde çok kuvvetlidir. Çok sayıda kelime ve ekte bir yuvarlaklaşma kendini göstermektedir. Düz ünlü olması gereken, Eski Türkçe devresinde olduğu gibi bugün de düz ünlü taşıyan bazı kelimelerde ünlülerin yuvarlaklaştığı görülmektedir. Bu yuvarlaklaşmanın çeşitli sebepleri vardır. Bir kısmında dudak ünsüzleri etkili olmuştur. Bazılarında yuvarlaklaşma ise hiçbir sebebe dayanmamaktadır (Timurtaş 1977:28).

Eski Anadolu Türkçesi, Eski Türk yazı dilinin belirgin bir özelliği olan sözcük başındaki b->m- değişimi bakımından genellikle b yönündedir. Diş ünsüzü d'ler y olmuş, çift dudak v'leri (w) diş-dudak v'sine dönüşmüştür. Bunların yanında Eski Anadolu Türkçesinin belirgin bir farkı da söz başı t ve k ünsüzlerini d ve g'ye çevirmiş olmasında görülür. Eski Anadolu Türkçesinde tonlulaşma Kâşgarlı'nın da değindiği hususlardan biridir.

Beylikler Devri Türkçesi, Eski Türk yazı dilinden gelen arkaik şekillerle Oğuzcadan gelen şekillere ek olarak İslâmî kültür alanının gerektirdiği kelime alışverişleri ile Arapça ve Farsça kelimelerin de girmesine yol açmıştır. Ancak Arapça ve Farsça kelimelerin sayısı Klasik Osmanlı Türkçesine nazaran oldukça azdır.

BÖLÜM II

2. FİLLER

Türkçede fiil hareketi karşılayan, iş, oluş, eylem bildiren kelimedir. Fiil konusunda eserlerde çeşitli tanımlar yapılmıştır.

Ergin'e göre;fiiler hareketleri karşılayan kelimelerdir. Kâinata nesne ve hareket unsurları mevcuttur. Nesnelere, canlı, cansız, maddi, manevi bütün varlıklar ve mefhumlardır. Hareketler ise nesnelere zaman ve mekân içindeki yer değiştirmeleri; oluşları, kılışları, duruşları; hülâsa her türlü faaliyetleridir (Ergin 2008:280).

Korkmaz,filleri; “Karşılacakları hareketler ile zaman ve mekân kapsamı içinde, somut ve soyut nesne ve kavramlarla ilgili her türlü oluş, kılış, kılınış ve durumları bildirirler (Korkmaz 2014:487).” şeklinde tanımlamıştır.

Tahsin Banguoğlu ise; “Bir kılış, bir durum veya oluşu toplu bir deyimle olup biteni anlatan kelimeye fiil adını veririz (Banguoğlu 2011:408).” ifadesini kullanmıştır.

Gramer eserlerinde fillerin tanımı birbirine yakın olsa da tasnifi konusunda bazı farklılıklar ortaya çıkar. Muharrem Ergin fiilleri çekimli şekilleriyle ele alırken, Zeynep Korkmaz yapıları, içerikleri, anlamları ve çatıları bakımından, Tahsin Banguoğlu ise fiilleri anlamlarına ve kullanışlarına göre ele alıp tasnif etmiştir.

Türkçede fiiller genellikle yapı, köken, çatı, görünüş vb. açılarından ele alıp incelenirler. Eski Anadolu Türkçesindeki fiillerin genel durumları Türkiye Türkçesine benzerdir. Fakat dönemin ses ve şekil özellikleri, kelime türlerinde ortaya çıkan bu lehçeye has durumlar fiiller üzerinde de kendini göstermektedir. Eski Anadolu Türkçesindeki fillerin bir kısmı günümüzde kullanılmamaktadır. Eski Türkçedeki fiillerin bu lehçede bazı değişikliklere uğradığı görülür. Fiil çekiminde kullanılan kip ve şahıs ekleri gerek Eski Türkçeden gerekse Türkiye Türkçesinden bazı yönleriyle ayrılmaktadır.

Bu çalışmada Eski Anadolu Türkçesinin ilk eserleri olarak kabul edilen Mevlâna *Türkçe Şiirler* (M) , Sultan Veled *Türkçe Manzumeler* (SV), Sultan Veled *Rebabname* (SV.Reb.), Sultan Veled *İbtidaname* (SV.İbt.), Yunus Emre *Dîvân*(YE.D), Ahmed Fakîh *Çarhnâme* (AF.Ça) ve *Kitâb-ı Evsâf-ı Mesâcidi 'ş- Şerîfe* (AF.Ki), Şeyyad Hamza *Yûsuf u Zelihâ* (ŞH.Yu.Z), Şeyyad Hamza *Manzumeler* (ŞH.Ma), Hoca Dehhânî *Gazeller* (HD.) adlı eserlerdeki fiiller yapı ve çekim özellikleri bakımından incelenmiştir.

2.1. Yapı Bakımından Fiiller

2.1.1. Basit Fiiller

“Basit fiiller, kendi içlerinde daha basit anlamlı ögelere ayrılamayan kök fiillerdir (Korkmaz 2014:488).” İncelenen eserlerde Türkiye Türkçesindeki normal basit fiillerin yanında Eski Anadolu Türkçesine has: ag-, (ay-,bol-), ey-, yığ-, buş-, dan-, eş-, dın-, esri-, ır-, uşan-,ut-, yu-, yort-, yed-, dart-, tart-,der-, gön-, göyn- köyn-, koc-, kuç-, sa-, şeş-, şiş-, üş-, sı-, vb. fiiller tespit edilmiştir. Bu fiiller bir kısmının Eski Türkçe döneminde de kullanıldığı bilinmektedir.

Bu fiillerin eserlere göre dağılımı ve yaygınlık oranı şu şekildedir:

ag- yükselmek, yukarı çıkmak (SV.İbt.23/1), (SV.İbt.23/1), (SV.VI:5/1), (SV.VI:5/1), (SV.XXV:4/2), (SV.Reb.22/2), (SV.XVI:3/2), (SV.XXIII:6/1), (SV.XXV:4/1), (SV.İbt.3/1), (AF.Ki.389/2), (YE.D.11. 3/1). Sultan Veled’in eserlerinde sık kullanılan bu fiil Yunus Emre ve Ahmed Fakih’te birer örnekte görülür.

ay- söylemek. Bu fiilin Eski Türkçe döneminde ay- olup Eski Anadolu Türkçesinde ey- şeklinde dönmüş olduğu kabul edilmektedir. Bazı eserlerde ay- şeklinde okunmaktadır: (SV.III:3/2), (SV.IV:11/1), (SV.IV:11/1), (SV.III:9/2), (SV.VIII:7/2), (SV.IX:4/2), (SV.IX:12/2), (SV.XIII:8/2), (ŞH.Ma.VII:3/1), (SV.XXI:9/2), (SV.İbt.80/1), (SV.Reb.55/1), (SV.Reb.55/1), (SV.İbt.54/1), (SV.Reb.15/1), (SV.İbt.62/2), (SV.IX:8/2), (SV.XIII:7/2), (SV.XVII:2/1), (SV.XVII:3/1), (SV.XVII:7/1)

az- ayrılmak, uzaklaşmak (ŞH.Yu.Z.161/1), (YE.D.43. 6/2), (YE.D.233. 2/1), (YE.D.133. 4/2), (YE.D.138. 3/1), (YE.D.269. 1/2)

bañ- seslenmek, bağırarak (YE.D.320. 2/2).

bol-Türkiye Türkçesindeki ol- yardımcı fiili Eski Anadolu Türkçesinde de düzenli olarak ol- şeklinde kullanılır. Mevlâna'da bir örnekte bol- şeklinde olduğu tespit edilmiştir (Mev.VIII.4/2).

buş- öfkelenmek, kızmak anlamlarında Eski Uygurcada rastlanan bu fiil Yunus Emre'de 1 kez, Şeyyad Hamza'da 2 kez geçmektedir: (ŞH.Yu.Z.1170/1), (ŞH.Yu.Z.602/1), (YE.D.324. 5/2) .

çiş- çözmek (ŞH.Yu.Z.288/2).

dañ- danışmak Şeyyad Hamza'nın eserlerinde yer almış Eski Türkçe ve Uygurcada karşılıkları bulunmayan fiillerdir (ŞH.Yu.Z.1021/2).

dart- çekmek, esirgemek (SV.IV:11/2), (SV.XVI:4/2), (SV.Reb.133/2), (AF.Ça.36/1), (YE.D.234. 5/1), (YE.D.326. 17/2), (YE.D.326. 19/2).

der- toplamak, biriktirmek anlamında daha çok Şeyyad Hamza'nın metinlerinde yer almaktadır(AF.Ça.10/1), **dir-** (ŞH.Yu.Z.303/2), (ŞH.Yu.Z.169/2), (ŞH.Yu.Z.1502/1), (ŞH.Yu.Z.371/1), (ŞH.Yu.Z.861/2), (ŞH.Yu.Z.1115/2), (AF.Ça.16/2).

dñ- itiraz etmek, aldırış etmek (YE.D.184. 1/1).

döri- var edilmek (YE.D.151. 12/2).

esri- sarhoş olmak. Eski Uygurca'da esür-, esir- olarak kullanılan bu fiil sarhoş olmak anlamına gelir. Sadece Yunus Emre Divânı'nda örnekleri vardır: (YE.D.57. 6/1), (YE.D.264. 1/2), (YE.D.305. 5/1), (YE.D.85. 7/1), (YE.D.201. 4/2).

eş- sefere çıkmak anlamındaki bu fiil, Eski Türkçede bulunmaz. Yunus Emre Divânı'nda tek örneği vardır: (YE.D.141. 8/1), (YE.D.227. 5/2).

ey- söylemek, demek. Sultan Veled'in eserlerinde ay- olarak kullanılan "söylemek" fiili, Yunus Emre Divânı ve Şeyyad Hamza'nın eserlerinde ey-, eyt- olarak yer almaktadır. Oldukça yaygın kullanılan fiildir; (Ş.H.Me.44/2), (ŞH.Yu.Z.992/1), (YE.D.7. 7/1), (YE.D.13. 1/2), (YE.D.16. 5/1), (ŞH.Yu.Z.1341/2), (ŞH.Yu.Z.1514/1), (ŞH.Me.50/1), (ŞH.Me.6/1), (YE.D.27. 7/1), (YE.D.40. 7/2), (YE.D.48. 4/2), (YE.D.49. 3/1).

gön- itimat etmek anlamıyla sadece bir yerde geçmektedir (ŞH.Yu.Z.82/2).

göyn- Eski Türkçede köy-, köyir- şeklinde yer alan göyn-: yanmak fiili Eski Anadolu Türkçesinde söz başındaki bir kısım k'lerin tonlulaşması sonucu Şeyyad Hamza ve Sultan Veled'in metinlerinde tonlu şekliyle yer alırken Yunus Emre Dîvânı'nda köy-, köyn-, köyündür- "yakmak" şekillerinde okunmuştur; (ŞH.Yu.Z.388/2), (ŞH.Yu.Z.395/2), (SV.VI:8/2), (SV.III:5/1), (ŞH.Yu.Z.374/2), (YE.D.93. 9/2), (YE.D.302. 4/1), (YE.D.181. 2/1), (YE.D.217. 4/1), (YE.D.322. 4/1) .

ır- uzaklaşmak, ayırmak, uzaklaştırmak. bu fiil Yunus Emre Dîvân'ında kullanılmaktadır(YE.D.1. 4/2), (YE.D.84. 9/2), (YE.D.205. 7/1), (YE.D.281. 6/1).

koc- kucaklamak (ŞH.Yu.Z.53/1), (ŞH.Yu.Z.237/1), (ŞH.Yu.Z.420/1), (ŞH.Yu.Z.759/1), (ŞH.Yu.Z.1386/1); **kuç-** kucaklamak (SV.XIII:8/2), (YE.D.190. 3/1).

sı- kırmak (ŞH.Yu.Z.86/1), (ŞH.Yu.Z.502/1), (YE.D.75. 4/2), (YE.D.282. 6/2), (YE.D.321. 5/1) (ŞH.Yu.Z.502/1).

şeş- "çözmek" anlamında Yunus Emre ve Şeyyad Hamza metinlerinde görülür (ŞH.Yu.Z.602/2), (YE.D.82. 3/1), (YE.D.141. 8/1); **şiş-** (ŞH.Yu.Z.253/2).

tart- çekmek, esirgemek. Eski Uygurcada tart- fiili "çekmek, esirgemek" anlamlarında kullanılmıştır. tart- şekli Yunus Emre'de 1 Şeyyad Hamza'da 2 yerde geçmektedir: (ŞH.Yu.Z.197/2) (ŞH.Yu.Z.1209/2) (YE.D.298. 4/1).

ut- yenmek, galip gelmek. Eski Uygurcada da aynı anlamda yer alan fiildir(SV.İbt.55/2) (YE.D.14. 1/2), (YE.D.209. 7/2).

üş- toplanmak, yığılmak (AF.Ki.308/2), (ŞH.Yu.Z.362/2), (ŞH.Me.44/1), (ŞH.Me.47/1), (YE.D.262. 7/1).

yed- yedeğe alınarak götürülmek (YE.D.236. 5/2), yedil- (YE.D.236. 6/2).

yıg- engellemek. Ahmed Fakih'te bir örnekte karşılaşılmaktadır (AF.Ki.83/1).

yort- koşmak (YE.D.315. 1/1).

yu- yıkamak (YE.D.23. 9/1).

2.1.2. Türemiş Fiiller

"Türemiş fiiller, adlara ya da fiil kök ve gövdelerine çeşitli türetme ekleri getirilerek kurulmuş olan fiillerdir (Korkmaz 2014:489)." İncelediğimiz metinlerde Türkiye Türkçesinden farklı olarak "ugun-, bañla-, esrit-, ırıl-,uyag-, yedil-, gönen-, kucuş-, sağışla-, şeşür-, sın-, sıy, sıdur-, sayak-, soyla-" gibitüremiş fiiller vardır.

'aceble- Şaşırmaq anlamında olan bu fiile en çok Şeyyad Hamza'nın Yûsuf ve Zelihâ'sında rastlanmaktadır (ŞH.Yu.Z.765/2), (ŞH.Yu.Z.32/2), (ŞH.Yu.Z.959/2). Yunus Emre Dîvânı'nında örneği vardır (YE.D.312. 4/2).

balkur- parıldamak, parlamak (YE.D.103. 1/2).

bañla- ezan okumak anlamındadır (YE.D.285. 1/1).

batıl- bat- fiilinden "l" fiilden fiil yapım ekini alarak oluşmuştur. (ŞH.Yu.Z.1216/2), (YE.D.74. 4/2) "batmak" fiili Eski Anadolu Türkçesi'nin bazı metinlerinde "batıl-" şeklinde kullanılmıştır.

bayıt- fiili "zengin etmek" anlamındadır. Eski Türkçedeki "bay: zengin" isminden gelmektedir. "bay-, bayı-, bayıt-" şekilleriyle Kıpçak metinlerinde de kullanılmıştır. Sadece Şeyyad Hamza'nın eserinde karşımıza çıkan bu fiil Türkiye Türkçesi ağızlarında kullanımdadır (ŞH.Yu.Z.694/2).

berkit- Yunus Emre Dîvânı'nda rastladığımız bu fiil "sağlamlaştırmak" anlamındadır (YE.D.115. 4/1), (YE.D.236. 6/2), (YE.D.115. 3/2). Eski Uygur Türkçesi'nde de "berk:sağlam, güçlü" olarak yer almış bir isimdir ve bu isim kökünden türetilmiştir. Harezmi-Kıpçak Türkçesi içinde, Codex Cumanicus adlı eserde de berkit- olarak yer almaktadır.

bitit- Eski Türkçede bitig isminden ve biti- "yazmak" fiilinden "t" fiil yapım eki alarak türemiş olan bu fiil Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde "meydana getirmek" anlamında kullanılmış ve bu metinlerde Eski Türkçedeki kullanımına oranla daha az yer almıştır. İncelediğimiz metinler içerisinde sadece Ahmed Fakih'in Çarhname'sinde karşımıza çıkan (AF.Ça.41/2) fiil, Şeyyad Hamza'nın eserinde; biti- "yaz-" (ŞH.Yu.Z.348/1) şekliyle yer almıştır.

boyan- Türkiye Türkçesinde kullanılmayan bu fiil "uzanmak, ulaşmak" anlamında Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde görülmektedir (ŞH.Me.5/2), (ŞH.Me.5/2), (YE.D.221. 7/2).

buñlan- Eski Türkçedeki "buñ: dert, sıkıntı, keder" isminden türemiş olan bu fiil "bunalmak, sıkıntıda olmak" anlamlarında kullanılmış ve Türkiye Türkçesine bunal- olarak gelmiştir (ŞH.Yu.Z.731/1).

cüftlen- evlenmek (ŞH.Yu.Z.904/1).

çığrış- bağrışmak (ŞH.Yu.Z.140/2).

çıñra- çınılamak (ŞH.Yu.Z.1287/1), (ŞH.Yu.Z.1294/2), (ŞH.Yu.Z.1299/2).

degür- Eski Türkçede teg-, tegür olarak kullanılan bu fiil “bildirmek, tebliğ etmek, ilan etmek” anlamlarında kullanılmıştır(ŞH.Yu.Z.688/2), (ŞH.Yu.Z.677/2), (ŞH.Yu.Z.31/1). Bazı söz başı t’lerin tonlulaşması sonucu Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde d’li şekilde kullanıldığı görülür.

depele- hareketlenmek (YE.D.234. 5/2), (YE.D.287. 3/1).

der- kelimesinden türeyen “deril- (YE.D.16. 8/1)” kelimesi de Yunus Emre Divânı’nda toplanmak anlamıyla kullanılmış türemiş sözcüktür.

dildür- biçirmek (YE.D.297. 6/2).

dütüz- tütürmek (ŞH.Yu.Z.751/1).

düzdür- yaptırmak, tertip ettirmek (ŞH.Yu.Z.1061/1).

Eski Uygurcada bulunan çingartgu: zil, çingirak isminden türemiş olduğu varsayılan “çınlamak” anlamına gelen bu fiile sadece Şeyyad Hamza’nın eserinde rastlanmıştır.

esrit- sarhoş etmek. Şeyyad Hamza’da sadece bir örnek vardır: (YE.D.163. 3/1), (YE.D.289. 6/2), (YE.D.201. 5/1), (YE.D.250. 1/2). esrid- (ŞH.Ma.VI.15/1).

eyd-, eyt- söylemek, demek. Sultan Veled’in eserlerinde ay- olarak kullanılan “söylemek” fiili, Yunus Emre Divânı ve Şeyyad Hamza’nın eserlerinde ey-, eyt- olarak yer almaktadır. Oldukça yaygın kullanılan fiildir: (Ş.H.Me.44/2), (ŞH.Yu.Z.992/1), (YE.D.7. 7/1), (YE.D.13. 1/2), (YE.D.16. 5/1), (ŞH.Yu.Z.1341/2), (ŞH.Yu.Z.1514/1), (ŞH.Me.50/1), (ŞH.Me.6/1), (YE.D.27. 7/1), (YE.D.40. 7/2), (YE.D.48. 4/2), (YE.D.49. 3/1).

gönen- sevinmek, mutlu olmak (YE.D.199. 10/1), (YE.D.199. 10/2).

ırğa- sallamak (ŞH.Yu.Z.713/1), (ŞH.Yu.Z.712/1), (ŞH.Yu.Z.717 /2).

ırıl- ayrılmak, uzaklaşmak (YE.D.6. 5/1), (YE.D.87. 1/1), (YE.D.234. 2/1), (YE.D.287. 3/1).

igle- hastalanmak anlamında Eski Türkçede yer alan bir fiildir (ŞH.Yu.Z.455/1).

kakıl- vurulmak, çalınmak (YE.D.320. 10/1).

kavla- dedikodu etmek. Türkiye Türkçesinde anlam değişikliğine uğrayarak yer almıştır(ŞH.Yu.Z.576/2), (ŞH.Yu.Z.569/1), (ŞH.Yu.Z.574/1), (ŞH.Yu.Z.575/1).

kıgır- çağırarak (YE.D.278. 3/1).

kucuş- kucaklaşmak (AF.Ki.56/1).

obrıl- sarsılmak (YE.D.226. 6/1).

sağışla- hesap etmek, saymak, düşünmek (ŞH.Yu.Z.386/1).

savul- çekil, koş (YE.D.117. 1/2).

sayak- aslına varmak (YE.D.281. 5/2).

sıy- kırmak, kırılmak(SV.XVI:5/2), (SV.XVI:6/1); **sın-** (YE.D.208. 3/2) kırmak, kırılmak; **sıdur-** (ŞH.Yu.Z.1179/2) kırmak, kırdırmak anlamlarında sı- fiilinden türemiş olan sözcüklerdir. Eski Türkçede de aynı anlamıyla kullanılan sözcüğün metinlerimizde az sayıda örneği vardır.

sokran- söylenmek fiili Türkiye Türkçesinin yazı dilinde kullanımda bulunmayan fiildir (ŞH.Yu.Z.885/2).

soyla- aslına varmak, soyunu araştırmak anlamıyla Türkiye Türkçesi ağızlarında varlığını sürdürmüş Eski Anadolu Türkçesine özgü bir fiildir (AF.Ki.14/2), (YE.D.218. 7/2).

suçıl- soyunmak (ŞH.Yu.Z.941/2).

talbın- çırpınmak (YE.D.14. 7/2).

tañla- şaşmak (ŞH.Yu.Z.1057/2), (ŞH.Yu.Z.1497/1), (ŞH.Yu.Z.733/1), (ŞH.Yu.Z.378/2), (ŞH.Yu.Z.914/1), (ŞH.Yu.Z.1050/1), (ŞH.Yu.Z.1408/2), (ŞH.Yu.Z.675/2), (ŞH.Yu.Z.1187/1), (ŞH.Yu.Z.765/1), (ŞH.Yu.Z.556/1).

tañlaş- şaşırmak, şaşırp kalmak (ŞH. Yu.Z. 32/2), (ŞH.Yu.Z.1111/2), (ŞH.Yu.Z.955/2).

tapşur- bırakmak, göndermek, teslim etmek (YE.D.269. 2/1) .

tarık- daralmak, içi sıkılmak, darlanmak (ŞH.Yu.Z.748/1) .

tepret- sarsmak (ŞH.Yu.Z.445/1).

tigin- ulaşmak (ŞH.Yu.Z.1110/2)

tokda- uymak, tabi olmak (ŞH.Yu.Z.710/2).

toyn- karnını doyurmak: (YE.D.190. 2/2). Eski Türkçedeki to: doymak fiilinin türemiş şeklidir.

tulun- kaybolmak, batmak (ŞH.Yu.Z.727/2).

uçın- uç- fiilinden “n” fiil yapım ekini alarak türemiş bir fiildir. Korkudan sararmak, rengi uçmak anlamıyla sadece bir yerde rastlanmıştır: (AF.Ki.68/2).

ugun- bayılmak, acıdan bayılacak hâle gelmek. Sadece Şeyyad Hamza'nın Yûsuf u Zelihâ'sında 6 kez geçmektedir: (ŞH.Yu.Z.1148/2), (ŞH.Yu.Z.1225/2), (ŞH.Yu.Z.142/1), (ŞH.Yu.Z.308/1), (ŞH.Yu.Z.73/2), (ŞH.Yu.Z.958/2).

ulal- büyümek anlamında metnimizde kullanılmış olan fiil, Eski Türkçedeki ulug: büyük, ulu isminden türeyerek oluşmuş olmalıdır. Türkiye Türkçesinde kullanımı yoktur: (ŞH.Ma.IV:9/2).

uyag-/uyak- batmak anlamıyla Eski Uygurcada da yer alan fiil Yunus Emre Divânı'nda birkaç yerde görülmüştür: (YE.D.144. 4/1) (YE.D.143. 6/2), (YE.D.173. 6/2), (YE.D.281. 6/2).

üleş- paylaşmak (YE.D.269. 4/1).

ünde- seslenmek, çağırmak: (ŞH.Yu.Z.1434/2), (ŞH.Yu.Z.1480/2). inde- (ŞH.Yu.Z.1436/1) seslenmek, çağırmak. Eski Uygurcada yer alan “ün: ses” adının ünde-, inde- şeklinde türetilmesiyle “seslenmek, çağırmak” anlamında Eski Anadolu Türkçesinde yer almış bir fiildir.

üzül- kesmek, kırmak anlamında Eski Türkçedeki üz- fiilinden gelmiştir (YE.D.141. 3/1), (YE.D.236. 6/1), (YE.D.299. 5/1), (YE.D.318. 3/1).

viribi- göndermek. Eski Anadolu Türkçesinde kullanılmakta olan bu fiil Eski Türkçe'de “ıdıbir-“ şeklinden ortaya çıkmış olup tezlik birleşik fiilleri arasında değerlendirilmiştir (ŞH.Yu.Z.1457/1), (ŞH.Yu.Z.1334/1), (YE.D.6. 6/1), (YE.D.25. 3/1), (YE.D.97. 4/1), (YE.D.242. 7/2), (YE.D.249. 1/2), (YE.D.297. 1/2), (ŞH.Yu.Z.1258/1), (YE.D.269. 1/1).

yaraklan-Eski Türkçede “yarak: silah” isminden ekleşerek “hazırlanmak, silahlanmak” anlamında fiil olarak bu dönemde de kullanılmıştır (AF.Ça.81/2).

yarlığa- (yarılık+a-) yarlık “buyruk, emir” isminden isimden fiil yapım eki olarak oluşmuştur. “Bağışlamak” anlamıyla Eski Türkçede'de kullanılmış bir fiildir:(SV.Reb.101/2), (SV.Reb.139/2), (ŞH.Yu.Z.1402/1), (ŞH.Yu.Z.1495/2), (YE.D.192. 5/2), (SV.Reb.101/2), (SV.Reb.139/2),(YE.D.192. 5/2), (YE.D.145. 1/2), (YE.D.145. 5/1).

yayın- kaçmak, yayılmak, dağılmak (YE.D.190. 4/2).

yelter- teşvik etmek, heveslendirmek (YE.D.244. 3/1).

yıglin- çekinmek, kaçınmak(ŞH.Yu.Z.534/2), (ŞH.Yu.Z.546/2).

yıyla- koklamak(YE.D.218. 4/2), (YE.D.254. 4/2).

yoy- silmek, bozmak (ŞH.Yu.Z.801/2).

yun- yıkamak, yıkanmak. Yu- “yıkamak” fiilinden türetilmiştir. (YE.D.94. 5/2), (YE.D.20. 4/2), (YE.D.236. 5/1).

yuyıl- silinmek, bozulmak (YE.D.87. 8/2).

yuyun- gizlenmek, kopmak(ŞH.Yu.Z.315/1), (ŞH.Yu.Z.577/2).

yükür- gebe kalmak(ŞH.Yu.Z.491/2).

İncelenen eserlerde kullanılmış olan türemiş fiillerin bugünkü Türkiye Türkçesinde olmadıkları ya da anlam bakımından değişikliğe uğradıkları görülmektedir.

2.1.3.Birleşik Fiiller

“Birleştirme yoluyla yapılan fiillere birleşik fiil denir. Birleşik fiiller bir ad ile bir fiilin veya iki ayrı fiil şeklinin yahut ad soylu bir veya birden fazla kelime ile esas bir fiilin birleşmesinden oluşan ve tek bir kavrama karşılık olan fiil türleridir (Korkmaz 2014:693).”

Araştırmacılar birleşik fiileri genel olarak üç grupta incelenmişlerdir. Eski Anadolu Türkçesinde, Türkiye Türkçesinde kullanılan birleşik fiillerin yanında Türkiye Türkçesinden farklı özellikleriyle dikkat çekenler de bulunmaktadır.Çalışmada tespit edilen birleşik fiil yapılarının eserden esere de bazı değişiklikler gösterdiği görülür.

2.1.3.1. İsim ve Yardımcı Fiilden Oluşanlar

Türkçede et-, eyle-, ol-, kıl-, yap-, bulun- fiilleri yardımcı fiiller olarak kullanılmaktadır. Korkmaz; et-, ettir-, edil-, edin-, eyle-, ol-, olun-, bul-, bulun-, kıl-, kılın-, buyur- fiillerini yardımcı fiil olarak kabul eder (Korkmaz 2014:693). Muharrem Ergin, yardımcı fiillerle tasvir fiilleri birlikte ele almaktadır.

Eski Anadolu Türkçesinde yardımcı fiiller it-, kıl-, eyle- ve ol- şeklindedir. Bunlardan it- kıl- eyle- ile yapılanlar geçişli, ol- ile yapılanlar geçişsiz manaya sahiptir. Aslında yardımcı fiiller olmamakla beraber bul-, ur- ve dut- fiillerinin oynadığı rol de hemen hemen yardımcı fiillerinki gibidir. Hemen her yabancı isimle bu suretle fiil meydana getirmek mümkün olduğu ve o devirde pek çok Arapça ve Farsça kelime

dilimize girmeye başladığı için bu hususta pek çok örnek verilebilir (Timurtaş 1977:114).

İncelemiş olduğumuz eserlerde ortaya çıkan birleşik fiil gruplarının daha çok ol-fiili ile yapıldığı görülmüştür.

2.1.3.1.1. Ol- Yardımcı Fiiliyle Kurulanlar

Türkçenin her döneminde ol- yardımcı fiili ile kurulan birleşik fiiller oldukça yaygındır. Bu birleşik fiil yapısı incelediğimiz Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde de sıkça kullanılmıştır. Taranan metinlerde isim unsuru Arapça-Farsça alıntı kelimelerden oluşan birleşik fiiller isim unsuru Türkçe olanlardan fazladır. Ayrıca metinlerde isim unsuru sıfat tamlaması, isim tamlaması ve sıfat-fiilgrubu olan örnekler vardır. Ol-fiilinin metinlerde en fazla kullanılan yardımcı fiil olduğu görülmüştür. En sık rastlanan örnekleri ise; *aşık ol-*, *ne ol-* birleşik fiilleridir. *Epsem ol-*, *esrük ol-*, *giñ ol-*, *kolmaş ol-*, *geñez ol-*, *assı ol-*, *bismil ol-*, *neñ ol-*, *utlu ol-*, *yağı bol-* gibi Türkiye Türkçesinde kullanılmayan örnekler vardır. Ol- fiilinin bol- şeklinde kullanılmasına Hz. Mevlâna'da bir kaç örnekte rastlanır.

İsim Unsuru Türkçe Olanlar

abbak ol- (ŞH.Yu.Z.802/2)

ag ol- (AF.Ki.324/2)

ak ol- (SV.X:12/1)

alçak ol- (YE.D.111. 5/1)

amaç ol- (SV.XIX:9/2)

arı ol- (ŞH.Yu.Z.264/1)

artug ol- (ŞH.Yu.Z.338/2)

artuk ol- (SV.VI:6/1)

assı ol- (YE.D.244. 2/2)

aşaga ol- (ŞH.Yu.Z.1318/1)

ayı ol- (ŞH.Yu.Z.865/1)

- ayık ol- (YE.D.147. 6/1), (YE.D.147. 6/2)
- ayru ol- (YE.D.83. 1/2), (YE.D.310. 2/1)
- ayruk ol- (AF.Ki.178/2)
- ayruksı ol- (SV.Reb.26/2)
- ayuk ol- (YE.D.107. 9/2)
- baglu ol- (ŞH.Yu.Z.887/1)
- balık ol- (SV.İbt.31/1)
- baş ol- (YE.D.25. 5/2), (YE.D.307. 1/2)
- beg ol- (ŞH.Me.69/2)
- bellü ol- (SV.XXIV:6/1) (SV.XXVIII:3/1), (YE.D.94. 7/2)
- benüm ol- (SV.VIII:2/1)
- beñzer ol- (ŞH.Yu.Z.909/1)
- bınar ol- (YE.D.11. 6/2)
- binüm ol- (SV.VI:5/1)
- bir ol- (SV.Reb.113/1), (SV.Reb.116/2), (ŞH.Me.15/2), (HD.ma.VII:4/2), (SV.İbt.58/1), (SV.Reb.12/2), (YE.D.6. 3/1), (YE.D.60. 6/1), (YE.D.101. 3/1), (YE.D.118. 7/1) (YE.D.215. 1/1), (YE.D.235. 6/2), (YE.D.236. 1/2), (YE.D.237. 6/1)
- birlik ol- (YE.D.41. 2/1)
- bismil ol- (SV.İbt.10/2)
- bol ol- (SV.İbt.25/2)
- bollik ol- (ŞH.Yu.Z.729/2)
- buyrugında ol- (ŞH.Yu.Z.256/1)
- buyruk ol- (ŞH.Yu.Z.102/1), (ŞH.Yu.Z.125/2), (ŞH.Yu.Z.1452/1)
- bütün ol- (ŞH.Yu.Z.444/2), (YE.D.20. 3/2) (YE.D.116. 4/2)
- çaç ol- (SV.XIX:8/2)
- çağı bol- (Mev.VIII.2/2)
- çig ol- (YE.D.315. 7/1)
- danişman ol- (YE.D.52. 2/2)
- deksüz ol- (YE.D.156. 25/2)
- delü ol- (SV.Reb.58/1), (SV.VIII:3/1), (SV.XII:2/1),(SV.XII:3/2), (SV.XII:3a/2), (ŞH.Yu.Z.1278/2), (ŞH.Yu.Z.307/1), (ŞH.Yu.Z.495/1), (ŞH.Yu.Z.500/1), (ŞH.Yu.Z.573/1), (YE.D.137. 7/1), (YE.D.139. 4/1), (YE.D.201. 4/1),

(YE.D.224. 2/2), (YE.D.225. 4/1), (YE.D.256. 7/1), (YE.D.276. 1/2) (YE.D.293. 10/1)
(YE.D.288. 4/1), (YE.D.306. 5/1).

deñiz ol- (SV.İbt.57/2), (SV.İbt.59/2), (SV.Reb.13/1), (SV.Reb.44/1),
(SV.XII:7/2)

devlet ol- (YE.D.51. 6/2)

dilsüz ol- (ŞH.Yu.Z.360/2), (YE.D.156. 25/2)

diri ol- (HD.I:26/1), (SV.İbt.5/1), (SV.XVIII:13), (ŞH.Yu.Z.1104/2), (YE.D.138.
6/1)

dirlik ol- (YE.D.41. 2/1), (YE.D.207. 2/1)

durak ol- (YE.D.176. 11/1)

dutsak ol- (YE.D.248. 8/2)

duzak ol- (YE.D.100. 5/2)

düpdüz ol- (AF.Ça.30/2)

düş ol-(ŞH.Yu.Z.46/2)

eksük ol- (YE.D.232. 2/1)

epsem ol- (YE.D.221. 7/2), (YE.D.293. 3/1)

erişgen ol- (YE.D.52. 4/2)

erte ol- (YE.D.81. 2/2)

esrük ol- (YE.D.81. 4/2), (YE.D.93. 2/2), (YE.D.107. 9/1), (YE.D.127. 6/2),
(YE.D.279. 5/1)

eşek ol- (ŞH.Me.69/1)

eyle ol- (SV.Reb.126/1)

geñez ol- “kolaylaşmak” (YE.D.259. 3/1)

gerek ol- (YE.D.144. 6/2)

gin ol- (YE.D.119. 15/1)

girçek ol- (ŞH.Yu.Z.561/1)

gök ol- (SV.Reb.64/1)

göñli ol- (ŞH.Yu.Z.520/2)

görklü ol- (ŞH.Yu.Z.174/2), (ŞH.Yu.Z.905/1)

göz ol- (SV.Reb.114/2)

güçlü ol- (YE.D.139. 7/1)

gül ol- (YE.D.4. 2/1)

- gün ol- (AF.Ça.30/1)
- irmag ol- (YE.D.216. 3/2), (YE.D.146. 1/2)
- ig ol- (YE.D.315. 7/1)
- irte ol- (ŞH.Yu.Z.856/1)
- iş ol- (YE.D.279. 6/1)
- kaçan ol- (YE.D.136. 4/1)
- kan ol- (HD.ma.IX:2/2), (SV.Reb.35/1), (YE.D.156. 4/2)
- kanda ol- (SV.III:3/2), (SV.III:3/2)
- kara ol- (SV.Reb.35/2)
- kardaş ol- (ŞH.Yu.Z.1135/1), (YE.D.25. 1/2)
- katı ol- (YE.D.24. 6/2)
- kılaguz ol- (YE.D.125. 7/1)
- kızlık ol- (ŞH.Yu.Z.730/1), (ŞH.Yu.Z.829/1),(ŞH.Yu.Z.1505/2)
- kim ol- (YE.D.135. 5/1), (YE.D.138. 3/1)
- koca ol- (ŞH.Yu.Z.1498/1), (YE.D.155. 4/1)
- kolmaş ol- (YE.D.307. 7/2)
- konuk ol- (YE.D.118. 1/2)
- kör ol- (ŞH.Yu.Z.519/1)
- kul ol- (SV.XIII:8/1) (SV.Reb.53/2), (ŞH.Yu.Z.424/2), (ŞH.Yu.Z.852/2), (YE.D.4. 2/1), (YE.D.46. 7/1), (YE.D.254. 1/1), (YE.D.287. 4/1), (YE.D.227. 8/1) (YE.D.232. 4/2), (YE.D.236. 8/2)
- kulavuz ol- (YE.D.137. 7/1)
- kuşlık ol- (YE.D.108. 5/1)
- kutlu ol- (ŞH.Yu.Z.387/1), (YE.D.286. 7/2), (YE.D.301. 9/2)
- kül ol- (YE.D.133. 2/2), (YE.D.179. 5/1), (YE.D.188. 5/1), (YE.D.322. 2/2)
- ne ol- (AF.Ki.80/2), (AF.Ki.81/2), (SV.Reb.56/1), (SV.III:1/2), (SV.III:1/2), (SV.VI:2/1), (SV.IX:2/2), (ŞH.Yu.Z.331/2), (ŞH.Yu.Z.520/1), (ŞH.Yu.Z.709/2), (ŞH.Yu.Z.960/1), (ŞH.Yu.Z.1051/1), (ŞH.Yu.Z.1081/1), (ŞH.Yu.Z.1427/2), (YE.D.6. 8/2), (YE.D.40. 1/1), (YE.D.64. 6/1), (YE.D.122. 5/1), (YE.D.144. 8/1), (YE.D.147. 1/1), (YE.D.184. 1/1), (YE.D.225. 1/1), (YE.D.265. 7/1), (YE.D.267. 1/2), (YE.D.278. 7/1), (YE.D.304. 2/2), (YE.D.306. 1/1)
- neñ ol- “utanmak” (ŞH.Yu.Z.397/2)

- nice ol- (ŞH.Yu.Z.868/2), (ŞH.Yu.Z.1112/2), (YE.D.141. 4/2)
- nite ol- (SV.Reb.33/1) (SV.Reb.37/1)
- od ol- (YE.D.176. 3/1)
- ölü ol- (ŞH.Yu.Z.500/2), (ŞH.Yu.Z.573/2)
- pas ol- (YE.D.6. 4/1)
- perde ol- (ŞH.Yu.Z.315/1)
- sagır ol- (YE.D.56. 2/2)
- saglık ol- (AF.Ki.2/1)
- saru ol- (ŞH.Yu.Z.453/2)
- savaş ol- (YE.D.273. 2/2)
- sayru ol- (ŞH.Yu.Z.609/1), (ŞH.Yu.Z.1332/1)
- sel ol- (YE.D.177. 3/2)
- sensüz ol- (YE.D.149. 2/2)
- senüñ ol- (SV.VIII:4/2), (SV.XXV:3/1), (ŞH.Yu.Z.982/2)
- sevişgen ol- (YE.D.52. 7/2)
- sırdaş ol- (YE.D.249. 4/1)
- söz ol- (SV.Reb.114/1), (YE.D.167. 3/2)
- suçlu ol- (ŞH.Yu.Z.1400/2)
- tanuk ol- (ŞH.Yu.Z.552/2)
- tarlık ol- (ŞH.Yu.Z.730/2), (ŞH.Yu.Z.830/2), (ŞH.Yu.Z.1509/2)
- taş ol- (YE.D.273. 6/2)
- ten ol- (YE.D.156. 31/2)
- togru ol- (ŞH.Yu.Z.717/1)
- tolu ol- (ŞH.Yu.Z.416/1)
- toprak ol- (AF.Ki.240/2), (AF.Ki.381/1), (YE.D.8. 5/1) (YE.D.48. 6/1),
(YE.D.76. 7/2), (YE.D.166. 9/1), (YE.D.216. 4/1), (YE.D.226. 6/2), (YE.D.275. 21/2)
(YE.D.299. 7/2)
- toptolu ol- (ŞH.Yu.Z.244/2)
- tudaş ol- (YE.D.273. 1/1)
- uçmak ol- (SV.VI:8/1)
- un ol- (SV.Reb.39/1)
- usañ ol- (AF.Ça.10/1)

- utlu ol- (YE.D.301. 8/2)
 uyan ol- (YE.D.56. 5/2)
 uyanık ol- (YE.D.34. 3/1)
 var ol- (YE.D.61. 4/2), (YE.D.159. 7/2), (YE.D.300. 7/2)
 yağı bol- (Mev.VIII.1/2)
 yagma ol- (YE.D.198. 1/2), (YE.D.198. 2/2) (YE.D.198. 3/2) (YE.D.198. 4/2)
 yagmur ol- (YE.D.137. 3/2)
 yalan ol- (YE.D.46. 5/1), (YE.D.54. 3/1), (YE.D.259. 6/1)
 yalınca ol- (YE.D.143. 1/2)
 yarag ol- (YE.D.245. 5/1)
 yas ol- (YE.D.6. 4/1)
 yastuk ol- (SV.VI:6/1)
 yaş ol- (YE.D.227. 3/1)
 yatlı ol- (YE.D.301. 1/1)
 yavuz ol- (SV.İbt.5/2), (SV.Reb.60/2), (YE.D.228. 5/1)
 yıldırım ol- (YE.D.137. 3/1)
 yırtuk ol- (ŞH.Yu.Z.560/1)
 yig ol- (SV.XVII:6/1), (ŞH.Me.16/2), (YE.D.211. 4/2)
 yigit ol- (ŞH.Yu.Z.908/2)
 yigrek ol- (ŞH.Me.16/1)
 yir ol- (SV.Reb.64/1)
 yog ol- (ŞH.Yu.Z.1309/1)
 yohsul ol- (ŞH.Yu.Z.870/2), (ŞH.Yu.Z.869/1) (YE.D.96. 2/1)
 yoldaş ol- (ŞH.Yu.Z.1135/2), (YE.D.25. 1/1), (YE.D.87. 5/1), (YE.D.119. 7/2),
 (YE.D.200. 1/2), (YE.D.214. 5/2), (YE.D.236. 4/2), (YE.D.248. 7/1), (YE.D.249. 3/1),
 (YE.D.273. 1/2), (YE.D.307. 1/1)
 yüz ol- (SV.İbt.46/2), (SV.Reb.114/1)

İsim unsuru Türkçe kelime gurubundan meydana gelenler vardır. Bu kelime guruplarından: bagrı baş ol- (YE.D.307. 8/2), dilden eksük ol- (YE.D.279. 2/2), yüzi ag ol- (AF.Ça.37/2) örneklerinde isim unsurları kısaltma grubudur. Sayı adlarının sıfat tamlaması gibi kullanıldığı örnekler vardır: bir biñ ol- (YE.D.325. 7/1), bir yüz ol-

(SV.Reb.60/1). Tekrar grubundan oluşan isim unsuru örneği vardır: ay gün ol- (YE.D.200. 4/1). Bazı örneklerde ise “ki” ve “kim” edatının isim unsuruyla yardımcı fiil arasında yer aldığı görülür: ne ki ol- (YE.D.24. 9/2), ne kim ol- (ŞH.Yu.Z.716/2).

İsim Unsuru Alıntı Kelime Olanlar

Bu tür birleşik fiil gruplarında isim unsuru olarak kullanılan kelimelerin daha çok Arapçadan alınmış olduğu görülmektedir.

ābād ol- (HD.ma.X:7/1), (YE.D.156. 30/1)

ābādān ol- (AF.Ça.28/2)

‘aceb ol- (ŞH.Yu.Z.218/2),(YE.D.141. 11/1), (YE.D.210. 1/1)

‘āciz ol- (ŞH.Yu.Z.385/1)

‘ādil ol- (ŞH.Yu.Z.1174/2)

‘adl ol- (SV.Reb.153/1)

ahmak ol- (ŞH.Ma.II:6/1)

ālīm ol- (YE.D.282. 4/1)

āmi ol- (YE.D.156. 17/1)

ār ol- (YE.D.300. 8/2)

arş ol- (YE.D.307. 6/2)

āsı ol- (YE.D.72. 1/2)

‘āsi ol- (ŞH.Yu.Z.605/2)

āsūde ol- (YE.D.156. 23/1)

‘āşık ol- (AF.Ki.318/2), (SV.XII:2/1), (ŞH.Yu.Z.111/1), (YE.D.1. 8/1), (YE.D.3. 6/2), (YE.D.157. 6/1), (YE.D.171. 5/2), (YE.D.176. 5/1), (YE.D.80. 11/1), (YE.D.88. 3/2), (YE.D.88. 4/1), (YE.D.93. 3/2), (YE.D.102. 8/2), (YE.D.196. 4/1), (YE.D.196. 5/2), (YE.D.208. 4/1), (YE.D.212. 7/2), (YE.D.218. 5/1), (YE.D.127. 6/1), (YE.D.142. 6/1), (YE.D.230. 1/1), (YE.D.254. 5/1), (YE.D.264. 6/2), (YE.D.267. 3/1), (YE.D.295. 3/1), (YE.D.300. 2/1), (YE.D.323. 1/1)

āşkār ol- (HD.ma.VII:8/2)

āşüfte ol- (YE.D.156. 23/2)

āvāre ol- (YE.D.98. 5/1), (YE.D.216. 2/2), (YE.D.218. 1/2)

‘ayān ol- (ŞH.Yu.Z.853/2), (YE.D.7. 6/2), (YE.D.56. 5/2), (YE.D.183. 6/1),
(YE.D.207. 4/2), (YE.D.239. 3/1), (YE.D.249. 4/2)

āzād ol- (AF.Ki.80/1), (ŞH.Yu.Z.755/2) (ŞH.Yu.Z.797/2), (ŞH.Yu.Z.820/2),
(YE.D.109. 2/2), (YE.D.156. 30/1)

āzat ol- (YE.D.17. 4/2)

‘aziz ol- (HD.I:4/1)

bahrı ol- (YE.D.133. 7/2)

bāki ol- (YE.D.282. 3/2), (YE.D.282. 9/2), (YE.D.289. 6/1)

bārān ol- (HD.ma.IX:1/2)

battāl ol- (YE.D.122. 3/2)

bayrām ol- (AF.Ki.384/2)

bāzār ol- (SV.Reb.63/2)

becid ol- (YE.D.94. 4/2)

bedel ol- (AF.Ki.309/2)

behāne ol- (YE.D.229. 3/2)

berdār ol- (YE.D.156. 31/1)

besāret ol- (YE.D.3. 12/1)

bi-cān ol- (YE.D.156. 20/2)

bi-cism ol- (YE.D.156. 20/2)

bi-çāre ol- (YE.D.76. 1/2)

bi-hîş ol- (YE.D.156. 34/1)

bi-kān ol- (YE.D.156. 27/2)

bi-karār ol- (YE.D.51. 4/1)

bi-levn ol- (YE.D.156. 27/2)

bi-nevā ol- (ŞH.Yu.Z.870/2)

bizar ol- (YE.D.40. 5/2), (YE.D.313. 3/1), (YE.D.174. 10/2)

bostān ol- (YE.D.4. 1/1), (YE.D.63. 2/2)

bühtān ol- (HD.ma.IX:5/2)

bünyād ol- (YE.D.134. 2/2), (YE.D.151. 4/1)

cān ol- (YE.D.56. 6/2), (YE.D.148. 1/1), (YE.D.156. 31/2), (YE.D.156. 32/2),
(YE.D.156. 4/2), (YE.D.156. 6/2), (YE.D.199. 1/1), (YE.D.207. 1/1), (YE.D.212. 1/1),
(YE.D.235. 1/1), (YE.D.286. 2/2)

- cebbār ol- (YE.D.54. 7/1)
- cem' ol- (AF.Ça.33/1)
- cennet ol- (HD.I:11/1)
- cevlān ol- (YE.D.156. 7/2)
- cüft ol- (SV.Reb.83/1), (SV.Reb.84/1), (SV.Reb.142/2)
- cünün ol- (ŞH.Ma.V:2/2)
- çevgān ol- (YE.D.156. 12/2)
- dār ol- (YE.D.156. 31/1)
- delil ol- (YE.D.300. 7/2)
- derbān ol- (YE.D.156. 30/2)
- derd ol- (YE.D.149. 2/1), (YE.D.258. 1/1)
- dermān ol- (AF.Ki.279/2), (YE.D.8. 2/2), (YE.D.10. 4/2), (YE.D.63. 3/2),
(YE.D.127. 5/1), (YE.D.212. 1/2), (YE.D.246. 3/1), (YE.D.252. 3/1)
- destān ol- (YE.D.4. 6/2), (YE.D.156. 22/2), (YE.D.156. 34/2)
- destūr ol- (ŞH.Yu.Z.190/1), (ŞH.Yu.Z.952/2), (YE.D.119. 1/2)
- devlet ol- (YE.D.282. 3/2)
- didār ol- (YE.D.127. 11/1)
- divāne ol- (YE.D.10. 8/2), (YE.D.171. 2/2), (YE.D.184. 1/2), (YE.D.250. 9/2)
- dost ol- (YE.D.40. 4/1), (YE.D.45. 7/1) (YE.D.100. 3/2) (YE.D.102. 3/1)
- dūn ol- (YE.D.156. 28/2)
- dūkkān ol- (SV.Reb.63/2)
- dürüst ol- (YE.D.93. 7/2)
- düşmān ol- (YE.D.52. 1/2), (YE.D.61. 1/2), (YE.D.266. 1/1), (YE.D.324. 10/2)
- düşvār ol- (ŞH.Yu.Z.446/2)
- ebed ol- (YE.D.20. 1/1)
- efgān ol- (YE.D.7. 3/2)
- ejdehā ol- (ŞH.Me.55/1)
- emin ol- (ŞH.Yu.Z.343/2), (YE.D.192. 4/1), (YE.D.315. 4/1)
- erkān ol- (YE.D.156. 33/2)
- esir ol- (YE.D.248. 3/2)
- esrük ol- (SV.XXVIII:7/1), (YE.D.4. 4/2)
- eşker ol- (YE.D.93. 9/2)

- fakılık ol- (YE.D.101. 6/2)
- fakîr ol- (ŞH.Yu.Z.896/2)
- fâni ol- (SV.Reb.8/1), (YE.D.324. 8/2)
- fârig ol- (ŞH.Yu.Z.1136/1),(YE.D.17. 3/2) (YE.D.152. 3/1)
- fâsid ol- (YE.D.43. 2/2)
- fâş ol- (YE.D.181. 2/1), (YE.D.273. 7/2), (YE.D.307. 4/2)
- fenâ ol- (YE.D.91. 8/2)
- Ferhâd ol- (YE.D.93. 5/2)
- fermân ol- (AF.Ki.79/2) (AF.Ki.138/1), (YE.D.123. 5/2), (YE.D.156. 3/2),
(YE.D.187. 5/2)
- ferrâş ol- (YE.D.25. 4/2)
- fidi ol- (YE.D.288. 6/2)
- gâfil ol- (ŞH.Yu.Z.140/2), (YE.D.82. 6/1), (YE.D.107. 3/2), (YE.D.199. 4/2),
(YE.D.242. 6/1)
- gak ol- (SV.Reb.160/2)
- galtân ol- (YE.D.7. 5/2)
- gani ol- (SV.Reb.99/2)
- garib ol- (YE.D.217. 3/1)
- gark ol- (AF.Ki.103/2), (SV.Reb.34/1), (YE.D.14. 7/1), (YE.D.53. 6/1),
(YE.D.161. 1/2), (YE.D.166. 4/2), (YE.D.170. 1/1), (YE.D.171. 3/1), (YE.D.87. 12/1),
(YE.D.88. 11/1), (YE.D.201. 1/1), (YE.D.205. 2/2), (YE.D.205. 3/1), (YE.D.219. 5/1),
(YE.D.235. 2/2), (YE.D.325. 9/1)
- gāvur ol- (SV.XIX:6/2)
- gavvās ol- (YE.D.325. 9/2)
- gayib ol- (YE.D.283. 5/2)
- gāzi ol- (YE.D.156. 15/1)
- gerdân ol- (YE.D.156. 2/2)
- gerdün ol- (YE.D.156. 2/2)
- gevher ol- (SV.XXVIII:6/1), (YE.D.262. 5/1)
- girdâr ol- (YE.D.156. 31/1)
- giriftâr ol- (YE.D.300. 2/2)
- giryân ol- (HD.ma.IX:1/1),(YE.D.63. 1/2), (YE.D.156. 1/2)

- gulām ol- (ŞH.Yu.Z.604/2)
- gülzār ol- (YE.D.262. 2/1), (YE.D.300. 6/2)
- gümān ol- (YE.D.56. 1/2)
- güm-rāh ol- (YE.D.20. 1/2), (YE.D.63. 9/2), (YE.D.107. 6/2) (YE.D.156. 29/2)
- haber ol- (ŞH.Yu.Z.944/2)
- haberdār ol- (YE.D.300. 4/2)
- halāl ol- (YE.D.44. 8/1), (YE.D.5. 7/2)
- haldaş ol- (YE.D.25. 2/2), (YE.D.249. 3/1)
- hāmūş ol- (YE.D.156. 34/1)
- hār ol- (YE.D.11. 5/1), (YE.D.156. 26/1)
- harāb ol- (YE.D.17. 1/2) (YE.D.162. 3/1), (YE.D.231. 4/2), (YE.D.239. 1/2)
- harc ol- (AF.Ki.41/2) (AF.Ki.148/2), (YE.D.115. 5/1), (YE.D.267. 4/1)
- hās ol- (YE.D.262. 17/2)
- hāsıl ol- (YE.D.24. 9/2)
- hasta ol- (ŞH.Me.32/1)
- hayr ol- (ŞH.Yu.Z.634/2)
- hayrān ol- (AF.Ki.349/2), (AF.Ki.384/1), (HD.ma.IX:3/2), (ŞH.Yu.Z.300/2), (ŞH.Yu.Z.303/2), (ŞH.Yu.Z.378/2), (ŞH.Yu.Z.588/2), (ŞH.Yu.Z.1187/1), (ŞH.Yu.Z.1497/2), (YE.D.7. 1/1), (YE.D.63. 1/1), (YE.D.63. 9/2), (YE.D.69. 9/1), (YE.D.93. 3/2), (YE.D.93. 6/1), (YE.D.110. 4/2), (YE.D.137. 5/2), (YE.D.156. 1/1), (YE.D.156. 23/2), (YE.D.156. 25/2)
- hayret ol- (YE.D.51. 9/2)
- hāzır ol- (AF.Ki.119/2), (ŞH.Yu.Z.1410/2), (ŞH.Yu.Z.1465/2), (ŞH.Yu.Z.738/2), (ŞH.Yu.Z.741/1), (ŞH.Yu.Z.950/1), (YE.D.5. 4/1)
- hazret ol- (YE.D.93. 6/2)
- helāk ol- (ŞH.Yu.Z.151/2), (ŞH.Yu.Z.1226/2), (YE.D.110. 3/2)
- hem-rāh ol- (YE.D.156. 29/2)
- hem-rāz ol- (YE.D.51. 3/2)
- heybetlü ol- (YE.D.301. 6/2)
- hicāb ol- (YE.D.106. 4/1)
- hicrān ol- (YE.D.156. 29/2)
- hisāb ol- (YE.D.17. 6/1)

- hoş ol- (YE.D.214. 5/1), (YE.D.273. 3/2), (YE.D.307. 5/2)
- hoşnūd ol- (ŞH.Me.57/2)
- hūr ol- (SV.Reb.82/2)
- hurrem ol- (YE.D.120. 3/2)
- hūsı ol- (ŞH.Yu.Z.1266/1)
- hürmetlü ol- (YE.D.301. 3/2)
- ‘ibret ol- (ŞH.Ma.VIII:8/2)
- ırak ol- (YE.D.121. 5/1), (YE.D.259. 4/1)
- ihlās ol- (YE.D.55. 1/2)
- ihsā ol- (AF.Ki.145/2)
- imāret ol- (YE.D.54. 4/2)
- ināyet ol- (YE.D.251. 5/1)
- isyān ol- (YE.D.156. 15/2)
- işaret olın- (YE.D.17. 5/2)
- ‘işret ol- (YE.D.51. 1/2), (YE.D.243. 2/1)
- izzetlü ol- (YE.D.301. 5/2)
- kabül ol- (AF.Ki.324/1), (ŞH.Yu.Z.401/1), (ŞH.Yu.Z.656/2), (ŞH.Yu.Z.791/2)
- kāfir ol- (ŞH.Yu.Z.940/2), (ŞH.Yu.Z.941/2), (YE.D.99. 4/2), (YE.D.146. 5/2),
(YE.D.148. 9/2), (YE.D.153. 7/2)
- kāhil ol- (YE.D.111. 8/2)
- kāim ol- (YE.D.80. 6/1)
- kāmi ol- (YE.D.156. 17/2)
- kāmil ol- (YE.D.319. 6/2)
- kān ol- (YE.D.136. 4/2)
- kāzî ol- (AF.Ki.357/1)
- kebāb ol- (YE.D.319. 4/1)
- kemter ol- (YE.D.58. 4/1)
- keşf ol- (YE.D.270. 9/1)
- kıymetlü ol- (YE.D.301. 1/2)
- kurbān ol- (YE.D.45. 7/2), (YE.D.102. 5/1), (YE.D.146. 11/2), (YE.D.267. 2/1),
(YE.D.267. 4/2)
- kuvvetlü ol- (YE.D.301. 2/2)

- lālā ol- (HD.ma.III:3/1)
- lāyık ol- (YE.D.95. 2/1) (YE.D.201. 2/2), (YE.D.276. 5/1)
- levn ol- (YE.D.156. 27/2)
- Leylî ol- (YE.D.93. 5/1)
- lezîz ol- (HD.ma.VIII:1/1), (HD.ma.VIII:5/2), (HD.ma.VIII:6/2)
- magbūn ol- (ŞH.Yu.Z.511/1)
- magrūr ol- (AF.Ça.44/1), (HD.ma.V:7/1)
- mahbūs ol- (YE.D.156. 30/2)
- mahrūm ol- (AF.Ki.337/2)
- māl ol- (YE.D.5. 2/2)
- ma'lūm ol- (YE.D.54. 7/2)
- ma'mūr ol- (YE.D.156. 32/2)
- ma'sūk ol- (YE.D.208. 4/2), (YE.D.295. 3/1)
- māt ol- (ŞH.Ma.V:4/2), (YE.D.51. 7/2) (YE.D.282. 3/1)
- mazhar ol- (AF.Ki.169/1)
- ma'zul ol- (YE.D.254. 1/1)
- mecnūn ol-(YE.D.45. 6/2), (YE.D.93. 5/1), (YE.D.156. 23/2), (YE.D.235. 6/1),
(YE.D.226. 5/1), (YE.D.287. 5/1), (YE.D.294. 4/1)
- meded ol- (ŞH.Me.54/1)
- meftūn ol- (AF.Ki.270/2)
- melāmet ol- (YE.D.68. 2/2) (YE.D.272. 6/2), (YE.D.287. 7/1)
- melūl ol- (ŞH.Yu.Z.296/2), (YE.D.116. 1/1), (YE.D.304. 4/2), (YE.D.316. 6/2)
- mergızar ol- (YE.D.262. 2/1)
- mescid ol- (YE.D.107. 4/1)
- mestān ol- (YE.D.4. 4/2)
- meşgūl ol- (AF.Ça.14/2), (YE.D.226. 3/1)
- meşhūr ol- (YE.D.250. 2/2)
- metris ol- (ŞH.Yu.Z.314/2)
- meydān ol- (YE.D.93. 6/1)
- mihmān ol- (YE.D.156. 19/2)
- milk ol- (AF.Ça.46/2)
- miskal ol- (YE.D.5. 6/2)

- miskin ol- (YE.D.1. 8/1) (YE.D.40. 7/2), (YE.D.46. 7/1), (YE.D.46. 7/2)
 mismil ol- (YE.D.20. 2/1)
 muhkem ol- (ŞH.Yu.Z.224/2), (YE.D.24. 6/1), (YE.D.326. 13/1)
 muhtâc ol- (ŞH.Yu.Z.869/1)
 muhtasar ol- (HD.ma.VIII:7/2)
 mukâbil ol- (HD.ma.IV:3/1)
 mûnis ol- (AF.Ki.320/2)
 muti' ol- (AF.Ki.138/2), (ŞH.Yu.Z.490/2)
 müdâm ol- (ŞH.Yu.Z.1256/1)
 mün'im ol- (YE.D.286. 10/1)
 münâcât ol- (YE.D.51. 3/2)
 münevver ol- (YE.D.18. 2/1), (YE.D.264. 2/1)
 münezzeh ol- (YE.D.232. 6/1)
 münkir ol- (YE.D.21. 6/1), (YE.D.74. 5/1), (YE.D.214. 1/1)
 müslimân ol- (Ş.H. Yu.Z.1493/1), (YE.D.99. 4/1), (YE.D.109. 7/1)
 nâçâr ol- (YE.D.165. 4/1)
 nâdân ol- (YE.D.156. 17/2)
 nâkâm ol- (YE.D.156. 17/2)
 nâlân ol- (YE.D.7. 4/2)
 namâz ol- (SV.İbt.36/1)
 nâmi ol- (YE.D.156. 17/1)
 nâr ol- (YE.D.300. 6/2)
 nasîb ol- (AF.Ki.66/2), (AF.Ki.160/2), (YE.D.116. 3/2), (AF.Ki.184/2),
 (AF.Ki.231/2), (AF.Ki.389/1)
 nâz ol- (ŞH.Yu.Z.1222/2)
 nazâr ol- (YE.D.20. 3/2), (YE.D.163. 1/1), (YE.D.242. 1/1), (YE.D.253. 2/1)
 nefis ol- (YE.D.277. 9/1)
 nîrân ol- (AF.Ça.38/2)
 nisâr ol- (YE.D.11. 3/2) (YE.D.27. 2/1), (YE.D.176. 5/1) (YE.D.292. 5/1)
 nisyân ol- (YE.D.156. 8/2)
 nişânı ol- (ŞH.Yu.Z.803/1)
 niyâz ol- (SV.İbt.36/2)

- noksân ol- (YE.D.156. 5/2)
- nuhib ol- (YE.D.214. 3/1)
- nūr ol- (SV.İbt.70/2), (SV.Reb.82/1), (SV.XXV:2/2), (YE.D.167. 3/1),
(YE.D.319. 2/1)
- nūrānî ol- (HD.II:1/1)
- nūş ol- (YE.D.214. 5/1)
- para ol- (ŞH.Yu.Z.286/2), (ŞH.Yu.Z.437/2)
- pāyendān ol- (AF.Ça.57/2)
- pāyidar ol- (YE.D.125. 8/1)
- penhāni ol- (AF.Ki.360/2)
- perrān ol- (YE.D.156. 16/2)
- peşîmān ol- (ŞH.Yu.Z.403/1), (YE.D.52. 1/1)
- peşmān ol- (YE.D.2. 5/2), (YE.D.52. 6/2), (YE.D.187. 1/2)
- peygāmbar ol- (ŞH.Yu.Z.1250/1)
- pinhān ol- (YE.D.156. 35/2), (YE.D.206. 2/2)
- pişmān ol- (YE.D.61. 1/1)
- piş-rev ol- (YE.D.109. 6/2)
- rāhat ol- (AF.Ça.65/2), (YE.D.51. 4/2), (YE.D.154. 4/1), (YE.D.244. 3/2)
- rahmet ol- (YE.D.51. 8/2), (YE.D.157. 1/2)
- rām ol- (ŞH.Ma.VI.7/2)
- rāzi ol- (ŞH.Yu.Z.94/1), (ŞH.Yu.Z.382/1)
- reh-bîn ol- (YE.D.156. 33/2)
- revā ol- (YE.D.20. 2/2)
- risvā ol- (ŞH.Yu.Z.456/2)
- ruhbān ol- (YE.D.156. 33/2)
- rūşen ol- (HD.ma.VI:3/2)
- sābit ol- (AF.Ki.351/2)
- sādık ol- (YE.D.111. 9/2)
- sāim ol- (YE.D.80. 6/1)
- sākin ol- (ŞH.Yu.Z.545/2)
- sayru ol- (SV.Reb.128/1), (SV.Reb.131/1), (SV.Reb.133/1), (YE.D.234. 6/1)
- sayvān ol- (AF.Ça.80/2) (AF.Ki.20/2), (AF.Ki.384/1)

- sebil ol- (YE.D.270. 12/2), (YE.D.244. 5/2)
- selām ol- (ŞH.Yu.Z.1256/2), (ŞH.Yu.Z.1389/2)
- selāmet ol- (YE.D.16. 6/2)
- serhoş ol- (YE.D.315. 5/1)
- serhūş ol- (YE.D.156. 34/1)
- sevāb ol- (YE.D.270. 2/1)
- seyrān ol- (YE.D.10. 3/2), (YE.D.93. 6/2), (YE.D.156. 7/2)
- sıdk ol- (YE.D.156. 36/2)
- sır ol- (SV.Reb.113/2), (YE.D.60. 6/1), (YE.D.118. 7/2), (YE.D.150. 7/2)
- suāl ol- (YE.D.5. 1/2)
- sultān ol- (AF.Ki.55/1), (ŞH.Ma.IV:9/2), (ŞH.Yu.Z.33/1), (ŞH.Yu.Z.659/1),
(ŞH.Yu.Z.758/1), (ŞH.Yu.Z.759/2), (ŞH.Yu.Z.888/1), (ŞH.Yu.Z.923/1),
(ŞH.Yu.Z.1320/1), (ŞH.Yu.Z.1390/2), (YE.D.136. 6/2), (YE.D.156. 18/2), (YE.D.199.
1/2)
- şād ol- (AF.Ki.30/1), (AF. Ki.78/2), (HD.I:16/1), (HD.ma.X:1/2), (YE.D.14.
2/1), (YE.D.142. 4/2), (YE.D.165. 4/2), (YE.D.192. 6/1)
- şādi ol- (YE.D.63. 1/2)
- şākir ol- (YE.D.156. 19/2)
- şefāat ol- (YE.D.291. 5/1)
- şefā'atcı ol- (ŞH.Yu.Z.821/1)
- şefā'atçı ol- (AF.Ki.33/1)
- şehid ol- (AF.Ki.286/2)
- şehir ol- (SV.Reb.63/2)
- şermisār ol- (YE.D.173. 6/1)
- şeş ol- (YE.D.314. 13/1)
- şükr ol- (ŞH.Yu.Z.1404/2)
- şükür ol- (AF.Ki.1/1)
- tahūr ol- (SV.Reb.152/1)
- takdir ol- (ŞH.Yu.Z.436/2)
- tamām ol- (ŞH.Yu.Z.701/1), (ŞH.Yu.Z.1524/1), (YE.D.16. 9/2) (YE.D.54. 8/1),
(YE.D.59. 8/1), (YE.D.102. 5/2), (YE.D.229. 2/1)
- tar ol- (YE.D.61. 2/2), (YE.D.61. 3/1)

tārāş ol- (YE.D.25. 3/2)
 teferrücgāh ol- (YE.D.93. 1/2)
 tekebbür ol- (YE.D.8. 5/1)
 temām ol- (AF.Ki.346/2)
 terk ol- (YE.D.17. 6/2)
 teslim ol- (YE.D.1. 8/1), (YE.D.43. 3/1)
 ticāret ol- (AF.Ki.322/2)
 tiryāk ol- (YE.D.5. 7/1), (YE.D.110. 5/2)
 tūfān ol- (YE.D.156. 38/2)
 tugyan ol- (YE.D.156. 38/2)
 tuş ol- (YE.D.3. 3/1), (YE.D.273. 4/1)
 ud ol- (ŞH.Me.55/2)
 ummān ol- (YE.D.63. 4/2)
 uryān ol- (YE.D.86. 5/1)
 ümmet ol- (AF.Ki.154/2), (YE.D.89. 5/2)
 vācib ol- (YE.D.135. 3/2)
 vak´a ol- (YE.D.176. 9/2)
 vakit ol- (ŞH.Yu.Z.1447/1)
 vāsıl ol- (YE.D.91. 8/2)
 vebāl ol- (YE.D.5. 3/2)
 vefādār ol- (YE.D.300. 1/2)
 virān ol- (AF.Ça.29/2), (YE.D.244. 1/1), (YE.D.291. 3/2)
 yār ol- (YE.D.11. 1/1), (YE.D.66. 2/1), (YE.D.136. 2/2), (YE.D.300. 1/1)
 yesir ol- (YE.D.231. 2/1)
 zāhir ol- (AF.Ki.352/2)
 zahmetlü ol- (YE.D.301. 7/2)
 za´if ol- (YE.D.121. 3/2)
 zākir ol- (YE.D.156. 19/2)
 zālimden ol- (ŞH.Yu.Z.1173/2), (YE.D.73. 5/1)
 zār ol- (YE.D.11. 5/1), (YE.D.66. 2/1)
 zāyi ol- (YE.D.9. 6/2)

zebūn ol- (AF.Ça.51/1), (ŞH.Me.60/2), (YE.D.73. 1/1), (YE.D.74. 6/1),
(YE.D.186. 2/1), (YE.D.289. 3/1)

zer ol- (HD.ma.III:9/2)

zevāl ol- (YE.D.5. 1/1)

zindan ol- (YE.D.156. 30/2)

zücāc ol- (ŞH.Yu.Z.466/1)

Birleşik fiil gruplarında isim unsuru olarak yer alan alıntı kelimelerin büyük bir kısmının metinlerde müstakil olarak yer almadığı görülür.

İsim Unsuru Sıfat Tamlaması Olanlar

altun akca ol- (ŞH.Yu.Z.215/2)

bayık kulak ol- (SV.Reb.78/1)

bir cān ol- (SV.Reb.63/1)

biş yüz ol- (AF.Ki.344/1)

eyü du'ā ol- (ŞH.Yu.Z.1258/2)

hōş eyvān ol- (HD.ma.IX:4/2)

iki kat ol- (ŞH.Yu.Z.276/1)

kara toprak ol- (AF.Ki.175/2)

katı karışgan ol- (YE.D.52. 5/2)

on biñ ol- (AF.Ki.344/2)

yavlak üleşgen ol- (YE.D.52. 3/2)

İsim Unsuru Arapça-Farsça Tamlama Olanlar

Bu örnekler Arapça ve Farsça tamlama şeklindedir. İsim unsuru Türkçe isim tamlaması olan örnek yoktur.

arz-ı mahşer ol- (AF.Ki.143/1)

cennet-i hūr ol- (AF.Ki.370/1)

mechül-ı merdūd ol- (YE.D.156. 16/1)

nāz-ı nāzenin ol- (HD.ma.VIII:4/2)

Şāh-ı Merdān ol- (AF.Ça.43/2)
 hās-ul-hāsdan ol- (YE.D.4. 5/2)
 et-tā'ibūne'l-ābidūn ol- (ŞH.Ma.V:5/2)
 ve'n-şakka'l-kamer ol- (ŞH.Ma.I:8/2)
 lā havf 'aleyh ol- (ŞH.Ma.V:6/2)

İsim Unsuru Sıfat-Fiil Olanlar

-Ar Sıfat Fiil Eki İle Kurulanlar

açar ol- (YE.D.163. 1/1) (YE.D.163. 6/2)
 artar ol- (YE.D.294. 7/1)
 bağışlar ol- (AF.Ki.7/2)
 biter ol- (AF.Ki.6/2)
 bozar ol- (YE.D.174. 9/2)
 düzer ol- (YE.D.174. 3/2), (YE.D.262. 2/2)
 eli irer ol- (YE.D.11. 2/2)
 gezer ol- (YE.D.174. 1/2)
 göçer ol- (YE.D.163. 5/2)
 irer ol- (YE.D.11. 2/2)
 ister ol- (AF.Ki.22/2)
 kazar ol- (YE.D.174. 8/2)
 korkar ol- (YE.D.313. 3/1)
 öper ol- (ŞH.Yu.Z.1266/2)
 saçar ol- (YE.D.163. 1/2)
 seçer ol- (YE.D.163. 2/2), (YE.D.163. 3/2)
 sorar ol- (YE.D.206. 7/2)
 süzer ol- (YE.D.174. 2/2)
 tozar ol- (YE.D.174. 7/2)
 uçar ol- (YE.D.163. 4/2)
 üzer ol- (YE.D.174. 5/2)
 yanar ol- (YE.D.66. 3/1)

yazar ol- (YE.D.174. 11/2)

yüzer ol- (YE.D.174. 1/1)

Bazı örneklerde isim unsuru sıfat-fiil grubudur:

bir araya gelür ol- (HD.ma.III:5/1)

görmez gözi görür ol- (ŞH.Yu.Z.909/2)

görmeziken görür ol- (ŞH.Yu.Z.905/2)

günâh işler ol- (AF.Ki.7/1)

yüregi yanar ol- (YE.D.66. 3/1)

-mAz Sıfat Fiil Eki İle Kurulanlar

almaz ol- (YE.D.254. 1/2)

añmaz ol- (YE.D.247. 6/2)

ayılmaz ol- (YE.D.254. 2/2)

bilmez ol- (YE.D.63. 5/1), (YE.D.247. 4/2), (YE.D.254. 3/2)

dutulmaz ol- (YE.D.301. 8/1)

gelmez ol- (YE.D.254. 6/2)

girmez ol- (ŞH.Yu.Z.458/1)

görmez ol- (ŞH.Yu.Z.458/2), (ŞH.Yu.Z.664/1), (ŞH.Yu.Z.1346/1),
(ŞH.Yu.Z.664/1), (ŞH.Yu.Z.871/1), (YE.D.247. 1/1), (YE.D.247. 5/2)

irmez ol- (YE.D.247. 2/2)

kılmaz ol- (YE.D.247. 3/2), (YE.D.247. 7/2)

kışlamaz ol- (YE.D.162. 4/1)

olmaz ol- (YE.D.254. 1/1)

solmaz ol- (YE.D.254. 4/2)

söylemez ol- (YE.D.162. 4/2), (YE.D.187. 2/1)

turmaz ol- (ŞH.Yu.Z.1346/2)

virmez ol- (YE.D.247. 1/2)

yaramaz ol- (YE.D.123. 4/2)

yaylamaz ol- (YE.D.162. 4/1)

İsim unsuru bazı örneklerde sıfat-fiil grubudur:

aglamakdan görmez ol- (ŞH.Yu.Z.1309/2)

assı kılmaz ol- (YE.D.247. 3/2), (YE.D.247. 7/2)

dilinden gitmez ol- (ŞH.Yu.Z.1223/1).

iki gözi örtülü görmez ol- (ŞH.Yu.Z.458/2)

ögüde girmez ol- (ŞH.Yu.Z.458/1)

-miş Sıfat-fiil Eki İle Kurulanlar :

devlete degmiş ol- (ŞH.Yu.Z.983/1)

gitmiş ol- (YE.D.17. 2/1), (YE.D.160. 4/1)

itmemiş ol- (YE.D.209. 2/1)

İsim Unsuru İsim-fiil Olanlar

-mAk İsim-Fiil Eki İle Kurulanlar

aglamak ol- (ŞH.Yu.Z.164/1)

aglamak ol- (YE.D.74. 2/1)

-İş İsim-Fiil ile Kurulanlar

biliş ol- (YE.D.100. 2/1), (YE.D.142. 5/1)

İsim Unsuru Tekrar Grubu Olanlar

saf saf ol- (AF.Ki.343/2)

yagma tārāş ol- (YE.D.307. 2/2)

hālīs muhlīs ol- (YE.D.156. 37/1)

İsim Unsuru İsim Tamlaması Olanlar

cihān issi ol- (SV.Reb.72/1)

İsim Unsuru Bağlama Grubu Olanlar

İsim unsuru bağlama grubu olan örnekler daha çok Yunus Emre’de görülür. Bağlaç olarak alıntı “u” bağlacının kullanıldığı görülür.

- zâr u giryân ol- (AF.Ça.83/2)
- nedîm u hem hōş-elhân ol- (HD.I:12/2)
- kıyl ü kal ol- (YE.D.5. 4/2)
- bî-hod u ser-gerdân ol- (YE.D.7. 1/2)
- bag u bahar ol- (YE.D.11. 1/2)
- şehd ü şeker ol- (YE.D.11. 2/1)
- bî-reng ü bî-elvân ol- (YE.D.156. 24/2)
- derd ü dermân ol- (YE.D.156. 36/2)
- şem´ ü çırag ol- (YE.D.109. 5/2)
- yoldaş u yâr ol- (YE.D.125. 8/2)
- hayrân u mest ol- (YE.D.184. 2/2)

Sadece bir örnekte Türkçe “ile” bağlacı yer alır: dürr ile mercân ol- (AF.Ki.84/2).

Metinlerde ol- yardımcı fiiliyle yapılan birleşik fiil gruplarında isim unsuru genellikle Arapça ve Farsça alıntı sözcüklerden oluştuğu görülür. Günümüz Türkiye Türkçesinde kullanımlayan bazı Türkçe kelimelerle kurulmuş olan birleşik fiil grupları da vardır.

- artuk ol- (SV.VI:6/1)
- kanda ol- (SV.III:3/2), (SV.III:3/2)
- kan ol- (HD.ma.IX:2/2), (SV.Reb.35/1)
- kaçan ol- (YE.D.136. 4/1)
- yarag ol- (YE.D.245. 5/1)

İncelenen metinlerde Ol- yardımcı fiili ile yapılan birleşik fiiller en fazla Yunus Emre Dîvânı’nda yer almıştır. Ol- yardımcı fiilinin Yunus Emre Divân’ında 4 yerde kim edatıyla emir kipi çekiminde kullanıldığı görülür. Bu yapılarda öğrenilen geçmiş zaman anlamı vardır.

olmasun kim korkasın “ korkmuş olmasın” (YE.D.188. 8/2)

olmasun kim dönesin “dönmüş olmsın” (YE.D.188. 9/2)

olmasun kim alasun “almış olmasın” (YE.D.188. 11/2)

olmasun kim varasun “varmış olmasın” (YE.D.188. 12/2)

Mevlâna'nın Türkçe beyitlerinde ol- fiili eski Türkçeki hâliyle bol- olarak kullanılmıştır.

çağı bol- (Mev.VIII.2/2)

ne bol- (Mev.VIII.4/2)

yagı bol- (Mev.VIII.1/2)

2.1.3.1.2.İt- Yardımcı Fiiliyle Kurulanlar

İncelenen metinlerde ol- yardımcı fiiliyle oluşturulan örneklerde olduğu gibi it- (et-) yardımcı fiili ile kurulan birleşik fiil örnekleri defazladır. Bu fiilin ünlüsü metinlerde i olarak yer almıştır. Türkçe ve alıntı isimlerle kurulan bu birleşik fiil grubunun durumu şu şekildedir:

İsim Unsuru Türkçe Olanlar

ag it- (YE.D.82. 1/1)

alkış it- (ŞH.Yu.Z.1139/1)

altun it- (SV.İbt.69/1)

assı it- (YE.D.28. 4/1)

az it- (HD.ma.VIII:4/1)

berk it- (AF.Ki.165/2)

bilüsüzlük it- (HD.ma.IV:3/1)

biñ it- (SV.Reb.90/1)

bir it- (YE.D.146. 3/1)

buyrug id- (ŞH.Yu.Z.33/2)

buyruk it- (ŞH.Yu.Z.839/2)

çağ it- (YE.D.82. 3/2)

dağ it- (YE.D.82. 6/2)

delü it- (SV.IX:10/1) (SV.XX:6/1)

diri it- (SV.Reb.69/1)

el bir it- (YE.D.84. 9/1)

göz kara it- (HD.ma.III:4/2)

irak it- (YE.D.82. 7/2)

iş it- (AF.Ki.209/2), (SV.Reb.61/2), (ŞH.Yu.Z.893/2), (YE.D.67. 4/2)

işler it- (ŞH.Yu.Z.825/2)

katı it- (ŞH.Yu.Z.517/1)

kolay it- (AF.Ki.187/1)

konukluk it- (ŞH.Yu.Z.582/2)

kulluk it- (HD.ma.X:2/2), (ŞH.Yu.Z.973/2),(ŞH.Yu.Z.263/2),(YE.D.192. 5/1)

kutlu it- (SV.V:1/1)

ne it- (AF.Ki.77/2), (YE.D.138. 1/2), (SV.XVII:1/1), (SV.XVII:1/2), (SV.XVII:2/2), (SV.XVII:3/2), (SV.XVII:4/2), (SV.XVII:5/2), (SV.XVII:6/2), (SV.XVII:7/2), (SV.XVII:8/2), (SV.XVII:9/2), (SV.XX:6/2), (SV.XXIV:7/1), (ŞH.Yu.Z.41/2), (ŞH.Yu.Z.42/1), (ŞH.Yu.Z.56/2), (ŞH.Yu.Z.62/1), (ŞH.Yu.Z.75/1), (ŞH.Yu.Z.95/2), (ŞH.Yu.Z.177/2), (ŞH.Yu.Z.203/1), (ŞH.Yu.Z.217/1), (ŞH.Yu.Z.235/2), (ŞH.Yu.Z.283/2), (ŞH.Yu.Z.312/2), (ŞH.Yu.Z.324/2), (ŞH.Yu.Z.356/1), (ŞH.Yu.Z.423/1), (ŞH.Yu.Z.608/2), (ŞH.Yu.Z.792/2), (ŞH.Yu.Z.809/1), (ŞH.Yu.Z.822/1), (ŞH.Yu.Z.823/1) (ŞH.Yu.Z.858/1), (ŞH.Yu.Z.985/1), (ŞH.Yu.Z.990/2), (ŞH.Yu.Z.1042/2), (ŞH.Yu.Z.1107/2), (ŞH.Yu.Z.1129/1), (ŞH.Yu.Z.1160/1), (ŞH.Yu.Z.1259/2) (ŞH.Yu.Z.1324/1), (ŞH.Yu.Z.1333/2), (ŞH.Yu.Z.1338/2), (ŞH.Yu.Z.1353/2), (ŞH.Yu.Z.1377/2), (ŞH.Yu.Z.1521/2), (ŞH.Yu.Z.1522/2), (ŞH.Yu.Z.1044/1) (ŞH.Yu.Z.1175/1), (ŞH.Yu.Z.1243/2), (ŞH.Yu.Z.1310/1), (ŞH.Yu.Z.1315/2), (AF.Ça.71/1), (HD.II:4/2), (YE.D.158. 7/2), (YE.D.159. 1/2) ,(YE.D.160. 1/2), (YE.D.164. 4/2), (YE.D.166. 2/1), (YE.D.127. 8/1)

neydügin (YE.D.2. 3/1) (YE.D.35. 4/2)

ne kim it- (SV.Reb.50/1), (ŞH.Me.50/2), (AF.Ça.35/2), (YE.D.101. 2/2)

nice it- (YE.D.113. 5/1)

Bu fiilin ni it- şekli de bulunmaktadır. Bu birleşik fiilin Yunus Emre ve Şeyyad Hamza'da yaygın olduğu görülür. *Ne kim it-* şekli ve *neydügin* “ne it-dügin”, *nice it-* örnekleri de vardır.

sag it- (YE.D.82. 1/2)
 savaş it- (YE.D.67. 1/2)
 suç it- (ŞH.Yu.Z.1196/2), (YE.D.139. 7/2)
 şeş it- (YE.D.67. 3/2)
 tanışuk it- (YE.D.83. 5/1)
 toprak it- (YE.D.82. 4/2)
 ugruluk it- (ŞH.Yu.Z.1201/1)
 var it- (ŞH.Yu.Z.194/2)
 yarağ it- (YE.D.32. 6/1)
 yarak it- (ŞH.Yu.Z.177/1), (YE.D.96. 1/1)
 yardım it- (AF.Ki.345/2)
 yavuz it- (SV.Reb.83/2)
 yir it- (AF.Ki.108/1), (AF.Ki.214/2)
 yol it- (YE.D.116. 3/1), (YE.D.133. 7/1)
 yoldaş idin- (YE.D.143. 5/1)
 yort savul it- (YE.D.117. 1/2)

İsim Unsuru Alıntı Kelime Olanlar

İt- yardımcı fiiliyle kurulan bileşik fiil gruplarının isim unsurlarında Türkçeden daha çok alıntı kelimeler kullanılmıştır.

‘afv it- (ŞH.Yu.Z.251/2), (ŞH.Yu.Z.655/2), (ŞH.Yu.Z.1529/2), (YE.D.224.5/2)
 āh it- (ŞH.Yu.Z.307/2), (ŞH.Yu.Z.338/1), (ŞH.Yu.Z.361/2), (ŞH.Yu.Z.362/1),
 (ŞH.Yu.Z.878/2), (ŞH.Yu.Z.884/2), (ŞH.Yu.Z.1049/2), (ŞH.Yu.Z.1068/2),
 (ŞH.Yu.Z.1314/2), (AF.Ki.317/2) (AF.Ki.350/2), (AF.Ki.360/1), (YE.D.176. 4/2),
 (YE.D.29. 7/1), (YE.D.269. 6/2), (YE.D.289. 5/1)
 amel it- (YE.D.66. 5/1), (YE.D.242. 3/1)
 arz it- (YE.D.142. 5/2), (YE.D.142. 6/2)

- ayār it- (YE.D.92. 7/2)
- āzād it- (ŞH.Yu.Z.163/1), (ŞH.Yu.Z.1412/2), (ŞH.Yu.Z.1417/2),
(ŞH.Yu.Z.1424/1)
- ‘azm it- (AF.Ki.15/2)
- bāzār it- (SV.XXVIII:11/1), (YE.D.284. 4/1)
- belā it- (ŞH.Yu.Z.194/1)
- cān şümār it- (YE.D.215. 2/2)
- cehd it- (SV.Reb.154/2), (YE.D.168. 7/2), (YE.D.266. 2/2)
- cem‘ it- (AF.Ki.85/1)
- ceng it- (YE.D.156. 22/2), (YE.D.269. 2/2)
- cennet it- (HD.ma.VI:2/2)
- cevlān it- (YE.D.234. 7/2)
- cevr it- (ŞH.Yu.Z.607/2)
- çāre it- (AF.Ki.169/1)
- da‘vi it- (YE.D.107. 6/1)
- dīn idin- (YE.D.6. 8/1)
- du‘ā it- (AF.Ki.293/2), (AF.Ki.329/2)
- emr it- (ŞH.Yu.Z.1307/1), (ŞH.Me.43/2)
- eser it- (YE.D.219. 5/2)
- fahr it- (YE.D.54. 7/2)
- fark it- (SV.Reb.79/2)
- fāş it- (YE.D.127. 4/1)
- fehm it- (SV.Reb.23/1)
- feryād it- (ŞH.Yu.Z.238/2), (ŞH.Yu.Z.245/1), (ŞH.Yu.Z.374/2),
(ŞH.Yu.Z.523/2)
- figān it- (HD.I:4/2)
- fikr it- (ŞH.Ma.VII:14/1)
- gazā it- (AF.Ki.164/1)
- giriftār it- (YE.D.256. 6/1)
- gūnāh it- (YE.D.92. 6/2), (YE.D.326. 2/1)
- hacc it- (AF.Ki.162/1)
- hamle it- (YE.D.188. 9/2), (YE.D.296. 2/1)

- harc it- (YE.D.115. 4/2), (YE.D.158. 6/1) , (YE.D.209. 1/1)
- hareket it- (YE.D.122. 3/2)
- hāsıl it- (YE.D.98. 6/1)
- hatm it- (AF.Ki.64/1)
- hayır it- (YE.D.131. 4/2)
- hışm it- (YE.D.242. 4/2)
- hıyānet it- (YE.D.16. 5/2)
- hicret it- (AF.Ki.18/1)
- hikāyet it- (ŞH.Yu.Z.1292/1), (ŞH.Yu.Z.632/2)
- hoş it- (YE.D.67. 6/2)
- hükm it- (SV.İbt.25/1), (YE.D.27. 4/2), (YE.D.99. 3/2), (YE.D.135. 5/1),
(YE.D.150. 9/2), (YE.D.153. 1/2), (YE.D.286. 12/2)
- hüner it- (AF.Ki.48/2)
- ıkrār it- (YE.D.311. 7/2)
- ihtiyār it- (YE.D.129. 5/2)
- i'lām it- (AF.Ki.288/2)
- imān idin- (YE.D.6. 8/1)
- isbāt it- (HD.ma.X:5/1)
- işāret it- (AF.Ki.277/2)
- 'izzet it- (AF.Ki.216/1)
- kabül it- (AF.Ki.314/2), (ŞH.Yu.Z.223/1), (YE.D.3. 10/2), (YE.D.39. 2/2),
(YE.D.92. 1/2), (YE.D.191. 11/2), (YE.D.249. 6/2), (YE.D.278. 6/1), (YE.D.286. 4/1)
- kār it- (YE.D.132. 5/1)
- karār it- (YE.D.1. 2/1),(YE.D.87. 5/2), (YE.D.163. 5/1)
- kasd it- (ŞH.Me.66/2), (ŞH.Yu.Z.540/1), (YE.D.1. 4/2), (YE.D.135. 4/1),
(YE.D.242. 6/2), (YE.D.292. 4/2), (YE.D.292. 5/2), (YE.D.326. 14/2)
- kasd id- (ŞH.Yu.Z.72/1), (ŞH.Yu.Z.75/2)
- katl it- (HD.I:13/2)
- kavl it- (YE.D.160. 4/2)
- kerem it- (YE.D.103. 1/1)
- kesb it- (AF.Ki.82/1)
- kıyās it- (AF.Ki.35/2), (AF.Ki.95/2)

- lezîz it- (HD.ma.VIII:3/2)
- lutf it- (HD.II:1/2), (YE.D.229. 5/2)
- mahrûm it- (AF.Ki.171/1)
- meded it- (YE.D.256. 6/2)
- medh it- (AF.Ki.378/1), (YE.D.261. 3/2)
- mukarrer it- (YE.D.19. 2/2)
- münâcât it- (YE.D.180. 4/2), (YE.D.275. 9/1)
- müstedâm it- (HD.I:23/2)
- müzd it- (SV.İbt.70/1)
- nasib it- (AF.Ki.340/2)
- nazar it- (ŞH.Yu.Z.296/1), (ŞH.Yu.Z.506/2)
- nisbet it- (YE.D.69. 4/1)
- niyâz it- (A.F. Ki. 16/2)
- niyyet it- (YE.D.223. 6/1)
- nüş it-(YE.D.67. 1/1), (YE.D.113. 1/2), (YE.D.200. 2/2)
- nükte it- (YE.D.261. 5/1)
- özür it- (YE.D.118. 4/1)
- pādşâlık id- (ŞH.Yu.Z.126/2)
- pāk it- (YE.D.94. 6/2)
- pāy-māl it- (YE.D.304. 5/2)
- pāzişâh it- (AF.Ki.354/2)
- rahmat it- (SV.XIX:1/2)
- rahmet it- (AF.Ki.81/2), (SV.Reb.10/2), (SV.XXVII:7/1), (ŞH.Yu.Z.4/1),
(YE.D.275. 18/1)
- sabr it- (AF.Ça.59/1), (AF.Ki.20/1), (HD.ma.V:1/2), (ŞH.Yu.Z.365/2),
(ŞH.Yu.Z.365/2), (ŞH.Yu.Z.523/1), (ŞH.Yu.Z.613/1), (YE.D.193. 4/2)
- safâ-nazar it- (YE.D.24. 9/1)
- salâ it- (AF.Ki.345/1)
- salavât it- (ŞH.Yu.Z.349/2)
- secde it- (YE.D.3. 2/2), (YE.D.275. 18/2)
- sefer it- (YE.D.54. 6/1), (YE.D.59. 2/1), (YE.D.115. 1/2), (YE.D.146. 10/1),
(YE.D.152. 2/1), (YE.D.318. 6/1)

- seyr it- (ŞH.Yu.Z.874/1), (YE.D.181. 5/1), (YE.D.196. 1/2), (YE.D.253. 5/1),
(YE.D.286. 1/1)
- seyrān it- (YE.D.137. 2/2), (YE.D.174. 1/2)
- sirāyet it- (HD.ma.III:8/2)
- suāl it- (YE.D.326. 1/1)
- şād it- (AF.Ki.182/2), (AF.Ki.265/1), (AF.Ki.329/2), (ŞH.Yu.Z.817/1)
- şazılık it- (AF.Ki.304/2)
- şefā'at it- (ŞH.Yu.Z.1517/2), (ŞH.Yu.Z.1528/2)
- şerh it- (AF.Ki.86/2),(YE.D.15. 6/1), (YE.D.37. 4/1), (YE.D.115. 5/2),
(YE.D.144. 8/1), (YE.D.268. 5/2)
- şūr it- (YE.D.248. 9/2)
- şükr it- (AF.Ki.5/2), (AF.Ki.302/1), (ŞH.Yu.Z.660/2), (ŞH.Yu.Z.704/2),
(ŞH.Yu.Z.1218/2), (YE.D.119. 13/1)
- şükür it- (AF.Ki.17/2)
- tāat it- (YE.D.153. 5/2)
- tābān it- (HD.II:3/2)
- tahsil it- (YE.D.133. 3/1)
- taht idin- (YE.D.261. 1/2)
- tama' it- (YE.D.124. 6/2)
- tamām it- (ŞH.Me.38/1), (YE.D.187. 6/1)
- tavāf it- (AF.Ki.74/1)
- tedbir it- (ŞH.Yu.Z.822/2), (YE.D.172. 1/2), (ŞH.Yu.Z.43/1)
- teferrüc it- (AF.Ki.209/2), (HD.ma.VI:1/2)
- temām it- (AF.Ki.298/2)
- terk it- (AF.Ki.165/1), (ŞH.Yu.Z.293/2), (ŞH.Yu.Z.308/2), (ŞH.Yu.Z.1310/2),
(ŞH.Yu.Z.1310/2), (ŞH.Yu.Z.823/2), (ŞH.Ma.VIII:8/2), (YE.D.34. 7/1),
(ŞH.Yu.Z.262/1) (AF.Ki.36/2), (YE.D.57. 4/2), (YE.D.40. 2/1), (YE.D.88. 4/2),
(YE.D.125. 4/1), (YE.D.106. 2/1), (YE.D.156. 20/1), (YE.D.165. 7/1), (YE.D.173. 1/2),
(YE.D.182. 4/2), (YE.D.185. 6/2), (YE.D.200. 4/2), (YE.D.205. 5/2), (YE.D.235. 3/1),
(YE.D.244. 6/2), (YE.D.310. 9/2) (YE.D.314. 12/1), (ŞH.Yu.Z.293/2),
(ŞH.Yu.Z.308/2), (ŞH.Yu.Z.1310/2), (ŞH.Yu.Z.1310/2)
- teslim it- (YE.D.201. 6/2)

- teşviş it- (YE.D.67. 5/2)
 tevbe it- (YE.D.312. 1/1)
 tımar it- (ŞH.Yu.Z.967/1), (ŞH.Yu.Z.968/2), (AF.Ça.64/2)
 vasf it- (AF.Ki.225/2), (AF.Ki.231/1), (YE.D.304. 1/2)
 vefâ it- (AF.Ki.35/1), (HD.I:7/2)
 yâd it- (AF.Ki.182/1), (AF.Ki.245/2), (AF.Ki.329/1)
 zâr it- (YE.D.115. 6/2)
 zıkr it- (SV.İbt.39/2), (YE.D.23. 3/2), (YE.D.115. 6/1), (YE.D.119. 13/2),
 (YE.D.137. 4/2), (YE.D.182. 6/1), (YE.D.262. 4/2), (YE.D.289. 2/2)
 ziyâret it- (AF.Ki.27/1), (AF.Ki.346/2), (YE.D.223. 6/2)

İsim Unsuru Kelime Grubu Olanlar

İncelenen metinlerde isim unsuru kelime grubu olan it- birleşik fiilli yapılarda “u” bağlacıyla yapılan az sayıda bağlama grubu örneğine rastlanmıştır.

- âh u vâh it- (YE.D.171. 1/1)
 feryâd u figân it- (HD.ma.VII:6/1)
 nakş u sûret it- (YE.D.139. 3/1)

İsim unsuru kısaltma grubu olan az sayıda örnek vardır:

İsnat grubu;

- baş terk it- (ŞH.Yu.Z.1175/2)
 vatan gurbet it- (AF.Ki.188/1)
 el bir it- (YE.D.84. 9/1)
 göz kara it- (HD.ma.III:4/2)

Belirtme grubu;

- dünyâyı terk it- (ŞH.Yu.Z.1501/2)
 cânunı terk it- (YE.D.91. 8/1)
 bir sözi biñ it- (SV.III:11/1)

Yönelme grubu;
cāna kasd it- (YE.D.140. 9/1)

Vasıta grubu;
az ile kanā‘at it- (SV.İbt.77/2)

İsim unsuru belirtisiz isim tamlaması olanlar;
uyan ismeti it- (ŞH.Yu.Z.510/2)
hezār destāni it- (HD.ma.VI:3/2)

Yapısı farklı olan bir örnek de;aglayu āh it- (ŞH.Yu.Z.872/1) şeklindedir.

İsim Unsuru Alıntı Kelime Grubu Olanlar

‘azm-i Mekke it- (AF.Ki.64/2)
Husrev-i Hübān it- (HD.ma.X:3/1)
kand-i nāb-ı mükerrer it-(HD.ma.VIII:1/2)

Metinlerde ne it-, kabūl it-, hükm it-, sabr it-, terk it- örnekleri sık kullanılmıştır. İsim unsuru alıntı olanlar Türkçe olanlara oranla daha fazladır.

Bazı örneklerde it- yardımcı fiilininidin- şekli kullanılmıştır:pişe idin- (YE.D.298. 6/2), yoldaş idin- (YE.D.143. 5/1), din idin- (YE.D.6. 8/1).

Bu yardımcı fiilin isim unsurunun genellikle tek kelimededen meydana geldiği, kelime grubundan oluşanların sayısının az olduğu görülür.

2.1.3.1.3.Eyle- Yardımcı Fiiliyle Kurulanlar

Et- fiiline yakın işlev gören geçişli bir yardımcı fiildir. Türkiye Türkçesinde kullanım alanı dar olan bu yardımcı fiilin Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde yaygın olarak kullanıldığı görülür. İncelediğimiz metinlerde; ne eyle-, sabr eyle-, terk eyle-, kabul eyle- örneklerine sıkça rastlanmıştır. Yunus Emre Dîvânı’nda diğer metinlere oranla daha çok örneği vardır.

İsim Unsuru Türkçe Olanlar

- ad eyle- (HD.ma.X:6/2)
- altun eyle- (ŞH.Yu.Z.422/2)
- baş eyle- (YE.D.279. 1/1)
- bay eyle- (SV.XXII:9/2)
- bellü eyle- (ŞH.Yu.Z.675/2)
- bınar eyle- (YE.D.275. 11/2)
- biliş eyle- (YE.D.130. 2/1)
- bir eyle- (YE.D.16. 8/2), (YE.D.161. 1/1)
- birlik eyle- (YE.D.156. 13/1)
- bütün eyle- (ŞH.Yu.Z.445/2)
- çöksiler eyle- (YE.D.274. 4/2)
- diri eyle- (SV.Reb.89/1)
- dün eyle- (SV.İbt.24/2)
- giñ eyle- (AF.Ki.177/1)
- görklü eyle- (ŞH.Yu.Z.488/1)
- gün eyle- (SV.İbt.24/1)
- ikilik eyle- (YE.D.236. 2/1)
- kan eyle- (YE.D.119. 2/1)
- kokuş eyle- (ŞH.Yu.Z. 471/1)
- koldaş eyle- (AF.Ki.179/2)
- kul eyle- (YE.D.104. 3/2)
- kullık eyle- (YE.D.41. 3/1), (YE.D.224. 4/1)
- kulluk eyle- (ŞH.Yu.Z.113/2) (ŞH.Yu.Z.289/2), (ŞH.Yu.Z.703/2)
- kuşak eyle- (ŞH.Yu.Z.870/1)
- kül eyle- (YE.D.104. 3/1)
- ne eyle- (ŞH.Yu.Z.52/2), (ŞH.Yu.Z.128/2), (ŞH.Yu.Z.178/2), (ŞH.Yu.Z.435/1),
 (ŞH.Yu.Z.439/1), (ŞH.Yu.Z.489/2), (ŞH.Yu.Z.531/2), (ŞH.Yu.Z.532/2),
 (ŞH.Yu.Z.535/2), (ŞH.Yu.Z.1003/2), (ŞH.Yu.Z.1147/2), (ŞH.Yu.Z.1286/2),
 (ŞH.Yu.Z.1393/1), (ŞH.Yu.Z.1393/2), (ŞH.Yu.Z.1394/2), (YE.D.29. 7/1), (YE.D.80.
 1/1), (YE.D.80. 1/2), (YE.D.80. 2/2), (YE.D.104. 7/1), (YE.D.114. 1/1), (YE.D.187.

6/2), (YE.D.224. 5/1), (YE.D.240. 3/1), (YE.D.253. 6/2), (YE.D.262. 16/2), (YE.D.285. 6/1), (YE.D.326. 2/2), (YE.D.218. 1/1)

ören eyle- (YE.D.58. 5/1)

satı eyle- (ŞH.Yu.Z.220/1)

savaş eyle- (YE.D.152. 4/2)

sayru eyle- (YE.D.232. 6/2)

server eyle- (YE.D.275. 3/2)

tapu eyle- (ŞH.Yu.Z.1034/2)

taş eyle- (YE.D.152. 3/2)

toprak eyle- (YE.D.49. 6/1)

var eyle- (SV.Reb.112/1), (YE.D.89. 7/2), (YE.D.97. 3/1), (YE.D.243. 4/2), (YE.D.274. 8/1) (YE.D.275. 1/1)

yarag eyle- (YE.D.79. 3/1), (YE.D.116. 8/1), (YE.D.311. 3/2)

arak eyle- (ŞH.Yu.Z.347/2), (ŞH.Yu.Z.1451/1)

yavuzluk eyle- (YE.D.79. 2/1)

yigrek eyle- (SV.İbt.73/1)

yir eyle- (YE.D.89. 4/2), (YE.D.89. 5/1), (YE.D.274. 3/2)

yol eyle- (YE.D.96. 2/2) (YE.D.104. 3/1)

yoldaş eyle- (AF.Ki.179/1), YE.D.152. 1/1), (YE.D.152. 2/2)

yurd eyle- (YE.D.79. 2/2)

İsim Unsuru Alıntı Kelime Olanlar

ābād eyle- (HD.ma.X:7/2)

adl eyle- (YE.D.132. 8/1)

‘afv eyle- (ŞH.Yu.Z.1319/1)

āh eyle- (ŞH.Yu.Z.52/1), (ŞH.Yu.Z.522/2), (ŞH.Yu.Z.1472/2)

āh ile- (ŞH.Yu.Z.243/1)

amel eyle- (YE.D.269. 7/1), (YE.D.282. 5/2)

ār eyle- (YE.D.89. 2/2) (YE.D.275. 1/2)

arş eyle- (YE.D.279. 3/2)

arz eyle- (YE.D.92. 10/1) (YE.D.185. 2/2)

- 'āşık eyle- (ŞH.Yu.Z.568/1)
 ayb eyle- (YE.D.297. 5/2)
 ayn eyle- (YE.D.135. 1/1)
 āzād eyle- (HD.ma.X:1/1), (HD.ma.X:2/2), (ŞH.Yu.Z.1171/2), (YE.D.132. 5/2)
 azîz eyle- (YE.D.274. 9/1)
 azm eyle- (YE.D.119. 6/1)
 belâ eyle- (ŞH.Yu.Z.207/2)
 beyân eyle- (YE.D.135. 1/2)
 bî-gümân eyle- (YE.D.277. 2/2)
 bîzâr eyle- (YE.D.275. 13/2)
 bünyād eyle- (YE.D.297. 2/2)
 cān eyle- (YE.D.119. 2/1), (YE.D.135. 2/1)
 cehd eyle- (YE.D.31. 1/2)
 cem' eyle- (YE.D.167. 5/1), (YE.D.191. 6/1)
 ceng eyle- (YE.D.156. 15/1)
 cevâb eyle- (YE.D.200. 5/2)
 cünbiş eyle- (YE.D.251. 2/1), (YE.D.279. 7/2)
 dād eyle- (HD.ma.X:7/1), (YE.D.185. 7/2)
 da'vet eyle- (ŞH.Yu.Z.1476/2)
 derviş eyle- (YE.D.130. 2/1)
 devr eyle- (YE.D.274. 1/2)
 emir eyle- (YE.D.29. 6/2)
 emr eyle- (ŞH.Ma.IV:8/2)
 erzāni eyle- (AF.Ki.356/2)
 eser eyle- (YE.D.33. 6/2)
 esîr eyle- (YE.D.62. 3/2)
 eşkâr eyle- (YE.D.275. 23/2)
 evkâr eyle- (YE.D.275. 14/2)
 fark eyle- (YE.D.103. 8/1)
 fâş eyle- (ŞH.Yu.Z.393/2), (YE.D.279. 1/2)
 fehmi eyle- (YE.D.205. 4/2)
 Ferhād eyle- (HD.ma.X:3/2)

- fisk eyle- (YE.D.143. 4/2)
 fidā eyle- (YE.D.184. 5/1)
 fidi eyle- (YE.D.317. 7/2)
 figan eyle- (YE.D.141. 11/1)
 fikr eyle- (YE.D.245. 4/2)
 fuzulluk eyle- (YE.D.251. 6/1)
 gammazlık eyle- (YE.D.61. 2/2)
 gāret eyle- (YE.D.285. 5/2)
 gevher eyle- (YE.D.274. 1/1), (YE.D.275. 2/2)
 gıybet eyle- (ŞH.Yu.Z.576/1)
 gile eyle- (ŞH.Me.50/1)
 gülistān eyle- (YE.D.300. 6/1)
 gümān eyle- (YE.D.277. 10/2)
 günāh eyle- (YE.D.62. 6/1)
 güzer eyle- (YE.D.275. 7/2)
 haber eyle- (YE.D.93. 9/1), (YE.D.137. 1/1)
 hacīb eyle- (ŞH.Yu.Z.855/1)
 hāk eyle- (YE.D.146. 10/2)
 hal eyle- (YE.D.128. 1/1)
 harc eyle- (YE.D.49. 4/1), (YE.D.280. 5/1)
 hās eyle- (SV.Reb.70/1)
 hayr eyle- (YE.D.118. 4/2)
 hayrān eyle- (YE.D.195. 1/1), (YE.D.219. 2/1), (YE.D.249. 2/1)
 hāzır eyle- (YE.D.274. 9/2)
 hırka-püş eyle- (YE.D.279. 6/2)
 hışm eyle- (ŞH.Me.20/2)
 hidmet eyle- (YE.D.5. 6/1)
 hikāyet eyle- (AF.Ki.315/2) (ŞH.Me.6/1), (ŞH.Yu.Z.1199/2), (ŞH.Yu.Z.282/2),
 (ŞH.Yu.Z.667/2), (ŞH.Yu.Z.725/2), (ŞH.Yu.Z.744/2),
 himmet eyle- (AF.Ki.185/1), (YE.D.128. 2/2)
 hoş eyle- (ŞH.Yu.Z.1253/2), (YE.D.152. 1/2)
 hulk eyle- (YE.D.55. 6/1)

- hükm eyle- (ŞH.Yu.Z.1147/1), (YE.D.153. 6/1), (YE.D.157. 5/1), (YE.D.239. 4/2)
- hüner eyle- (YE.D.275. 5/2)
- ibâdet eyle- (YE.D.154. 9/1), (YE.D.167. 2/2)
- iftâr eyle- (YE.D.113. 5/2)
- ihsân eyle- (YE.D.135. 7/2)
- imân eyle- (YE.D.167. 5/1)
- inkâr eyle- (AF.Ki.31/2), (YE.D.275. 19/2)
- istigfâr eyle- (YE.D.275. 15/2), (YE.D.275. 18/2)
- işâret eyle- (AF.Ki.131/1)
- kabûl eyle- (ŞH.Ma.I:7/2), (ŞH. Yu.Z.162/2), (ŞH.Yu.Z.1235/2)
- kahr eyle- (SV.Reb.38/1)
- kâmet eyle- (YE.D.285. 1/1)
- kâr eyle- (YE.D.89. 3/2), (YE.D.275. 24/2)
- karâr eyle- (YE.D.89. 1/2), (YE.D.89. 5/2)
- kasd eyle- (AF.Ça.9/2), (ŞH.Yu.Z.527/2) (ŞH.Yu.Z.535/1)
- kasr eyle- (AF.Ki.37/2)
- kavl eyle- (ŞH.Yu.Z.497/2)
- kurbân eyle- (YE.D.135. 3/2)
- lâl eyle- (YE.D.304. 5/1)
- ma'lûm eyle- (ŞH.Yu.Z.40/2), (ŞH.Yu.Z.713/2), (ŞH.Yu.Z.743/2), (ŞH.Yu.Z.1427/2)
- mât eyle- (YE.D.285. 4/2)
- mekr eyle- (YE.D.275. 6/2)
- mescid eyle- (AF.Ki.292/1)
- mismil eyle- (YE.D.100. 6/1)
- muhtasar eyle- (YE.D.275. 16/2)
- mum eyle- (YE.D.203. 6/1)
- mu'tâd eyle- (HD.ma.X:4/2)
- münâcât eyle- (YE.D.161. 5/1), (YE.D.167. 2/1), (YE.D.285. 3/2)
- mürekkeb eyle- (YE.D.85. 6/2)
- müşebbek eyle- (ŞH.Yu.Z.924/1)

- nagāh eyle- (ŞH.Yu.Z.103/1)
- nāz eyle- (ŞH.Yu.Z.600/1)
- nazār eyle- (YE.D.23. 1/1), (YE.D.231. 2/2), (YE.D.274. 10/2), (YE.D.275. 9/2)
- nikāb eyle- (ŞH.Yu.Z.1130/2)
- nisār eyle- (YE.D.275. 17/2)
- nişan eyle- (YE.D.277. 5/2)
- niyet eyle- (AF.Ki.161/1), (AF.Ki.318/2)
- niyyet eyle- (YE.D.285. 1/2)
- nuvaht eyle- (YE.D.3. 8/1)
- pāk eyle- (YE.D.146. 3/2)
- perrān eyle- (YE.D.135. 5/2)
- pinhān eyle- (YE.D.277. 1/2)
- rahmet eyle- (AF.Ki.332/2), (ŞH.Yu.Z.1528/1), (YE.D.275. 15/1)
- rūzi eyle- (YE.D.292. 7/2)
- rūkū‘at eyle- (YE.D.285. 2/2)
- sabr eyle- (ŞH.Yu.Z.182/1) (ŞH.Yu.Z.365/1), (ŞH.Yu.Z.531/1) (HD.ma.VII:1/1)
(YE.D.31. 6/1) (YE.D.80. 9/2), (YE.D.78. 3/1), (YE.D.96. 2/1), (YE.D.158. 3/1),
(YE.D.166. 8/1), (YE.D.204. 5/1), (YE.D.166. 1/2)
- sayvan eyle- (YE.D.148. 4/2)
- sāzıkār eyle- (YE.D.15. 2/2)
- sebeb eyle- (YE.D.251. 5/1)
- selām eyle- (ŞH.Yu.Z.657/2) (ŞH.Yu.Z.723/1), (ŞH.Yu.Z.864/2)
- serhoş eyle- (YE.D.8. 1/2), (YE.D.279. 4/2)
- sır eyle- (YE.D.161. 3/2)
- su‘āl eyle- (AF.Ça.34/1)
- şād eyle- (AF.Ki.338/1), (HD.ma.X:1/2), (HD.ma.X:5/2)
- şar eyle- (YE.D.174. 4/1)
- şerh eyle- (AF.Ki.354/1), (ŞH.Yu.Z.1247/2), (YE.D.63. 3/1), (YE.D.103. 7/1),
(YE.D.268. 5/1), (YE.D.315. 8/1)
- şifā eyle- (AF.Ki.334/2)
- şikāyet eyle- (YE.D.62. 7/1)
- şir-gir eyle- (YE.D.161. 6/2)

- şūr eyle- (YE.D.203. 6/1)
- şükr eyle- (ŞH.Yu.Z.812/1), (YE.D.245. 4/1)
- şükür eyle- (YE.D.274. 6/2)
- ta‘bır eyle- (YE.D.161. 7/2)
- tahammül eyle- (YE.D.113. 3/1)
- taht eyle- (ŞH.Yu.Z.469/1), (YE.D.324. 4/1)
- takdîr eyle- (YE.D.182. 3/1)
- tama‘lık eyle- (YE.D.255. 1/2)
- tamām eyle- (YE.D.15. 4/1)
- teberrā eyle- (YE.D.156. 4/1)
- tecelli eyle- (ŞH.Yu.Z.849/1)
- tedbir eyle- (YE.D.161. 1/2) (YE.D.161. 4/2)
- teferrüc eyle- (YE.D.25. 3/1) (YE.D.162. 1/1)
- tekrār eyle- (YE.D.275. 25/2)
- ten eyle- (YE.D.135. 2/1)
- tercemān eyle- (YE.D.277. 6/2)
- terk eyle- (AF.Ki.161/2),(YE.D.40. 3/1), (YE.D.54. 4/1), (YE.D.101. 7/2),
(YE.D.106. 10/1) (YE.D.113. 3/2), (YE.D.119. 6/1), (YE.D.221. 4/2), (YE.D.262.
17/1), (YE.D.267. 1/2) (YE.D.315. 4/2), (YE.D.317. 4/2)
- tertib düzen eyle- (YE.D.132. 2/1)
- tesbîh eyle- (ŞH.Yu.Z.190/2)
- teslim eyle- (YE.D.5. 4/2)
- tevāzu‘ eyle- (AF.Ça.83/1)
- tevbe eyle- (AF.Ça.9/1), (YE.D.301. 9/2)
- timār eyle- (YE.D.275. 20/2), (ŞH.Yu.Z.526/2), (ŞH.Yu.Z.883/2),
(ŞH.Yu.Z.896/2)
- tūş eyle- (YE.D.152. 5/2), (YE.D.262. 8/1), (YE.D.279. 2/2)
- tūp eyle- (YE.D.156. 12/2)
- uryān eyle- (YE.D.135. 6/2)
- va‘d eyle- (YE.D.6. 7/1)

vasf eyle- (ŞH.Yu.Z.479/2), (ŞH.Yu.Z.1239/1), (ŞH.Yu.Z.1242/2), (YE.D.237.13/1)

yār eyle- (YE.D.311. 3/1)

zafer eyle- (YE.D.275. 6/2)

zālimlik eyle- (YE.D.120. 4/1)

zār eyle- (YE.D.275. 12/2)

zārılık eyle- (YE.D.218. 6/2)

zebūn eyle- (ŞH.Me.58/1)

zehr eyle- (SV.Reb.38/2)

zıkr eyle- (ŞH.Yu.Z.428/2), (YE.D.169. 2/2), (YE.D.245. 4/1)

zincir eyle- (YE.D.203. 6/1)

zindān eyle- (YE.D.135. 4/2)

ziyāret eyle- (AF.Ki.158/2), (AF.Ki.255/2)

zulm eyle- (YE.D.326. 2/1)

İsim Unsuru Sıfat Tamlaması Olanlar

bir gemi eyle- (SV.Reb.46/1)

bir ton eyle- (ŞH.Yu.Z.422/1)

satı bazar eyle- (YE.D.40. 5/1)

İsim Unsuru Sıfat-Fiil Olanlar

söyler eyle- (YE.D.274. 8/2)

İsim Unsuru Bağlama Grubu Olanlar

bağ u bostan eyle- (YE.D.146. 8/1)

dād u sited eyle- (YE.D.285. 6/2)

zir ü zeber eyle- (YE.D.275. 10/2), (YE.D.275. 21/2)

āh u nāliš eyle- (ŞH.Ma.IV:6/2)

İsim Unsuru Kısaltma Grubu olanlar

el bir eyle- (YE.D.161. 2/2)

2.1.3.1.4. Kıl- Yardımcı Fiiliyle Kurulanlar

Kıl- fiili de it-, eyle- fiilleri ile birlikte aynı işlevi gören geçişli yardımcı fiillerdendir. Günümüz Türkçesinde kalıplaşmış birkaç sözcük dışında kullanımı olmayan bu fiil Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde yaygın olarak yer almıştır. Metinlerimizde en sık görülenler; namâz kıl-, nazar kıl-, secde kıl-, tevbe kıl- örnekleridir.

İsim Unsuru Türkçe Olanlar

ak kıl- (YE.D.145. 4/2)

assı kıl- (ŞH.Me.54/2), (YE.D.226. 2/1), (YE.D.247. 2/1), (YE.D.317. 4/1)

baş kıl- (YE.D.74. 1/1)

bayık kıl- (YE.D.59. 5/1)

bekci kıldur- (ŞH.Yu.Z.939/2)

çalış kıl- (SV.XVI:4/2)

diri kıl- (SV.Reb.31/2), (ŞH.Yu.Z.512/2), (YE.D.63. 8/1), (YE.D.289. 8/1)

egrilik kıl- (ŞH.Yu.Z.1144/1)

eyle kıl- (ŞH.Yu.Z.1011/2), (ŞH.Yu.Z.1181/2)

gizlü kıl- (HD.ma.IV:6/2)

gölge kıl- (YE.D.64. 2/1)

göriş kıl- (ŞH.Yu.Z.1432/2)

iş kıl- (ŞH.Yu.Z.832/2), (ŞH.Yu.Z.875/1)

kul kıl- (ŞH.Yu.Z.837/2), (ŞH.Yu.Z.850/2)

kulluk kıl- (ŞH.Yu.Z.262/2), (ŞH.Yu.Z.1145/2), (ŞH.Yu.Z.1163/2), (YE.D.224. 3/1), (YE.D.251. 6/2)

ne kıl- (SV.III:7/2), (SV.III:7/2), (ŞH.Yu.Z.55/1), (ŞH.Yu.Z.68/2),
 (ŞH.Yu.Z.1269/2),(ŞH.Yu.Z.1273/2), (ŞH.Yu.Z.1426/2), (ŞH.Yu.Z.1470/2),
 (ŞH.Yu.Z.1482/2), (YE.D.53. 1/1), (YE.D.133. 9/2), (YE.D.262. 20/1)

sayru kıl- (ŞH.Yu.Z.447/2), (ŞH.Yu.Z.457/1)

suç kıl- (ŞH.Yu.Z.9/2), (ŞH.Yu.Z.245/2), (ŞH.Yu.Z.794/2)

tabu kıl- (YE.D.117. 9/2) tapu kıl- (YE.D.149. 6/2)

tanişuk kıl- (ŞH.Yu.Z.1510/1)

tanişukcı kıl- (ŞH.Yu.Z.855/2)

tapu kıl- (ŞH.Yu.Z.255/2), (ŞH.Yu.Z.276/1), (ŞH.Yu.Z.923/2),
 (ŞH.Yu.Z.1026/2), (ŞH.Yu.Z.1197/2), (ŞH.Yu.Z.1261/1), (ŞH.Yu.Z.1263/1),
 (YE.D.136. 6/1)

tapu kıl- (ŞH.Yu.Z.724/2)

tolu kıl- (ŞH.Yu.Z.414/1)

ulu kıl- (ŞH.Yu.Z.888/2)

yarak kıl- (ŞH.Yu.Z.950/1), (YE.D.125. 3/1)

yarı kıl- (ŞH.Yu.Z.1060/1), (AF.Ça.55/2), (YE.D.155. 5/1)

yavu kıl- (SV.İbt.27/2), (SV.VI:4/2), (SV.XXV:6/1), (YE.D.276. 1/2)
 (YE.D.299. 4/2). Bu fiil bazı yerlerde farklı şekilde okunmuştur; yavı kıl- (YE.D.76.
 1/2) (YE.D.144. 5/1) (YE.D.147. 1/2), (YE.D.216. 3/1), (YE.D.219. 1/2), (YE.D.221.
 3/2).

yavuz kıl- (ŞH.Yu.Z.122/2)

yavuzluk kıl- (ŞH.Yu.Z.549/1), (ŞH.Yu.Z.1143/2)

yazulu kıl- (ŞH.Yu.Z.1063/2)

İsim Unsuru Alıntı Kelime Olanlar

‘acab kıl- (ŞH.Yu.Z.379/1), (ŞH.Yu.Z.555/2)

‘afv kıl- (ŞH.Yu.Z.1321/2)

aglayu zārı kıl- (ŞH.Yu.Z.1202/2)

āh kıl- (ŞH.Yu.Z.5/2) (ŞH.Yu.Z.82/2) (ŞH.Yu.Z.148/2), (ŞH.Yu.Z.395/2),
 (ŞH.Yu.Z.588/1), (ŞH.Yu.Z.900/2), (ŞH. Yu.Z. 1203/2), (ŞH.Yu.Z.1364/2),
 (ŞH.Yu.Z.1365/1), (YE.D.57. 5/2)

- āhır kıl- (HD.ma.III:2/2)
 ‘arz kıl- (ŞH.Yu.Z.1312/2)
 arzū kıl- (YE.D.204. 1/1)
 asāyiş kıl- (YE.D.30. 3/2)
 ‘ayān kıl- (ŞH.Yu.Z.1237/2)
 āzād kıl- (AF.Ki.338/2), (ŞH.Yu.Z.162/2), (ŞH.Yu.Z.611/1), (ŞH.Yu.Z.1418/2)
 ‘azm kıl- (ŞH.Yu.Z.680/2)
 bāzār kıl- (ŞH.Yu.Z.221/2)
 tekye kıl- (YE.D.173. 3/1)
 belā kıl- (ŞH.Yu.Z.1481/2)
 bende kıl- (HD.II:3/1)
 berdār kıl- (ŞH.Yu.Z.640/2)
 berhurdar kıl- (YE.D.280. 3/1)
 bühtān kıl- (ŞH.Yu.Z.157/2)
 bünyād kıl- (YE.D.169. 6/2)
 cafā kıl- (Mev.VI.2/1), (YE.D.151. 12/1)
 cemāat kılın- (YE.D.240. 5/1)
 cevlān kıl- (YE.D.144. 4/1), (YE.D.241. 7/1)
 comardlık kıl- (ŞH.Yu.Z.1419/1)
 cūş kıl- (YE.D.156. 35/2)
 çara kıl- (ŞH.Yu.Z.460/1)
 da‘vet kıl- (ŞH.Yu.Z.1477/1)
 da‘vi kıl- (YE.D.2. 1/1), (YE.D.46. 5/1), (YE.D.46. 5/2), (YE.D.91. 1/2),
 (YE.D.197. 6/1), (YE.D.201. 6/2), (YE.D.262. 11/1)
 dermān kıl- (YE.D.179. 7/2)
 devā kıl- (SV.XII:2/2), (SV.XII:2/2)
 divān kıl- (AF.Ça.35/2)
 du‘ā kıl- (ŞH.Yu.Z.112/1), (ŞH.Yu.Z.151/2), (ŞH.Yu.Z.321/1),
 (ŞH.Yu.Z.400/1), (ŞH.Yu.Z.401/1), (ŞH.Yu.Z.689/1), (ŞH.Yu.Z.696/2),
 (ŞH.Yu.Z.697/1), (ŞH.Yu.Z.1137/2), (ŞH.Yu.Z.1254/1), (ŞH.Yu.Z.1525/2), (YE.D.177.
 5/1), (YE.D.210. 7/1), (YE.D.285. 5/1).
 efgān kıl- (AF.Ça.45/2)

- emr kıl- (AF.Ki.343/1), (ŞH.Yu.Z.761/1)
endişe kıl- (ŞH.Yu.Z.296/2)
esir kıl- (YE.D.53. 1/2), (YE.D.287. 4/2)
fâş kıl- (ŞH.Yu.Z.568/2)
fedâ kıl- (YE.D.144. 2/2), (YE.D.149. 1/1)
ferah kıl- (YE.D.156. 4/1)
fidi kıl- (YE.D.310. 10/2), (YE.D.317. 3/2)
fitne kıl- (ŞH.Yu.Z.36/2), (ŞH.Yu.Z.510/1), (ŞH.Yu.Z.561/2)
gazâ kıl- (YE.D.282. 6/1)
gyibet kıl- (ŞH.Yu.Z.577/1)
giley kıl- (ŞH.Yu.Z.1478/2)
gufrân kıl- (YE.D.169. 5/2)
gümrâh kıl- (YE.D.324. 8/2)
günah kıl-(ŞH.Yu.Z.5/1), (YE.D.201. 4/1)
halâl kıl- (YE.D.310. 1/1)
hamle kıl- (ŞH.Yu.Z.1233/2), (YE.D.125. 9/2)
hâs kıl- (ŞH.Yu.Z.1349/2)
hased kıl- (ŞH.Ma.II:6/1)
hâsıl kıl- (ŞH.Yu.Z.847/1)
hasret kıl- (AF.Ki.350/2)
hatâ kıl- (YE.D.112. 6/1), (YE.D.166. 5/2)
helâk kıl- (ŞH.Yu.Z.1507/2)
hicaz kıl- (AF.Ki.350/1)
hile kıl- (ŞH.Yu.Z.1157/2)
hürmetlü kıl- (AF.Ki.71/2)
sefer kıl- (YE.D.59. 3/1)
‘ibâdet kıl- (AF.Ça.56/1), (YE.D.99. 4/1)
‘inâyet kıl- (AF.Ki.340/1)
kâbîn kıl- (ŞH.Yu.Z.910/2)
kabûl kıl- (ŞH.Yu.Z.227/1), (ŞH.Yu.Z.320/2), (ŞH.Yu.Z.321/1),
(ŞH.Yu.Z.753/2), (ŞH.Yu.Z.818/2), (ŞH.Yu.Z.820/1), (ŞH.Yu.Z.1252/2),
(ŞH.Yu.Z.1344/1), (ŞH.Yu.Z.1402/2), (YE.D.160. 5/1)

- kāmet kıl- (YE.D.167. 5/2)
- kanāat kıl- (YE.D.143. 2/2)
- karār kıl- (YE.D.69. 2/1) (YE.D.153. 3/1), (YE.D.166. 1/2), (YE.D.205. 1/1),
(YE.D.265. 9/2), (YE.D.274. 4/1)
- kasd kıl- (ŞH.Yu.Z.533/1), (ŞH.Yu.Z.1214/2)
- kasdın kıl- (ŞH.Yu.Z.1214/2)
- kurbān kıl- (YE.D.79. 5/1), (YE.D.160. 5/1)
- lem-yezel kıl- (YE.D.12. 1/1)
- lutf kıl- (HD.ma.VIII:4/1)
- meded kıl- (ŞH.Yu.Z.89/2), (ŞH.Yu.Z.943/2)
- muallak kıl- (YE.D.15. 3/1)
- mu'attal kıl- (AF.Ça.1/2)
- mu'cizāt kıl- (ŞH.Yu.Z.414/2)
- muhkem kıl- (YE.D.194. 3/2)
- muhtasar kıl- (ŞH.Yu.Z.1525/1)
- münācāt kıl- (YE.D.16. 3/2)
- müşebbek kıl- (ŞH.Yu.Z.936/1)
- namāz kıl- (AF.Ki.16/1), (AF.Ki.27/1), (AF.Ki.115/2), (AF.Ki.116/2),
(AF.Ki.123/1), (AF.Ki.156/2), (AF.Ki.215/1), (AF.Ki.274/2), (AF.Ki.293/1),
(AF.Ki.292/2), (AF.Ki.344/1), (ŞH.Yu.Z.1504/1), (YE.D.44. 5/1) (YE.D.109. 1/2),
(YE.D.109. 3/1), (YE.D.109. 7/1),(YE.D.245. 5/1), (YE.D.263. 1/2), (YE.D.263. 3/1),
(YE.D.263. 5/1), (YE.D.268. 1/1)
- nazar kıl- (ŞH.Ma.I:8/1), (AF.Ça.14/1), (YE.D.151. 4/2),(YE.D.230. 6/1),
(YE.D.299. 8/1), (YE.D.274. 1/2) (AF.Ki.160/2) (AF.Ki.222/2), (YE.D.35. 3/1),
(Mev.VIII.5/1), (YE.D.72. 4/1) (YE.D.100. 5/1), (YE.D.176. 5/2), (YE.D.193. 5/2),
(YE.D.194. 1/2), (YE.D.196. 6/2)
- niyāz kıl- (AF.Ki.75/2), (YE.D.112. 5/2)
- nūrānî kıl- (HD.ma.VI:1/1)
- para kıl- (ŞH.Yu.Z.889/2)
- pāre kıl- (YE.D.144. 7/2)
- perîşān kıl- (HD.II:5/2)
- pinhān kıl- (YE.D.135. 6/2)

- ragbet kıl- (ŞH.Yu.Z.1044/2)
- rāhat kıl- (ŞH.Ma.VIII:8/1)
- rahmet kıl- (AF.Ki.180/1), (ŞH.Ma.V:7/2), (ŞH.Yu.Z.518/1), (ŞH.Yu.Z.821/2)
- rehber kıl- (ŞH.Ma.VIII:3/2)
- revā kıl- (ŞH.Yu.Z.891/1), (YE.D.321. 4/1)
- riyā kıl- (YE.D.191. 7/1)
- rūzî kıl- (AF.Ki.29/2), (ŞH.Yu.Z.319/1), (ŞH.Yu.Z.815/1), (ŞH.Yu.Z.816/2)
- sabr kıl- (ŞH.Yu.Z.530/2)
- secde kıl- (ŞH.Yu.Z.24/2) (ŞH.Yu.Z.123/2), (ŞH.Yu.Z.297/2),(ŞH.Yu.Z.410/2),
(ŞH.Yu.Z.660/2), (ŞH.Yu.Z.702/2), (ŞH.Yu.Z.704/2), (ŞH.Yu.Z.852/2),
(ŞH.Yu.Z.1218/2), (ŞH.Ma.IV:5/2), (HD.I:15/2), (AF.Ki.348/2), (YE.D.16. 3/1),
(YE.D.289. 3/2)
- sefer kıl- (HD.I:22/1), (YE.D.87. 5/1), (YE.D.198. 4/1)
- selām kıl- (ŞH.Yu.Z.604/1), (ŞH.Yu.Z.612/2), (ŞH.Yu.Z.619/1),
(ŞH.Yu.Z.678/2), (ŞH.Yu.Z.688/1), (ŞH.Yu.Z.789/2), (ŞH.Yu.Z.1004/2),
(ŞH.Yu.Z.1446/2)
- seyr kıl- (YE.D.105. 1/1)
- seyrān kıl- (YE.D.45. 3/2), (YE.D.153. 6/2)
- sultān kıl- (ŞH.Yu.Z.28/1), (ŞH.Yu.Z.658/2), (ŞH.Yu.Z.1316/2),
(ŞH.Yu.Z.1399/1)
- sücūd kıl- (YE.D.255. 4/1)
- şād kıl- (YE.D.29. 2/1)
- şādî kıl- (ŞH.Yu.Z.354/2), (ŞH.Yu.Z.1001/2)
- şefā'at kıl- (ŞH.Yu.Z.791/2), (ŞH.Yu.Z.1519/2), (ŞH.Yu.Z.1520/2)
- şefakat kıl- (ŞH.Yu.Z.1401/2)
- şükr kıl- (AF.Ki.73/2),(ŞH.Yu.Z.9/1), (ŞH.Yu.Z.1320/1), (ŞH.Yu.Z.1409/2),
(ŞH.Yu.Z.1429/2), (ŞH.Yu.Z.1391/2), (ŞH.Yu.Z.1394/1)
- şükür kıl- (YE.D.182. 6/1)
- tā'at kıl- (YE.D.16. 8/2), (YE.D.17. 3/1), (YE.D.73. 3/2), (YE.D.77. 3/1),
(YE.D.94. 3/2), (YE.D.111. 4/2), (YE.D.120. 5/1), (YE.D.124. 3/2)
- taleb kıl- (ŞH.Yu.Z.366/2), (ŞH.Yu.Z.379/2), (ŞH.Yu.Z.916/2), (YE.D.91. 4/1)
- tama' kıl- (YE.D.324. 8/1)

- tamām kıl- (ŞH.Yu.Z.1350/2), (YE.D.187. 3/2)
- tecelli kıl- (YE.D.128. 4/1)
- tedbîr kıl- (ŞH.Yu.Z.1126/2)
- tefekkür kıl- (YE.D.188. 15/2)
- teferrüc kıl- (YE.D.254. 4/1)
- temâşâ kıl- (YE.D.326. 18/1)
- tevbe kıl- (AF.Ki.347/1), (ŞH.Yu.Z.58/1), (ŞH.Yu.Z.90/1), (ŞH.Yu.Z.246/1),
 (ŞH.Yu.Z.298/2), (ŞH.Yu.Z.299/2), (ŞH.Yu.Z.523/1), (ŞH.Yu.Z.537/2),
 (ŞH.Yu.Z.542/2), (ŞH.Yu.Z.566/2), (ŞH.Yu.Z.567/1), (ŞH.Yu.Z.605/2),
 (ŞH.Yu.Z.656/2), (ŞH.Yu.Z.865/1) (ŞH.Yu.Z.866/2), (ŞH.Yu.Z.867/2),
 (ŞH.Yu.Z.890/2), (YE.D.73. 3/2), (YE.D.275. 15/2)
- va'de kıl- (ŞH.Yu.Z.1365/2), (YE.D.115. 2/1)
- vasf kıl- (ŞH.Yu.Z.1244/2)
- vasiyet kıl- (YE.D.62. 4/1)
- vefâ kıl- (YE.D.10. 6/2), (YE.D.123. 1/2)
- yâd kıl- (YE.D.29. 2/1)
- yâr kıl- (ŞH.Yu.Z.903/2)
- yâri kıl- (YE.D.139. 5/2)
- za'îf kıl- (YE.D.183. 2/2)
- zahmet kıl- (AF.Ki.180/2)
- zârikıl- (ŞH.Yu.Z.239/2), (ŞH.Yu.Z.882/2), (ŞH.Yu.Z.994/2),
 (ŞH.Yu.Z.1308/2), (ŞH.Yu.Z.1311/1), (ŞH.Yu.Z.1472/2), (ŞH.Yu.Z.1500/2), (YE.D.7.
 4/2), (YE.D.74. 2/2), (YE.D.84. 5/2), (YE.D.80. 2/1), (YE.D.125. 4/1), (SV.Reb.10/1),
 (YE.D.162. 8/1), (YE.D.210. 3/1), (YE.D.219. 5/2)
- zebûn kıl- (ŞH.Ma.VII:2/2)
- zinâ kıl- (ŞH.Yu.Z.541/1)
- ziyân kıl- (ŞH.Yu.Z.771/2)
- ziyâret kıl- (AF.Ki.63/2), (AF.Ki.262/2), (AF.Ki.265/1) (AF.Ki.277/1)

İsim Unsuru Bağlama Grubu Olanlar

āh u figān kıl- (AF.Ki.83/2)

āh u zār kıl- (YE.D.218. 6/1)

zühd ü tāat kıl- (YE.D.17. 2/2), (YE.D.84. 4/1), (YE.D.283. 4/1)

İsim Unsuru İsim Tamlaması Olanlar

‘akluñ yarı kıl- (ŞH.Yu.Z.1060/1)

öldürmek kasdı kıl- (ŞH.Yu.Z.1064/2)

İsim Unsuru Farsça Tamlama Olanlar

ehl-i îmān kıl- (AF.Ça.6/2)

şükr-i Yezdān kıl- (AF.Ki.300/2)

İsim Unsuru Sıfat Tamlaması Olanlar

hoş melālet kıl- (YE.D.182. 3/2)

‘azîm sarāy kıl- (ŞH.Yu.Z.461/2)

yavuz iş kıl- (ŞH.Yu.Z.529/2)

İsim Unsuru Kısaltma Grubu Olanlar

cān fidā kıl- (SV.XII:1a/2)

sözi muhtasar kıl- (ŞH.Yu.Z.377/1), (ŞH.Yu.Z.921/1)

cānı fedā kıl- (ŞH.Yu.Z.597/2)

suçı tevbe kıl- (ŞH.Yu.Z.655/2)

suçı ‘afv kıl- (ŞH.Yu.Z.1424/2)

kendüye hās kıl- (ŞH.Yu.Z.1349/2)

şükkrine āzād kıl- (ŞH.Yu.Z.1413/2)

işe sabr kıl- (ŞH.Yu.Z.1106/1)

derde dermān kıl- (YE.D.275. 20/1)

2.1.3.1.5. Bul- Yardımcı Fiiliyle Kurulanlar

Bul- fiili, seyrek hallerde yalın veya bulun- edilgenlik biçimiyle, esas anlamı dışında et-, ol- ve yap- yardımcı fiillerine benzer bir yardımcı fiil gibi de kullanılabilir (Korkmaz 2014:699). Bul-, bulun- yardımcı fiilleriyle yapılan birleşik fiil örnekleri vardır.

İsim Unsuru Türkçe Olanlar

bayık bul- (SV.İbt.31/2)

buyruğında bulın- (ŞH.Yu.Z.4/2)

giçi bul- (SV.Reb.100/2)

ulu bul- (SV.Reb.100/2)

yol bul- (Mev.III.1/2), (ŞH.Yu.Z.249/2), (ŞH.Yu.Z.820/2), (YE.D.173. 4/1), (YE.D.107. 1/2)

İsim Unsuru Alıntı Kelime Olanlar

bahşîş bul- (SV.Reb.26/1)

cān bul- (SV.III:8/1)

çara bul- (ŞH.Yu.Z.459/2)

çāre bul- (AF.Ki.132/1), (YE.D.287. 2/1)

çāre bulın- (AF.Ki.19/1), (YE.D.216. 2/1), (YE.D.217. 7/1)

dermān bul- (AF.Ça.63/1), (ŞH.Ma.VIII:2/1), (YE.D.62. 5/1), (YE.D.62. 5/2), (YE.D.88. 1/1), (YE.D.297. 7/2)

gey bul- (SV.Reb.83/2)

karar bul- (YE.D.139. 2/1)

meded bul- (SV.İbt.48/1)

şifā bul- (AF.Ki.237/1)

İsim Unsuru İsim Tamlaması Olanlar

Teñri yolın bul- (SV.İbt.22/2)

İsim Unsuru Sıfat Tamlaması Olanlar

togrı yol bul- (YE.D.130. 5/2)

İsim Unsuru Bağlama Grubu Olanlar

dîn u îmān bul- (SV.Reb.160/1)

İsim ve yardımcı fiillerle kurulan birleşik fiil gruplarında en yaygın kullanılan yardımcı fiil ol- fiilidir. Yardımcı fiilerin ikinci sırada sık kullanılanı it- fiilidir. İsim unsurları açısından bakıldığında ol- fiiliyle yapılan gruplarda isim unsurunun kelime grubu olma durumu diğer fiilere göre daha yüksek orandadır. İsim unsuru bağlama grubu olan kelime gruplarının bir örnek hariç hepsinin u bağlacıyla iki ismin bağlanmasından oluştuğu görülmektedir.

2.1.3.2. Fiil ve Tasvir Fiilden Oluşanlar

Tasvir Fiilleri

Türkçede birleşik fiil guruplarının bir kısmı tasvir fiillerle kurulmuştur. Tasvir fiiller -A, -I, -U veya -Ip zarf-fiil ekleriyle asıl fiile eklenerek asıl fiilin hareketini yeterlik, süreklilik, tezlik ve yaklaşma açısından tasvir ederler.

Bu birleşik fiillerde asıl mana zarf-fiil ekinin bulunduğu asıl fiildedir. Tasvir fiiller esas fiil olmaktan çok asıl fiilin hareketini belirgin hâle getirmektedir.

Eski Anadolu Türkçesinde tasvirfiiller asıl fiillerin üzerine zarf-fiil ekleri getirilerek devamlılık, çabukluk, yaklaşma, iktidar fiilleri olmak üzere dört şekilde karşımıza çıkmaktadır (Timurtaş 1994:141). Süreklilik fiilleri; gör-, gel-, tezlik fiili; vir-, yeterlilik fiili; bil-, yaklaşma fiili; yaz- tasvir fiiliyle yapılmaktadır (Timurtaş 1994:141-143).

İncelenen eserlerde tasvir fiil kullanımımız günümüz standart Türkiye Türkçesine uygun olmakla birlikte (dur-/tur-, gel-, kal-, gör-, git-, koy-) bugün kullanılmayan bazı örneklere de rastlanmıştır.

2.1.3.2.1. Yeterlik Fiili

Eski Anadolu Türkçesinde yeterlik fiili -e bil- tasvir fiiliyle yapılmaktadır. Zarf-fiil ekinin dar yuvarlak (-u,-ü) ve düz dar (-i,-i) ünlülü şekillerde kullanıldığı görülür.

-ebil-

eydebile (YE.D.248. 6/2), eydibilesin (YE.D.102. 7/2), görebilsün (YE.D.205. 7/2), idebilsün (YE.D.312.7/2), eyleyebile (YE.D.251. 2/1), iltebilem (YE.D.84. 3/1), dükedebilem (YE.D.265. 3/1), n'idebile (YE.D.266. 3/1), görebil- (SV.Reb.19/1), idebile (YE.D.99. 3/2), (YE.D.135. 4/1)

-ibil-

gideribilem (YE.D.281. 2/1), sevlibilem (YE.D.99. 8/1), göribile (YE.D.265. 2/2), getiribilem (AF.Ki.2/2), (YE.D.265. 3/2), göribile (YE.D.265. 2/2).

-übil-

gizleyübilem (YE.D.160. 1/1), gizlenübile (YE.D.161. 2/1), diyübilem (YE.D.276. 2/1), eyleyübile (YE.D.251. 5/1).

Eski Anadolu Türkçesinde yeterlik fiilinin olumsuzu Eski Türkçedeki “yapabilmek, muktedir olmak” anlamındaki u- fiilinin üzerine -mA olumsuzluk eki getirilmesiyle yapılır. Bu fiilin ünlüsü farklı eserlerde çeşitli ses olaylarına uğramış

biçimde karşımıza çıkmaktadır. -A yerine daha çok -I, seyrek olarak da -U zarf-fiili kullanılmıştır (Korkmaz 2013:101). Olumsuz şekillerde -eme-, -üme, -ime şekilleri vardır. Yeterlik şeklinin olumsuzunda -ebil- örneği sadece Yunus Emre’de okuyıbilmez şeklinde kullanılmıştır:

Binde bir ârif bunu bakup okuyıbilmez (YE.D.91. 7/2).

-ImA-

Zarf-fiil ekinin -ı, -i şeklinde kullanılması yaygındır. Olumsuz şekil geniş zaman kipi 1. ve 3. teklik şahıslarda oldukça yaygındır:

bulmazam (YE.D.147. 1/2), (YE.D.147. 2/2), (YE.D.147. 3/2) (YE.D.286. 3/1), görimezem (YE.D.147. 5/2), (YE.D.168. 2/2), olımazam (YE.D.147. 6/2), ayılımazam (YE.D.147. 7/2), urımazam (YE.D.168. 1/1), durımazam (YE.D.168. 1/2), virimezem (YE.D.168. 3/2), başarımazam (YE.D.168. 4/2), irimezem (YE.D.168. 5/2), varımazam (YE.D.168. 6/2), irgürimezem (YE.D.168. 7/2), olımazam (YE.D.321. 2/2), eydimezem (YE.D.304. 1/1), idimezem (YE.D.304. 1/2).

görimezsın (ŞH.Me.58/2), girimezsın (YE.D.197. 3/2), bulmazsın (YE.D.230. 5/2)

Geniş zaman 3. teklik şahıslarda da kullanım yaygındır: bilimez (ŞH.Yu.Z.339/2), (ŞH.Yu.Z.1057/2), gelimez (ŞH.Yu.Z.1031/1), önerimez (ŞH.Yu.Z.1031/2), bulmaz (ŞH.Yu.Z.1057/1), eglenimez (AF.Ki.310/1), diñlenimez (AF.Ki.310/2), ayrılımaz (YE.D.122. 2/1), bulmaz (YE.D.51. 6/2), olımaz (YE.D.205. 2/2), yitemez (YE.D.232. 5/2), bilimez (YE.D.233. 3/1), añlayımaz (YE.D.304. 2/2), geçimez (YE.D.2. 4/2)

bulmazlar (AF.Ki.132/1)

Görülen geçmiş zamanda:

bilimedüm (HD.ma.III:6/2), (YE.D.253. 1/2), bulımadum (YE.D.217. 2/2), (YE.D.230. 2/2), bulamadum (ŞH.Yu.Z.495/1), (YE.D.174. 2/2),

bilimezidi (ŞH.Yu.Z.1027/1)

İstek kipinde:

ayırımaya (YE.D.266. 1/2), turımaya (YE.D.266. 2/2), irimeye (YE.D.266. 3/2), görümiye (YE.D.266. 4/2), ırımaya (YE.D.266. 1/1), dirimeye (YE.D.266. 5/2).

Emir kipinde:

bulımasun (YE.D.106. 14/1).

-AmA-

eglenemez (YE.D.181. 5/2), seçemez (YE.D.172. 3/1), göremez (YE.D.210. 1/2), iremez (YE.D.201. 1/2), görmez (YE.D.201. 3/2), bulamadım (YE.D.174. 2/2), eyleyemedim (YE.D.103. 8/1), basamadım (YE.D.320. 6/2), seçemedim (YE.D.286. 3/2), görmedim (YE.D.256. 3/1).

çıkamaya sen (SV.İbt.13/1), gidemeye sen (SV.İbt.12/2), bakamaya sen (SV.İbt.13/2), idemeye sen (SV.İbt.12/1)

bulamazsañ (Mev.III.1/2), başaramazsın (YE.D.191. 10/2), katlanamazsın (YE.D.204. 5/2).

yuyamaz (YE.D.86. 1/1), tuyamaz (YE.D.86. 1/2), kıyamaz (YE.D.86. 2/2), toyamaz (YE.D.86. 3/2), döyemez (YE.D.86. 4/2), döyemedi (YE.D.4. 6/1), viremez (YE.D.15. 5/1), soyamaz (YE.D.86. 5/2), uramaz (YE.D.91. 3/2), koyamazam (ŞH.Yu.Z.1198/2), turamaz (ŞH.Yu.Z.1116/1), söyleyemez (YE.D.63. 3/1), eyleyemez (YE.D.63. 3/1), başaramaz (YE.D.119. 11/1), yoramaz (YE.D.128. 3/2), idemez (YE.D.262. 4/2), alamaz (YE.D.262. 16/1)

göremez siz (SV.III:8/1), bulamaz siz (SV.III:8/1), dilemez siz (SV.Reb.104/2), giremezler (YE.D.249. 2/2), idemezler (AF.Ki.231/1)

Sadece Sultan Veled'in metinlerinde II. teklik ve çokluk şahıs çekimlerinde şahıs fiile ekleşmemiştir.

geçemedün (YE.D.101. 6/1), seçemedün (YE.D.101. 6/1), uçamadun (YE.D.101. 6/2)

bulamadı (ŞH.Yu.Z.1516/1), bilemedi (ŞH.Yu.Z.1516/2), katlanamadı (YE.D.114. 5/1), saklıyamadı (YE.D.202. 7/2), okuyamadı (YE.D.206. 4/1), çekemedi (YE.D.320. 4/2),

iremedük (YE.D.25. 4/1), göremedük (YE.D.246. 6/1)

-UmA-

Düz ünlüsü daralmış olan bir örnek vardır: olumaz (AF.Ça.57/2)

2.1.3.2.2. Tezlik Fiili

Tezlik fiili, -ı, i, -u, ü zarf-fiil eki almış bir esas fiile eklenerek hareketin çabuk ve kolaylıkla gerçekleştiğini bildirerek asıl fiilin anlamını tasvir eder. Tezlik fiili de yeterlik fiili gibi basit ve birleşik çekim kalıplarına girebilir.

İncelediğimiz metinlerde tezlik fiilinin (vir-) kullanımını yeterlik fiili kadar yaygın değildir. ŞeyyadHamza ve Yunus Emre’de kullanılmış, diğer eserlerde yer almamıştır. Düzenli olarak bütün şahıslarda yer almaz. Emir kipinde kullanıldığını gösteren örnekler fazladır.

Yunus Emre’de -i vir- yanında -ü vir- şekli de vardır. Geniş zaman kip ekinin ünlüsü bazı durumlarda düz bazı durumlarda yuvarlak olarak kullanılmıştır.

diyüvirem (YE.D.132. 1/2), (YE.D.232. 7/2), sunıvirürem (YE.D.137. 2/1), görüvireyin (YE.D.193. 1/2), eydivirin (YE.D.248. 6/1), eydivirem (YE.D.53. 1/1), (YE.D.53. 4/2), sunu virdüm (AF.Ki.317/1),

eydi vir (ŞH.Yu.Z.23/1), (ŞH.Yu.Z.1217/1), bulı vir (ŞH.Yu.Z.1160/2), eydivir (YE.D.237. 1/2), becid iver (YE.D.119. 9/1), sunı virdi (ŞH.Yu.Z.1271/1),

eydi virgil (ŞH.Yu.Z.1093/2), (ŞH.Yu.Z.1361/2)

eydi virür (ŞH.Yu.Z.35/2), (ŞH.Yu.Z.171/2), sunu virü (ŞH.Yu.Z.1263/2)

iledivirüñ (ŞH.Yu.Z.1018/2), bulıverüñ (YE.D.84. 2/1)

2.1.3.2.3. Süreklilik Fiili

Süreklilik bildiren tasvir fiilleri esas fiilin -(y)A, -(y)I veya -(y)Ip zarf-fiil biçimleri üzerinde dur-, gel-, kal-, gör-, koy- (ko-) yardımcı fiilerinin getirilmesi ile

oluşturulur (Korkmaz 2014:716). Bu fiiller hareketin devam etmekte olduğunu gösterirler.İncelediğimiz metinlerde kullanım sıklığı sırasına göre; gel-, dur- /tur-, gör-, git-, kal-, var-, yat-, koy-, eyid- şeklindedir.

Gel- Tasvir Fiili

Esas fiildeki oluş ve kılışın alışkanlık hâlinde sürmekte olduğunu gösteren (Korkmaz: 2014: 719) gel- tasvir fiilinin Türkiye Türkçesinde olagel-, süregel-, çıkagel- gibi örneklerine rastlanır. Eski Anadolu Türkçesinde gel- tasvir fiili asıl fiile eklenirken -A, -I, -Up, -UbAn zarf-fiil eklerinden birini alır. İncelenen metinlerde en fazla birleşik fiil grubu örneğinin gel- tasvir fiiliyle kurulduğu görülmektedir.

-I gel-

eri gel- (ŞH.Yu.Z.571/2), turı gel- (ŞH.Yu.Z.704/1),(YE.D.263. 2/1), (YE.D.274. 6/1), (YE.D.275. 7/2), virigel- (YE.D.144. 1/2), varigel- (YE.D.144. 4/2), sorigel- (YE.D.144. 5/2), urigel- (YE.D.144. 6/2), turı gel- (YE.D.144. 7/2), verigel (YE.D.144. 8/2).

-U gel-

uyanü gelür (ŞH.Yu.Z.343/1), turu gel- (ŞH.Yu.Z.420/1), (YE.D.3. 7/1), (ŞH.Yu.Z.532/1), (ŞH.Yu.Z.881/2), sataşu gel- (ŞH.Yu.Z.854/2), muştulayu gel- (ŞH.Yu.Z.1363/2), (ŞH.Yu.Z.1380/1), isteyü gel- (AF.Ki.336/1).

-A gel-

kopa gel- (AF.Ki.205/2), geze gel- (Mev.II.1/2), tapuya gel- (YE.D.37. 3/1), taşa gel- (YE.D.78. 1/1), aşa gel- (YE.D.78. 1/2), (YE.D.176. 10/2), düşe gel- (YE.D.78. 2/2), şaşa gel- (YE.D.78. 3/2), çoşa gel- (YE.D.78. 4/2), (YE.D.176. 2/2), düşe gel- (YE.D.176. 9/2), (YE.D.176. 11/2), soragel- (YE.D.154. 6/2), togagel- (YE.D.154. 11/2), öte gel- (YE.D.241. 3/1), duta gel- (YE.D.241. 3/1), sata gel- (YE.D.241. 3/2), uma gel- (ŞH.Ma.III.14/2).

-Up gel-

görüp gel- (YE.D.151. 1/1), (YE.D.177. 1/1), (YE.D.177. 7/2), sürüp gel- (YE.D.151. 1/2), değışüp gel- (YE.D.151. 3/2), durup gel- (YE.D.151. 4/2), sızurup gel- (YE.D.151. 5/2), sürlüp gel- (YE.D.151. 7/2), irüp gel- (YE.D.151. 10/2), döriyüp gel- (YE.D.151. 12/2), irüp gel- (YE.D.177. 1/2), sürüp gel- (YE.D.177. 2/2), girüp gel- (YE.D.177. 3/2), virüp gel- (YE.D.177. 4/2), örü turup gel- (YE.D.177. 5/2), bilişüp gel- (YE.D.140. 2/2), bitüp gel- (YE.D.140. 3/2), buşup gel- (YE.D.140. 4/2), savaşup gel- (YE.D.140. 5/2), taşup gel- (YE.D.140. 7/2), turup gel- (SV.İbt.59/1), bitrişüp gel- (YE.D.140. 9/2), değışüp gel- (YE.D.140. 10/2).

-Uban gel-

aluban gel- (ŞH.Yu.Z.355/2), dirilüben gel- (ŞH.Yu.Z.372/2), dönüben gel- (AF.Ki.346/1), turuban gel- (ŞH.Yu.Z.506/1).

Gel- tasvir fiili ile yapılan birleşik fiil gruplarında az sayıda örnekte zarf-fiil eki yerine isim-fiil ve sıfat-fiil eklerinin kullanıldığı görülür.

-AsI gel-

giresi gel- (YE.D.45. 1/1), göresi gel- (YE.D.45. 1/2), veresi gel- (YE.D.45. 2/2), can veresi gel- (YE.D.45. 2/2), kılası gel- (YE.D.45. 3/2), seyrān kılası gel- (YE.D.45. 3/2), kırası gel- (YE.D.45. 4/2), süresi gel- (YE.D.45. 5/2), mecnūn olası gel- (YE.D.45. 6/2), olası gel- (YE.D.45. 6/2), (YE.D.45. 7/2), kurbān olası gel- (YE.D.45. 7/2), varası gel- (YE.D.45. 8/2), söyleyesi gel- (YE.D.276. 4/2)

-mAgA gel-

gitmege gel- (YE.D.142. 1/1), satmaga gel- (YE.D.142. 1/2), yapmaga gel- (YE.D.142. 2/2), bitmege gel- (YE.D.142. 3/2).

İsim-fiil ve sıfat-fiil ekleriyle oluşturulan -AsI gel-, -mAgA gel- sürerlik fiili kalıplarına sadece Yunus Emre Divānı'nda rastlanmıştır. Ayrıca sadece Yunus Emre'de -Up gel- şekli kullanılırken Şeyyad Hamza ve Ahmed Fakih'teki -Uban gel- kalıbına hiç rastlanmamıştır.

Dur- /tur- Tasvir Fiili

Dur-/tur- tasvir fiiliyasıl fiile -A dur-, -I dur-, -Up dur- şekillerinde bağlanmaktadır. Daha çok -Up zarf-fiili tercih edilmektedir. Bu tasvir fiille yapılan birleşik fiil guruplarında örneklerin büyük bir kısmı Yunus Divânı'nda karşımıza çıkmakta olup Şeyyad Hamza ve Ahmed Fakih'te de örnekleri vardır. Taranan eserlerde fiilin daha çok tonlu örnekleri (dur-) vardır.

-I dur /-tur

tanışı tur- (ŞH.Yu.Z.1188/1), viri dur- (AF.Ki.380/1), geli dur- (YE.D.48. 4/2), görü tur- (ŞH.Yu.Z.5/1), örü dur- (YE.D.230. 7/1), örü tur- (ŞH.Yu.Z.481/2), (ŞH.Yu.Z.703/2), (ŞH.Yu.Z.736/1), (YE.D.177. 5/2).

-A dur-/tur-

-A dur- tasvir fiiliyle kurulan birleşik fiil grubu örnekleri Yunus Emre'de oldukça fazla sayıda geçmektedir.

süredur- (YE.D.64. 1/1), korkadur- (YE.D.73. 5/2), basadur- (YE.D.153. 4/2), yanadur- (YE.D.324. 13/1), gösteredur- (YE.D.128. 3/1),

örtedursun (YE.D.324. 13/2), artadursun (YE.D.324. 13/1), kaladur (YE.D.57. 6/2), düzedurur (YE.D.79. 1/1), üzedurur (YE.D.79. 1/2), bozadurur (YE.D.79. 2/2), gezedurur (YE.D.79. 3/2), sızadurur (YE.D.79. 4/2), yüzedurur (YE.D.79. 5/2), gidedurur (YE.D.54. 6/1), idedurur (YE.D.54. 6/1), yudadurur (YE.D.54. 6/2), göredurur (YE.D.161. 7/1), yana durur (YE.D.166. 5/1), yanadursun (YE.D.324. 13/1), artadurur (YE.D.205. 6/1), (YE.D.248. 4/2).

Ahmed Fakih'te iki, Şeyyad Hamza'da bir örnek vardır: göre dur- (AF.Ki.267/2), (AF.Ki.380/1), arta tur- (ŞH.Me.26/1).

-A dur- şeklinin geniş zamandaki kullanımı yaygın olup istek ve emir kipleriyle kullanıldığına dair örnekler de mevcuttur.

-Up tur

düşüp turur- (YE.D.149. 4/2), kavzanup tur- (ŞH.Yu.Z.1245/1), zârlanup tur- (ŞH.Yu.Z.807/1), diyüp tur- (YE.D.177. 4/1), olup dur- (ŞH.Ma.VII:2/2).

Git- Tasvir Fiili

Git- tasvir fiili -A, -U, -Up, -UbAn zarf-fiil olarak asıl fiile bağlanır. -A zarf-fiili ile kurulan şekiller Eski Anadolu Türkçesine özgüdür.

Bugün Türkiye Türkçesinde -A git- tasvir fiili kullanımdan düşmüş ve yerini daha yeni bir şekil olan -Ip git- tasvir fiiline bırakmıştır (Korkmaz 2014:725).

Bir örnekte sıfat-fiille kurulmuş şekline rastlanılmıştır: ışk etegin dutmuş git- (YE.D.57. 4/2).

-Up git-

dönüp git- (AF.Ki.132/2) (AF.Ki.302/2), koyup git- (AF.Ki.136/1), çıkup git- (AF.Ki.196/2), geçüp git- (YE.D.111. 6/1), gelüp git- (YE.D.176. 2/1)

-U git-

isteyü git- (YE.D.258. 2/1), tagılu git- (ŞH.Yu.Z.911/1)

-Uban git-

aluban git- (ŞH.Yu.Z.43/2), koyuban git- (SV.XVI:3/1)

-A git-

kuca git- (AF.Ki.183/2)

-Up zarf-fiili diğerlerinden daha fazla kullanılır. -A git- şekli Ahmed Fakih'te bir örnekte kullanılmıştır.

Taranan eserlerde zarf-fiil eklerinin yerine kip eklerinin kullanıldığı birleşik fiil yapıları da vardır. Bu tür birleşik fiil gruplarında en fazla git- tasvir fiiliyle yapılmış örnekler vardır.

-dİ / -Ar

aldı gider (ŞH.Yu.Z.56/1), (ŞH.Yu.Z.67/1), (ŞH.Yu.Z.235/1), (YE.D.40. 3/2)

buldı gider (YE.D.40. 1/2), (YE.D.40. 7/2)

çıktdı gider (ŞH.Yu.Z.324/1)

geldi gider (YE.D.38. 9/2), (YE.D.40. 2/2)

geydi gider (YE.D.40. 5/2)

güldi gider (YE.D.40. 4/2)

n'oldı gider (YE.D.40. 1/1)

toldı gider (YE.D.40. 6/2)

turdu gider (ŞH.Yu.Z.137/1), (ŞH.Yu.Z.177/2), (ŞH.Yu.Z.1107/1)

vardı gider (ŞH.Yu.Z.990/1)

yöneldiler giderler (ŞH.Yu.Z.1023/1)

-miş / -Ar

dutmuş gider (YE.D.57. 4/2)

-r / -Ar

alır gider (ŞH.Yu.Z.985/2), (ŞH.Yu.Z.203/2), (ŞH.Yu.Z.1377/1),
(ŞH.Yu.Z.1521/1)

göçer gider (ŞH.Yu.Z.290/1)

kor gider (ŞH.Yu.Z.607/1)

varur gider (ŞH.Yu.Z.1353/1)

-di / -di

göçdi gitdi (AF.Ki.299/1) (ŞH.Yu.Z.301/1)

oldı gitdi (YE.D.88. 11/1)

-miş / -miş

çıkılmış gitmiş (AF.Ki.290/1)

-A / -A

kaçı gide (ŞH.Yu.Z.799/2)

çıka gide (YE.D.302. 2/2), (YE.D.245. 7/1)

Emir kipiyle yapılmış örnek de vardır: koy gitsün (ŞH.Yu.Z.490/1)

Gör- Tasvir Fiili

Türkiye Türkçesinde kullanım alanı daralmış olan bu birleşik fiil yapısı Eski Anadolu Türkçesinde fiile “sürekli bir çaba gösterme” anlamı katan tasviri fiil olarak kullanılmıştır. Esas fiile eklenen -A,-Up zarf-fiil eklerine gör- tasvir fiilinin getirilmesiyle yapılmıştır.

İncelenen metinler arasında en çok Yunus Emre Divânı’nda örneklerine rastlanmıştır. Diğer metinlerde kullanımını oldukça azdır.

-A gör-

ide gör- (AF.Ça.59/1), (AF.Ki.20/1), süre gör- (HD.II:6/2), duta gör- (AF.Ki.328/1), kıla gör- (YE.D.263. 7/1), ilte gör- (YE.D.34. 4/2), aç a gör- (YE.D.36. 5/1), seçe gör- (YE.D.36. 5/1), göçe gör- (YE.D.36. 5/2), öte gör- (YE.D.38. 6/1), yete gör- (YE.D.38. 6/1)

-I gör-

olıgör- (YE.D.298. 5/2), (YE.D.236. 8/2), (YE.D.291. 7/1), kuşanıgör- (YE.D.269. 7/2), bulıgör- (YE.D.325. 3/1), alı gör- (YE.D.34. 2/1)

-Up gör-

bakup gör- (ŞH.Yu.Z.1068/1), (ŞH. Yu.Z.841/2), varup gör- (SV.Reb.134/1), bulup gör- (YE.D.34. 1/1)

Gör-tasviri fiilinin kullandığı yapılarda zarf-fiil eki yerine kip eklerinin kullanıldığı da olur. Örnekleri fazla değildir.

-Ar / -r

bakar görür (ŞH.Yu.Z.374/1), (YE.D.324. 3/1), (YE.D.324. 10/1)

-dI / -dI

geldi gördi (ŞH.Yu.Z.378/1)

bakdı görđi (ŞH.Yu.Z.562/1)

Kal- Tasvir Fiili

Kal- tasvir fiili Şeyyah Hamza'da iki, Yunus Emre'de bir örnekte kullanılmıştır. Asıl fiillere -U kal-, -I kal- şeklinde eklenir. Kullanımı çok yaygın değildir.

-U kal-

tañlayu kal- (ŞH.Yu.Z.268/1), 'acablaşu kal- (ŞH.Yu.Z.1376/2)

-I kal-

yerini kal- (YE.D.232. 3/2)

Taradığımız metinlerde kal- tasvir fiili ile kurulan örneklerin azlığı dikkat çekmektedir. Yunus Emre'de bir örnekte zarf-fiil eki yerine -dİ kip ekinin kullanıldığı görülür: oldı kaldı (YE.D.87. 12/1)

Var- Tasvir Fiili

Eserlerde asıl hareketin devam ettiğini gösteren, süreklilik arz etmesi bakımından bu gruba dahil edebilebilecek var- tasvir fiilinin az sayıda örneği vardır. -U var- şekli dört, -I var- ve -Ubanı var- şekilleri birer örnekte karşımıza çıkar.

-U var-

eyleyü var- (YE.D.162. 1/1), añlayu var- (YE.D.119. 16/1), isteyü var- (ŞH.Yu.Z.181/1), irdeyü var- (ŞH.Yu.Z.1271/2)

-I var-

süriyi var- (YE.D.197. 6/2)

-UbAnI var-

turubanı var- (ŞH.Yu.Z.1262/1)

Var- tasvirfiilinin kullandığı yapılarda zarf-fiil eki yerine kip eklerinin kullanıldığı üç örnek vardır.

-dİ / -dİ

gitdi vardı (ŞH.Yu.Z.728/2), (ŞH.Yu.Z.727/2)

durdu vardı (AF.Ki.13/1)

alduñuz varduñuz (ŞH.Yu.Z.1010/1)

-Ar /-r

turur varur (ŞH.Yu.Z.1440/2)

Yat- Tasvir Fiili

Standart Türkiye Türkçesinde fazla görülmeyen bu birleşik fiil grubu -mİş yat- şeklinde Yunus Emre Divânı'nda görülür. Yat- tasvir fiili bu örneklerde çoklukla **-mİş / -Ur** şeklindedir. Bu örnekler de kip eklerinin fiilimsi yerine kullanıldığını gösterir.

gelmiş yatur (YE.D.76. 4/2)

irmiş yatur (YE.D.76. 5/2)

kılmış yatur (YE.D.76. 1/2)

kuçmış yatur (YE.D.190. 3/1)

olmuş yatur (YE.D.76. 7/2)

ölmüş yatur (YE.D.76. 1/1), (YE.D.76. 2/2)

sarılmış yatur (YE.D.76. 6/2)

solmuş yatur (YE.D.76. 3/2)

Bazı örneklerde yapmak fiili **-dİ /-dİ** kalıbıyla kullanılmıştır: içdi yatdı (ŞH.Ma.VI:12/1), girdüm yatdum (AF.Ki.373/2)

Koy- Tasvir Fiili

Türkiye Türkçesinde tasvir fiil olarak (Korkmaz 2014:201) kullanılan koy-fiilinin Eski Anadolu Türkçesinin ilk metinlerinde kullanılmaması ilgi çekici bir durumdur. Koy- tasvir fiili Şeyyad Hamza'da bir örnekte kullanılmıştır.

-A koy-

asa koy- (ŞH.Yu.Z.638/1)

İncelenen metinlerde bazı fiillerin çeşitli kip eklerini alarak tasvirî fiil gibi kullanılmaları söz konusudur. Bu fiillerde zarf-fiil eklerinin yerine kip eklerinin kullanılması dikkat çekmektedir.

Geç-ve Kaç- fiillerinin süreklilik bildiren tasvirî fiil gibi kullanıldığını gösteren örnekler vardır.

gelür geçer (YE.D.72. 6/2)

agdı geçdi (SV.XXIII:6/1)

geldi geçdi (YE.D.79. 7/2), (YE.D.131. 2/1), (YE.D.302. 1/1)

geldi geçer (YE.D.23. 1/2), (ŞH.Yu.Z.892 1/1), (ŞH.Yu.Z.880/1)

kodı kaçdı (YE.D.305. 3/2)

Eyit- fiilinin durumu da bu açıdan dikkate değerdir: çağırur eydür (ŞH.Yu.Z.681/2), sorar eydür (ŞH.Yu.Z.274/2), söyler eydür (ŞH.Yu.Z.415/2), (ŞH.Yu.Z.525/1), (ŞH.Yu.Z.1046/2), (ŞH.Yu.Z.1104/1), (ŞH.Yu.Z.364/1), söyledi eytdi (ŞH.Yu.Z.25/1), (ŞH.Yu.Z.50/1), (ŞH.Yu.Z.503/1), (ŞH.Yu.Z.1055/1), döndi eydür (ŞH.Yu.Z.1097/1), (ŞH.Yu.Z.281/1), indedi eydür (ŞH.Yu.Z.478/1)

2.1.3.2.4. Yaklaşma Fiili

Türkiye Türkçesinde -A yaz- şeklinde kullanılan ve fiile hareket ve oluşun gerçekleşmeye çok yaklaşmış olduğu anlamını katan yaklaşma fiili daha çok günlük konuşma dilinde kullanılmaktadır. Yazı dilinde kullanılan örnekler belli şahıs

çekimlerinde yaygınlık gösterir. Taradığımız metinler içerisinde tek bir örnekte Yunus Emre Divânı'nda kullanılmıştır.

-A yaz-

Yaklaşma bildirmek için kullanılan -A yaz fiilinin tek örneği Yunus Emre'de geçmiştir.

bozayazdı (YE.D.320. 7/2)

Şeyyad Hamza'nın Yûsuf u Zelihâ'sında geçen "az kaldı düşe (ŞH.Yu.Z.1193/2)" örneğinde yaklaşma fiiline anlamca benzerlik görülmektedir. Bu durum Eski Anadolu Türkçesinin ilk metinlerinde yaklaşma tasvir fiilinin çok sınırlı bir kullanıma sahip olduğunu gösterir.

Eski Anadolu Türkçesinde tasvir fiillerle kurulan birleşik fiil yapıları Türkiye Türkçesinden farklı bir görünüm sergilemektedir. Kip eklerinin zarf-fiil eki gibi kullanılmaları yaygın görülen bir durumdur. İncelediğimiz metinlerde "git-, gör-, var-, yat-" tasvir fiilleri dışındaki fiillerde de bu kullanım görülmektedir.

2.1.3.3. İsim ve Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller (Deyimleşmiş)

İsim ve sıfatlarla yapılan birleşik fiillerde kelimeler gerçek manalarının dışında kullanılmışlardır. Mecazi kullanılış neticesinde yeni manalar ortaya çıkmış ve birleşik fiil şekilleri meydana gelmiştir (Timurtaş 1977:141). Taranan metinlerdeki anlamca kaynaşmış deyimleşmiş birleşik fiiller şu şekildedir.

2.1.3.3.1. Tek Ögeli Kalıplaşmış Birleşik Fiiller

Özne + Yüklem Kuruluşunda Olanlar

Gel-

belâ gel- (ŞH.Yu.Z.90/2), (ŞH.Yu.Z.152/2), (ŞH.Yu.Z.570/1), (SV.Reb.36), (ŞH.Yu.Z.1254/2)

haber gel- (ŞH.Yu.Z.1164/1), (ŞH.Yu.Z.191/1)

vakti gel- (ŞH.Yu.Z.827/2)

Git-

‘aklı git- (ŞH.Yu.Z.202/2), (ŞH.Yu.Z.273/2) (ŞH.Yu.Z.293/1), (YE.D.196. 1/1),
(ŞH.Yu.Z.587/2), (ŞH.Yu.Z.1278/2), (YE.D.196. 1/1), (ŞH.Yu.Z.1278/2)

sabrı git- (ŞH.Yu.Z.475/2)

udı git- (ŞH.Yu.Z.456/2),(ŞH.Yu.Z.524/1)

ussı git- (ŞH.Yu.Z.142/1), (ŞH.Yu.Z.69/2), (ŞH.Yu.Z.308/1)

Yit-

bahā yitme- (ŞH.Yu.Z.389/2)

bahā yitür- (ŞH.Yu.Z.193/1)

baş yit- (YE.D.88. 9/2)

güci yit- (ŞH.Yu.Z.1183/2), (ŞH.Yu.Z.1374/2), (ŞH.Yu.Z.1392/2),
(AF.Ki.25/2), (AF.Ki.58/2), (AF.Ki.161/1), (AF.Ki.261/2), (AF.Ki.264/2)
(AF.Ki.319/2), (AF.Ki.79/2), (ŞH.Yu.Z.555/1), (YE.D.92. 8/2), (YE.D.113. 8/2),
(YE.D.173. 3/2), (YE.D.218. 7/1).

hükmi yit- (ŞH.Yu.Z.1252/1)

va‘de yit- (YE.D.115. 2/2)

Ir-

göz ir- (YE.D.38. 4/1)

gözi ir- (YE.D.84. 9/2)

İr-

‘akl ir- (YE.D.12. 6/2)

akıl ir- (YE.D.42. 7/2), (YE.D.106. 11/1), (YE.D.250. 9/2) (YE.D.282. 7/1)
(YE.D.132. 1/1)

ecel eli ir- (YE.D.149. 3/1)

ecel ir- (YE.D.187. 1/1) (YE.D.217. 5/1) (YE.D.242. 3/2), (YE.D.263. 7/2),
(YE.D.32. 5/1)

eli ir- (YE.D.11. 2/2), (YE.D.44. 4/1), (YE.D.51. 7/1), (YE.D.84. 4/2),
 (YE.D.87. 10/2), (YE.D.92. 8/2), (YE.D.119. 16/2), (YE.D.216. 2/1), (YE.D.242. 3/2),
 (YE.D.314. 5/1), (YE.D.134. 4/1), (YE.D.266. 3/2)

feh̄m ir- (YE.D.12. 6/2)

meded ir- (YE.D.148. 1/2)

va`de ir- (YE.D.141. 2/1)

zevāl ir- (YE.D.13. 5/1), zevāl ir- (YE.D.58. 4/2), (YE.D.149. 4/1)

Göyün- (köyün-)

cānı göyün- (ŞH.Yu.Z.374/2), (ŞH.Yu.Z.532/2), (ŞH.Yu.Z.1068/2)

özi köyün- (YE.D.302. 4/1), (YE.D.320. 6/2), (YE.D.322. 4/1), (YE.D.181. 2/1)

özi göyn- (ŞH.Yu.Z.388/2) (ŞH.Yu.Z.395/2), (ŞH.Yu.Z.879/2),
 (ŞH.Yu.Z.969/2), (ŞH.Yu.Z.1312/1)

içi göyn- (ŞH.Yu.Z.430/2)

canı köyn- (YE.D.93. 9/2)

Yan-

cānı yan- (ŞH.Yu.Z.295/2), (ŞH.Yu.Z.388/2)

göñlü yan- (SV.V:2/1)

göñül yan- (YE.D.70. 3/1)

içi yan- (YE.D.302. 4/1), (YE.D.30. 7/1), (ŞH.Yu.Z.1368/2)

özi yan- (ŞH.Yu.Z.502/1)

yüregi yan- (YE.D.74. 1/2), (YE.D.46. 1/1), (YE.D.66. 3/1)

Ur-

dem ur- (YE.D.206. 3/1), (YE.D.147. 7/1)

pervāz ur- (YE.D.131. 2/2)

el ur- (YE.D.91. 3/2)

mevc ur- (YE.D.250. 7/1), (YE.D.153. 2/2), (YE.D.154. 11/2), (YE.D.262. 1/2)

Sür-

devrān sür- (YE.D.303. 2/2)

hüküm sür- (YE.D.137. 3/2)

Aç- /Açıl-

bağlı yollar açıl- (ŞH.Ma.III:1/1)

dil aç- (ŞH.Me.1/1)

gün açıl- (ŞH.Yu.Z.252/1)

'işret-gāhı açıl- (ŞH.Ma.I:12/2)

râzı aç- (ŞH.Yu.Z.880/2) sır söylemek

söz aç- (ŞH.Yu.Z.892/2)

Dut-

bar dut- (YE.D.162. 4/2)

el dut- (YE.D.159. 3/1)

2.1.3.4. Diğer Fillerle Yapılan Deyimler

assı kal- (ŞH.Yu.Z.670/2)

ayak dir- (YE.D.159. 3/1)

ayruk çara kalma- (ŞH.Yu.Z. 507/1)

bağrı dutuş- (YE.D.46. 1/1)

bagrum başı oñul- (ŞH.Yu.Z.451/2)

baş çat- (YE.D.31. 5/2)

baş ırğa- (ŞH.Yu.Z.712/1), (ŞH.Yu.Z.713/1), (ŞH.Yu.Z.717/2)

baş kurı- (YE.D.32. 5/1)

beñzi sarar- (ŞH.Yu.Z.331/1)

beñzi sol- (ŞH.Yu.Z.1070/2), (ŞH.Yu.Z.1278/1)

beñzi uçın- (AF.Ki.68/2)

boyun bur- (YE.D.162. 7/2)

cân at- (HD.ma.VII:1/2)

cânı avın- (ŞH.Yu.Z.334/2)

cânı dart- (SV.XVII:1/2)

cânı kork- (ŞH.Yu.Z.639/1)

- cānı sev- (AF.Ki.197/2)
- cānı sevin- (AF.Ki.167/2), (ŞH.Yu.Z.1335/2), (ŞH.Yu.Z.922/2),
(ŞH.Yu.Z.1052/2), (ŞH.Yu.Z.1088/1)
- dili tutul- (ŞH.Yu.Z.1278/1)
- dirlig diril- (YE.D.253. 4/1)
- diz çök- (YE.D.31. 5/1)
- ecel yet- (YE.D.43. 2/2)
- el al- (YE.D.90. 6/1)
- el çek- (YE.D.140. 3/1), (YE.D.301. 6/1)
- el kat- (YE.D.251. 1/2)
- el sun- (YE.D.141. 1/1), (YE.D.141. 2/2), (YE.D.141. 3/2), (YE.D.141. 4/2),
(YE.D.141. 5/2), (YE.D.141. 6/2), (YE.D.141. 7/2), (YE.D.141. 8/2), (YE.D.141. 9/2),
(YE.D.141. 10/2), (YE.D.141. 11/2), (YE.D.141. 12/2)
- el uzat- (YE.D.251. 5/2)
- eli var- (YE.D.119. 11/1)
- gögesin ötür- (ŞH.Yu.Z.1090/2)
- gögüs ötür- (ŞH.Yu.Z.878/2)
- göñli ak- (YE.D.184. 2/1)
- göñli düş- (ŞH.Yu.Z.906/2)
- günāh dökül- (ŞH.Yu.Z.11/2)
- haber eyt- (ŞH.Yu.Z.377/2)
- hil'at geydür- (ŞH.Yu.Z.635/2), (ŞH.Yu.Z.733/2), (ŞH.Yu.Z.734/1),
(ŞH.Yu.Z.735/2), (ŞH.Yu.Z.866/2), (ŞH.Yu.Z.867/1)
- hurd uşan- (ŞH.Yu.Z.286/2), (ŞH.Yu.Z.437/2)
- hurd uşat- (ŞH.Yu.Z.440/2), (ŞH.Yu.Z.889/2)
- hükmü geç- (YE.D.326. 8/2)
- îmān getir- (ŞH.Yu.Z.264/1), (ŞH.Yu.Z.289/1)
- iş tut- (ŞH.Me.3/1)
- kalem çalın- (YE.D.158. 7/2)
- kanı dökül- (AF.Ki.286/2)
- karnı ac- (ŞH.Yu.Z.946/1), (ŞH.Yu.Z.782/1), (SV.XIX:1/1), (SV.XIX:1/1),
(SV.XIX:1/1), (ŞH.Me.64/2)

kıyāmet kop- (ŞH.Yu.Z.1420/1), (AF.Ça.31/1)
 kol sıga- (ŞH.Yu.Z.1041/2)
 mededi deg- (SV.İbt.46/1)
 nazı geç- (YE.D.79. 6/2)
 ödi sıdur- (ŞH.Yu.Z.1179/2)
 ög dir- (ŞH.Yu.Z.375/2)
 ‘ömr sür- (YE.D.182. 1/1)
 ‘ömrüñ va‘desi yiriş- (ŞH.Yu.Z.1475/1)
 ömür ipi üzül- (YE.D.299. 5/1), (YE.D.318. 3/1)
 ‘özü dile- (ŞH.Yu.Z.251/1)
 rahmet in- (ŞH.Yu.Z.1/2)
 rahmet saçıl- (ŞH.Ma.I:2/1)
 rahmet yeli es- (YE.D.44. 4/2)
 rengi dön- (YE.D.23. 5/1)
 söz tut- (ŞH.Yu.Z.745/2)
 suç bağışla- (ŞH.Yu.Z.299/2)
 terah tart- (ŞH.Yu.Z.1209/2)
 yüz dön- (YE.D.179. 5/2)
 yüz dut- (YE.D.44. 2/2)
 yüz süri- (ŞH.Ma.I:16/1)

Nesne+Yüklem İlişkisi İle Kurulunlar

ad dak- (YE.D.143. 8/1)
 ad takın- (ŞH.Yu.Z.1021/2), (YE.D.33. 7/1)
 ad ur- (ŞH.Yu.Z.1121/1), (ŞH.Yu.Z.1488/1), (ŞH.Yu.Z.1489/2)
 ad vir- (ŞH.Yu.Z.1119/2), (ŞH.Yu.Z.1120/1), (ŞH.Yu.Z.1125/1)
 āhıret şerbetin iç- (ŞH.Ma.VIII:6/1)
 ahvālin bil- (ŞH.Yu.Z.354/1),(ŞH.Yu.Z.1206/2),(ŞH.Yu.Z.1275/2)
 ‘aklı diril- (YE.D.87. 12/2), (YE.D.88. 11/2)
 ‘aklumuz al- (ŞH.Yu.Z.772/1)

- ‘akluñ dir- (ŞH. Me.72/2), (ŞH.Yu.Z.960/2),(ŞH.Yu.Z.1103/2),
(ŞH.Yu.Z.1374/2)
- alkış vir- (ŞH.Yu.Z.1136/2)
- aman vir- (YE.D.119. 3/1), (YE.D.9. 2/2)
- and iç- (ŞH.Yu.Z.1013/1), (ŞH.Yu.Z.1014/1), (ŞH.Yu.Z.1144/2),
(ŞH.Yu.Z.393/1), (ŞH.Yu.Z.57/2), (ŞH.Yu.Z.60/2), (ŞH.Yu.Z.160/1)
- and vir- (ŞH.Yu.Z.40/1),(ŞH.Yu.Z.1144/2)
- anduñı sı- (ŞH.Yu.Z.86/2)
- arasına yil girme- (SV.Reb.42/2)
- ayruk söyle- (ŞH.Yu.Z.748/2)
- ‘azāb gör- (ŞH.Yu.Z.935/2)
- bagrı yandur- (ŞH.Yu.Z.1223/2)
- bañ vir- (AF.Ki.226/2)
- baş aç- (ŞH.Yu.Z.524/1)
- baş çek- (AF.Ki.216/2)
- baş indür- (YE.D.257. 1/2)
- baş irdür- (YE.D.322. 3/1)
- baş kaldur- (AF.Ki.12/2)
- baş kurtar- (YE.D.112. 3/2)
- baş sal- (HD.ma.IX:3/2), (YE.D.301. 4/2)
- baş tut- (YE.D.74. 4/1)
- bel bagla- (YE.D.153. 5/2)
- belā al- (HD.ma.III:6/1), (HD.ma.III:6/2), (HD.ma.III:9/2)
- belā çek- (ŞH.Yu.Z.412/2)
- benligin defterin dür- (YE.D.58. 3/1)
- beşāret vir- (ŞH.Yu.Z.796/1)
- bil bagla- (YE.D.270. 4/1)
- bil бүк- (YE.D.155. 2/1)
- biti yaz- (ŞH.Yu.Z.1279/2), (ŞH.Yu.Z.1304/1), (ŞH.Yu.Z.224/1),
(ŞH.Yu.Z.348/1)
- boymı burıl- (YE.D.87. 9/2)
- boynın ur- (SV.Reb.149/2), (YE.D.135. 3/1)

- boyun bur- (YE.D.151. 7/1)
- boyun eg- (HD.ma.VI:6/1), (YE.D.64. 6/2)
- boyun tut- (YE.D.1. 8/2)
- boyun vir- (YE.D.84. 2/2)
- 'ömri sür- (HD.ma.VI:8/2)
- buyrug dut- (SV.Reb.45/2)
- buyrug tut- (ŞH.Yu.Z.904/1)
- buyrugın tut- (YE.D.257. 3/1)
- buyruk tut- (ŞH.Yu.Z.1269/1), (ŞH.Yu.Z.405/1), (ŞH.Yu.Z.618/2),
(ŞH.Yu.Z.621/1), (YE.D.109. 1/2),(YE.D.263. 3/1)
- bünyād ur- (YE.D.157. 7/1), (YE.D.242. 1/2)
- can ag- (YE.D.32. 6/1)
- cân al- (HD.ma.X:6/1), (SV.IX:2/1), (SV.XII:1/1), (SV.XII:1/1), (SV.Reb.58/2),
(SV.Reb.58/2), (SV.XIX:10/1), (SV.XXIII:1/2), (ŞH.Yu.Z.1213/2), (ŞH.Yu.Z.1214/1),
(ŞH.Yu.Z.567/2), (YE.D.103. 5/2), (YE.D.124. 8/1), (YE.D.203. 2/1), (YE.D.286.
12/1), (YE.D.9. 2/1)
- cân gözün aç- (SV.İbt.53/2), (YE.D.268. 3/2), (YE.D.323. 1/2), (SV.VI:2/2),
(SV.III:1/2)
- cân ısmarla- (ŞH.Yu.Z.1448/2)
- cân u gönül alıt- (YE.D.201. 5/1)
- cân vir- (SV.Reb.58/2), (SV.Reb.65/2), (SV.XVI:7/1), (SV.XVI:8/1),
(ŞH.Yu.Z.1501/1), (ŞH.Ma.VIII:7/1), (ŞH.Ma.VIII:5/2), (AF.Ça.68/2),
(HD.ma.VIII:5/1), (SV.İbt.50/1),(YE.D.45. 2/2),(YE.D.66. 6/1),(YE.D.164. 5/2),
(YE.D.165. 1/2), (YE.D.274. 8/1), (YE.D.278. 2/1)
- cân yak- (YE.D.156. 18/1)
- cân yolın aç- (SV.XII:4/1)
- cânın al- (ŞH.Yu.Z.1214/2)
- cânın almak kasdın kıl- (ŞH.Yu.Z.1214/2)
- cânın tagla- (YE.D.162. 8/1)
- cânın vir- (YE.D.310. 8/2)
- canlar yak- (YE.D.176. 3/1)
- cefâ çek- (YE.D.132. 6/1), (YE.D.257. 4/1)

- cevāb döndür- (ŞH. Yu.Z.94/2), (ŞH. Yu.Z.476/2)
- cevāb vir- (AF.Ki.125/2) (YE.D.112. 6/2), (YE.D.141. 10/2), (YE.D.165. 5/2)
- cevāb yaz- (ŞH. Yu.Z.354/2)
- cevlān ur- (YE.D.127. 6/1)
- cevr ü cefā çek- (YE.D.193. 1/2)
- cezā çek- (YE.D.132. 3/1)
- cigerümi del- (HD.ma.V:4/1)
- cihānı dut- (HD.ma.IX:4/2), (AF.Ki.33/2), (YE.D.301. 3/1)
- çarh ur- (YE.D.157. 1/1)
- çeri bindür- (ŞH. Yu.Z.1139/2)
- çeri kır- (YE.D.290. 7/2)
- çöksü ur- (YE.D.148. 4/1)
- dad al- (YE.D.158. 2/1)
- destür dile- (ŞH. Yu.Z.1491/2)
- destür vir- (ŞH. Yu.Z.158/1), (ŞH. Yu.Z.1434/2)
- dil çek- (YE.D.32. 4/1)
- dil vir- (ŞH. Yu.Z.156/1), (ŞH. Yu.Z.435/2)
- dil yık- (YE.D.156. 18/1)
- dilin dut- (YE.D.160. 2/1), (YE.D.205. 8/1)
- dilüñ sakla- (ŞH. Yu.Z.578/1)
- din yolını aç- (ŞH. Ma. III:15/2)
- dirlik tut- (YE.D.35. 7/1)
- du‘ā um- (ŞH. Yu.Z.689/2), (ŞH. Yu.Z.698/2)
- duzak kur- (YE.D.258. 5/1), (YE.D.258. 6/2)
- düş gör- (ŞH. Yu.Z.166/1), (ŞH. Yu.Z.21/1), (ŞH. Yu.Z.22/2), (ŞH. Yu.Z.625/2),
(ŞH. Yu.Z.626/1), (ŞH. Yu.Z.716/1), (ŞH. Yu.Z.980/1), (ŞH. Yu.Z.981/1)
- düş yor- (ŞH. Yu.Z.170/2), (ŞH. Yu.Z.171/1), (ŞH. Yu.Z.39/2), (ŞH. Yu.Z.643/1),
(ŞH. Yu.Z.705/2), (ŞH. Yu.Z.980/2), (ŞH. Yu.Z.981/2), (ŞH. Yu.Z.982/1), (YE.D.128.
3/2), (YE.D.278. 4/2)
- ecel okların at- (AF.Ça.21/1)
- ecel şerbetin içür- (YE.D.182. 2/2)
- el aç- (SV.VI:5/2)

- el al- (ŞH.Yu.Z.276/2), (YE.D.61. 6/1), (YE.D.171. 3/2), (YE.D.307. 5/1)
- el bagla- (ŞH.Ma.I:4/1), (YE.D.75. 8/1)
- el çek- (YE.D.56. 4/1)
- el götür- (ŞH.Yu.Z.112/1), (YE.D.152. 4/2), (YE.D.274. 6/2)
- el kat- (YE.D.80. 8/2), (YE.D.80. 10/2)
- el kes- (YE.D.32. 4/1)
- el ko- (SV.XVII:8/2)
- el sun- (YE.D.149. 3/2), (YE.D.49. 2/1)
- el ur- (AF.Ki.13/2)
- el yu- (YE.D.23. 9/1), (YE.D.36. 2/1)
- el yüz yu- (YE.D.131. 1/2)
- elin dut- (SV.XVI:2/1), (ŞH.Yu.Z.433/1)
- emek çek- (ŞH.Yu.Z.487/2)
- emek gör- (ŞH.Yu.Z.412/2)
- emek yi- (YE.D.121. 2/1)
- er etegin dut- (YE.D.313. 1/2), (YE.D.131. 4/1)
- erenler etegin dut- (YE.D.190. 5/2)
- eteg dut- (SV.Reb.53/2) (SV.Reb.148/2),(YE.D.80. 13/2),(YE.D.96. 1/2),
(YE.D.114. 1/2),(YE.D.176. 2/1), (YE.D.284. 4/1), (YE.D.293. 11/1)
- ezān oku- (AF.Ki.92/1)
- ezān vir- (AF.Ki.43/2)
- fetvā vir- (YE.D.191. 8/1)
- fitne düz- (YE.D.43. 1/2)
- fursat geçür- (HD.ma.VI:6/1)
- gendüzüñ bil- (SV.İbt.64/1)
- gögsin döğ- (ŞH.Yu.Z.142/2)
- gögüs ger- (YE.D.216. 4/2)
- göñli pas dut- (YE.D.95. 1/2)
- göñlini çek- (YE.D.113. 4/1)
- göñlün vir- (YE.D.20. 5/1), (YE.D.22. 1/2)
- göñül al- (SV.XII:1a/1), (YE.D.147. 1/1), (YE.D.147. 4/1), (YE.D.230. 3/2),
(YE.D.279. 1/2), (YE.D.304. 1/2), (YE.D.69. 4/1)

göñül düz- (YE.D.174. 3/2)

gönül gözün aç- (YE.D.100. 1/2), (YE.D.270. 5/1)

gönül sı- (YE.D.282. 6/2)

göñül ut- (YE.D.114. 4/2)

göñül vir- (HD.ma.III:6/1), (YE.D.128. 1/2), (YE.D.137. 1/1), (YE.D.168. 3/1), (YE.D.190. 1/1), (YE.D.300. 1/1), (YE.D.51. 7/1), (YE.D.61. 1/1), (YE.D.63. 1/1), (YE.D.90. 6/1), (YE.D.99. 9/1)

göñül yık- (YE.D.1. 8/2), (YE.D.131. 1/1), (YE.D.176. 3/1), (YE.D.233. 3/2), (YE.D.233. 5/2), (YE.D.262. 12/1), (YE.D.281. 2/2), (YE.D.301. 6/2), (YE.D.323. 4/2)

göñüller etegin dut- (YE.D.282. 9/1)

göz aç- (AF.Ki.326/1), (HD.I:11/2), (HD.I:14/2), (SV.İbt.19/1) (SV.Reb.11/1), (SV.Reb.146/2), (SV.Reb.87/1) (SV.Reb.105/1), (SV.Reb.110/1), (SV.XVI:2/2), (SV.XXIV:5/2), (YE.D.146. 4/1), (YE.D.151. 10/1), (YE.D.154. 2/1), (YE.D.307. 6/1), (YE.D.32. 2/1)

göz bagla- (YE.D.86. 2/1)

göz dik- (AF.Ki.191/2)

göz ır- (YE.D.122. 6/1)

göz kak- (ŞH.Ma.VII:4/1)

göz süz- (YE.D.155. 4/2)

gözün ez- (ŞH.Yu.Z.480/2)

gözün aç- (SV.VI:8/1), (ŞH.Ma.VIII:1/1), (AF.Ça.11/1)

gussa vu gam çek- (AF.Ki.328/2)

gussa yi- (ŞH.Ma.I:7/1), (ŞH.Yu.Z.1142/2), (ŞH.Yu.Z.119/2), (YE.D.317. 2/1), (YE.D.318. 2/1)

güc üz- (YE.D.155. 2/2)

güç götür- (YE.D.98. 3/2)

güman dut- (YE.D.3. 9/2)

günāh bağışla- (ŞH.Ma.I:12/1)

günah işle- (AF.Ki.7/1)

günāh tut- (ŞH.Yu.Z.1526/1)

günāh yu- (YE.D.86. 1/1)

haber bildür- (ŞH.Yu.Z.1356/2)

haber gel- (YE.D.181. 4/2), (YE.D.262. 3/1)

haber getir- (ŞH.Ma.VI.14/2), (ŞH.Yu.Z.1399/2)

haber sor- (AF.Ki.350/2), (ŞH.Yu.Z.970/2), (YE.D.177. 7/1), (YE.D.178. 4/1),
(YE.D.193. 4/2), (YE.D.278. 1/1)

haber vir- (ŞH. Yu.Z.165/1), (ŞH.Yu.Z.667/1), (ŞH.Yu.Z.683/2),
(ŞH.Yu.Z.779/2), (ŞH.Yu.Z.960/2),(ŞH.Yu.Z.961/1), (ŞH.Yu.Z.966/1),(HD.ma.IV:6/1),
(HD.ma.IV:6/2), (AF.Ki.9/2), (AF.Ki.155/2), (YE.D.15. 5/1), (YE.D.115. 7/1),
(YE.D.117. 8/2), (YE.D.147. 4/2),(YE.D.162. 9/1), (YE.D.189. 7/2), (YE.D.191. 2/2),
(YE.D.192. 6/1), (ŞH.Yu.Z.1039/2), (ŞH.Yu.Z.1106/2), (ŞH.Yu.Z.1280/2),
(ŞH.Yu.Z.1301/2), (ŞH.Yu.Z.1428/2), (ŞH.Yu.Z.1442/2), (ŞH.Yu.Z.31/2), (YE.D.130.
4/2), (YE.D.137. 6/2), (YE.D.268. 6/1), (YE.D.279. 3/1), (YE.D.301. 4/1), (YE.D.33.
4/2), (YE.D.42. 7/1)

hâcet dile- (AF.Ki.302/1)

halâslık vir- (ŞH.Yu.Z.699/2)

hâli git- (ŞH.Yu.Z.1115/2)

hâlin sor- (SV.Reb.134/2)

haliyyetin eyt- (ŞH.Yu.Z.868/2)

hancer çek- (HD.ma.IX:2/1)

harâm yi- (ŞH.Yu.Z.1168/2), (ŞH.Yu.Z.1250/2), (ŞH.Yu.Z.1302/2)

hâtır sor- (AF.Ki.314/1)

hayr ü şer işle- (YE.D.227. 6/1)

hıdâyet kapusın aç- (ŞH.Ma.VIII.6/2)

hıl'at gey- (YE.D.243. 3/1)

hikmet sūdün em- (YE.D.157. 5/2)

hisâb al- (YE.D.242. 5/1)

hisâb sor- (YE.D.112. 2/2), (YE.D.165. 6/2)

hisâb vir- (AF.Ki.352/2),(YE.D.118. 3/1)

hutbe oku- (AF.Ki.46/1)

hükm tut- (ŞH.Me.48/1)

‘ışk etegin dut- (YE.D.57. 4/2)

‘ışk kılıcın kuşan- (YE.D.45. 4/2)

‘ışk şarâbın tat- (YE.D.253. 1/1)

- ‘ibret al- (YE.D.191. 5/1), (YE.D.191. 11/1)
- icāzet vir- (HD.I:19/1)
- ikrār vir- (ŞH.Yu.Z.1411/2)
- imān getir- (ŞH.Yu.Z.1485/1), (ŞH.Yu.Z.1493/1), (ŞH.Yu.Z.1495/1),
(ŞH.Yu.Z.1496/1)
- isim vir- (SV.XII:3/2), (SV.XII:3a/2)
- ismet kapusın aç- (ŞH.Yu.Z.546/1)
- iş başsar- (ŞH.Yu.Z.1020/2), (ŞH.Yu.Z.669/2), (YE.D.92. 8/2)
- iş bildür- (ŞH.Yu.Z.621/2)
- iş bitir- (YE.D.324. 3/1)
- iş düz- (YE.D.40. 4/1)
- iş işle- (AF.Ki.167/2), (ŞH.Yu.Z.529/1)
- işi düz- (YE.D.79. 1/1)
- ‘işret kur- (ŞH.Ma.VII:1/1)
- ivaz ver- (YE.D.185. 2/1)
- ivaz vir- (SV.Reb.59/2)
- izin izle- (YE.D.192. 6/2)
- kadrin bil- (YE.D.202. 6/2)
- kahr yut- (YE.D.113. 6/2), (YE.D.114. 2/2)
- kan agla- (SV.VIII:1/2), (YE.D.98. 4/2)
- kan dök- (AF.Ki.135/2)
- kapu aç- (SV.XIX:1/2)
- kapu bagla- (ŞH.Yu.Z.482/1)
- kapu baglan- (ŞH.Yu.Z.507/2)
- kapu düz- (AF.Ki.208/1)
- kapu kak- (SV.İbt.65/2)
- kara yak- (YE.D.173. 2/2)
- karār dut- (YE.D.148. 2/1)
- kaş karak çat- (YE.D.124. 4/2)
- katı yavuzluk san- (ŞH.Yu.Z.550/1)
- kaygu yi- (ŞH.Yu.Z.48/2), (ŞH.Yu.Z.688/1), (YE.D.107. 7/1), (YE.D.107. 7/2)
- kelām söyle- (ŞH.Yu.Z.619/2), (ŞH.Yu.Z.723/2)

kelām vir- (HD.I:2/1), (HD.ma.VI:3/1)
 kendi özüñi unud- (ŞH.Yu.Z.1192/2)
 kendözin sığındur- (ŞH.Yu.Z.70/2)
 kendözin unud- (ŞH.Yu.Z.273/2), (ŞH.Yu.Z.587/2), (ŞH.Yu.Z.1314/2)
 kendü hālin bil- (ŞH.Yu.Z.339/2)
 kendüni bil- (YE.D.77. 1/1)
 kendüzün bil- (YE.D.44. 9/2), (YE.D.71. 4/1),(YE.D.268. 8/2)
 kerāmet göster- (ŞH.Yu.Z.277/2)
 kerem işle- (ŞH.Yu.Z.795/2)
 kıymet ur- (ŞH.Yu.Z.413/2)
 kin dut- (ŞH.Ma.III:16/1),(YE.D.313. 4/1), (YE.D.260. 2/2)
 kökin kurıt- (YE.D.289. 5/1)
 köküni kaz- (YE.D.43. 4/2)
 kul al- (ŞH.Ma.IV:3/2)
 kulagun aç- (Mev.I.3/2)
 kulak dut- (AF.Ki.50/1), (YE.D.301. 2/1)
 kulak ur- (YE.D.44. 6/1)
 kulavuz tut- (YE.D.140. 1/2)
 kurbān vir- (AF.Ça.22/2)
 kuvvet vir- (ŞH.Yu.Z.1231/1)
 lāf ur- (ŞH.Ma.VII:9/2)
 lutf iste- (ŞH.Ma.VI:13/2)
 lutf işle- (AF.Ki.353/1)
 mecāl vir- (AF.Ça.48/2), (YE.D.106. 10/1)
 meded iste- (SV.Reb.9/2)
 meded um- (ŞH.Yu.Z.790/1)
 mesel bagla- (YE.D.139. 2/1)
 minber ur- (YE.D.99. 6/1)
 miskinlik etegin dut- (YE.D.41. 6/2)
 mizān kur- (AF.Ça.36/2)
 nagme düz- (YE.D.262. 2/2)
 namāz düz- (AF.Ki.84/1)

- nasib al- (YE.D.111. 4/2)
- nasihat dut- (AF.Ça.7/1)
- nasip al- (YE.D.197. 1/2)
- nâzını geçür- (YE.D.276. 3/2)
- nazm düz- (ŞH.Yu.Z.14/1)
- necât um- (ŞH.Yu.Z.653/2)
- nefsi biç- (SV.İbt.21/2)
- nefsün başını kes- (YE.D.163. 4/2)
- nefsün boynını çal- (YE.D.234. 5/1)
- nevbet gel- (YE.D.76. 4/2)
- nevbet ur- (ŞH.Ma.II:7/1)
- nisbet tut- (ŞH.Ma.I:17/2)
- niyyet dut- (AF.Ki.1/2)
- nür dut- (SV.XXVIII:1/1)
- nür saç- (SV.Reb.87/2),(AF.Ki.385/1)
- nüzül in- (YE.D.51. 8/1)
- od ur- (ŞH.Me.51/2), (YE.D.179. 4/2), (YE.D.218. 3/1)
- oh at- (HD.ma.IV:5/2)
- ok ur- (HD.I:5/1), (HD.ma.VI:4/1)
- ögin al- (YE.D.73. 2/2)
- ögin dir- (AF.Ça.25/1), (ŞH.Me.71/2),(ŞH.Yu.Z.146/2), (ŞH.Yu.Z.274/1),
(ŞH.Yu.Z.436/2), (ŞH.Yu.Z.504/2),(YE.D.307. 8/1)
- ögüd dut- (AF.Ça.24/2)
- ögüd vir- (YE.D.96. 6/2)
- ögün döşür- (ŞH.Yu.Z.363/2)
- ögüt al- (YE.D.192. 2/1)
- ögüt dut- (YE.D.231. 4/1), (YE.D.263. 4/2)
- ögüt vir- (AF.Ça.8/1), (ŞH.Yu.Z.496/2), (ŞH.Yu.Z.549/2), (ŞH.Yu.Z.563/1),
(ŞH.Yu.Z.572/1), (YE.D.121. 1/1), (YE.D.168. 6/1), (YE.D.33. 6/1), (YE.D.88. 3/1)
- özi köyn- (YE.D.217. 4/1)
- özin bil- (AF.Ki.75/2)
- pâre kıl- (YE.D.74. 1/1)

- rahmet saç- (AF.Ki.297/2), (YE.D.63. 9/1)
- rahmet tohumların ek- (AF.Ki.168/2)
- râz aç- (YE.D.154. 3/1), (ŞH.Yu.Z.946/2)
- râzımı bildür- (ŞH.Yu.Z.1290/2)
- riyâzat çek- (YE.D.31. 5/1)
- sabak vir- (YE.D.103. 4/2)
- saçu saç- (ŞH.Yu.Z.759/2)
- saf bagla- (YE.D.43. 1/2)
- saginç san- (YE.D.172. 1/2)
- salâ vir- (YE.D.88. 8/1),(YE.D.141. 6/1)
- salavât getir- (AF.Ki.347/2),(ŞH.Ma.I:4/2)
- salavât vir- (AF.Ki.37/1), (AF.Ki.51/2), (AF.Ki.154/2), (AF.Ki.181/2),
 (ŞH.Ma.I:5/1), (ŞH.Yu.Z.106/2), (ŞH.Yu.Z.108/2), (ŞH.Yu.Z.1329/2),
 (ŞH.Yu.Z.1353/2), (ŞH.Yu.Z.1416/2), (ŞH.Yu.Z.1524/2), (ŞH.Yu.Z.760/2),
 (ŞH.Yu.Z.798/2), (ŞH.Yu.Z.799/1), (ŞH.Yu.Z.817/1), (ŞH.Yu.Z.921/2),
 (ŞH.Yu.Z.930/2), (ŞH.Yu.Z.995/2), (YE.D.263. 2/2)
- savâb gör- (ŞH.Yu.Z.94/1),(ŞH.Yu.Z.476/1)
- sâye sal- (HD.ma.III:1/1)
- sayruluk dart- (SV.Reb.133/2)
- selâm al- (ŞH.Yu.Z.1360/1)
- selâm degür- (ŞH.Yu.Z.677/2), (ŞH.Yu.Z.688/2), (ŞH.Yu.Z.690/1)
- selâm getir- (ŞH.Yu.Z.684/2), (ŞH.Yu.Z.903/1),(ŞH.Yu.Z.1474/1)
- selâm vir- (AF.Ki.26/2),(AF.Ki.249/2), (ŞH.Yu.Z.1360/1), (ŞH.Yu.Z.1378/1),
 (ŞH.Yu.Z.1456/1) (ŞH.Me.13/1),(ŞH.Yu.Z.156/2),(ŞH.Yu.Z.189/2), (ŞH.Yu.Z.1034/1),
 (YE.D.92. 8/1)
- seyrân ur- (YE.D.241. 7/1)
- sır aç- (YE.D.13. 1/2)
- söz sı- (ŞH.Yu.Z.502/1),(YE.D.321. 5/1)
- söz tut- (ŞH.Me.77/1), (ŞH.Yu.Z.600/1), (ŞH.Yu.Z.601/1)
- söz vir- (YE.D.106. 11/2)
- sözi uzat- (YE.D.55. 2/2)

- suç bağışla- (ŞH.Yu.Z.1320/2), (ŞH.Yu.Z.1321/1), (ŞH.Yu.Z.1400/1),
 (ŞH.Yu.Z.1401/1), (ŞH.Yu.Z.7/1),(ŞH.Yu.Z.9/2)
- suç yarlığa- (ŞH.Yu.Z.58/2),(ŞH.Yu.Z.778/2)
- şeytân başını döğ- (SV.III:10/1)
- şu 'le vir- (ŞH.Yu.Z.586/2),(YE.D.54. 5/2)
- tākat getür- (AF.Ki.2/2)
- ta'ne ur- (ŞH.Yu.Z.596/1)
- tanuklık virdür- (ŞH.Yu.Z.566/1)
- tapu ile- (ŞH.Yu.Z.156/2)
- Teñri yolın bul- (SV.İbt.22/2)
- Teñri yolın ur- (SV.İbt.49/2)
- terkin ur- (YE.D.51. 2/1), (YE.D.101. 2/1), (YE.D.107. 2/1), (YE.D.168. 1/1),
 (YE.D.170. 5/2), (YE.D.195. 5/1), (YE.D.272. 2/1), (YE.D.305. 4/1), (YE.D.311. 5/1),
 (YE.D.125. 2/1)
- teşviş çek- (AF.Ça.18/1)
- tevbe yık- (ŞH.Yu.Z.543/1)
- tevfik vir- (AF.Ki.337/1)
- togrı yol bul- (YE.D.130. 5/2)
- tul-i emel defterin dür- (YE.D.31. 2/2)
- tuzaklar kur- (ŞH.Ma.VII:2/1)
- eteg dut- (YE.D.313. 5/2)
- usan dut- (YE.D.43. 2/1)
- ussı ko- (SV.VI:3/1)
- ussunı 'aklını al- (YE.D.273. 1/2)
- ussuñı dir- (AF.Ça.16/2)
- ussuñı ko- (SV.Reb.58/1)
- ümîd kes- (ŞH. Yu.Z.1227/1), (ŞH.Yu.Z.1228/1)
- va'de ir- (AF.Ki.175/1)
- vefâ um- (AF.Ça.23/1), (AF.Ça.47/1)
- yadlık perdesini yak- (YE.D.160. 2/2)
- yaka yırt- (HD.ma.VII:7/2)
- yanu yan- (YE.D.56. 5/1)

- yaragın gör- (AF.Ça.55/1)
 yaş akıt- (ŞH.Yu.Z.1203/2)
 yaş tük- (ŞH.Yu.Z.137/2)
 yavı var- (YE.D.35. 3/2), (YE.D.106. 14/1)
 yavuz san- (AF.Ça.3/1)
 yol bul- (YE.D.156. 24/1), (YE.D.278. 3/1), (YE.D.51. 6/2)
 yol dokı- (YE.D.282. 6/2)
 yoldut- (AF.Ki.17/1)
 yol göster- (YE.D.67. 6/2),(YE.D.140. 6/1)
 yol gözet- (YE.D.92. 2/2)
 yol ilet- (YE.D.38. 3/1)
 yol kes- (SV.XVI:2/1), (YE.D.98. 1/2)
 yol ur- (SV.Reb.149/2), (SV.XVI:4/1)
 yol var- (SV.Reb.3/1),(YE.D.33. 4/2),(YE.D.166. 7/1)
 yol vir- (YE.D.38. 1/1), (YE.D.265. 2/2), (YE.D.282. 4/1)
 yol yürü- (ŞH.Yu.Z.499/2),(ŞH.Yu.Z.1054/2)
 yolu ugra- (ŞH.Yu.Z.1038/1)
 yolın dut- (SV.XVI:3/2)
 yön dut- (ŞH.Ma.VII:12/2)
 yüz çevir- (AF.Ki.50/2)
 yüz döndür- (YE.D.69. 4/2),(YE.D.322. 3/2)
 yüz dut- (YE.D.146. 4/1)
 yüz sür- (AF.Ki.3/1), (AF.Ki.28/2),(AF.Ki.75/1),(AF.Ki.213/2),(AF.Ki.235/1),
 (AF.Ki.274/2), (AF.Ki.301/2), (AF.Ki.347/1), (AF.Ki.348/2), (AF.Ki.349/1),
 (AF.Ki.373/1), (YE.D.197. 6/2), (YE.D.63. 7/1), (YE.D.64. 1/1)
 yüz süri- (YE.D.321. 4/2)
 yüz tut- (YE.D.113. 7/2), (YE.D.209. 8/2), (YE.D.260. 7/2), (YE.D.322. 3/2)
 yüz ur- (AF.Ki.69/2), (HD.I:19/1), (ŞH.Yu.Z.1218/2), (YE.D.124. 4/1)
 yüzün dut- (YE.D.313. 6/1)
 zahmet çek-(AF.Ki.81/1), (AF.Ki.168/1)

Yer Tamlayıcısı +Yüklem İlişkisi İle Kurulanlar

-A Hâl Ekli Tamlayıcıyla Kurulanlar

agaç ata bindür- (YE.D.119. 14/2)

‘aşk odına düş- (ŞH.Yu.Z.460/2)

ata bin- (ŞH.Yu.Z.272/2)

ava bin- (ŞH.Me.10/2)

ayagina düş- (ŞH.Yu.Z.1170/2)

ayaklar altına düş- (YE.D.174. 7/2)

ayaklara düş- (YE.D.25. 5/2)

ayruğa bırak- (ŞH.Yu.Z.336/2)

ayruğa var- (ŞH.Yu.Z.497/1)

baş a çık- (ŞH.Yu.Z.613/2)

baş a gel- (YE.D.78. 5/2), (YE.D.78. 6/2),(YE.D.98. 5/2),(YE.D.228. 5/2)

baş a giç- (ŞH.Yu.Z.1284/1)

baş a var- (YE.D.281. 4/1)

baş a yetiş- (YE.D.263. 7/2)

başına gel- (YE.D.39. 4/1)

bir yola dir- (ŞH.Yu.Z.936/2)

bitiye yaz- (ŞH.Yu.Z.228/1)

boynuna çal- (HD.ma.VI:5/1)

bu dünyaya yapış- (AF.Ça.17/1)

buta tap- (ŞH.Yu.Z.270/1),(ŞH.Yu.Z.819/1)

cāna deg- (AF.Ki.363/1)

cāna kıy- (YE.D.220. 5/2), (YE.D.222. 3/2)

dāra gel- (YE.D.133. 2/2)

derde düş- (YE.D.106. 8/1)

dermāna ir- (YE.D.215. 4/1)

devlete degin- (ŞH.Yu.Z.1216/1)

devlete iriş- (ŞH.Yu.Z.636/2)

devlete tigin- (ŞH.Yu.Z.1110/2)

dile düş- (YE.D.176. 11/2)

- dile gel- (ŞH.Yu.Z.316/2), (ŞH.Yu.Z.512/1), (ŞH.Yu.Z.559/2), (YE.D.147. 2/1), (YE.D.154. 2/2), (YE.D.219. 4/2), (YE.D.253. 2/2)
- dile getir- (ŞH.Yu.Z.653/1), (YE.D.219. 4/1), (YE.D.246. 8/2), (YE.D.247. 6/2), (YE.D.265. 3/2), (YE.D.275. 25/2)
- dile sıg- (SV.İbt.77/1), (SV.Reb.56/1)
- diline gel- (ŞH.Yu.Z.642/2)
- dosta ir- (YE.D.31. 1/2)
- duzaga düş- (YE.D.76. 4/1),(YE.D.154. 4/1)
- dünyāya gel- (ŞH.Yu.Z.608/1)
- dünye zevkına düş- (YE.D.291. 1/2)
- düşe gir- (ŞH.Yu.Z.496/1)
- ele düş- (ŞH.Yu.Z.501/2)
- ele gel- (YE.D.154. 3/2), (YE.D.306. 3/2)
- ele getir- (ŞH.Yu.Z.152/1), (YE.D.49. 4/1), (YE.D.125. 4/2), (YE.D.291. 2/1)
- ele gir- (ŞH.Yu.Z.183/1),(YE.D.85. 5/1),(YE.D.98. 7/2),(YE.D.231. 3/2),(YE.D.258. 5/1)
- fikre düş- (ŞH.Yu.Z.253/1)
- göge ag- (AF.Ki.389/2), (SV.İbt.3/1), (SV.İbt.23/1), (SV.VI:5/1), (SV.XII:2a/1), (SV.XVI:3/2), (SV.XXV:4/1), (SV.XXV:4/2), (YE.D.31. 3/1), (YE.D.64. 2/2)
- göñle sıg- (YE.D.160. 1/2)
- göñül sevdāsına düş- (HD.ma.III:4/1)
- göñüle gir- (YE.D.8. 3/1), (YE.D.58. 3/1),(YE.D.77. 5/2), (YE.D.145. 3/2), (YE.D.199. 10/2), (YE.D.265. 5/2)
- göze gir- (YE.D.264. 4/1)
- gümāna vir- (YE.D.103. 8/2)
- günāh suyına dal- (ŞH.Ma.III.14/1)
- hāca tap- (ŞH.Yu.Z.328/1)
- Hak yolına gir- (ŞH.Ma.VII:14/2)
- Hakk'un yolın var- (YE.D.61. 6/2)
- hākikate ir- (YE.D.231. 3/1)
- hakk'a ir- (ŞH.Ma.VIII.1/2), (YE.D.20. 5/1),(YE.D.33. 6/1), (YE.D.107. 9/2), (YE.D.166. 7/1), (YE.D.193. 6/1)

- Hakk'a uç- (YE.D.131. 2/2)
- halvete gir- (ŞH.Yu.Z.508/2),(ŞH.Yu.Z.1110/1)
- hāsıla gel- (YE.D.35. 8/2),(YE.D.154. 9/2)
- hasret odına yan- (YE.D.217. 3/1)
- havāya uy- (AF.Ça.26/1)
- hayra ir- (ŞH.Yu.Z.365/2), (ŞH.Yu.Z.614/1)
- hayra yelte- (YE.D.244. 3/1)
- hikmete tal- (YE.D.63. 5/2)
- hisāba al- (SV.Reb.131/2)
- ‘ışk kazanına düş- (YE.D.305. 2/2)
- ‘ışk odına düş- (YE.D.171. 1/2),(YE.D.196. 2/2),(YE.D.208. 1/2)
- ‘ışk odına gir- (YE.D.107. 2/1)
- ‘ışk odına yan- (YE.D.154. 9/2),(YE.D.254. 5/2)
- ‘ışka düş- (YE.D.66. 1/2), (YE.D.66. 3/1),(YE.D.88. 2/2),(YE.D.163. 3/1),(YE.D.300. 5/2),(YE.D.310. 5/1)
- işe var- (ŞH.Yu.Z.489/1),(ŞH.Yu.Z.163/1), (ŞH.Yu.Z.697/1)
- katına diril- (ŞH.Yu.Z.859/2)
- katına gel- (ŞH.Yu.Z.1240/2), (ŞH.Yu.Z.367/1), (ŞH.Yu.Z.797/1), (ŞH.Yu.Z.917/1)
- katına var- (ŞH.Yu.Z.1451/1), (ŞH.Yu.Z.732/2), (ŞH.Yu.Z.947/2), (ŞH.Yu.Z.1092/1), (ŞH.Yu.Z.1128/1),(YE.D.76. 2/1)
- kendözüne gel- (YE.D.187. 1/2)
- kendü yolına git- (ŞH.Yu.Z.680/2)
- kibr ivine gir- (YE.D.63. 8/2)
- kine tut- (YE.D.324. 12/1)
- koyına al- (YE.D.190. 3/2)
- kulaga gir- (YE.D.84. 8/2)
- kulakına koy- (SV.Reb.123/1)
- levh ü kaleme dön- (ŞH.Ma.III.8/1)
- mācerāya tur- (ŞH.Yu.Z.902/1)
- maksūda ir- (AF.Ki.350/1), (AF.Ki.383/2), (YE.D.186. 1/1)
- maksūda irgür- (AF.Ki.78/1)

- maksūduma irgür- (AF.Ki.174/1)
 ma'ni evine tal- (YE.D.105. 1/1)
 ma'niye ir- (YE.D.36. 6/1),(YE.D.54. 5/1)
 mekre ir- (AF.Ki.54/2)
 melāmete düş- (YE.D.305. 4/2)
 menzile ir- (YE.D.10. 7/1),(YE.D.107. 2/2), (YE.D.192. 2/2), (YE.D.270. 10/2),
 (YE.D.286. 7/2)
 menzile iriş- (YE.D.127. 12/2)
 menzile yit- (YE.D.313. 2/2)
 mevce gel- (YE.D.104. 5/1)
 meydāna getür- (YE.D.7. 4/1)
 mi'rāca ag- (YE.D.39. 6/1)
 murādına ir- (YE.D.76. 2/2)
 murādına yit- (ŞH.Yu.Z.1128/2)
 nālişe gel- (YE.D.176. 4/2)
 nefş atınun agzına ur- (AF.Ça.26/2)
 nefş gölüne tal- (YE.D.73. 4/2)
 ni'mete bat- (ŞH.Yu.Z.1216/2), (ŞH.Yu.Z.614/1), (ŞH.Yu.Z.636/1),
 (ŞH.Yu.Z.729/2)
 ni'mete tol- (ŞH.Yu.Z.1490/1)
 oda bırag- (ŞH.Yu.Z.88/2)
 oda dön- (ŞH.Yu.Z.786/2)
 oda düş- (SV.XII:3/1), (SV.XVII:8/1),(ŞH.Yu.Z.515/1) (ŞH.Yu.Z.541/2),
 (ŞH.Yu.Z.900/2), (ŞH.Yu.Z.935/2), (ŞH.Yu.Z.941/2), (YE.D.103. 5/1), (YE.D.225.
 2/1), (YE.D.89. 2/2)
 oda göyn- (ŞH.Yu.Z.1246/2)
 oda otur- (SV.İbt.41/2)
 oda uç- (ŞH.Yu.Z.934/2), (ŞH.Yu.Z.940/2)
 oda ur- (YE.D.43. 7/1)
 oda yak- (YE.D.177. 6/1), (YE.D.183. 2/1), (YE.D.272. 9/2)
 oda yan- (YE.D.199. 3/2), (YE.D.286. 9/1)
 öge düş- (YE.D.78. 2/2),(YE.D.275. 14/2), (ŞH.Yu.Z.711/2)

- öğine gel- (ŞH.Yu.Z.873/1)
 öğüde gir- (ŞH.Yu.Z.458/1)
 önlerine gel- (ŞH.Yu.Z.1318/2)
 sevdāya düş- (HD.ma.III:4/2)
 sırıra ir- (YE.D.91. 2/1),(YE.D.168. 5/2)
 söze gel- (ŞH.Yu.Z.564/2),(ŞH.Yu.Z.863/2)
 söze gir- (ŞH.Yu.Z.1/1)
 süveydāya dutış- (HD.ma.III:8/2)
 şükre ir- (YE.D.119. 13/2)
 tā'ate tur- (YE.D.3. 2/1),(YE.D.32. 6/2)
 tamuya düş- (ŞH.Yu.Z.1306/2)
 taña bat- (ŞH.Yu.Z.287/1), (ŞH.Yu.Z.405/2), (ŞH.Yu.Z.423/2),
 (ŞH.Yu.Z.254/2), (ŞH.Yu.Z.595/2), (ŞH.Yu.Z.901/1), (ŞH.Yu.Z.1053/2),
 (ŞH.Yu.Z.1488/2)
 taña kal- (ŞH.Yu.Z.325/2), (YE.D.12. 4/2), (YE.D.6. 2/2)
 tapuña gel- (HD.I:19/1)
 tapuña ir- (HD.ma.V:8/2)
 tapuña vir- (ŞH.Ma.IV:3/1)
 tapuya gel- (ŞH.Ma.III:1/2)
 tapuya tur- (ŞH.Yu.Z.28/2), (ŞH.Yu.Z.34/1), (ŞH.Yu.Z.659/2), (ŞH.Yu.Z.758/2)
 tapuya var- (SV.XVII:9/1), (ŞH.Yu.Z.965/2)
 teferrüce gel- (YE.D.286. 9/2)
 teferüce otur- (ŞH.Yu.Z.661/2)
 teferüce var- (ŞH.Yu.Z.1291/2)
 teşvişe düş- (ŞH.Yu.Z.164/2),(ŞH.Yu.Z.477/2),(ŞH.Yu.Z.598/2),
 (ŞH.Yu.Z.697/2), (ŞH.Yu.Z.749/2)
 togrı yola git- (YE.D.131. 4/1)
 togru yola inde- (ŞH.Yu.Z.1481/1)
 topraga kar- (HD.ma.V:6/1)
 uçmaga givür- (SV.Reb.149/1)
 vaslına ir- (YE.D.316. 4/1)
 yabana at- (ŞH.Yu.Z.211/2), (YE.D.43. 4/2) (YE.D.209. 4/2)

yabana bırak- (YE.D.84. 3/2)

yagmaya vir- (YE.D.108. 1/1), (YE.D.108. 1/2), (YE.D.108. 2/2), (YE.D.108. 3/2), (YE.D.108. 4/2), (YE.D.108. 5/2), (YE.D.108. 6/2), (YE.D.205. 1/2),(YE.D.303. 5/2)

yaradana sığın- (ŞH.Yu.Z.287/2)

yile vir- (SV.VI:2/1), (SV.VIII:3/2), (YE.D.304. 2/2)

yire döşen- (ŞH.Yu.Z.438/2)

yirine gel- (ŞH.Yu.Z.200/2)

yirine götür- (ŞH.Yu.Z.115/2), (ŞH.Yu.Z.610/2)

yoga say- (YE.D.221. 1/2)

yola düş- (AF.Ki.21/1), (AF.Ki.65/1), (YE.D.1. 10/2), (YE.D.140. 1/2), (YE.D.140. 6/2), (YE.D.320. 7/2), (YE.D.74. 6/2)

yola gel- (ŞH.Yu.Z.1485/1), (ŞH.Yu.Z.90/1), (ŞH.Yu.Z.246/1), (ŞH.Yu.Z.538/1), (ŞH.Yu.Z.90/1), (ŞH.Yu.Z.246/1), (ŞH.Yu.Z.538/1), (ŞH.Yu.Z.183/2), (ŞH.Yu.Z.257/1), (YE.D.111. 1/1), (YE.D.154. 10/2), (YE.D.34. 6/1), (YE.D.9. 5/1) (YE.D.197. 1/1)

yola götür- (ŞH.Yu.Z.882/1)

yola gir- (AF.Ça.12/1), (AF.Ki.188/1), (AF.Ki.303/1), (ŞH.Yu.Z.1178/1), (YE.D.1. 1/1),(YE.D.38. 1/2), (YE.D.65. 4/1), (YE.D.86. 5/1),(YE.D.147. 2/1), (YE.D.165. 4/1),(YE.D.174. 11/1)

yola git- (YE.D.119. 11/1),(ŞH.Yu.Z.897/1)

yola var- (ŞH.Yu.Z.1197/1),(YE.D.60. 1/2),(YE.D.74. 7/1),(YE.D.126. 2/1),(YE.D.170. 3/2)(YE.D.290. 1/1)

yüze ur- (ŞH.Yu.Z.1400/2), (ŞH.Yu.Z.71/1), (ŞH.Yu.Z.96/1), (YE.D.224. 2/1)

zāra gel- (YE.D.210. 5/2)

zindāna ur- (ŞH.Yu.Z.599/2), (ŞH.Yu.Z.605/1), (ŞH.Yu.Z.607/1), (ŞH.Yu.Z.1196/2), (ŞH.Yu.Z.746/1),(ŞH.Yu.Z.1248/2)

zindana vur- (ŞH.Yu.Z.551/1)

ziyana var- (YE.D.107. 4/2)

Bulunma Hâl Ekli (-dA) Tamlayıcıyla Kurulanlar

Bulunma hâl eki almış isim unsuruyla kurulan deyimleşmiş birleşik fiillerde -tur, kal-, yat-, dut- fiileri birden fazla kullanılmış; çalın-, yüz-, gör-, -yan, -dur, ko- fiileri birer kez kullanılmıştır.

‘ışk gölinde yüz- (YE.D.79. 5/2)

dilde dut- (HD.ma.IX:5/1)

düşde gör- (ŞH.Yu.Z.271/1), (ŞH.Yu.Z.329/1), (ŞH.Yu.Z.329/2),
(ŞH.Yu.Z.332/1) (ŞH.Yu.Z.494/2)

ileyünde dur- (SV.XVI:4/1)

kapıda kal- (YE.D.16. 2/2)

kapıda tur- (ŞH.Yu.Z.1026/1)

katında tur- (ŞH.Yu.Z.1091/2)

kudret beşiginde yat- (YE.D.157. 5/2)

kulaguñda dut- (HD.I:18/1)

tamuda yan- (ŞH.Yu.Z.808/2)

tapuda tur- (YE.D.308. 2/2)

tapuñda çalın- (ŞH.Ma.IV:8/1)

yolda kal- (YE.D.49. 5/1), (YE.D.221. 5/2), (YE.D.315. 3/1)

yolda ko- (YE.D.185. 1/2), (YE.D.185. 2/1)

yolda tur- (YE.D.80. 1/2)

Ayrılma Hâl Ekli (-dAn) Tamlayıcıyla Kurulanlar

Ayrılma hâl ekli tamlayıcıların en fazla örneği geç-, çık-, koy- fiilleriyle yapılmıştır. Bu fiiller dışında az-, git-, gel-, dön-, bırak-, aş-, sav- fiilleriyle tekrar eden örnekler vardır. *Elden koy-, elden bırak-, elden geç-, elden çık-, elden gel-, elinden gel-, elden git-, elinden git-, elden var-, elden al-* şeklinde el ismiyle yapılmış deyimleşmiş birleşik fiil örnekleri dikkat çekicidir. Özellikle *elden koy- ve elden bırak-* deyimleri çok sık kullanılmaktadır.

başından aş- (YE.D.78. 1/2), (YE.D.115. 6/2)

- başundan sav- (HD.II:1/2)
- cāndan sev- (SV.Reb.112/2)
- canıla başdan geç- (YE.D.66. 1/2)
- dilden çıkar- (YE.D.80. 3/1)
- dilinden giderme- (ŞH.Yu.Z.352/1)
- dünyādan geç- (ŞH.Ma.VIII:6/1)
- elden al- (YE.D.254. 1/2), (YE.D.262. 16/1)
- elden bırak- (YE.D.106. 7/1), (YE.D.276. 7/2), (YE.D.259. 4/1), (YE.D.292. 7/1), (YE.D.38. 2/1), (YE.D.58. 2/2)
- elden çık- (AF.Ki.326/1)
- elden geç- (AF.Ki.49/1)
- elden gel- (YE.D.29. 6/1)
- elden git- (YE.D.92. 1/1)
- elden ko- (ŞH.Ma.I:7/1), (SV.Reb.71/2), (SV.Reb.157/2), (YE.D.41. 2/2), (YE.D.61. 7/1), (YE.D.213. 7/2), (YE.D.221. 3/2), (YE.D.248. 10/2), (YE.D.249. 6/1)(YE.D.284. 4/2), (YE.D.284. 6/2)
- elden var- (SV.VIII:1/1)
- elinden gel- (YE.D.19. 1/1)
- elinden git- (YE.D.280. 5/2)
- fāni dünyeden geç- (YE.D.96. 5/1)
- göñilden sür- (YE.D.222. 1/2)
- göñülden çıkar- (HD.ma.IV:7/1), (ŞH.Yu.Z.538/1)
- göñülden geç- (YE.D.118. 5/2)
- göñülden git- (YE.D.279. 2/1)
- gözden bırak- (YE.D.100. 4/2)
- gözden çık- (SV.XXIII:3/1)
- gözden sav- (YE.D.324. 10/2)
- hadden aş- (AF.Ki.6/1), (AF.Ki.330/2)
- hasretüñden inle- (ŞH.Yu.Z.500/2)
- ‘ışk kadehinden iç- (YE.D.31. 4/1)
- ‘ıyāllerden az- (ŞH.Yu.Z.161/1)
- içinden geç- (ŞH.Yu.Z.81/2), (ŞH.Yu.Z.81/2)

- içinden sığın- (ŞH.Yu.Z.1225/1)
 kapudan döndür- (ŞH.Yu.Z.927/2)
 kapudan sür- (SV.XX:5/1)
 kendüzinden geç- (YE.D.267. 5/1)
 ma'ni şarâbından iç- (YE.D.268. 3/1)
 mülk-i fenâdan geç- (YE.D.218. 2/1)
 nefis ârzüsünden geç- (AF.Ça.26/1)
 nûr kandilinden uç- (ŞH.Ma.III.15/1)
 öginden git- (YE.D.3. 6/2)
 ögünden giç- (ŞH.Yu.Z.713/2)
 'ömürden geç- (AF.Ki.247/2)
 rahmet gölünden çık- (YE.D.73. 4/2)
 uyhudan uyan- (ŞH.Yu.Z.272/1)
 vebâdan kırıl- (AF.Ça.50/2)
 yavuz işden dön- (ŞH.Yu.Z.551/2)
 yazuklarından çık- (ŞH.Yu.Z.577/2)
 yirinden tur- (ŞH.Yu.Z.52/2)
 yoldan az- (YE.D.73. 4/1), (YE.D.43. 6/2), (YE.D.80. 3/2), (YE.D.233. 2/1),
 (YE.D.233. 8/1), (YE.D.133. 4/2)
 yoldan çık- (AF.Ça.40/2), (SV.Reb.107/1)
 yoldan ır- (ŞH.Yu.Z.684/2)
 yoldan ko- (YE.D.284. 1/1), (YE.D.284. 5/2)

Zarf+Yüklem İlişkisi İle Kurulanlar

Türkçede zarflar yön, hâl, durum, tarz, sebep, miktar, azlık-çokluk, soru bildirmektedir. İncelenen metinlerde, isim unsuru zarf olan deyimleşmiş kalıplaşmış birleşik fiil gruplarında bazı filler sık olmakla birlikte pek çok fiil kullanılmıştır. Bu tür birleşik fiil gruplarında daha çok kal- fiili kullanılmıştır.

agla-

dün ü gün agla- (ŞH.Yu.Z.994/2)

al-

nakd al- (SV.İbt.4/2)

satun al- (ŞH.Yu.Z.230/1), (ŞH.Yu.Z.174/1),(ŞH.Yu.Z.376/2), (ŞH.Yu.Z.379/2),
(ŞH.Yu.Z.670/1), (ŞH.Yu.Z.831/2), (ŞH.Yu.Z.895/2) (ŞH.Yu.Z.956/1)

bak-

toyınca bak- (ŞH.Yu.Z.1085/1)

bil-

bayık bil- (ŞH.Yu.Z.865/2)

tahkik bil- (ŞH.Yu.Z.1317/2)

belgülu bil- (ŞH.Yu.Z.36/1)

bellü bil- (ŞH.Yu.Z.390/2), (ŞH.Yu.Z.957/2), (YE.D.9. 8/1) (YE.D.39. 1/1),
(YE.D.40. 4/2), (YE.D.44. 7/2), (YE.D.59. 7/2), (YE.D.61. 6/2), (YE.D.71. 2/2),
(YE.D.278. 1/2)

bul-

gey bulma- (SV.Reb.83/2)

dile-

candan dile- (SV.XIII:7/2)

gey dile- (SV.Reb.104/1), (SV.Reb.104/2)

dön-, döndür-

girü dön- (ŞH.Yu.Z.363/1), (ŞH.Yu.Z.537/2), (ŞH.Yu.Z.988/2), (AF.Ki.158/2)

girü döndür- (ŞH.Yu.Z.1017/2)

dur-

karşu dur- (SV.Reb.75/2)

katı dut- (SV.Reb.106/1)

dut-, tut-

- ‘azîz tut- (ŞH.Yu.Z.418/2)
 lerzân dut- (AF.Ça.34/2)
 dak dut- (YE.D.101. 1/1)
 diri dut- (YE.D.153. 1/2)
 katı dut- (SV.X:12/2), (SV.XIX:4/2)
 hoş tut- (YE.D.322. 6/2)
 kem dut- (SV.XI:11/2)
 yeksân dut- (AF.Ki.138/2)

düş-

- firāk düş- (AF.Ki.309/1)
 ayru düş- (AF.Ça.53/2)
 irak düş- (SV.Reb.80/2), (YE.D.35. 5/2), (YE.D.144. 2/1)
 ayru düş- (YE.D.216. 5/2), (HD.ma.VI:9/2)

düz-

- düzgün düz- (ŞH.Yu.Z.60/1)

gel-

- agır gel- (AF.Ça.37/1), (AF.Ça.38/1), (YE.D.44. 3/1)
 az gel- (SV.İbt.25/2)
 berü gel- (SV.XXIII:5/1), (ŞH.Yu.Z.1091/2), (ŞH.Yu.Z.1220/2),
 (ŞH.Yu.Z.1411/1)
 bir araya gel- (ŞH.Yu.Z.485/2), (YE.D.171. 4/1)
 destür gel- (ŞH.Yu.Z.1354/2), (YE.D.103. 2/2)
 girü gel- (ŞH.Yu.Z.989/1), (ŞH.Yu.Z.1058/1), (ŞH.Yu.Z.1059/2)
 gitdügi yolca gel- (ŞH.Yu.Z.874/2)
 hâzır gel- (ŞH.Yu.Z.910/1)
 hoş gel- (YE.D.274. 9/1), (YE.D.74. 1/2)
 iyi gel- (ŞH.Yu.Z.1000/2)
 karşu gel- (ŞH.Yu.Z.1178/2), (ŞH.Ma.I:3/1), (YE.D.302. 5/2), (YE.D.135. 3/1)

kolay gel- (SV.VIII:4/2)

muhtasar gel- (ŞH.Yu.Z.1137/1)

tar gel- (ŞH.Me.48/2)

temāşā gel- (YE.D.176. 3/2)

togru gel- (ŞH.Yu.Z.42/1)

uz gel- (YE.D.18. 1/1)

vazgel- (YE.D.18. 5/2)

yakın gel- (ŞH.Yu.Z.1498/2)

yakın gel- (ŞH.Yu.Z.662/2), (YE.D.118. 5/2)

yavuz gel- (ŞH.Yu.Z.1013/2)

ziyān gel- (ŞH.Yu.Z.1332/2)

giç-

geñez giç- (ŞH.Yu.Z.934/1), (ŞH.Yu.Z.940/1)

git-

karşu git- (ŞH.Yu.Z.302/2)

giri git- (AF.Ki.193/2)

gör-

ayān gör- (YE.D.36. 3/2) (YE.D.197. 5/2),(YE.D.307. 4/1)(YE.D.312. 6/1)

ayru gör- (SV.Reb.52/1)

bellü gör- (SV.Reb.11/1), (SV.Reb.16/2), (SV.XXIV:2/2), (SV.XXV:7/1),
(SV.Reb.123/2), (SV.Reb.158/2)

bellü gör- (ŞH.Yu.Z.898/2)

hor gör- (ŞH.Me.17/2) (YE.D.289. 1/1)

iki gör- (SV.Reb.92/2), (SV.Reb.117/2) (SV.Reb.119/1)

iki görün- (SV.Reb.118/1)

kiçi gör- (SV.Reb.127/2)

revā gör- (ŞH.Yu.Z.1435/2)

zelîl gör- (ŞH.Yu.Z.413/1)

göster-

bellü göster- (SV.İbt.78/2), (SV.Reb.4/2)

kesb göster- (YE.D.99. 7/1)

kaç-

dört yaña kaç-(SV.Reb.104/2)

berü kaç- (SV.XII:6/1)

kal-

‘acā’ibe kal- (SV.XXVIII:8/1)

‘acaba kal- (ŞH.Yu.Z.192/1), (ŞH.Yu.Z.423/2), (ŞH.Yu.Z.1343/2), (ŞH.Yu.Z.1441/2)

āciz kal- (YE.D.46. 4/2), (YE.D.91. 3/1)

bākî kal- (AF.Ça.46/1), (SV.Reb.8/1), (YE.D.199. 8/2), (YE.D.20. 1/2),
(YE.D.116. 7/2), (YE.D.123. 2/1)

bîçäre kal- (ŞH.Ma.III:14/1), (ŞH.Yu.Z1025/1)

cehâletde kal- (YE.D.63. 5/1)

dembeste kal- (YE.D.184. 3/2)

diri kal- (SV.İbt.21/2), (SV.İbt.42/1), (SV.İbt.64/2), (SV.Reb.13/2), (SV.X:11/1)

ebed kal- (SV.Reb.9/1), (ŞH.Yu.Z.943/1)

esen kal- (AF.Ki.184/1), (YE.D.141. 5/2), (YE.D.182. 8/2)

girü kal- (SV.XII:2a/2), (YE.D.180. 6/2)

gümân içinde kal- (YE.D.235. 1/1)

hacâletde kal- (HD.I:18/2)

hayrân kal- (SV.Reb.14/1), (ŞH.Yu.Z.307/2), (ŞH.Yu.Z.815/2), (YE.D.303. 2/1)

hayrân u zâr kal- (ŞH.Yu.Z.373/2)

hicâb kal- (YE.D.19. 5/2)

irak kal- (YE.D.100. 6/2), (YE.D.125. 3/1)

karañu kal- (SV.XXVIII:2/1)

mahrûm kal- (YE.D.111. 4/1), (YE.D.188. 1/2), (YE.D.188. 13/2),
(YE.D.300.4/2)

mālum kal- (ŞH.Yu.Z.385/2)

teze kal- (ŞH.Yu.Z.767/1)

tul kal- (ŞH.Yu.Z.609/2)

vālih ü hayrān kal- (YE.D.57. 6/2)

yalñuz kal- (ŞH.Yu.Z.611/2)

yaluñuz kal- (ŞH.Yu.Z.1025/1)

yaluñuzçak kal- (ŞH.Yu.Z.1133/2)

kayır-

ayruk kayır- (ŞH.Yu.Z.564/2)

ko-, koy-

cānsuz ko- (SV.XXIII:2/2)

diri ko- (SV.Reb.43/2)

gāfil ko- (ŞH.Ma.VIII:2/2)

mahrūm koy- (ŞH.Ma.III:17/2)

öksüz ko- (ŞH.Yu.Z.1382/2), (ŞH.Yu.Z.1383/2)

sere ko- (YE.D.320. 10/1)

yakın koy- (ŞH.Yu.Z.226/2)

yaluñuz koy- (ŞH.Yu.Z.1198/2)

otur-

ebsem otur- (AF.Ki.194 2/), (YE.D.52. 7/1), (ŞH.Me.68/2)

fārig otur- (YE.D.43. 4/2)

taht üzere otur- (ŞH.Yu.Z.472/2)

söyle-

dillerince söyle- (ŞH.Yu.Z.209/2)

tur-

dek tur- (SV.İbt.77/2), (SV.III:3/1), (SV.III:3/1), (Mev.VII.7/1) (YE.D.254. 6/1)

irte tur- (ŞH.Yu.Z.21/2)

karşu tur- (ŞH.Yu.Z.1236/2)

kavi tur- (YE.D.139. 8/2)

kāyım tur- (YE.D.157. 7/1)

örü tur- (ŞH.Yu.Z.363/2)

şāzumān tur- (ŞH.Ma.I:13/1)

tañla tur- (YE.D.109. 2/1)

ürü tur- (ŞH.Ma.I:16/1)

var-

ayruk var- (YE.D.168. 6/2)

bile var- (ŞH.Yu.Z.1485/2)

bilesince var- (ŞH.Yu.Z.1078 2/2)

bileye var- (ŞH.Yu.Z.1089/2)

girü var- (ŞH.Yu.Z.1471/1)

hoş var- (SV.XVI:6/1)

karşu var- (ŞH.Yu.Z.272/1) (ŞH.Yu.Z.291/1) (ŞH.Yu.Z.750/2)

tanukluga var- (AF.Ki.167/1)

yakın var- (YE.D.168. 6/2)

yavu var- (SV.XXIV:8/2)

yat-

esrük yat- (ŞH.Ma.VI:2/2)

gaflet içre yat- (AF.Ça.11/1)

gafletde yat- (AF.Ça.13/1)

kayguya yat- (AF.Ça.33/2)

Diğer fiillerle Yapılanlar

berü bak- (ŞH.Yu.Z.1058/2)

boş sal- (YE.D.269. 3/1)

giri gönder- (AF.Ki.176/2)

girü getir- (ŞH.Yu.Z.1019/2)

girü kay- (SV.Reb.121/1)

girü vir- (SV.Reb.49/2), (SV.Reb.59/1)

hoş işle- (ŞH.Yu.Z.1321/2), (ŞH.Yu.Z.1401/2)

iki bükül- (YE.D.292. 6/1)

karşu çık- (ŞH.Yu.Z.682/1)
kuş bigi uç- (SV.XVI:1/2)
noksan irgür- (YE.D.87. 8/2)
Tañrı adıyla toku- (ŞH.Yu.Z.1387/2)
kayguya yüklen- (ŞH.Yu.Z.1247/1)
yayak yüri- (ŞH.Ma.I:9/1)

2.1.3.3.2. İki Ögeli Kalıplaşmış Birleşik Fiiler

2.1.3.3.2.1. Özne+Nesne+Yüklem Kuruluşunda Olanlar

adı âlemi tut- (YE.D.275. 4/1), (YE.D.275. 5/1)
bağrı baş ol- (YE.D.307. 8/2)
baş terk it- (ŞH.Yu.Z.1175/2)
ben beni bil- (YE.D.184. 2/2), (YE.D.201. 1/1)
ben beni bul- (YE.D.147. 3/2), (YE.D.184. 5/2), (YE.D.286. 11/1)
bir biñ ol- (YE.D.325. 7/1)
cânını terk id- (ŞH.Yu.Z.1310/2)
ecel yaka al- (YE.D.125. 9/1)
eli kalem tut- (YE.D.75. 3/1)
gözi yaşı ırmak oldı yürü- (ŞH.Yu.Z.1114/2)
hasret odı içüm taşum yandur- (ŞH.Yu.Z.1086/1)
iki gözi kan tol- (ŞH.Yu.Z.747/2)
sen seni bil- (AF.Ki.49/2), (YE.D.100. 5/1), (YE.D.101. 2/1), (YE.D.204. 4/1)
sen seni gör- (ŞH. Me.72/2), (ŞH. Me.78/2), (YE.D.120. 6/1)

2.1.3.3.2.2. Özne+Yer Tamlayıcısı+Yüklem Kuruluşunda Olanlar

‘akıl dört yana git- (YE.D.18. 6/1)
‘aklı başa gel- (YE.D.166. 2/2)
‘aklı başına gel- (ŞH.Yu.Z.274/1), (YE.D.253. 1/1)

- ‘aklı başundan şaş- (YE.D.208. 1/1)
 bağı taşa dön- (YE.D.263. 6/2)
 başları aşağı ol- (ŞH.Yu.Z.1318/1)
 cān gevdeden uç- (SV.Reb.62/1)
 cān kalıba gir- (YE.D.10. 5/1)
 cānı gevdeden uç- (ŞH.Yu.Z.124/2)
 cānı Haka var- (ŞH.Yu.Z.1075/1)
 cānı Hakk’a ulaş- (YE.D.76. 4/1)
 cānı oda yan- (HD.ma.X:4/2)
 cānı tenden çık- (SV.VIII:2/1)
 cānı uçmaga var- (ŞH.Yu.Z.984/2)
 cānını Hak nūrına kar- (SV.İbt.14/2)
 devlet tacı başa kon- (YE.D.163. 2/1)
 ecel yaka al- (YE.D.125. 9/1)
 elini dünyādan çek- (ŞH.Ma.VIII:4/1)
 ‘ışk odı cana düş- (YE.D.229. 1/2)
 işi başa var- (YE.D.166. 3/1)
 iysi burnuñdan git- (ŞH.Yu.Z.1357/2)
 teni yire gir- (YE.D.107. 8/2)
 ussı başına gel- (ŞH.Yu.Z.70/1), (ŞH.Yu.Z.143/2), (ŞH.Yu.Z.203/1),
 (ŞH.Yu.Z.959/1)
 vebāl boynunda kal- (YE.D.269. 3/2)

2.1.3.3.2.3. Özne+Zarf+Yüklem Kuruluşunda Olanlar

- cānı ‘acaba kal- (ŞH.Yu.Z.278/2)
 cānı gevdeden çıkıp uç- (ŞH.Yu.Z.1463/2)
 yiri tar ol- (YE.D.61. 2/2), (YE.D.61. 3/1)

2.1.3.3.2.4. Nesne+ Özne+Yüklem Kuruluşunda Olanlar

‘akıl evin buşu al- (YE.D.324. 7/1)

2.1.3.3.2.5. Nesne+Zarf+Yüklem Kuruluşunda Olanlar

beşi bir eyle- (YE.D.16. 8/2)

biri iki gör- (SV.Reb.111/1)

düni gün eyle- (SV.İbt.24/1)

dünyâyı terk it- (ŞH.Yu.Z.1501/2)

günü dün eyle- (SV.İbt.24/2)

iman kuşagın berk kuşan- (YE.D.34. 8/2)

kılı kırk yar- (YE.D.140. 6/1)

ölüyi diri eyle- (SV.Reb.89/1)

‘ömrüñi zāyi’ geçür- (HD.I:8/1)

2.1.3.3.2.6. Nesne+Nesne+Yüklem Kuruluşunda Olanlar

canı kurban vir- (AF.Ki.235/2)

2.1.3.3.2.7. Nesne+ Yer Tamlayıcısı+Yüklem Kuruluşunda Olanlar

‘aklı başa divşür- (YE.D.163. 3/2)

‘aklı başına dir- (ŞH.Yu.Z.530/1)

‘aklın başa dir- (ŞH.Yu.Z.303/2)

‘akluñ başuña dir- (ŞH.Me.57/1)

‘akluñı başuña der- (AF.Ça.10/1)

başı ele al- (YE.D.170. 3/2)

başın külünge tut- (YE.D.310. 8/1)

başın secdeye ur- (ŞH.Yu.Z.793/1)

başın yire ko- (ŞH.Yu.Z.1150/1)

beni benden al- (YE.D.314. 5/1)

biñi bire sa- (SV.Reb.86/2)

- cānı hazrete uçur- (YE.D.182. 2/1)
 cānı nura batur- (AF.Ki.255/2)
 edeb tâcın başa ur- (YE.D.43. 3/2)
 elüñi biline ur- (ŞH.Yu.Z.1180/2)
 evini başına yık- (SV.Reb.140/2)
 geyik ata var- (ŞH.Yu.Z.63/2)
 gönülün hakka bagla- (AF.Ki.323/2)
 karayı akdan seç- (YE.D.163. 2/2)
 ögün başuña dir- (ŞH.Yu.Z.360/2)
 ögüñi gündüzüne dir- (AF.Ça.52/1)
 ‘ömri hiçe vir- (ŞH.Yu.Z.328/2)
 ‘ömrin zulmete sal- (YE.D.21. 6/2)
 özin yire ur- (HD.ma.IV:1/2)
 seni sende bul- (YE.D.325. 3/1)
 sözün usıla düşür- (YE.D.82. 3/2)
 sözümi kulagundan giderme- (AF.Ça.4/2)
 ussını başından al- (SV.V:2/2)
 ussuñı başuña dir- (ŞH.Yu.Z.504/1)
 varlığın yoga degşür- (YE.D.95. 4/2)
 yüzi secdeye ur- (ŞH.Yu.Z.654/2)
 yüzi yire dur- (YE.D.79. 6/2)
 yüzün göge tut- (ŞH.Yu.Z.231/2)
 yüzün topraga ur- (YE.D.192. 4/2)
 yüzün topraga sür- (YE.D.170. 4/2)
 yüzün yire ur- (ŞH.Yu.Z.1218/1), (ŞH.Yu.Z.660/1), (ŞH.Ma.I:13/1), (YE.D.161.
 6/2)

2.1.3.3.2.8. Yer Tamlayıcısı+Özne+Yüklem Kuruluşunda Olanlar

- aglamakdan iki gözi diñme- (ŞH.Yu.Z.1080/2)
 başına gam üş- (AF.Ki.308/2)
 boynunda borc kal- (YE.D.84. 7/1)

dehānından dūr-i ma‘ni dök- (HD.I:17/2)
 derde dermān iriş- (YE.D.80. 5/2)
 derdüñe dermān ir- (HD.ma.VII:1/1)
 derdüñe merhem ol- (AF.Ki.213/2)
 dilde gam kalma- (AF.Ki.332/2)
 ele āsān ir- (HD.ma.VII:7/2)
 ele düşvār iriş- (HD.ma.VII:7/1)
 göñlinden sıdk bağı bit- (SV.İbt.47/1)
 hasedden cānı çık- (ŞH.Yu.Z.306/2)
 içinden şekk ü gümān git- (ŞH.Yu.Z.1493/2)
 içümden öçi kopdı (ŞH.Yu.Z.1367/2)
 ömrine pāyān ir- (HD.ma.VII:9/2)
 üstüñe gün in- (ŞH.Yu.Z.172/2)
 üzerinden dehr geç- (AF.Ki.238/2)

2.1.3.3.2.9. Yer Tamlayıcısı+Nesne+Yüklem Kuruluşunda Olanlar

āleme āvāzesin toldur- (YE.D.326. 4/2)
 başından belā sav- (SV.III:12/2)
 benden beni al- (YE.D.294. 1/1)
 bir pula muhtāc ol- (ŞH.Yu.Z.869/1)
 bire iki di- (YE.D.191. 1/2)
 cāna od ur- (ŞH.Yu.Z.525/1)
 cānına od ur- (YE.D.68. 4/2)
 cānuña cān kat- (SV.III:4/1)
 canuna cān ol- (YE.D.56. 6/2)
 cānuñdan buhar çık- (ŞH.Yu.Z.1358/2)
 derdüñe dermān bul- (ŞH.Ma.VIII:2/1)
 dilden eksük ol- (YE.D.279. 2/2)
 dilinden dūr dök- (YE.D.63. 3/2)
 dünden günü seçeme- (YE.D.172. 3/1)
 dünyaya kadem bas- (YE.D.189. 4/1)

elden iş bırak- (YE.D.213. 6/1)
 gendüden yavuzı gider- (SV.İbt.9/1)
 gendüzüñden yavuzluğu sür- (SV.İbt.11/1)
 göñlünden teşvişin sür- (YE.D.90. 3/1)
 gözüñ sadefinden dürdâne dök- (HD.ma.VII:2/1)
 Hak yola göz aç- (YE.D.176. 9/1)
 Hak yolına berk it- (AF.Ki.165/2)
 kaygıdan emin ol- (ŞH.Yu.Z.343/2)
 mülke sūret beze- (YE.D.76. 7/1)
 nefsūñ boynına kılıc çal- (SV.İbt.48/2)
 söze kulak tut- (ŞH.Yu.Z.17/1), (ŞH.Yu.Z.106/2), (ŞH.Yu.Z.1388/2),
 (AF.Ça.4/1), (ŞH.Yu.Z.992/2)
 söze sem' tut- (ŞH.Yu.Z.1293/2)
 topragapişāni ur- (HD.I:15/2)

2.1.3.3.2.10. Yer Tamlayıcısı+Yer Tamlayıcısı+Yüklem Kuruluşunda Olanlar

elden ele düş- (YE.D.119. 6/2)
 günden güne ulal- (ŞH.Ma.III.8/1)

2.1.3.3.2.11. Yer Tamlayıcısı+Zarf+Yüklem Kuruluşunda Olanlar

gözine bağ u bostan görün- (Ş.H. Yu.Z. /)

2.1.3.3.2.12. Zarf+Özne+Yüklem Kuruluşunda Olanlar

ecel geldükde lâ-büd gidesi (ŞH.Yu.Z.1475/2)

2.1.3.3.2.13. Zarf+Nesne+Yüklem Kuruluşunda Olanlar

açlıktan taş kemür- (ŞH.Yu.Z.1076/2)
 bir nazarda 'aşık ol- (ŞH.Yu.Z.330/1)
 hasret odıyla cān dagla- (ŞH.Yu.Z.1085/2)

'aklı gidüp kendözin unut- (ŞH.Yu.Z.587/2)

2.1.3.3.2.14. Zarf+Yer Tamlayıcısı+Yüklem Kuruluşunda Olanlar

gice gündüz hasretinden yan- (ŞH.Yu.Z.161/2)

Ferhâdveş daglara düş- (HD.ma.IV:4/1)

2.1.3.3.2.15. Zarf+Zarf+Yüklem Kuruluşunda Olanlar

dün gün zâr u zâr agla- (ŞH.Yu.Z.674/2)

süd gibi u bal gibi bir bir ile karıl- (SV.III:10/2)

2.1.3.3.3. Üç Ögeli Kalıplaşmış Birleşik Fiiler

2.1.3.3.3.1. Nesne+Yer Tamlayıcısı+Zarf+Yüklem Kuruluşunda Olanlar

sözi dile muhtasar getir- (ŞH.Yu.Z.384/1)

2.1.3.3.3.2. Yer Tamlayıcısı+Özne+Nesne+Yüklem Kuruluşunda Olanlar

kakımkandan iki gözi kan tol- (ŞH.Yu.Z.747/2)

2.1.3.3.3.3. Yer Tamlayıcısı+Yer Tamlayıcısı+Nesne+Yüklem Kuruluşunda Olanlar

hak yolına dünyada nân yedür- (AF.Ça.15/2)

2.1.3.3.3.4. Yer Tamlayıcısı+Zarf+Nesne+Yüklem Kuruluşunda Olanlar

gözlerinden seyl gibi yaş akıt- (ŞH.Yu.Z.1095/2), (ŞH.Yu.Z.1267/2)

yaş yirine kan agla- (AF.Ça.58/2).

3. FİİL ÇEKİMİ

Bir oluş, bir kılış veya bir durumu bildiren kök ya da gövde durumundaki anlamlı gramer birimleri olan fiiller, cümle ve söz içinde farklı kalıplara girdikleri için çekimli olarak bulunurlar (Korkmaz 2014:515). “Çekimli fiil şekle, zamana, şahsa bağlanmış bir hareketi karşılayan kelimedir (Ergin 2008:281).”

3.1. Fiillerin Basit Çekimi

3.1.1. Bildirme Kipleri

3.1.1.1. Geniş Zaman

Geniş zaman, her zamanı içine alan, fiilin her zaman ortaya çıktığını ve çıkacağını ifade eden zamandır (Ergin 2008:291). Geniş zaman kipi geçmişten geleceğe uzanan geniş bir zaman kesimindeki oluş ve kılışları içine alır (Korkmaz 2014:569). Bu kipte hareket geniş bir zamana bağlanmış olduğu için kesinlik ifade etmez.

Eski Türkçede -ur,-ür, -ar, -er, nadiren de -ır, -ir; ünlüyle biten bir kelimedenden sonra da -(y)ur, -(y)ür bazen de -r şeklinde olan geniş zaman eki için Eski Anadolu Türkçesinde ise -ur, -ür ;-ar,-er; -r sesleri kullanılmıştır. Eski Anadolu Türkçesinde ünlüsü daima yuvarlak olan eklerdendir (Timurtaş 1977:122).

Geniş zaman kipinin olumsuzu -mAz eki ile karşılanır. Fiil çekimi için kullanılan şahıs ekleri zamir kökenlidir. Aldığı şahıs ekleri çeşitlidir (Korkmaz 2013:99):

Teklik 1. şahıs	: -am/-em, -vam/-vem, -van/-ven, -ın/ -in
Teklik 2. şahıs	: -sın/-sin/ sen
Teklik 3. şahıs	: eksiz
Çokluk 1. şahıs	: -uz/-üz
Çokluk 2. şahıs	: -sız/-siz/ siz
Çokluk 3. şahıs	: -lar/-ler

Eski Anadolu Türkçesinde geniş zaman olumsuzunda Eski Türkçede olduğu gibi -maz, -mez eki kullanılmıştır. Eski Türkçede şahıs zamirleri bu ekten(-maz, -mez) sonra getirilirdi. Eski Anadolu Türkçesinde bu çekimin bugünkünden farkı birinci şahısların -maz, -mez'le de yapılması ve şahıs eklerindeki değişiklikler dolayısıyla karşımıza çıkan ayrılıklardır (Ergin 2008:295).

tutmazam (ŞH.Yu.Z.1173/1), (ŞH.Yu.Z.601/1), dönmezem (ŞH.Yu.Z.66/1), kılmazın (YE.D.201. 6/2), dirmez sen (AF.Ça.16/2) , bilmezsin (YE.D.77. 1/2) (YE.D.307. 4/2) , kılmaz (ŞH.Yu.Z.771/2) , beñzemez (YE.D.319. 2/2), (YE.D.320. 13/1), komazuz (ŞH.Me.66/1), bilmezüz (ŞH.Yu.Z.709/2), (ŞH.Yu.Z.773/1), (ŞH.Yu.Z.1276/1), (ŞH.Yu.Z.1280/1), irmezüz (YE.D.242. 3/2), dilemez siz (SV.Reb.104/2), bakmazlar (ŞH.Yu.Z.1072/1).

Teklik 1. şahıs : -am/-em, -vam/-vem, -van/-ven, -ın/ -in

Bu dönemde geniş zamanın 1. şahsı için -van,-ven; -vam, -vem; (i)n,(i)n eklerinin de kullanıldığı görülür. Ancak bunların örnekleri azdır. Teklik ve çokluk 2. şahısların bazı örneklerde fiile ekleşmediği zamir olarak kaldığı görülür.

-am, -em

aglamam (ŞH.Yu. .Z.1371/2), (YE.D.146. 2/1), (YE.D.316. 3/2), akaram (YE.D.316. 2/2), anlamazam (SV.Reb.132/1), avunuram (YE.D.294. 2/2), ayduram (SV.Reb.15/1), azaram (YE.D.133. 4/2),bilmezem (SV.Reb.132/2),bilürem (ŞH.Me.21/2), (YE.D.85. 1/2) (YE.D.322. 4/2), binerem (ŞH.Me.27/1), çağlamam (YE.D.146. 2/1), daglamam (YE.D.316. 3/1), dilerem (SV.Reb.99/1), (SV.XIII:7/2), (ŞH.Yu.Z.1207/1), diñlerem (YE.D.180. 1/2), diñmezem (ŞH.Yu.Z.1228/2), direm (ŞH.Yu.Z.1217/2),(YE.D.1. 7/1), (YE.D.129. 6/2), (YE.D.164. 7/2), (YE.D.245. 1/1), direrem (ŞH.Yu.Z.169/2), dönmezem (ŞH.Yu.Z.66/1), durmazam (YE.D.237. 4/2), dutaram (YE.D.138. 2/2), (YE.D.138. 3/2), (YE.D.138. 8/2), dutmazam (YE.D.241. 5/1), düzerem (YE.D.133. 8/2), eserem (YE.D.316. 2/1), eydürem (YE.D.178. 4/1), geyerem (ŞH.Me.23/1), giderem (ŞH.Yu.Z.1452/1), (YE.D.206. 6/2), (YE.D.208. 1/1), gitmezem (YE.D.241. 5/1), gizlerem (YE.D.178. 3/2), göremezem (YE.D.12. 4/2),

(YE.D.45. 2/1), göynürem (ŞH.Yu.Z.433/2), gözlerem (YE.D.178. 3/1), güldürürem (ŞH.Me.20/1), ırgaram (ŞH.Yu.Z.717 /2), iderem (AF.Ki.5/2), (YE.D.159. 1/2), irişdürürem (ŞH.Yu.Z.1366/1), isterem (YE.D.12. 1/2), (YE.D.64. 4/1), işidürem (YE.D.45. 2/1), (YE.D.156. 8/1), işitmezem (YE.D.156. 8/1), (YE.D.241. 5/2), işlerem (YE.D.178. 3/1), kayırmazam (YE.D.224. 1/2), kaykımazam (YE.D.311. 6/2), kayurmazam (YE.D.136. 2/1), keserem (YE.D.179. 6/2), kesmezem (ŞH.Yu.Z.1228/1), kıluram (ŞH.Me.21/1), (ŞH.Yu.Z.1254/1), (YE.D.57. 5/2), kızaram (YE.D.133. 6/2), korkaram (HD.ma.IX:2/2), (ŞH.Yu.Z.48/1), (ŞH.Yu.Z.49/2), (YE.D.322. 5/2), korkmazam (YE.D.136. 2/1), n'iderem (YE.D.303. 5/1), (ŞH.Yu.Z.283/2), neylerem (ŞH.Yu.Z.489/2), okuram (YE.D.48. 4/1), olmazam (ŞH.Yu.Z.1173/2), oluram (YE.D.138. 6/1), öldürürem (ŞH.Me.20/2), ölürem (ŞH.Yu.Z.347/2),(YE.D.138. 6/1), sağınmazam (YE.D.253. 5/1), sāluslanuram (YE.D.92. 3/1), sataram (YE.D.88. 5/2), segirtdürem (YE.D.156. 12/1), severem (HD.II:2/1), (SV.Reb.102/1), (SV.VIII:4/1), (ŞH.Yu.Z.988/1, (YE.D.314. 1/1), sevinürem (ŞH.Me.27/2), (YE.D.294. 2/1), sezerem (YE.D.133. 9/2), sızaram (YE.D.133. 5/2), soraram (ŞH.Yu.Z.647/2), (YE.D.237. 1/2), söylerem (YE.D.154. 4/2), (YE.D.180. 1/2), sürerem (YE.D.303. 2/2), takınuram (ŞH.Me.25/1), taparam (YE.D.138. 7/2), tograram (YE.D.146. 2/2), tozaram (YE.D.133. 2/2), tutaram (ŞH.Yu.Z.988/1), tutmazam (ŞH.Yu.Z.601/1), ururam (ŞH.Yu.Z.599/2), uyuram (YE.D.184. 3/2), ünderem (ŞH.Yu.Z.1434/2), varmazam (ŞH.Yu.Z.1198/1), varuram (ŞH.Yu.Z.66/2), virürem (YE.D.33. 4/2), yanaram (HD.ma.V:2/1), (ŞH.Yu.Z.501/1), (YE.D.208. 1/2), (YE.D.294. 1/1), (YE.D.322. 2/1), yazaram (YE.D.133. 3/2), yerinürem (YE.D.294. 2/1), yürürem (YE.D.144. 5/1), yüzerem (YE.D.133. 7/2).

-um, -üm

dilerüm (SV.XVII:5/1), dirüm (AF.Ki.106/2), severüm (SV.XVII:5/1), (YE.D.147. 6/2).

-ın, -in (-en)

ayılmazın (YE.D.201. 4/2), ayrılmazın (YE.D.201. 5/2), bilmezın (YE.D.110. 5/2), (YE.D.293. 10/1), kılmazın (YE.D.201. 6/2), severin (YE.D.284. 6/1), (YE.D.96. 2/1), giderin (YE.D.246. 4/2)göttürürin (YE.D.98. 3/2), olmazın (YE.D.201. 2/2),

söylerin (YE.D.4. 6/1). -en eki Yunus Emre'de bir örnekte karşımıza çıkmaktadır: bilüren (YE.D.10. 7/2).

-vam, -vem

aglarvam (SV.VIII:5/1), dilervem (SV.Reb.104/1), (SV.XI:10/1), dururvam (SV.VIII:5/1), yalvaruram (ŞH.Yu.Z.1228/2), göynervem (SV.III:5/1), iñlarvam (SV.VIII:5/1), ırlarvam (SV.III:6/2), istervem (SV.XI:10/1), kalurvan (SV.XXVIII:8/1), otururvam (SV.VIII:5/1), söylervem (SV.III:5/1), yalvarurvan (SV.Reb.101/1), görürvem (SV.XXV:1/1).

-van, -ven

dilerven (SV.XIX:2/1)

Teklik 2. şahıs : -sın/-sin/ sen

-sın/-sin

alursın (YE.D.42. 5/1), (YE.D.258. 3/1), atarsın (YE.D.191. 5/2), batarsın (YE.D.191. 9/2), beslersin (YE.D.32. 1/2), bilmezsin (YE.D.77. 1/2) (YE.D.307. 4/2), bilürsin (AF.Ki.144/2), (ŞH.Yu.Z.1039/1), (YE.D.34. 3/2), (YE.D.258. 3/1), (YE.D.259. 6/2), (YE.D.326. 19/1), bitersin (YE.D.191. 7/2), buyurursın (ŞH.Yu.Z.1241/2), çekersin (AF.Ki.168/1), (AF.Ki.81/1), derersin (YE.D.107. 6/1) , dırsın (AF.Ki.198/2), (YE.D.21. 5/1), (YE.D.77. 4/2), (YE.D.83. 2/1), (YE.D.107. 7/1), dutarsın (YE.D.101. 1/1), (YE.D.191. 1/2), dutmazsın (YE.D.191. 8/1), ekersin (AF.Ki.168/2), eydürsin (YE.D.36. 6/1), (YE.D.54. 5/1), eylersin (YE.D.315. 8/1), gerersin (YE.D.326. 10/1), görmez misin (YE.D.5. 5/1), görünmezsin (YE.D.42. 1/1), görürsin (AF.Ki.47/2), (AF.Ki.282/2), (ŞH.Me.72/1), (YE.D.258. 3/2), (YE.D.261. 4/1), gözedürsin (YE.D.216. 4/1), idersin (AF.Ki.165/1), (AF.Ki.165/2), (YE.D.107. 6/1), (YE.D.326. 14/2), (ŞH.Yu.Z.517/1), inanmazsın (YE.D.197. 2/2), inanursın (YE.D.83. 2/1), incidürsin (AF.Ki.166/1), katarsın (YE.D.191. 1/1), (YE.D.191. 11/2), kılursın (YE.D.191. 7/1), (YE.D.197. 6/1), (YE.D.204. 1/2), (YE.D.204. 2/2), kılursun (ŞH.Yu.Z.529/2), korkarsın (YE.D.35. 2/1), kurarsın (YE.D.326. 14/1), okursın (YE.D.191. 1/1), (YE.D.191. 3/1), olursın (ŞH.Yu.Z.341/2), (YE.D.87. 5/1), olursun

(YE.D.242. 6/1), oturursın (YE.D.43. 1/1), ötersin (YE.D.191. 2/2), sanursın (AF.Ki.85/2), satarsın (YE.D.191. 6/2), (YE.D.293. 3/1), sorarsın (ŞH.Yu.Z.1113/1), (ŞH.Yu.Z.248/2), söylersin (YE.D.315. 8/1), (YE.D.83. 2/2), taparsın (ŞH.Yu.Z.280/2), toyurursın (AF.Ki.166/2), utarsın (YE.D.191. 8/2), uyursın (YE.D.59. 5/1), varursın (AF.Ki.167/1), (ŞH.Yu.Z.1035/2), (YE.D.79. 3/1), virürsün (YE.D.42. 5/1), (YE.D.191. 8/1) yaparsın (YE.D.25. 3/2), yararısın (YE.D.35. 2/1), yirsın (YE.D.107. 7/1), (YE.D.113. 8/1), (YE.D.320. 1/2), yitersin (YE.D.191. 10/2), yürürsün (AF.Ki.47/1).

sen zamirinin kullanıldığı örnekler

bilür sen (AF.Ça.56/2), çeker sen (AF.Ça.18/1), çıkarur sen (SV.IX:4/2), dilemez sen (SV.IX:10/1),dirmez sen (AF.Ça.16/2), dutar sen (SV.XI:11/2), gezer sen (SV.IX:10/2), kaçar sen (SV.XI:10/2), olur sen (AF.Ça.54/2), (SV.XXVIII:7/1), (HD.ma.V:7/1), ölür sen (AF.Ça.82/1), sanursen (HD.ma.V:6/2), yapışur sen (AF.Ça.17/1), yatarsen (ŞH.Ma.VI:17/2), (ŞH.Ma.VII:4/2), (ŞH.Ma.VIII:1/1).

Teklik 3. şahıs : eksiz

Bu çekimin olumlu ve olumsuz şekillerinde şahıs eki kullanılmamaktadır. Örneği en fazla olan çekimdir.

‘acablaşur (ŞH.Yu.Z.32/2),(ŞH.Yu.Z.955/1), ‘acablar (ŞH.Yu.Z.959/2) açar (ŞH.Me.64/2), (SV.Reb.87/1), açılmaz (SV.XVII:9/2),açılır (AF.Ki.357/2), (ŞH.Ma.II:3/1), (YE.D.270. 13/2), agar (AF.Ki.389/2), (SV.Reb.22/2), (YE.D.64. 2/2), agarmaz (HD.ma.IV:7/2), agmaz (YE.D.31. 3/1), akar (AF.Ki.242/2), (ŞH.Yu.Z.1098/2), (YE.D.98. 4/1), aldanmaz (YE.D.66. 5/2), (YE.D.259. 6/2), aldar (AF.Ça.24/1), almaz (YE.D.34. 4/1), alur (AF.Ki.202/2), (SV.Reb.6/2), (SV.XIX:10/1), (YE.D.286. 12/1), atılır (YE.D.74. 4/1), avınur (YE.D.279. 7/1), avlar (ŞH.Me.26/2), aydur (SV.İbt.54/1), (SV.XII:7/1), (SV.XXIV:9/1), ayırur (YE.D.267. 3/2), ayrılmaz (YE.D.221. 2/2), azar (YE.D.43. 6/2), (YE.D.233. 2/1), bağışlar (AF.Ki.233/2), (ŞH.Yu.Z.3/2), (YE.D.281. 4/2), bakar (AF.Ki.371/1), (ŞH.Yu.Z.169/2), (YE.D.262. 15/1), bakışur (ŞH.Yu.Z.1070/1), bakmaz (SV.XVII:6/2), (YE.D.107. 6/2), balkurur (YE.D.103. 1/2) , batar (ŞH.Yu.Z.254/2), (ŞH.Yu.Z.405/2), (YE.D.48. 3/2), batılır

(YE.D.74. 4/2), batur (AF.Ki.255/2), begenmez (ŞH.Yu.Z.352/2), beglenür (ŞH.Yu.Z.851/2), bekler (ŞH.Yu.Z.1026/1),(YE.D.75. 6/2), belürmez (YE.D.283. 5/2),beñzemez (SV.Reb.86/1), (YE.D.319. 2/2),beñzer (ŞH.Yu.Z.74/2), (YE.D.276. 6/1), besler (YE.D.324. 3/2), bezemez (HD.I:20/2), biner (ŞH.Yu.Z.272/2), binür (ŞH.Yu.Z.315/2), (ŞH.Yu.Z.856/2), bişmez (YE.D.229. 3/1), bişürür (YE.D.104. 6/2), biter (ŞH.Yu.Z.1152/2),(YE.D.62. 7/2), bozar (YE.D.40. 5/1), (YE.D.46. 2/1), bozılır (AF.Ki.296/2), bulunmaz (AF.Ça.63/1), (YE.D.62. 5/1), bulur (AF.Ki.237/1), (SV.Reb.26/1), (ŞH.Yu.Z.1521/1), (YE.D.16. 10/1), buñalür (ŞH.Yu.Z.946/1), burılmaz (YE.D.87. 9/2), buşar (ŞH.Yu.Z.602/1), (ŞH.Yu.Z.1170/1), buyurur (ŞH.Me.59/1), (ŞH.Yu.Z.1061/1), (YE.D.270. 1/2), бүker (YE.D.155. 2/1), бүrinür (AF.Ki.100/1), çağırur (ŞH.Me.24/1), (ŞH.Yu.Z.1375/2), (YE.D.10. 8/2), çalınur (ŞH.Ma.IV:8/1), çatar (YE.D.131. 5/1), çeker (AF.Ki.99/2), (HD.ma.IX:2/1), çekmez (YE.D.56. 4/1), çevrenür (ŞH.Yu.Z.181/2), çığırur (ŞH.Yu.Z.1103/2), çıñradur (ŞH.Yu.Z.1287/1), çıñrar (ŞH.Yu.Z.1294/2), çişer (ŞH.Yu.Z.288/2), dartmaz (SV.XVII:1/2), deger (AF.Ki.363/1), (YE.D.55. 4/1), degmez (YE.D.264. 5/2), degşür (YE.D.34. 8/1), degürür (SV.Reb.25/2), (ŞH.Yu.Z.31/1), deler (YE.D.76. 3/1), deprenmez (YE.D.287. 3/1), diler (SV.III:7/1), (SV.IX:12/1), (ŞH.Ma.II:13/1), (ŞH.Yu.Z.1157/2), (YE.D.7. 7/2), dimez (YE.D.89. 1/1), diñlemez (YE.D.253. 6/2), dir (HD.ma.IX:4/1), (Ş.H.Yu.Z.507/1), (ŞH.Ma.IV:6/1), (ŞH.Me.11/2), diremez (ŞH.Yu.Z.303/2), dirilmez (YE.D.87. 1/2), (YE.D.87. 12/2), dirilür (ŞH.Yu.Z.1502/1), (YE.D.141. 6/2), dirmez (ŞH.Yu.Z.1115/2), (YE.D.159. 3/1), dirür (ŞH.Yu.Z.274/1), dişürür (ŞH.Yu.Z.1484/1), divşürür (ŞH.Yu.Z.1405/1), (ŞH.Yu.Z.750/1), dokınur (AF.Ça.21/2), (YE.D.127. 7/1), doyar (YE.D.40. 6/2), döger (ŞH.Yu.Z.242/1), döğünür (ŞH.Yu.Z.142/1), döşürür (ŞH.Yu.Z.363/2), döymez (YE.D.48. 3/1), (YE.D.240. 1/1), durılmaz (YE.D.87. 5/2), dükenmez (YE.D.237. 11/1), dükenür (YE.D.32. 5/1), dürilür (YE.D.32. 5/2), dürişür (ŞH.Ma.I:5/1), düşer (HD.ma.III:5/2), (ŞH.Yu.Z.1170/2), (YE.D.275. 14/2), düşürür (YE.D.104. 6/1), düter (YE.D.62. 2/2), dütüzür (ŞH.Yu.Z.751/1), düzdürür (ŞH.Yu.Z.1061/1), düzer (YE.D.43. 1/2), eger (YE.D.64. 6/2), eglenmez (AF.Ki.321/2), eglenür (ŞH.Yu.Z.1498/1), egler (YE.D.174. 8/1), ekmez (SV.İbt.41/2), eksilmez (ŞH.Yu.Z.1086/2), (YE.D.259. 1/2), eksilür (YE.D.14. 6/1), erişür (AF.Ça.57/1), eser (ŞH.Yu.Z.830/2),(YE.D.287. 3/1), esirgemez (AF.Ça.48/1), esirger (AF.Ça.49/1), eşitmez(YE.D.56. 2/2), eydi virür (ŞH.Yu.Z.171/2), eydür (ŞH.Ma.III:17/1),

(ŞH.Me.15/1), (ŞH.Yu.Z.715/1), (YE.D.320. 10/2), eyidür (ŞH.Yu.Z.344/1), eyitmez (YE.D.242. 7/1), geçmez (YE.D.38. 2/1), geçürür (YE.D.276. 3/2), gedilmez (YE.D.64. 2/2), gelmez (AF.Ki.49/2), (SV.İbt.59/1), (ŞH.Me.25/2), (YE.D.67. 5/1), geydürür (ŞH.Yu.Z.254/1), geyer (YE.D.309. 1/2), geyürür (ŞH.Yu.Z.1331/1), gezer (ŞH.Yu.Z.1496/2), (YE.D.312. 3/1), gidermez (ŞH.Yu.Z.352/1), giderür (YE.D.108. 3/2), girer (ŞH.Yu.Z.358/1), (YE.D.63. 7/2), girür (ŞH.Yu.Z.1110/1), (YE.D.203. 3/2), givürür (ŞH.Yu.Z.1441/1), (ŞH.Yu.Z.505/1), gizledür (ŞH.Yu.Z.1138/2), (ŞH.Yu.Z.986/2), göçer (ŞH.Yu.Z.290/1), (YE.D.118. 1/2), gönderür (AF.Ki.127/2), (ŞH.Yu.Z.1331/2), gönelür (ŞH.Yu.Z.1453/1), görilmez (YE.D.87. 3/2), görünür (AF.Ki.100/1), (SV.Reb.118/1), (ŞH.Yu.Z.1460/2), (YE.D.224. 2/1), görüşür (ŞH.Yu.Z.1433/1), gösterür (ŞH.Yu.Z.277/2), (YE.D.270. 14/2), götürür (ŞH.Me.68/1), (ŞH.Yu.Z.628/2), (YE.D.138. 2/2), göyner (ŞH.Yu.Z.374/2), göynür (ŞH.Yu.Z.786/2), (ŞH.Yu.Z.1068/2), gözedür (YE.D.92. 5/1), gözetmez (YE.D.56. 2/1), gözler (ŞH.Ma.II:2/1), (YE.D.238. 3/1), ıramaz (AF.Ki.110/2), ırar (YE.D.1. 4/2), ırgar (ŞH.Yu.Z.712/1), ırılmaz (YE.D.87. 1/1), ırmaz (YE.D.84. 9/2), (YE.D.205. 7/1), ısmarlar (YE.D.320. 3/2), ıder (AF.Ki.345/1), (HD.I:4/2), (HD.ma.VIII:3/2), (SV.İbt.39/2), (SV.Reb.23/1), (SV.XX:6/2), (ŞH.Yu.Z.1501/2),(YE.D.289. 2/2), ileddürür (ŞH.Yu.Z.1169/2), iledür (ŞH.Yu.Z.1355/1), iltür (YE.D.260. 5/1), (YE.D.310. 7/2), iremez (HD.ma.VII:8/1), (YE.D.10. 7/1), irer (ŞH.Yu.Z.290/2), (YE.D.9. 5/2), ırgürür (YE.D.203. 7/1), ırılmaz (YE.D.87. 10/2), ırışmez (AF.Ki.230/2), ırışür (HD.ma.VII:7/1), ırmez (YE.D.9. 4/2), (YE.D.12. 6/2), ırür (YE.D.36. 6/1), (YE.D.54. 5/1), işidür (ŞH.Yu.Z.969/1), (YE.D.222. 6/1), işitmez (YE.D.92. 4/2), işler (ŞH.Yu.Z.1252/2), kakar (ŞH.Yu.Z.1294/1), kakır (ŞH.Yu.Z.1170/1), (YE.D.301. 4/2), kalmaz (AF.Ça.46/1), (AF.Ki.325/1), (SV.İbt.6/1), (SV.Reb.12/2), (YE.D.6. 6/2), (YE.D.180. 6/2), kalur (AF.Ki.325/2), (SV.Reb.115/1), (ŞH.Yu.Z.307/2), (YE.D.265. 4/1), kanmaz (YE.D.179. 1/1), kapar (YE.D.22. 3/1), (YE.D.51. 4/1), kapılır (YE.D.214. 4/1), karılır (SV.Reb.12/1), karır (YE.D.13. 4/1), katar (YE.D.131. 5/1), kayırur (ŞH.Yu.Z.663/2), (YE.D.309. 4/1), kaykımaz (YE.D.106. 4/2), kaynadur (YE.D.196. 2/1), kaynamaz (SV.İbt.44/2), kaynar (YE.D.181. 2/2), keser (YE.D.272. 2/2), kıgırur (YE.D.278. 3/1), kılınur (AF.Ki.293/1), (YE.D.94. 3/2), kılmaz (ŞH.Me.54/2), (ŞH.Yu.Z.771/2), (YE.D.166. 1/2),kılur (AF.Ki.116/2), (HD.I:15/2), (ŞH.Ma.IV:5/2), (YE.D.301. 5/1), kırılmaz (YE.D.87. 7/2), kışlar (SV.İbt.38/2),

(YE.D.288. 3/1), kızar (YE.D.43. 3/2), kızlanur (ŞH.Yu.Z.913/1), kişner (ŞH.Yu.Z.860/2), kocar (ŞH.Yu.Z.124/1), kodurur (ŞH.Yu.Z.1071/2), kokar (ŞH.Yu.Z.1358/1), komaz (SV.XVII:8/2), (ŞH.Yu.Z.547/1), (YE.D.155. 4/1), (YE.D.278. 8/2), kondarur (ŞH.Yu.Z.964/2), kopar (ŞH.Yu.Z.243/2), (YE.D.119. 7/1), koparur (AF.Ça.17/2), kor (AF.Ça.49/2), (ŞH.Yu.Z.98/1), (YE.D.232. 5/2), korınur (YE.D.235. 5/2), korkar (ŞH.Yu.Z.208/2), korkmaz (YE.D.287. 5/2), kovar (YE.D.119. 9/2), koyar (ŞH.Ma.VII:11/2), (ŞH.Yu.Z.616/1), köyer (YE.D.64. 6/2), köymez (YE.D.281. 5/2), köyner (YE.D.93. 9/2), (YE.D.302. 4/1), köynür (YE.D.181. 2/1), köyünmez (YE.D.241. 6/1), kurulmaz (YE.D.87. 6/2), kurulur (AF.Ça.36/2), kurtılmaz (AF.Ça.59/2), kurtulur (ŞH.Yu.Z.755/2), kurur (YE.D.32. 5/1), kuşatur (ŞH.Yu.Z.288/2), ograr (AF.Ça.62/1), okıdur (ŞH.Yu.Z.1267/1), okımaz (YE.D.323. 2/1), okur (YE.D.56. 2/1), (AF.Ki.92/1), (ŞH.Ma.VIII:6/2), (ŞH.Yu.Z.1067/1), oldurur (YE.D.49. 5/1), olmaz (AF.Ki.309/2), (SV.İbt.59/2), (SV.XVII:3/2), (YE.D.16. 4/1), olur (AF.Ki.7/1), (ŞH.Yu.Z.1266/1), (AF.Ça.38/2), (HD.ma.IX:2/2), (SV.Reb.63/2), (ŞH. Yu.Z.456/1), (ŞH.Me.24/1), (YE.D.317. 5/1), oñamaz (YE.D.52. 3/1), oñarmaz (YE.D.155. 3/2), oñulmaz (ŞH.Yu.Z.451/2), (YE.D.216. 3/1), oturur (ŞH.Me.68/2), (ŞH.Yu.Z. 358/1), (ŞH.Yu.Z.1067/2), (ŞH.Yu.Z.580/1), (YE.D.230. 3/1), oynadur (YE.D.104. 5/1), oynar (YE.D.62. 4/2), (YE.D.287. 3/1), öger (ŞH.Ma.II:5/1), (ŞH.Yu.Z.110/2), (ŞH.Yu.Z.492/2), (YE.D.23. 3/1), ölçer (YE.D.234. 2/2), ölür (SV.Reb.8/2), (YE.D.141. 11/2), örter (ŞH.Yu.Z.970/1), (YE.D.320. 13/2), öter (ŞH.Ma.I:17/1), (YE.D.179. 3/1), (YE.D.288. 2/2), ötmez (YE.D.314. 1/2), ötürür (ŞH.Yu.Z.1090/2), saçar (AF.Ki.297/2), (SV.Reb.87/2), (ŞH.Yu.Z.1313/2), (YE.D.63. 9/1), saçılır (ŞH.Ma.I:2/1), (ŞH.Yu.Z.252/2), sakınur (ŞH.Yu.Z.208/2), salar (YE.D.1. 3/2), (YE.D.301. 4/2), salur (ŞH.Yu.Z.1506/1), samaz (SV.Reb.86/2), sanmaz (YE.D.67. 5/2), (YE.D.73. 2/1), sanur (ŞH.Yu.Z.550/1), (YE.D.312. 5/1), sapar (YE.D.22. 3/2), sarardı (ŞH.Yu.Z.331/1), sararur (ŞH.Yu.Z.447/1), sarılır (YE.D.141. 6/1), satılır (YE.D.88. 5/1), savar (YE.D.324. 10/2), savaşur (ŞH.Ma.IV:6/1), sayarlar (YE.D.60. 4/2), saymaz (AF.Ki.42/2), (YE.D.88. 6/2), sıgar (SV.Reb.22/1), (ŞH.Yu.Z.544/2), (YE.D.248. 1/2), sığınur (ŞH.Yu.Z.1225/1), sıkar (ŞH.Yu.Z.626/2), sızar (YE.D.211. 3/2), siler (YE.D.268. 3/2), sir (YE.D.32. 2/2), sizer (YE.D.193. 3/2), solar (ŞH.Yu.Z.1070/2), (YE.D.225. 2/2), solmaz (YE.D.166. 6/2), (YE.D.179. 3/2), sorar (AF.Ki.314/1), (ŞH.Yu.Z.1072/2), (YE.D.17. 6/2), sorur (ŞH.Yu.Z.21/2), soylar

(AF.Ki.14/2), söger (YE.D.84. 7/2), sönmez (ŞH.Yu.Z.769/1), söyledür (Ş.H. Yu.Z. 1284/2),(YE.D.75. 9/1), söylenür (ŞH.Yu.Z.428/1), (YE.D.195. 6/1), söyleşür (ŞH.Yu.Z.1315/2), (YE.D.158. 1/1), söyünmez (YE.D.241. 6/2), sunar (ŞH.Ma.VI:2/1), (ŞH.Yu.Z.1270/2), (YE.D.149. 3/2), sunmaz (YE.D.49. 2/1), sürer (AF.Ça.48/2), (YE.D.63. 7/1), sürilmez (YE.D.87. 11/2), sürülür (YE.D.18. 2/1), sürmeler (ŞH.Yu.Z.480/2), (ŞH.Yu.Z.53/2), sürter (ŞH.Yu.Z.1378/2), sürür (AF.Ki.347/1), (AF.Ki.349/1), sürür (ŞH.Yu.Z.241/1), şaşurur (YE.D.104. 6/1), şeşer (ŞH.Yu.Z.602/2), şişer (ŞH.Yu.Z.253/2), tagılur (ŞH.Yu.Z.47/1), taglar (YE.D.162. 8/1), takar (ŞH.Yu.Z.421/1), takılır (ŞH.Yu.Z.788/1), talar (YE.D.63. 5/2), taldurur (YE.D.294. 3/1), tamar (YE.D.262. 19/1), tanışur (ŞH.Yu.Z.822/2), tañlar (ŞH.Yu.Z.1057/2), tañlaşur (ŞH. Yu.Z. 32/2), tapar (ŞH.Yu.Z.270/1), tarılır (AF.Ki.131/2), taşar (YE.D.63. 4/2), tayanur (YE.D.326. 11/2), tiginür (ŞH.Yu.Z.1110/2), titrer (ŞH.Yu.Z.210/2), titreşür (ŞH.Yu.Z.1315/1), togar (SV.XII:5/2), (YE.D.9. 4/1), (YE.D.222. 3/1), tokur (ŞH.Yu.Z.1387/2), tolar (AF.Ki.228/2), (ŞH.Yu.Z. 47/2), (ŞH.Yu.Z.407/1), toldurur (ŞH.Yu.Z.188/2), (ŞH.Yu.Z.931/2), (YE.D.294. 3/2), tolınur (YE.D.222. 3/1), tolunmaz (YE.D.200. 4/1), toyar (AF.Ki.307/1), toymaz (YE.D.166. 4/2), tozar (YE.D.174. 8/1), töker (ŞH.Yu.Z.137/2), (ŞH.Yu.Z.965/1), tökülür (ŞH.Yu.Z.545/1), tulunur (ŞH.Yu.Z.727/2), turmaz (YE.D.84. 1/1), (YE.D.98. 4/1), turur (ŞH.Ma.I:4/1), (ŞH.Me.26/1), (ŞH.Yu.Z.1026/1), (YE.D.324. 3/2), tutar (ŞH.Ma.I:17/2), (ŞH.Yu.Z.1269/1), (YE.D.1. 8/2), tutdurur (ŞH.Yu.Z.1169/1), tutılır (YE.D.74. 4/1), tutulmaz (YE.D.301. 2/1), tutur (YE.D.256. 5/2), tuyar (ŞH.Yu.Z.622/1), (YE.D.148. 2/1), tuymaz (YE.D.286. 5/1), tükedür (ŞH.Yu.Z.707/2), uçar (SV.İbt.39/1), (SV.Reb.62/1), (ŞH.Yu.Z.124/2), (YE.D.326. 11/2), uçunur (YE.D.203. 3/1), ugramaz (YE.D.27. 7/2), ugrar (ŞH.Yu.Z.235/2), ugunur (ŞH.Yu.Z.308/1), umar (AF.Ki.331/1), (ŞH.Yu.Z.698/2), unudur (ŞH.Yu.Z.273/2), (ŞH.Yu.Z.427/1), unutur (YE.D.317. 4/2), urılır (YE.D.118. 3/2), (YE.D.224. 2/1), urur (AF.Ki.52/2), (HD.I:15/2), (SV.XVI:5/1), (ŞH.Me.59/2), (ŞH.Yu.Z.1287/1), (YE.D.272. 2/1), ururlar (ŞH.Ma.II:7/1), usanmaz (YE.D.73. 2/2), (YE.D.88. 2/1), (YE.D.88. 3/2), uşadur (ŞH.Yu.Z.288/1), uşanur (ŞH.Yu.Z.438/1), utanmaz (ŞH.Yu.Z.493/2), uyar (YE.D.125. 8/1), üşer (ŞH.Yu.Z.362/2), (YE.D.262. 7/1), üzer (YE.D.155. 1/2), varılmaz (YE.D.87. 2/2), varmaz (YE.D.107. 4/2), varur (SV.Reb.88/2), (SV.XXIV:8/2), (ŞH. Yu.Z. 1109/2), (YE.D.88. 2/2), verür

(ŞH.Yu.Z.309/1), virilür (YE.D.120. 5/2), (YE.D.141. 6/1), (YE.D.44. 2/1), virmez (AF.Ça.48/2), (YE.D.42. 7/1), virür (AF.Ça.22/2), (AF.Ki.9/2), (SV.Reb.110/2), (ŞH.Me.19/1), (ŞH.Yu.Z.1006/2), (YE.D.92. 8/1), yağmalar (YE.D.267. 5/2), yağmaz (ŞH.Yu.Z.830/1), yakar (ŞH.Yu.Z.447/2), yakılır (ŞH.Yu.Z.788/2), yalvarur (ŞH.Yu.Z.74/1), yanar (AF.Ki.105/2), (HD.ma.III:8/1), (ŞH.Yu.Z.116/2), (YE.D.208. 2/1), yandurmaz (ŞH.Yu.Z.771/2), yandurur (YE.D.260. 3/2), yanmaz (ŞH.Yu.Z.502/1), yapar (ŞH.Yu.Z.628/2), (YE.D.22. 3/1), yapdurur (ŞH.Yu.Z.1440/1), yapılır (YE.D.214. 4/2), yaradur (ŞH.Yu.Z.260/2), yaramaz (ŞH.Yu.Z.1445/1), yarar (YE.D.290. 4/2),yaraşur (YE.D.103. 3/2), yarılır (AF.Ki.131/1), yarlıganur (ŞH.Yu.Z.1495/2), yarlıganur (YE.D.192. 5/2), yatur (AF.Ki.32/1), (SV.Reb.64/2), (ŞH.Ma.VI:2/2),(ŞH.Yu.Z.625/1), (YE.D.162. 2/1), yayılır (AF.Ki.268/1), yazılır (AF.Ki.296/1), (YE.D.293. 7/2), yedilür (YE.D.236. 6/2), yelter (YE.D.244. 3/1), yeniler (YE.D.207. 3/1), yıglnur (ŞH.Yu.Z.546/2), yıkar (ŞH.Yu.Z.543/1), (YE.D.155. 2/1), yıkmaz (YE.D.277. 6/1), yırtılır (ŞH.Yu.Z.547/2),yorar (ŞH.Yu.Z.171/1), yudar (ŞH.Yu.Z.322/1), (YE.D.155. 5/2), yumşanur (YE.D.70. 3/1), yunmaz (YE.D.236. 5/1), yur (ŞH.Yu.Z.1359/2), (ŞH.Yu.Z.53/1), (YE.D.110. 7/2), yuyılmaz (YE.D.87. 8/2), yuyunur (ŞH.Yu.Z.315/1), yügürür (ŞH.Yu.Z.186/2), yükürür (ŞH.Yu.Z.491/2), yürir (YE.D.314. 4/2), yürür (ŞH.Yu.Z.706/2), (YE.D.138. 1/1).

Çokluk 1. şahıs : -uz/-üz

Eski Anadolu Türkçesinin diğer metinlerinde kullanılan -vuz , -vüz şahıs ekine taradığımız metinlerde rastlanmamıştır.

añlamazuz (ŞH.Yu.Z.1276/2), ataruz (ŞH.Yu.Z.211/2), bilmezüz (ŞH.Yu.Z.709/2), (ŞH.Yu.Z.773/1), (ŞH.Yu.Z.1276/1), (ŞH.Yu.Z.1280/1), bilürüz (SV.Reb.47/2), binerüz (ŞH.Me.62/1), (ŞH.Me.67/1), dilerüz (ŞH.Yu.Z.45/2), (YE.D.214. 3/1), dimezüz (YE.D.16. 9/1), dirüz (YE.D.260. 7/1), eylerüz (ŞH.Yu.Z.207/2), geçerüz (YE.D.96. 5/1), giderüz (ŞH.Yu.Z.45/1), (ŞH.Yu.Z.809/2), göçerüz (YE.D.96. 5/1), görürüz (ŞH.Ma.VIII:7/2), içerüz (ŞH.Yu.Z.1013/1), (ŞH.Yu.Z.1144/2), iderüz (ŞH.Me.66/2), (YE.D.108. 1/1), inanuruz (ŞH.Yu.Z.1289/1), inerüz (ŞH.Me.67/2), irmezüz (YE.D.242. 3/2), kıluruz (ŞH.Yu.Z.9/2), komazuz (ŞH.Me.66/1), niderüz (ŞH.Yu.Z.217/1), (ŞH.Yu.Z.809/1), ograruz (AF.Ça.70/1),

okuruz (YE.D.24. 8/1), olmazuz (YE.D.81. 4/2), sataruz (ŞH.Yu.Z.211/1), (ŞH.Yu.Z.215/1), (ŞH.Yu.Z.217/2), soraruz (ŞH.Yu.Z.1285/2), tutmazuz (YE.D.260. 1/1), (YE.D.260. 2/2), (YE.D.260. 6/2), varuruz (ŞH.Yu.Z.283/1), (ŞH.Yu.Z.51/1), virmezüz (ŞH.Yu.Z.1280/2), yanaruz (ŞH.Yu.Z.768/2), yöridürüz (ŞH.Me.61/2)

Çokluk 2. şahıs : -sız,-siz / siz

Bu çekimde kullanılan şahıs eklerinin zamir olan “siz”den farklı ayrılması çok zordur. Bazı eserlerde siz ek şeklinde kelimeye bitişik olarak yazılmış, bazı kelimelerde ayrı yazılmıştır. Araştırmacılarınayrı yazmış olduklarını zamir, bitişik yazmış olduklarını ek kabul etmek problemi çözmek anlamına gelmeyecektir.

-sız, -siz

aglargı (ŞH.Yu.Z.1096/1), dilersiz (SV.İbt.80/1), (ŞH.Yu.Z.1011/1), dırsız (ŞH.Yu.Z.975/1), eydürsız (ŞH.Yu.Z.1305/1), kazarsız (ŞH.Yu.Z.1456/2), söylersiz (ŞH.Yu.Z.1306/1), tanışursız (ŞH.Yu.Z.1191/1)

siz

Şahsın ekleşmeden kullanıldığı örneklere, incelenen metinler içerisinde, sadece Sultan Veled’in eserlerinde rastlanmıştır.

açar siz (SV.XXIV:3/1), bulur siz (SV.XXIV:8/2), dilemez siz (SV.Reb.104/2), diler siz (SV.III:11/2), (SV.Reb.153/2), durur siz (SV.XXIV:1/2), (SV.XXIV:3/2), göremez siz (SV.XXIV:6/2), görür siz (SV.Reb.105/2), (SV.XXIV:2/2), (SV.XXIV:4/1), ister siz (SV.XII:7/1), kaçır siz (SV.Reb.104/2), olur siz (SV.XXIV:7/2), ögür siz (SV.XXIV:9/2), toyar siz (SV.XXIV:3/1), varur siz (SV.XXIV:5/2), yatur siz (SV.XXIV:1/1), (SV.XXIV:3/2)

3. Çoğul Şahıs : -lar, -ler

aceblerler (YE.D.312. 2/2), adarlar (YE.D.38. 5/2), ağlaşurlar (ŞH.Yu.Z.752/2), (ŞH.Yu.Z.762/2), (ŞH.Yu.Z.786/1), (ŞH.Yu.Z.787/2), alurlar (ŞH.Yu.Z.832/2), armazlar (YE.D.237. 9/2), avlarlar (YE.D.258. 5/2), bakmazlar (ŞH.Yu.Z.1072/1), begenmezler (ŞH.Yu.Z.294/2), bilmezler (YE.D.2. 3/1), bilürler (ŞH.Yu.Z.1206/2),

bularlar (YE.D.262. 7/2), çekerler (YE.D.236. 6/1), çıkarlar (AF.Ki.125/1), çıkarurlar (YE.D.214. 3/2), danışurlar (AF.Ki.15/1), dartaurlar (AF.Ça.36/1), derler (AF.Ki.202/2), dilerler (AF.Ki.135/2), (ŞH.Yu.Z.43/2), dirler (AF.Ki.130/2), (AF.Ki.155/1), (AF.Ki.291/1), (YE.D.35. 9/1), ((AF.Ça.39/2), dizerler (YE.D.119. 5/1), dökerler (AF.Ki.135/2), dönerler (AF.Ki.158/2), dururlar (AF.Ki.111/1), dutarlar (AF.Ki.138/2), eydürler (ŞH.Yu.Z.1069/1), (YE.D.98. 8/1), (YE.D.237. 3/1), geçerler (YE.D.188. 3/2), (YE.D.188. 4/1), (YE.D.326. 12/2), geçürmezler (YE.D.108. 3/1), geçürürler (AF.Ki.117/2), gelürler (ŞH.Ma.IV:4/2), getirürler (AF.Ki.347/2), gezerler (YE.D.261. 4/1), giderler (AF.Ki.17/1), (AF.Ki.132/2), (AF.Ki.302/2), (ŞH.Yu.Z.1023/1), (ŞH.Yu.Z.951/2),(YE.D.238. 2/1), girürler (AF.Ki.348/1), görüşürler (ŞH.Yu.Z.1376/1), görürler (AF.Ki.348/1), görürler (ŞH.Yu.Z.1068/1), görürler (ŞH.Yu.Z.625/2), göstermezler (YE.D.100. 4/1), ısmarlar (ŞH.Yu.Z.55/1), içerler (AF.Ki.229/1), iderler (AF.Ki.302/1),(ŞH.Yu.Z.1314/2),(YE.D.261. 3/2), idürler (ŞH.Yu.Z.360/1), iledürler (ŞH.Yu.Z.204/1), iltürler (YE.D.265. 8/2), inanmazlar (ŞH.Yu.Z.1479/2), inanurlar (YE.D.178. 4/1), indürürler (YE.D.272. 5/1), inerler (AF.Ki.137/1), (AF.Ki.153/2), (AF.Ki.158/1), irmezler (YE.D.249. 3/1), işitmezler (ŞH.Yu.Z.1480/1), kalurlar (ŞH.Yu.Z.1376/2), kaparlar (ŞH.Yu.Z.631/1), kılurlar (AF.Ça.35/2), (AF.Ki.347/1), (AF.Ki.348/2), (AF.Ki.350/1), (ŞH.Yu.Z.1426/2), (ŞH.Yu.Z.1470/2), komazlar (AF.Ki.126/1), korlar (ŞH.Yu.Z.611/2), otururlar (AF.Ki.137/2), oynarlar (SV.İbt.37/2), ögütlerler (YE.D.127. 12/1), saklarlar (AF.Ki.345/2), (ŞH.Yu.Z.1023/2), (YE.D.237. 12/2), sanurlar (YE.D.92. 6/2), (YE.D.178. 4/2), sorarlar (YE.D.178. 4/1), söylerler (SV.İbt.37/1), söyleşürler (ŞH.Yu.Z.623/2), (YE.D.40. 7/1), sürerler (ŞH.Yu.Z.927/2), tanışurlar (ŞH.Yu.Z.1508/1), toyarlar (AF.Ki.129/1), tururlar (ŞH.Yu.Z.807/1), tuyarlar (AF.Ki.129/2), uçarlar (ŞH.Yu.Z.631/1), unudurlar (ŞH.Yu.Z.1314/2), usanmazlar (YE.D.237. 9/2), virürler (AF.Ki.43/2), (ŞH.Yu.Z.966/1), (YE.D.88. 8/1), yakarlar (YE.D.264. 6/1), (YE.D.272. 9/2), yalvarurlar (AF.Ki.111/2), yaparlar (YE.D.326. 12/1), yaturlar (AF.Ki.56/1), (ŞH.Yu.Z.1469/2), (YE.D.283. 3/2), yazarlar (AF.Ça.35/1), (YE.D.119. 6/2), yederler (YE.D.236. 5/2), yirler (ŞH.Yu.Z.965/2), yiterler (ŞH.Yu.Z.205/2).

Şimdiki zaman kipi, fiilin gösterdiği oluş ve kılışın içinde bulunulan zamanda başladığını ve sürmekte olduğunu gösteren kiptir (Korkmaz 2014:548). Belirli bir zaman gösteren kesin bir bildirme ekidir (Ergin 2008:295).

Eski Türkçede şimdiki zamanı karşılayan müstakil bir ek yoktu. Eski Anadolu Türkçesi döneminde de bu kip için özel bir ek yoktur. Genellikle geniş zaman ve -A istek eki ile karşılanır.

Şimdiki zamanda süreklilik sağlamak için bir tasvir fiil kuruluşundaki -A dUrUr ve -A yorur şekilleri kullanılır (Korkmaz 2013:100). Bu, -yor şimdiki zaman eki yorı-“yürümek” fiilinin yorı-r geniş zaman şeklinden çıkmıştır (Ergin 2008:296). Metinlerimizde sadece Ahmed Fakih’in Çarhname’sinde bir örnekte karşımıza çıkmıştır:döge yorır (AF.Ça.12/2). Örneğin olmaması şimdiki zaman kip ekinin henüz ortaya çıkmadığını, bu çekim için birleşik fiil yapısından faydalandığını gösterir.

Bunun yanında -A dUrUr sürerlik fiili yapısındakiörnekler deşimdiki zaman anlamı taşımaktadır:

göre durur (AF.Ki.267/2), (AF.Ki.380/1)

arta tur-(ŞH.Me.26/1)

geli dur (YE.D.48. 4/2)

görü turur (ŞH.Yu.Z.5/1)

örü dur- (YE.D.230. 7/1)

Şimdiki zaman çekimi için Harezmi Türkçesinde -(y)A turur, Çağatay Türkçesinde ise -A, -y dur kalıplarının kullanıldığı bilinmektedir. Doğu Türkçesinde kullanılan bu kalıpların Batı Türkçesine geçici bir süre kullanılıp yerini -A yorur kalıbına bıraktığı anlaşılmaktadır. Yukarıdaki örneklerin bu geçişi temsil ettiği söylenebilir.

3.1.1.3. Görülen Geçmiş Zaman

Görülen geçmiş zaman, fiildeki oluş ve kılışın içinde bulunulan zamandan daha önceki bir zamanda tamamlanmış olduğunu gösteren bir zaman kesimini içine alır (Korkmaz 2014:527). Bu ek, geçmişte göz önünde olup biten bir hareketi bildirmek için ya da konuşanın kesinlikle bildiği bir fiili anlatırken kullanılan bir şekil ve zaman ekidir (Ergin 2008:298).

Eski Anadolu Türkçesinde asıl geçmiş zaman eki -dı, -di'dir. Benzeşmeye uğramamıştır, ek daima tonlu ünsüzle kullanılır. Teklik ve çokluk birinci ve ikinci şahıslarda ünlü, dudak ünsüzlerinin yanında yer aldığı için daima yuvarlaktır (Timurtaş 1977:120). 3. şahıs çekimlerinde ise düz olarak kullanılır. Bu kipin çekiminde iyelik kökenli şahıs ekleri kullanılır.

Teklik 1. şahıs	: -m
Teklik 2. şahıs	: -ñ
Teklik 3. şahıs	: eksiz
Çokluk 1. şahıs	: -k/-h
Çokluk 2. şahıs	: -ñuz/-ñüz
Çokluk 3. şahıs	: -lar/-ler (dur)

Eski Türkçede l, n, r ile biten fiillerden sonra ekin t'li (tonsuz) biçimde kullanıldığı görülürken Eski Anadolu Türkçesinde ek daima d'li (tonlu) şekliyle yer almıştır.

Bir örnekte de I. çokluk şahıs için;
alduh (SV.XXIII:7/1)

Teklik 1. Şahıs : m

açdum (SV.XII:3a/1), (YE.D.100. 1/2), açıldum (YE.D.306. 3/2), adımladum (AF.Ki.39/2), (AF.Ki.88/1), (AF.Ki.147/2), agdum (YE.D.176. 8/1), ağırladum (ŞH.Yu.Z.1195/1), agladum (ŞH.Yu.Z.495/2), (ŞH.Yu.Z.499/2), (ŞH.Yu.Z.1002/2), (YE.D.132. 6/2), aldum (HD.ma.III:6/1), (HD.ma.X:6/2), (ŞH.Yu.Z.670/1), (ŞH.Yu.Z.895/2), (YE.D.174. 4/2), (YE.D.174. 8/2), aldurdum (YE.D.201. 4/2),

almadum (ŞH.Yu.Z.1162/1), (ŞH.Yu.Z.1214/1), aňladum (ŞH.Yu.Z.346/1),
 (ŞH.Yu.Z.675/1), (YE.D.41. 6/1), (YE.D.313. 5/1), aňlamadum (YE.D.132. 3/1),
 asıldum (YE.D.151. 11/1), aşdum (YE.D.170. 5/1), atdum (YE.D.80. 8/1), (YE.D.80.
 10/1), (YE.D.127. 8/1), (YE.D.156. 3/1), ayrılmadum (YE.D.117. 3/1), aytdum
 (SV.XIII:7/2), (SV.XVII:2/1), (SV.IX:4/2), bağışladum (ŞH.Yu.Z.387/1), Yu.Z.482/2),
 (ŞH.Yu.Z.924/2), bagladum (ŞH.Yu.Z.499/1), bakdum (AF.Ki.383/1),
 (ŞH.Yu.Z.1000/1),(YE.D.76. 2/1), bañdum (YE.D.320. 2/2), basdum (YE.D.182. 7/2),
 basıldum (YE.D.151. 11/1), başardum (YE.D.92. 8/2), başarmadum (YE.D.168. 4/1),
 bildürdüm (ŞH.Yu.Z.434/1), bilmedüm (ŞH.Yu.Z.1384/1), (YE.D.318. 2/1),
 (YE.D.320. 11/1), bogazladum (YE.D.320. 10/1), buldum (SV.XII:3a/1),
 (ŞH.Yu.Z.501/2), (YE.D.167. 1/1), (YE.D.184. 5/2), bulışdum (YE.D.201. 5/2),
 bulmadum (ŞH.Yu.Z.500/1), buluşdum (YE.D.127. 9/2), buñaldum (ŞH.Yu.Z.1209/2),
 çakdum (YE.D.143. 8/1), (YE.D.176. 3/2), çaldum (YE.D.132. 5/1), çekdüm
 (YE.D.132. 3/1), çığırdum (YE.D.151. 12/2), dakındum (YE.D.33. 7/1), degürdüm
 (ŞH.Yu.Z.690/1), deşdüm (YE.D.140. 7/2), didüm (AF.Ki.29/1), (AF.Ki.76/2),
 (HD.II:2/1), (ŞH.Yu.Z.1124/1), (YE.D.293. 6/1), diledüm (ŞH.Yu.Z.119/1), dimedüm
 (ŞH.Yu.Z.160/2), (YE.D.318. 2/2), diñledüm (YE.D.85. 7/2), dirdüm (YE.D.209. 3/1),
 dokıdum (YE.D.176. 4/1), dögdüm (ŞH.Yu.Z.247/2), (YE.D.165. 8/1), döndüm
 (ŞH.Yu.Z.299/1), (ŞH.Yu.Z.890/2), döndürdüm (YE.D.132. 7/1), döşedüm (YE.D.148.
 4/1), durdum (YE.D.230. 7/1), dutdum (YE.D.146. 4/1), (YE.D.148. 2/1), (YE.D.179.
 6/1), dutıldum (YE.D.154. 3/2), dürişdüm (YE.D.151. 9/1), düşdüm
 (AF.Ki.382/1),(SV.XII:3/1), (ŞH.Yu.Z.460/2), (YE.D.154. 3/2), (YE.D.159. 3/1),
 (YE.D.174. 1/1), (YE.D.174. 7/2), düzdüm (ŞH.Yu.Z.14/1), (YE.D.326. 5/1), düzüldüm
 (YE.D.237. 5/2), egledüm (ŞH.Yu.Z.675/2), esenledüm (YE.D.182. 1/2), (YE.D.182.
 2/2), esridüm (YE.D.85. 7/1), (YE.D.201. 4/2), eydüm (YE.D.321. 6/1), eyitdüm
 (ŞH.Yu.Z.550/2), eyledüm (ŞH.Yu.Z.479/2), (YE.D.96. 2/2), (YE.D.119. 6/1),
 (YE.D.132. 8/1), eyleyemedüm (YE.D.103. 8/1), eytdüm (ŞH.Yu.Z.81/1),
 (ŞH.Yu.Z.160/2), (ŞH.Yu.Z.434/1), (ŞH.Yu.Z.645/1), (ŞH.Yu.Z.746/2), fisıldadum
 (YE.D.320. 9/1), geçdüm (AF.Ki.382/1), (YE.D.85. 4/2), (YE.D.127. 9/1), geçürdüm
 (YE.D.182. 2/1), (YE.D.318. 1/1), geldüm (AF.Ki.336/1),(SV.XII:3/1), (SV.XII:3a/1),
 (ŞH.Yu.Z.1363/2),(YE.D.6. 6/2), (YE.D.133. 1/1), (YE.D.135. 6/2), (YE.D.135. 7/2),
 gelmedüm (YE.D.142. 2/1), getürdüm (SV.Reb.141/2),(ŞH.Yu.Z.912/1), (YE.D.165.

8/1), gezdüm (YE.D.217. 2/1), giderdüm (YE.D.313. 4/1) , girdüm (AF.Ki.73/1), (AF.Ki.373/2), (YE.D.174. 3/2), gitdüm (YE.D.175. 5/1), (YE.D.176. 2/1), (YE.D.181. 5/1), gönıldüm (YE.D.163. 5/2), gönüldüm (AF.Ki.5/1), (YE.D.154. 1/1), gördüm (AF.Ki.142/2), (HD.ma.III:6/1), (SV.IX:4/1), (SV.XII:4/1), (YE.D.33. 6/2), görmedüm (AF.Ki.240/1), (ŞH.Yu.Z.639/2), götürdüm (YE.D.96. 3/2), (YE.D.209. 3/1), gözetmedüm (YE.D.108. 2/1), gözledüm (YE.D.234. 13/1), (YE.D.313. 5/1), güldüm (ŞH.Yu.Z.1001/1), (YE.D.182. 1/1), güreşdüm (YE.D.320. 6/1), ısmarladum (AF.Ki.173/1), (ŞH.Yu.Z.232/2), içdüm (YE.D.85. 7/1), (YE.D.140. 7/1), (YE.D.147. 7/2), içürdüm (YE.D.182. 2/2), idindüm (YE.D.178. 2/1), igledüm (ŞH.Yu.Z.455/1), inandum (ŞH.Yu.Z.890/1), indüm (YE.D.174. 9/1), iniledüm (YE.D.132. 3/1), irdüm (AF.Ki.383/2), irdüm (YE.D.151. 13/1), (YE.D.286. 1/1), irgürdüm (YE.D.286. 4/2), irişdüm (HD.I:22/2), (ŞH.Yu.Z.1413/1), (YE.D.198. 2/2), istedüm (YE.D.174. 2/1), (YE.D.217. 2/2), işdüm (SV.XII:2/1), işitdüm (AF.Ki.317/1), (ŞH.Yu.Z.948/1), (YE.D.176. 2/2), işledüm (ŞH.Yu.Z.387/2), (ŞH.Yu.Z.795/2), (ŞH.Yu.Z.1321/2), (ŞH.Yu.Z.1401/2), (YE.D.143. 4/1), işlemedüm (YE.D.224. 4/2), itdüm (AF.Ki.74/1), (AF.Ki.317/2), (ŞH.Yu.Z.223/1),(YE.D.173. 1/2), izledüm (YE.D.234. 13/1), kaçdum (YE.D.132. 4/2), (YE.D.151. 13/1), kakıldum (YE.D.320. 10/1), kaldum (YE.D.12. 4/2), (YE.D.165. 4/1), (YE.D.184. 3/2), kandum (YE.D.198. 3/1), katdum (YE.D.80. 8/2), (YE.D.80. 10/2), kavışdum (AF.Ki.382/2), kaynatdum (YE.D.320. 2/1), kesdüm (YE.D.163. 4/2), kıldum (AF.Ki.75/2), (HD.I:22/1), (SV.XII:1a/2), (ŞH.Yu.Z.299/2),(YE.D.143. 7/1), kılındum (YE.D.144. 5/1), kılmadum (ŞH.Yu.Z.1214/2), kodum (YE.D.185. 1/2), (YE.D.219. 7/1), koydum (YE.D.320. 2/1), kurdum (YE.D.186. 3/2), kurtıldun (YE.D.188. 14/2), kurtuldum (YE.D.136. 1/2), (YE.D.286. 11/2), kurtulmadı (YE.D.267. 3/1), kurtulmadum (YE.D.320. 11/1), kuruldı (YE.D.93. 2/1), muştıladı (YE.D.42. 4/2), n'eyledi (YE.D.262. 16/2), (YE.D.285. 6/1), (YE.D.316. 1/2), (YE.D.240. 3/1), n'itdüm (YE.D.313. 1/1), okudum (YE.D.29. 4/1), (YE.D.85. 6/1), (YE.D.98. 6/1), (YE.D.77. 3/1), oldum (YE.D.100. 2/1) (YE.D.133. 2/2), (YE.D.136. 2/2), (SV.Reb.128/1), (SV.Reb.131/1), (SV.XII:2/1), (ŞH.Yu.Z.896/2), (ŞH.Yu.Z.1104/2), (ŞH.Yu.Z.1187/1), (ŞH.Yu.Z.1390/2), olmadum (YE.D.318. 1/2), oturdum (AF.Ki.196/1), oturdum (YE.D.85. 4/1), öğrendüm (ŞH.Yu.Z.1040/2), ölçdüm (AF.Ki.39/1), (AF.Ki.147/1), öldüm (YE.D.241. 2/1), öpdüm (ŞH.Yu.Z.1265/1), saldum (YE.D.176. 6/2), sataşdum (YE.D.147. 3/1),

(YE.D.256. 3/2), (YE.D.273. 5/1), (YE.D.320. 12/1), satdum (YE.D.313. 6/2), saydum (AF.Ki.93/1), (AF.Ki.221/2), (AF.Ki.243/2), segirdüm (YE.D.85. 4/1), sığındum (AF.Ki.333/1), (ŞH.Yu.Z.287/2), (ŞH.Yu.Z.484/2), (YE.D.224. 5/2), sıldüm (YE.D.127. 3/1), sordum (SV.IX:4/1), (ŞH.Yu.Z.498/1), (ŞH.Yu.Z.716/1), (YE.D.154. 11/1), (YE.D.174. 3/1), sormadum (ŞH.Yu.Z.692/2), söyledüm (ŞH.Yu.Z.1210/1), (YE.D.307. 4/2), sundum (YE.D.141. 1/1), (YE.D.141. 2/2), (YE.D.141. 5/2), susadum (ŞH.Yu.Z.781/1), sürdüm (AF.Ki.75/1), (ŞH.Yu.Z.1381/1), (YE.D.182. 1/1), taddum (ŞH.Yu.Z.1384/2), taldum (YE.D.196. 1/2), (YE.D.234. 12/1), tañladum (ŞH.Yu.Z.675/2), (ŞH.Yu.Z.1187/1), tartdum (ŞH.Yu.Z.1209/2), togdum (YE.D.176. 8/1), toldum (YE.D.237. 5/1), (YE.D.286. 10/2), tonandum (YE.D.178. 2/1), tutdum (YE.D.176. 2/1), (YE.D.322. 3/2), tutuldum (ŞH.Yu.Z.162/1), tuydum (ŞH.Yu.Z.1001/1), (ŞH.Yu.Z.1002/1), uçdum (YE.D.127. 9/1), (YE.D.154. 3/1), uçurdum (YE.D.182. 2/1), ugradum (YE.D.75. 1/1), unuttum (AF.Ki.193/2),(YE.D.80. 8/1), urdum (ŞH.Yu.Z.746/1), (ŞH.Yu.Z.1196/2), (YE.D.132. 7/2), (YE.D.132. 8/1), (YE.D.148. 4/1), usandum (YE.D.198. 3/1), (YE.D.198. 5/1), uşadum (YE.D.183. 2/1), utandum (YE.D.178. 2/2), uyakdum (YE.D.173. 6/2), uyandum (ŞH.Yu.Z.495/1), vardum (AF.Ki.373/1), (ŞH.Yu.Z.1507/2),virdüm (HD.ma.III:6/1) (AF.Ki.317/1),(ŞH.Yu.Z.1125/1), (ŞH.Yu.Z.1149/2)(YE.D.33. 6/1), (YE.D.33. 7/2), vurdum (YE.D.311. 5/1), yagdum (YE.D.176. 8/2), yakdum (YE.D.173. 2/2), (YE.D.176. 3/1), yandum (ŞH.Yu.Z.347/1), (YE.D.196. 2/2), yanıldum (YE.D.151. 7/2), (YE.D.201. 4/1), yaratdum (SV.Reb.141/1), (YE.D.175. 5/1), yaşadum (ŞH.Yu.Z.1444/1), yatdum (AF.Ki.373/2), (YE.D.132. 6/1), yıkdum (YE.D.176. 3/1), yidüm (ŞH.Yu.Z.159/1), (YE.D.151. 7/2), (YE.D.320. 1/1), (YE.D.326. 7/2), yimedüm (ŞH.Yu.Z.160/1), (ŞH.Yu.Z.1444/2), (YE.D.318. 2/1), yitdüm (YE.D.313. 2/2), (YE.D.313. 5/2), yöneltdüm (YE.D.141. 4/1), yudum (YE.D.127. 3/1), yükledüm (YE.D.320. 4/1), yürüdüm (ŞH.Yu.Z.499/2), kırdum (YE.D.146. 3/1).

Teklik 2. Şahıs: -ñ

Görülen geçmiş zaman teklik 2. şahıs çekimi Eski Anadolu Türkçesinin standart çekimine uygundur olarak -ñ ekiyle yapılmaktadır. Kip ekinin ünlüsü daima yuvarlaktır.

açduñ (ŞH.Ma.III:15/2), (YE.D.323. 1/2), agladuñ (ŞH.Yu.Z.999/2), aglatduñ (YE.D.316. 4/2), akduñ (YE.D.216. 1/2), aldaduñ (YE.D.299. 1/1), alduñ (SV.IX:2/1),(YE.D.297. 8/1), (YE.D.320. 11/2), alıtduñ (YE.D.201. 5/1), almaduñ (SV.Reb.131/2), (YE.D.191. 5/2), atduñ (YE.D.14. 5/2), ayduñ (SV.III:9/2), batduñ (YE.D.14. 7/2), begenmedüñ (ŞH.Yu.Z.866/1), bırakduñ (YE.D.225. 1/2), bildüñ (AF.Ki.118/1), (ŞH.Yu.Z.715/2), (ŞH.Yu.Z.1293/2), (YE.D.23. 8/1), (YE.D.61. 7/1), bogazladuñ (YE.D.320. 10/2), bogduñ (ŞH.Yu.Z.567/2), bulduñ (YE.D.296. 3/2), buyurduñ (SV.XIX:5/1), (ŞH.Ma.IV:8/1), (YE.D.201. 6/1), çekdüñ (ŞH.Yu.Z.412/2), daşduñ (YE.D.216. 1/1), didüñ (ŞH.Me.17/1), (ŞH.Yu.Z.497/1), (ŞH.Yu.Z.1208/1), (ŞH.Yu.Z.1383/1), (YE.D.42. 4/1), dıldürdüñ (YE.D.297. 6/2), döndüñ (ŞH.Ma.III:8/1), dutduñ (YE.D.14. 1/1), dutmaduñ (ŞH.Ma.III:16/1), düketdüñ (YE.D.14. 6/2), düşdüñ (ŞH.Ma.III:15/1), (ŞH.Yu.Z.960/1), (YE.D.291. 1/2), düzdüñ (YE.D.326. 5/1), esritdüñ (YE.D.201. 5/1), (YE.D.250. 1/2), etdüñ (AF.Ça.35/2), eyitdüñ (YE.D.42. 2/1), eyledüñ (ŞH.Ma.IV:8/2), (ŞH.Yu.Z.568/1), (YE.D.62. 3/2), eylemedüñ (YE.D.282. 5/2), geçemedüñ (YE.D.101. 6/1), geldüñ (AF.Ça.5/1), (ŞH.Yu.Z.1380/1), gelmedüñ (SV.Reb.129/2), (SV.Reb.131/1), (YE.D.326. 3/1), getürdüñ (ŞH.Yu.Z.669/1), (ŞH.Yu.Z.1380/2), (YE.D.326. 5/2), getürmedüñ (ŞH.Yu.Z.653/1), girdüñ (ŞH.Yu.Z.496/1), (YE.D.145. 3/2), girmedüñ (YE.D.9. 2/1), gördüñ (AF.Ça.50/1), (AF.Ki.315/1), (Ş.H.Me.17/2), (ŞH.Yu.Z.38/1), (YE.D.124. 4/1), (YE.D.255. 3/1), görmedüñ (SV.Reb.134/1), güldüñ (ŞH.Yu.Z.77/1), haykırmaduñ (ŞH.Yu.Z.1184/1), ırgaduñ (ŞH.Yu.Z.713/1), içdüñ (ŞH.Yu.Z.86/1), idindüñ (YE.D.145. 3/2), idüñ (SV.Reb.154/2), iñiledüñ (ŞH.Yu.Z.1051/1), irdüñ (YE.D.107. 9/2), irdüñ (YE.D.274. 7/1), işitdüñ (SV.Reb.34/2), (YE.D.272. 8/2), itdüñ (ŞH.Me.50/2), (SV.XX:6/1), (YE.D.14. 2/2), (YE.D.297. 8/2), kakımaduñ (ŞH.Yu.Z.572/2), kaptuñ (SV.IX:8/1), kardüñ (HD.ma.V:6/1), katduñ (YE.D.14. 3/2), kılduñ (HD.I:25/1), (ŞH.Yu.Z.1365/2), kırmaduñ (ŞH.Yu.Z.1184/2), kocaldüñ (YE.D.27. 7/1), (YE.D.71. 6/1), koduñ (ŞH.Yu.Z.1382/2), (ŞH.Yu.Z.1383/2), (YE.D.251. 6/2), (YE.D.299. 1/2), koyduñ (ŞH.Yu.Z.886/2), kurtulduñ (ŞH.Yu.Z.702/2), neyledüñ (ŞH.Yu.Z.439/1), nolduñ (ŞH.Yu.Z.331/2), okuduñ (YE.D.282. 5/1), olduñ (HD.I:25/2), (ŞH.Ma.III:8/2), (ŞH.Me.57/2), (ŞH.Me.60/2), (ŞH.Yu.Z.759/2), (YE.D.14. 7/1), (YE.D.106. 4/1), (YE.D.250. 2/2), (YE.D.256. 7/1), oturduñ (ŞH.Yu.Z.1082/2), (YE.D.14. 2/1), oyanmaduñ (ŞH.Ma.VI:17/1), öğrendüñ (ŞH.Yu.Z.1039/2), ötdüñ (YE.D.14. 8/2),

satduñ (ŞH.Yu.Z.1382/2), (ŞH.Yu.Z.1383/2), satıldıñ (ŞH.Yu.Z.412/2), savurduñ (YE.D.272. 8/1), seçemedüñ (YE.D.101. 6/1), sıduñ (ŞH.Yu.Z.86/1), sımayaduñ (ŞH.Yu.Z.86/2), sınaduñ (ŞH.Yu.Z.715/1), sorduñ (ŞH.Yu.Z.1458/2), sormaduñ (SV.Reb.134/2), söyledüñ (ŞH.Yu.Z.496/2), (ŞH.Yu.Z.497/1), (YE.D.110. 3/1), (YE.D.320. 13/1), takıñduñ (ŞH.Yu.Z.1101/2), togmadıñ (YE.D.326. 3/2), tuyduñ (ŞH.Yu.Z.77/2), (ŞH.Yu.Z.1358/2), (YE.D.274. 7/2), uçamadıñ (YE.D.101. 6/2), uçduñ (ŞH.Ma.III:15/1), ulalduñ (ŞH.Ma.III:8/1), umduñ (ŞH.Yu.Z.653/2), unutulduñ (YE.D.291. 1/2), (YE.D.298. 1/2), urduñ (ŞH.Yu.Z.525/1), (ŞH.Yu.Z.1121/1), (ŞH.Yu.Z.1248/2), usanmadıñ (YE.D.211. 1/1), utduñ (YE.D.14. 1/2), vardıñ (SV.IX:8/1), (YE.D.117. 8/1), verdüñ (YE.D.185. 5/1), virdüñ (ŞH.Yu.Z.469/2), (YE.D.196. 5/1), (YE.D.201. 6/1), yandurduñ (YE.D.272. 8/1), yaratduñ (YE.D.47. 1/2), yatduñ (SV.IX:8/1), yıkduñ (YE.D.262. 12/1), yidüñ (ŞH.Yu.Z.155/2), yidürdüñ (YE.D.297. 7/1), yutduñ (YE.D.14. 4/2).

Teklik 3. Şahıs eksiz

Ek, 3. şahıslarda daima düz ünlülü şekliyle yer almıştır.

‘acabladı (ŞH.Yu.Z.378/1), agdı (SV.XII:2a/1), (SV.XXIII:6/1), (YE.D.32. 6/1), ağırladı (ŞH.Yu.Z.1005/1), ağılamadı (ŞH. Yu.Z.233/2), ağılatdı (ŞH.Yu.Z.1342/2), ağıladı (ŞH.Yu.Z.141/2), akdı (YE.D.307. 3/1), akıtdı (ŞH.Yu.Z.298/2), aksırdı (YE.D.274. 6/1), aldı (YE.D.189. 4/2), aldı (HD.ma.X:6/1), (SV.İbt.4/2), (SV.XII:1/1), (ŞH.Yu.Z.1044/1),(YE.D.9. 2/1), almadı (ŞH.Yu.Z.835/2), aıladı (ŞH.Me.14/2), (YE.D.97. 5/1), aradı (YE.D.256. 4/1), artırdı (YE.D.275. 20/2), asdı (YE.D.243. 6/2), asıldı (SV.XIX:6/2), atdı (SV.XXVIII:9/2), (YE.D.104. 2/1), atıldı (YE.D.290. 5/2), ayılmadı (YE.D.248. 9/2), ayırdı (SV.Reb.32/2), (ŞH.Yu.Z.1342/1), ayırıldı (ŞH.Yu.Z.1031/1), aytdı (SV.XVII:2/2),azdı (ŞH.Yu.Z.339/2), (YE.D.73. 4/1), bağışladı (ŞH.Ma.I:12/1), (ŞH.Yu.Z.695/1), bağıladı (ŞH.Yu.Z.231/1), (YE.D.277. 3/1), bağılandı (ŞH.Yu.Z.507/2), bakdı (ŞH.Yu.Z.485/1), (YE.D.281. 1/1), bakdurdu (YE.D.213. 6/1), bakmadı (YE.D.275. 3/1), baıladı (YE.D.285. 1/1), basdı (AF.Ki.368/1), (YE.D.243. 2/2), başladı (YE.D.275. 16/1), batdı (SV.XXVIII:6/2), (ŞH.Yu.Z.287/1), bayıtdı (ŞH.Yu.Z.694/2), begenmedi (ŞH.Yu.Z.1017/1), (ŞH.Yu.Z.295/1), bekledi (SV.Reb.46/2), (ŞH.Yu.Z.650/2), (YE.D.109. 8/1), belürdi

(ŞH.Ma.IV:2/1), bezendi (YE.D.308. 4/2), biçdi (SV.İbt.49/1), bıraktı (YE.D.84. 3/2), bırakırdı (YE.D.213. 6/1), biçdi (SV.İbt.21/2), biçildi (YE.D.141. 4/1), bildi (SV.XII:7/2), (ŞH.Yu.Z.75/1), (YE.D.293. 4/1), bildiler (ŞH.Yu.Z.789/1), bildürdi (YE.D.93. 7/1), bilişdi (YE.D.189. 5/1), bilmedi (ŞH.Yu.Z.1044/1), (YE.D.275. 2/2), bisledi (ŞH.Yu.Z.1154/1), bişdi (YE.D.305. 2/2), bogdı (SV.Reb.43/2), boşalttı (ŞH.Yu.Z.414/1), boyadı (YE.D.316. 1/1), bozuldu (YE.D.141. 3/2), bulaşdı (HD.ma.VI:4/2), buldı (AF.Ki.70/2), (SV.İbt.48/1), ((SV.Reb.109/1), (SV.XII:7/2), (SV.XXIII:9/2), (ŞH.Yu.Z.820/2), (YE.D.297. 7/2), bulunmadı (YE.D.94. 1/2), bulmadı (SV.Reb.57/1), (YE.D.287. 2/1), buluşdı (YE.D.84. 2/2), buñadı (YE.D.119. 12/1), buyurdu (SV.İbt.1/1), (ŞH.Yu.Z.179/2), (YE.D.199. 4/1), büküldü (YE.D.210. 6/2), (YE.D.292. 6/1), çağırdu (ŞH.Yu.Z.585/2), çaldı (HD.ma.V:5/1), (SV.İbt.48/2), (YE.D.292. 2/2), çalındı (YE.D.46. 3/1), çalkandı (YE.D.274. 4/1), çökdi (ŞH.Yu.Z.665/1), darttı (SV.Reb.133/2), datdı (AF.Ça.76/1), dayandı (YE.D.308. 1/2), dedi (ŞH.Me.13/2), degdi (AF.Ça.76/2), (SV.Reb.97/2), (SV.XXIII:4/1), (ŞH.Ma.VIII:4/1), (YE.D.117. 5/2), degerdi (ŞH.Yu.Z.679/2), degmedi (YE.D.232. 3/2), delürdi (ŞH.Yu.Z.339/1), derildi (YE.D.16. 8/1), diledi (AF.Ki.217/1), (ŞH.Yu.Z.250/2), dimedi (SV.Reb.29/1), (ŞH.Ma.V:5/1), dirildi (YE.D.237. 6/1), divşürdi (YE.D.163. 3/2), dogdı (AF.Ki.372/1), (SV.İbt.38/1), döğdi (ŞH.Yu.Z.666/1), döğnedi (ŞH.Yu.Z.643/2), döğündü (ŞH.Yu.Z.148/2), döküldü (YE.D.159. 4/1), döndü (ŞH.Yu.Z.25/1), (YE.D.285. 1/2), dutulmadı (YE.D.1. 10/1), dutuşdı (YE.D.46. 1/1), düşdi (SV.XXVIII:1/2), (AF.Ki.317/2), (HD.ma.III:4/2), (ŞH.Yu.Z.163/2), (YE.D.91. 6/2), düşürdi (YE.D.163. 3/1), dütti (SV.XXVIII:10/2), düzildi (AF.Ça.79/2), düzüldü (YE.D.93. 2/1), ekdi (SV.İbt.40/1), ekdiler (ŞH.Yu.Z.827/1), eridi (ŞH.Yu.Z.1054/1), (ŞH.Yu.Z.1114/1), (YE.D.194. 1/2), eritdi (YE.D.292. 1/1), esdi (YE.D.243. 1/1), esridi (YE.D.305. 5/1), esritdi (YE.D.163. 3/1), esrüdi (ŞH.Yu.Z.588/2), eydürdi (ŞH.Yu.Z.426/2), eyerlendi (YE.D.227. 5/2), eyitdi (ŞH.Yu.Z.1341/2), (ŞH.Yu.Z.1514/1),(YE.D.100. 1/1),eyledi (YE.D.6. 7/1), (AF.Ki.356/2), (HD.ma.X:1/1), (SV.Reb.38/2), (ŞH.Yu.Z.445/2), eytdi (ŞH.Me.14/1), (ŞH.Yu.Z.25/1), (ŞH.Yu.Z.1403/2), geçdi (SV.XXIII:6/1), (SV.İbt.51/1), (ŞH.Ma.VIII:6/1), (YE.D.1. 10/1),geçmedi (YE.D.220. 6/1), geldi (AF.Ki.70/1), (HD.I:19/1), (SV.Reb.129/1), (SV.VIII:7/1), (SV.XII:1/2), (ŞH.Ma.III:1/2), (ŞH.Me.11/1), (ŞH.Yu.Z.62/2),(YE.D.35. 8/2), gelmedi (ŞH.Ma.IV:2/2), (ŞH.Yu.Z.1368/1), (YE.D.19. 2/1), getürdi

(HD.ma.X:5/1), (ŞH.Yu.Z.1156/2), (YE.D.275. 25/2), geydi (ŞH.Ma.II:8/1), (ŞH.Yu.Z.870/1), (YE.D.243. 3/1), geydürdi (ŞH.Yu.Z.735/2), geymedi (ŞH.Yu.Z.1117/2), geyürdi (ŞH.Yu.Z.104/2), giçdi (ŞH.Yu.Z.81/2) girdi (AF.Ça.12/1), (AF.Ki.54/1), (SV.İbt.51/2), (SV.XXVIII:6/2), (ŞH.Yu.Z.138/1), (YE.D.85. 5/1), girmede (SV.Reb.42/2), (ŞH.Ma.VII:14/2), göndi (ŞH.Yu.Z.82/2), göneldi (ŞH.Yu.Z.356/2), gönendi (YE.D.199. 10/1), gönildi (YE.D.25. 5/1), gönüldi (YE.D.275. 9/1), gördi (AF.Ki.73/1), (SV.Reb.23/1), (SV.XXV:7/1), (SV.XXVI:9), (ŞH.Yu.Z.202/2), (YE.D.6. 1/2), görindi (SV.XXIV:1/2), (ŞH.Yu.Z.540/2), (YE.D.53. 5/2), (YE.D.103. 9/2), görüşdi (ŞH.Yu.Z.1407/1), görmedi (SV.Reb.74/1), (YE.D.21. 6/1), gösterdi (ŞH.Yu.Z.1041/1), (YE.D.146. 4/2), (YE.D.154. 2/1), gülmedi (ŞH.Yu.Z.76/2), hallendi (YE.D.236. 8/1), ılıdı (YE.D.141. 5/1), ısmarladı (ŞH.Yu.Z.78/2), (YE.D.282. 8/1), içdi (SV.İbt.21/1), (ŞH.Ma.VI:12/1), (YE.D.79. 6/1), içildi (YE.D.250. 1/2), idindi (YE.D.6. 8/1), iledi (ŞH.Yu.Z.156/2), iletirdi (ŞH.Yu.Z.1046/1),(YE.D.18. 6/1), ilişdi (YE.D.189. 5/1), indedi (ŞH.Yu.Z.478/1), indi (ŞH.Yu.Z.104/1), (ŞH.Yu.Z.298/1), (ŞH.Yu.Z.409/2), (ŞH.Yu.Z.852/1), (YE.D.274. 5/1), (YE.D.296. 2/2), (YE.D.310. 6/1), iniledi (ŞH.Yu.Z.1341/2), iniletti (ŞH.Yu.Z.1342/2), irdi (AF.Ki.54/2), (ŞH.Ma.I:1/2), (ŞH.Yu.Z.269/1), (YE.D.161. 6/1), irdürdi (ŞH.Yu.Z.121/2), ırgirdi (AF.Ki.78/1), (AF.Ki.77/1), irişdi (HD.ma.VI:1/1), istedi (ŞH.Yu.Z.147/2), (ŞH.Yu.Z.1161/1), (ŞH.Yu.Z.1516/1), işitdi (ŞH.Yu.Z.29/2) (ŞH.Yu.Z.52/1),(YE.D.312. 1/1), işledi (YE.D.293. 10/2), kakdı (ŞH.Yu.Z.1299/1), kakıdı (ŞH.Yu.Z.710/1), kalkdı (AF.Ki.368/1), kalmadı (SV.İbt.62/1), (ŞH.Yu.Z.372/1), (YE.D.93. 8/2), kandı (YE.D.163. 2/2), kapdı (ŞH.Ma.VII:5/2), (ŞH.Yu.Z.59/2), karışdı (YE.D.189. 5/2), karşıladı (AF.Ki.304/1), katlanamadı (YE.D.114. 5/1), kavuşdurdı (ŞH.Yu.Z.1101/1), kaynadı (SV.Reb.44/1), (SV.Reb.45/1), kazdı (YE.D.292. 2/1), kesdi (YE.D.8. 2/2), kesildi (YE.D.53. 5/1), kıldı (AF.Ki.29/2), (HD.ma.VI:1/1), (SV.Reb.31/2),(SV.XII:6/2), (ŞH.Ma.I:8/1), (ŞH.Yu.Z.82/2), (YE.D.15. 3/1), kıldurdu (AF.Ça.45/2), kılmadı (ŞH.Yu.Z.1044/2), kırdı (SV.İbt.50/2), (SV.Reb.41/1), kırmadı (SV.Reb.42/1), kocdı (ŞH.Yu.Z.532/1), kodı (SV.Reb.44/2), (ŞH.Yu.Z.298/1), (YE.D.123. 2/2), kılmadı (YE.D.109. 7/1), kodurdu (YE.D.213. 1/1), komadı (SV.Reb.43/2), (ŞH.Ma.VI:13/1), konakladı (ŞH.Yu.Z.278/1), kondı (ŞH.Yu.Z.179/1), (YE.D.163. 2/1), kopdı (AF.Ki.368/1), (ŞH.Yu.Z.1367/2), (YE.D.324. 9/2), korkdı (ŞH.Yu.Z.639/1), koydı (ŞH.Yu.Z.304/1), koymadı (ŞH.Yu.Z.1113/2), köyündürdi

(YE.D.320. 6/2), kullandı (YE.D.236. 8/1), kurudu (ŞH.Yu.Z.1182/2), muştuladı (ŞH.Yu.Z.702/1), (ŞH.Yu.Z.1428/2), okuyamadı (YE.D.206. 4/1), oldu (YE.D.8. 2/2), (AF.Ça.80/2), (AF.Ki.78/2),(HD.II:1/1), (HD.ma.III:9/2), (SV.İbt.58/1), (SV.Reb.33/1), (ŞH.Ma.V:2/2), (ŞH.Yu.Z.102/1), olındı (YE.D.17. 5/2), ortalandı (YE.D.14. 6/2), oturdu (ŞH.Yu.Z.117/1), (ŞH.Yu.Z.882/2), (YE.D.261. 1/2), oturdılar (YE.D.141. 7/2), öğdi (ŞH.Ma.VIII:4/2), öldi (SV.İbt.4/1), (ŞH.Yu.Z.1336/1), (ŞH.Yu.Z.1471/2), (YE.D.88. 8/1), öldürdi (ŞH.Yu.Z.1179/2), ölmedi (SV.Reb.57/2), öpdi (SV.XIII:8/2), (ŞH.Yu.Z.250/1), (YE.D.101. 8/1), ördi (YE.D.280. 4/1), örtülmedi (YE.D.151. 10/2), saçdı (YE.D.243. 5/2), sağışladı (ŞH.Yu.Z.826/1), sakladı (ŞH.Yu.Z.511/2), (ŞH.Yu.Z.650/1), saklıyamadı (YE.D.202. 7/2), saldı (SV.XII:3/2), (ŞH.Yu.Z.1363/1), (YE.D.59. 9/2), salladı (YE.D.320. 5/1), sandı (ŞH.Yu.Z.1044/2), savdı (HD.II:1/2), sayakdı (YE.D.281. 5/2) saymadı (SV.Reb.30/2), semirdi (YE.D.301. 2/2), sevdi (AF.Ki.193/1), (ŞH.Me.36/1), (ŞH.Yu.Z.426/1), (YE.D.78. 6/1), sevdürdi (ŞH.Yu.Z.648/1), sevindi (AF.Ki.78/2), (ŞH.Yu.Z.1381/2), (YE.D.59. 9/1), sevmedi (YE.D.267. 8/1), sıdurdı (ŞH.Yu.Z.1179/2), sığadı (ŞH.Yu.Z.1041/2), sığındırdı (ŞH.Yu.Z.70/2), (ŞH.Yu.Z.84/1), sıgmadı (YE.D.274. 1/2), sınımadı (YE.D.208. 3/2), sokdı (ŞH.Yu.Z.1056/2), sokrandı (ŞH.Yu.Z.885/2), soldı (YE.D.278. 5/2), söyledi (AF.Ki.366/2), (ŞH.Yu.Z.25/1), (YE.D.285. 6/1), sundı (ŞH.Yu.Z.900/1), (YE.D.57. 5/1), susdı (YE.D.243. 7/2), sürdi (ŞH.Yu.Z.710/2),(YE.D.275. 6/1), sürildi (YE.D.93. 2/2), süründi (YE.D.296. 1/1), süsdi (YE.D.243. 3/2), süzüldi (YE.D.141. 3/1), şaşdı (YE.D.162. 9/2), şeşdiler (YE.D.141. 8/1), şındı (ŞH.Yu.Z.439/2), tagıldı (ŞH.Yu.Z.440/2), (ŞH.Yu.Z.889/2), (YE.D.93. 3/2), tagıtdı (YE.D.277. 9/1), talmadılar (YE.D.37. 2/2), tañladı (ŞH.Yu.Z.378/2), tarıkdı (ŞH.Yu.Z.748/1), tepdi (ŞH.Yu.Z.1193/1), tepretti (ŞH.Yu.Z.445/1), titredi (ŞH.Yu.Z.1193/1), togdı (SV.Reb.40/1), togmadı (YE.D.287. 4/1), togradı (ŞH.Yu.Z.590/2), (YE.D.211. 3/1), tokdadı (ŞH.Yu.Z.710/2), tokudı (ŞH.Yu.Z.1477/2), tolandı (ŞH.Yu.Z.64/1), toldı (SV.XII:5/2), (ŞH.Ma.II:8/1), (ŞH.Yu.Z.1364/2), (YE.D.93. 1/1), toldurdı (YE.D.93. 7/2), tolmadı (SV.Reb.24/2), toydı (YE.D.308. 2/2), toyladı (ŞH.Yu.Z.1005/1), turdı (ŞH.Yu.Z.52/2), (YE.D.307. 2/1), turmadı (YE.D.274. 4/1), (YE.D.74. 7/1), uçdı (YE.D.131. 2/2), (YE.D.79. 6/1), ugradı (ŞH.Yu.Z.1038/1), (ŞH.Yu.Z.1052/1), ugurlandı (ŞH.Yu.Z.1140/1), umdı (ŞH.Yu.Z.689/2), unuttı (YE.D.275. 16/2), (YE.D.310. 6/2), usandı (YE.D.308. 2/2), uşandı (AF.Ça.18/2), (ŞH.Yu.Z.286/2),

(ŞH.Yu.Z.437/2), uşatdı (ŞH.Yu.Z.440/2), (ŞH.Yu.Z.889/2), (ŞH.Yu.Z.1477/2), (YE.D.122. 3/1), utandı (YE.D.308. 3/2), utanmadı (ŞH.Yu.Z.745/1), uyakdı (YE.D.143. 6/2), (YE.D.281. 6/2), ürdi (HD.ma.VI:2/1), üzülde (YE.D.141. 3/1), vardı (AF.Ki.13/1),(SV.XVII:9/1), (YE.D.162. 9/2), virbidi (ŞH.Yu.Z.1334/1), virdürmedi (YE.D.9. 2/2), viribidi (YE.D.6. 6/1), virildi (YE.D.243. 3/2), virmedi (ŞH.Yu.Z.1231/2), yagdı (SV.XXVIII:5/1), yagmaladı (YE.D.195. 4/2), (YE.D.225. 1/1), yagmalandı (YE.D.16. 2/1), yakdı (ŞH.Yu.Z.772/2), (YE.D.281. 3/2), (YE.D.307. 3/1), yakıldı (YE.D.308. 5/2), yanıldı (YE.D.55. 5/1), yaradı (AF.Ça.79/1), (AF.Ça.80/1),(YE.D.10. 6/1), (YE.D.151. 4/1), yaratdı (AF.Ça.5/2), yaratdı (SV.XXIV:5/1),(ŞH.Yu.Z.259/2), (YE.D.194. 4/1), yaratmadı (ŞH.Yu.Z.292/1), yardı (SV.Reb.32/1), yarıldı (ŞH.Yu.Z.528/1), yayıldı (YE.D.33. 8/1), yazdı (HD.ma.III:7/1), (ŞH.Yu.Z.351/1), yazdurdı (ŞH.Yu.Z.1066/2), yazmadı (YE.D.85. 6/1), yetdi (YE.D.163. 5/2), (YE.D.275. 8/1), yıglındı (ŞH.Yu.Z.534/2), yıhdurdı (ŞH.Yu.Z.929/2), yıkdı (ŞH.Yu.Z.1477/2), (YE.D.307. 3/2), yıkıldı (YE.D.285. 4/2), (YE.D.290. 5/2), (YE.D.84. 4/2), yogurdı (YE.D.274. 5/2), yordı (ŞH.Yu.Z.705/2), yoruldu (ŞH.Yu.Z. 31/), (ŞH.Yu.Z.643/1), yudı (ŞH.Yu.Z.704/1), (YE.D.292. 3/1), yutdı (YE.D.132. 4/1), yügürdi (ŞH.Yu.Z.65/1), yürüdi (ŞH.Yu.Z.1054/2).

Çokluk 1. Şahıs : -k / -h

Tek örnekte -h eki kullanılmıştır: alduh (SV.XXIII:7/1). Bu şahısta asıl ek -k 'dır.

açdu (YE.D.277. 11/1), akdu (YE.D.227. 7/2), aldanduk (YE.D.25. 4/1), aldu (YE.D.249. 1/1), (YE.D.293. 2/1), alınduk (AF.Ki.311/1), añdu (ŞH.Yu.Z.1075/2), añladuk (YE.D.295. 2/1), aşdu (YE.D.227. 2/2), bagladuk (YE.D.240. 4/2), bakdu (YE.D.295. 4/2), (YE.D.324. 9/2), bildük (YE.D.1. 9/1), (YE.D.233. 7/1), dalduk (ŞH.Ma.III:14/1), didük (YE.D.16. 7/1), (YE.D.105. 7/1), (YE.D.277. 11/1), dökdük (YE.D.67. 3/1), döşendük (AF.Ki.381/1), düşdü (AF.Ki.21/1), (AF.Ki.65/1), eşdü (YE.D.227. 5/2), eyledük (ŞH.Yu.Z.1172/2), (YE.D.295. 2/1), eytdük (ŞH.Yu.Z.1458/2), geçdü (YE.D.108. 2/2), (YE.D.108. 5/2), (YE.D.227. 1/2), geldük (AF.Ki.188/2), (AF.Ki.303/2), (AF.Ki.319/1), (ŞH.Ma.III:14/2), (ŞH.Yu.Z.1202/2), (ŞH.Yu.Z.1458/1), (YE.D.231. 2/1), gelmedük (YE.D.220. 2/1), getürdü (ŞH.Yu.Z.1399/2), girdük (AF.Ki.188/1), (AF.Ki.303/1), (YE.D.65. 4/1), göçdü

(YE.D.227. 6/2), gönüldük (AF.Ki.184/1), (AF.Ki.312/1), gördük (AF.Ki.28/1), (AF.Ki.234/2), (AF.Ki.301/1), (ŞH.Yu.Z.1073/1), (ŞH.Yu.Z.1205/2), (ŞH.Yu.Z.1236/1), (YE.D.1. 9/1), (YE.D.25. 4/1), görüşdük (AF.Ki.313/2), görmedük (ŞH.Yu.Z.1205/1), içdük (YE.D.227. 1/1), (YE.D.319. 1/1), indük (YE.D.227. 6/1), irdük (AF.Ki.72/1), (AF.Ki.72/2), (AF.Ki.188/2), (AF.Ki.234/1), (AF.Ki.303/2), (AF.Ki.312/2), (YE.D.108. 6/2), irişdük (AF.Ki.21/2), (AF.Ki.65/2), (AF.Ki.66/1), irkildük (YE.D.227. 7/1), işledük (YE.D.227. 6/1), itdük (AF.Ki.277/2), (YE.D.249. 6/2), kaldük (ŞH.Ma.III:14/1), kanatlandük (YE.D.227. 3/1), kıldük (AF.Ki.277/1), (AF.Ki.300/2), (ŞH.Yu.Z.921/1), (ŞH.Yu.Z.1525/1), (YE.D.105. 1/1), (YE.D.115. 2/1), kılmadük (ŞH.Yu.Z.1143/2), (ŞH.Yu.Z.1144/1), kışladük (YE.D.227. 6/1), kodük (YE.D.249. 6/1), (YE.D.320. 8/2), kondük (AF.Ki.307/2), koşandük (AF.Ki.381/1), oldük (ŞH.Yu.Z.140/2), (YE.D.295. 3/1), saçdük (YE.D.227. 4/2), safâlaşdük (YE.D.108. 4/2), sanmadük (YE.D.67. 2/2), satdük (ŞH.Yu.Z.225/2), (ŞH.Yu.Z.227/1), satmadük (ŞH.Yu.Z.1279/1), sevdük (YE.D.155. 5/1), (YE.D.295. 3/1), sevüldük (YE.D.295. 3/1), söylemedük (ŞH.Yu.Z.1236/2), sürdük (AF.Ki.28/2), (AF.Ki.301/2), taldük (YE.D.105. 1/1), tartdük (YE.D.72. 2/1), taşdük (YE.D.227. 7/2), toldük (YE.D.227. 7/2), turdük (AF.Ki.69/1), (AF.Ki.300/1), (AF.Ki.312/1), uçdük (YE.D.227. 3/2), ugurlamadük (ŞH.Yu.Z.1143/1), unutdük (ŞH.Yu.Z.773/1), (YE.D.213. 6/2), urdük (AF.Ki.69/2), usanmadük (YE.D.67. 2/1), üşendük (AF.Ki.381/2), üşenmedük (YE.D.67. 2/1), virdük (YE.D.67. 3/1), (YE.D.108. 1/2), (YE.D.108. 2/2), (YE.D.108. 3/2), (YE.D.108. 4/2), (YE.D.108. 5/2), (YE.D.108. 6/2), yakdük (YE.D.249. 6/1), yazmadük (ŞH.Yu.Z.1279/2), yermedük (YE.D.295. 4/2), yigrelendük (ŞH.Yu.Z.979/1), yimedük (ŞH.Yu.Z.1076/1)

Çokluk 2. Şahıs : -ñuz/-ñüz

alduñuz (ŞH.Yu.Z.1010/1), (ŞH.Yu.Z.1012/2), āzārladuñuz (ŞH.Yu.Z.1167/2), batduñuz (ŞH.Yu.Z.595/2), bulduñuz (ŞH.Yu.Z.1190/2), geldüñüz (Ş.Yu.Z.971/1), (ŞH.Yu.Z.1190/1), gördüñüz (ŞH.Yu.Z.594/1), (ŞH.Yu.Z.595/2), (ŞH.Yu.Z.596/2), idüñüz (ŞH.Yu.Z.223/2), iletüñüz (ŞH.Yu.Z.1010/2), koduñuz (ŞH.Yu.Z.1232/2), kurtarmaduñuz (ŞH.Yu.Z.1232/1), olduñuz (ŞH.Yu.Z.797/2), satduñuz (ŞH.Yu.Z.1168/1), tutduñuz (YE.D.322. 6/2), tuymaduñuz (ŞH.Yu.Z.594/2), unutduñuz (YE.D.191. 6/2), urduñuz (ŞH.Yu.Z.596/1), varduñuz (ŞH.Yu.Z.1010/1), virdüñüz

(ŞH.Yu.Z.1010/2), yazduñuz (ŞH.Yu.Z.1304/1), yimedüñüz (ŞH.Yu.Z.1072/2), yitürdüñüz (ŞH.Yu.Z.149/1).

Çokluk 3. Şahıs : -lar/-ler (dur)

açdılar (ŞH.Yu.Z.1014/2), (YE.D.307. 6/1), agdılar (SV.XXV:4/1), agladılar (ŞH.Yu.Z.1200/2), aldandılar (YE.D.307. 7/1), aldılar (ŞH.Yu.Z.63/1), (ŞH.Yu.Z.1141/2), (ŞH.Yu.Z.1274/1), (YE.D.307. 7/2), ārzüladılar (ŞH.Ma.VI:5/2), aşdılar (ŞH.Yu.Z.68/1), atdılar (YE.D.320. 7/1), (YE.D.321. 5/2), atlandılar (ŞH.Yu.Z.1141/1), avladılar (ŞH.Yu.Z.153/1), ayırdılar (YE.D.119. 3/2), bakışdılar (ŞH.Yu.Z.1274/2), bakmadılar (SV.Reb.156/2), begendiler (ŞH.Yu.Z.264/2), bezdiler (ŞH.Yu.Z.228/2), bırakdılar (ŞH.Yu.Z.101/1), bildürdiler (ŞH.Yu.Z.641/2), bilmediler (AF.Ça.63/2), (ŞH.Yu.Z.591/1), (ŞH.Yu.Z.709/1), bindürdiler (ŞH.Yu.Z.235/1), bitdiler (YE.D.243. 4/1), bogazladılar (ŞH.Yu.Z.129/1), bulaşdurdılar (ŞH.Yu.Z.129/2), buldılar (SV.Reb.158/1), (SV.Reb.159/2), (SV.Reb.160/1), (YE.D.233. 1/1), (YE.D.280. 4/2), çıgrışdılar (ŞH.Yu.Z.140/2), çıkardılar (ŞH.Yu.Z.100/1), (ŞH.Yu.Z.197/2), (ŞH.Yu.Z.208/1), didiler (AF.Ki.134/2), (ŞH.Yu.Z.91/2) (ŞH.Yu.Z.130/1), (YE.D.314. 10/1), dirdiler (ŞH.Yu.Z.827/2), dirildiler (YE.D.243. 4/1), dirilmediler (YE.D.37. 1/2), döndiler (ŞH.Yu.Z.91/1), (ŞH.Yu.Z.1141/2), düşdiler (ŞH.Yu.Z.1194/2), düzdiler (ŞH.Yu.Z.60/1), esritdiler (YE.D.289. 6/2), eşdiler (YE.D.141. 8/1), eytdiler (ŞH.Yu.Z.33/1), (ŞH.Yu.Z.38/1), (ŞH.Yu.Z.41/2), geçdiler (YE.D.1. 9/1), (YE.D.307. 6/2), geldiler (ŞH.Yu.Z.432/1), (ŞH.Yu.Z.581/1), (ŞH.Yu.Z.837/1), (ŞH.Yu.Z.961/2), (YE.D.311. 8/1), gelmediler (YE.D.37. 5/2), getürdiler (ŞH.Ma.VI:14/2), (ŞH.Yu.Z.37/1), (ŞH.Yu.Z.154/1), (ŞH.Yu.Z.179/2), (ŞH.Yu.Z.581/2), geydürdiler (ŞH.Yu.Z.641/1), girdiler (SV.Reb.161/1), (ŞH.Yu.Z.432/2), (ŞH.Yu.Z.952/2), gitdiler (SV.Reb.50/2), (ŞH.Yu.Z.177/2), (ŞH.Yu.Z.302/2), (ŞH.Yu.Z.950/2), göçdiler (YE.D.1. 9/1), gönderdiler (YE.D.140. 6/2), gördiler (SV.Reb.156/1), (SV.Reb.158/2), (SV.Reb.159/1), (ŞH.Yu.Z.1015/1), (ŞH.Yu.Z.1016/1), görüşdiler (ŞH.Yu.Z.996/2), (ŞH.Yu.Z.1323/1), gösterdiler (YE.D.140. 6/1), (YE.D.202. 6/2), götürdiler (ŞH.Yu.Z.757/1), (ŞH.Yu.Z.1466/1), (YE.D.141. 7/1), içdiler (ŞH.Yu.Z.57/2), (YE.D.116. 6/1), iletdiler (ŞH.Yu.Z.1078/1), (ŞH.Yu.Z.1201/2), iltidiler (ŞH.Yu.Z.44/1), (ŞH.Yu.Z.1089/1), (ŞH.Yu.Z.1504/2), indediler (ŞH.Yu.Z.37/1), irdiler (ŞH.Yu.Z.952/1), (ŞH.Yu.Z.997/1), (YE.D.166. 7/1),

iriřdiler (řH.Yu.Z.139/1), (řH.Yu.Z.996/1), istediler (řH.Yu.Z.239/1), iřitdiler
 (řH.Yu.Z.32/1), (řH.Yu.Z.302/1), itdiler (SV.Reb.50/1), (řH.Yu.Z.43/1),
 (řH.Yu.Z.256/2), (YE.D.122. 4/2), (YE.D.311. 7/2), kaçdılar (YE.D.141. 8/2),
 kavlaşdılar (řH.Yu.Z.569/1), (řH.Yu.Z.574/1), (řH.Yu.Z.575/1), kazdılar
 (řH.Yu.Z.1459/1), kesdiler (řH.Yu.Z.101/2), kesdüñüz (řH.Yu.Z.742/2), kıldılar
 (řH.Yu.Z.68/2), kılurlar (řH.Yu.Z.24/2), kodılar (řH.Yu.Z.1467/1), (řH.Yu.Z.1504/2),
 (řH.Yu.Z.1510/2), (YE.D.237. 5/2), kortkutdılar (řH.Yu.Z.210/1), koydılar
 (řH.Yu.Z.382/2), muřtuladılar (řH.Yu.Z.202/1), (řH.Yu.Z.406/1), nitdiler
 (řH.Yu.Z.95/2), okumadılar (YE.D.46. 4/1), (YE.D.46. 4/1), oldılar (SV.Reb.160/2),
 (řH.Yu.Z.1410/2), (YE.D.282. 9/2), oturdılar (řH.Yu.Z.1131/2), öldiler
 (SV.Reb.160/2), öpdiler (řH.Yu.Z.1263/2), saldılar (AF.Ki.53/2), (řH.Yu.Z.95/1),
 sardılar (řH.Yu.Z.1503/2), (YE.D.119. 4/1), sataşdılar (řH.Yu.Z.574/2), satdılar
 (řH.Yu.Z.834/1), sordılar (SV.Reb.31/1), (řH.Yu.Z.259/2), söylediler (řH.Yu.Z.44/2),
 (řH.Yu.Z.91/1), (řH.Yu.Z.144/1), (řH.Yu.Z.209/2), sunışdılar (řH.Yu.Z.1274/1),
 sürdiler (řH.Yu.Z.749/1), sürtdiler (řH.Yu.Z.153/2), takdılar (řH.Yu.Z.100/2),
 tanışdılar (řH.Yu.Z.57/1), (řH.Yu.Z.1175/1), tapdılar (řH.Yu.Z.268/2), tartdılar
 (řH.Yu.Z.197/2), titreşdiler (řH.Yu.Z.1194/1), togradılar (řH.Yu.Z.739/2), tolandılar
 (řH.Yu.Z.68/1), toldurdılar (řH.Yu.Z.828/1), turdılar (řH.Yu.Z.69/2),
 (řH.Yu.Z.1150/2), (řH.Yu.Z.1262/2), tutdılar (řH.Yu.Z.153/1), (řH.Yu.Z.1201/1),
 tuymadılar (řH.Yu.Z.591/2), uçdılar (řH.Yu.Z.708/2), ulaşdılar (YE.D.307. 6/2),
 unutdılar (řH.Yu.Z.587/2), (YE.D.265. 8/1), urdılar (YE.D.119. 4/1), (YE.D.141. 5/1),
 (YE.D.179. 4/2), vardılar (řH.Yu.Z.63/2), viridiler (AF.Ça.68/2), (SV.Reb.161/2),
 (řH.Yu.Z.147/1), (YE.D.119. 5/2), vurdılar (řH.Yu.Z.69/1), yakdılar (YE.D.222. 8/2),
 (YE.D.272. 7/2), yalvardılar (řH.Yu.Z.790/1), (řH.Yu.Z.1308/2), yardılar (YE.D.140.
 6/1), yazdılar (řH.Yu.Z.225/1), (řH.Yu.Z.228/1), yidiler (řH.Yu.Z.831/2),
 (řH.Yu.Z.834/2), (řH.Yu.Z.836/2), yitdiler (YE.D.233. 1/2), yitürdiler
 (řH.Yu.Z.757/2), (YE.D.141. 7/1), yokladılar (řH.Yu.Z.238/1), yoñdılar
 (řH.Yu.Z.266/2), yöneldiler (řH.Yu.Z.1023/1), yudılar (řH.Yu.Z.1465/1),
 (řH.Yu.Z.1503/1)

3.1.1.4. Duyulan Geçmiş Zaman

Kökeni bakımından -mİş/-mUş sıfat fiil ekinden gelen duyulan geçmiş zaman kipi fiilin karşıladığı oluş ve kılışın içinde bulunulan zamandan daha önce gerçekleştiği, bizzat görülmediği ve başkası tarafından aktarıldığı durumları ifade etmek için kullanılır (Korkmaz 2014:540) (Gülsevin 2007:80). Yani bu ek görülmeyen geçmiş zamanda yapılan bir hareketi haber veren şekil ve zaman ekidir (Ergin 2008:300).

Eski Türkçede ekin yalnız -mİş, -miş olarak düzşekilleri vardır vesadece 3. şahısta örneklerine rastlanmıştır. Eski Anadolu Türkçesinde de ekin sadece düz-dar ünlülü şekliyle kullanımı devam eder. Eski Türkçedeki kullanımdan farklı olarak şahıs ekleriyle çekimlenir.

-mİş / -miş

Eski Anadolu Türkçesinde -mİş, -miş duyulan geçmiş zaman eki dudak benzeşmesine uğramadan çekimlenmesiyle bugünkü kullanımından ayrılır. Ekin ünlüsü daima düzdür.Çekiminde zamir kökenli şahıs ekleri kullanılır:

Teklik 1. şahıs	: -am, -em
Teklik 2. şahıs	: -sın, -sin, sen
Teklik 3. şahıs	: eksiz
Çokluk 1. şahıs	: -uz/-üz
Çokluk 2. şahıs	: -sız, -siz
Çokluk 3. şahıs	: -lar/-ler

Teklik 1. şahıs : -am, -em

almışam (YE.D.183. 7/2), atmışam (YE.D.209. 1/2), (YE.D.209. 4/2), azmışam (ŞH.Yu.Z.161/1), bulmuşam (YE.D.127. 10/1), girmişem (YE.D.183. 1/2), (YE.D.183. 4/2), dirilmişem (YE.D.183. 3/2), dutmuşam (AF.Ki.1/2), düşmişem (YE.D.171. 1/2), eylemişem (ŞH.Me.29/2), geçürmişem (YE.D.322. 1/1), gelmişem (YE.D.127. 10/2), (YE.D.183. 1/1), (YE.D.183. 6/2), germişem (YE.D.303. 7/2), gitmişem (YE.D.50. 3/1), içmişem (YE.D.241. 4/2), ırmışem (YE.D.177. 4/1), itmişem (YE.D.160. 4/2) , (YE.D.209. 1/1), (YE.D.209. 2/2), olmuşam (AF.Ki.169/1), (YE.D.184. 2/2),

(YE.D.224. 2/2), (YE.D.293. 10/1), (YE.D.322. 2/2), oturmuşam (YE.D.146. 12/1), satmışam (YE.D.209. 3/2), talmışam (YE.D.127. 10/1), turmuşam (YE.D.177. 4/1), tutmuşam (YE.D.209. 8/2), unutmışam (YE.D.50. 3/1), (YE.D.209. 5/2), utmuşam (YE.D.209. 7/2), uzatmışam (YE.D.209. 6/2), yanmışam (ŞH.Yu.Z.161/2), yatmışam (YE.D.127. 6/2)

Teklik 2. şahıs : -sın, -sin, sen

-sın, -sin

dimişsin (YE.D.198. 6/1), itmemişsin (YE.D.187. 6/1), olmuşsin (YE.D.107. 9/1), yimişsin (YE.D.198. 6/1).

sen

bezemişsen (HD.I:16/2),

Teklik 3. şahıs : eksiz

açılmış (YE.D.114. 6/1), (YE.D.179. 3/2), aldamış (YE.D.69. 5/2), (YE.D.174. 10/2), artmamış (YE.D.223. 4/1), bağlamış (YE.D.43. 1/2), (YE.D.86. 2/1), batmış (YE.D.280. 2/1), beñzetmiş (ŞH.Yu.Z.1442/1), berkitmiş (YE.D.236. 6/2), binmiş (ŞH.Me.58/2), (ŞH.Me.60/1), bitmiş (YE.D.76. 5/2), bulaşmış (ŞH.Yu.Z.145/2), bulmuş (ŞH.Yu.Z.1415/2), (YE.D.225. 4/2), buyurmuş (YE.D.44. 1/2), çalmış (YE.D.234. 5/1), çıkmış (AF.Ki.290/1), (YE.D.320. 8/1), dartmış (YE.D.234. 5/1), depelemiş (YE.D.234. 5/2), dikmemiş (YE.D.223. 4/2), dimiş (YE.D.96. 1/1), (YE.D.96. 2/2), (YE.D.96. 3/2), (YE.D.96. 4/2), dirilmiş (AF.Ki.318/1), (YE.D.126. 3/2), dokunmuş (AF.Ki.34/1), dökülmüş (YE.D.76. 5/1), dökülmüş (AF.Ki.286/2), dutmamış (YE.D.223. 4/1), dutmuş (HD.ma.IX:4/2), (ŞH.Ma.VI:1/1), (YE.D.234. 9/1), dutulmuş (AF.Ki.256/1), (AF.Ki.257/2), dutunmuş (YE.D.234. 8/2), düşmüş (HD.ma.III:4/1), (YE.D.76. 4/1), düzetmiş (AF.Ki.209/1), düzmiş (AF.Ki.208/1), (AF.Ki.44/2), ekilmiş (AF.Ki.252/2), (AF.Ki.256/2), esilmiş (YE.D.76. 5/1), eyitmiş (YE.D.72. 5/1), eylemiş (ŞH.Me.58/1), (YE.D.40. 3/1), geçermiş (YE.D.182. 4/1), geçmiş (AF.Ki.247/2), (YE.D.233. 7/1), gelmiş (ŞH.Yu.Z.206/2), (ŞH.Yu.Z.1415/2), geymiş (YE.D.283. 2/2), girmiş (YE.D.234. 4/2), (YE.D.234. 8/2), gitmiş (AF.Ki.108/2), (AF.Ki.290/1), (YE.D.76.

6/1), göçmüş (YE.D.233. 7/1), içmiş (YE.D.233. 7/2), içürmüş (ŞH.Ma.VI:2/1), idinmiş (YE.D.298. 6/2), iletmiş (AF.Ki.60/1), (AF.Ki.60/2), irememiş (YE.D.76. 2/2), irmişler (YE.D.68. 1/2), işitmiş (YE.D.320. 9/1), itmemiş (YE.D.320. 3/1), itmiş (AF.Ki.108/1), kalkmış (AF.Ki.216/1), kalmış (YE.D.85. 2/2), (YE.D.178. 6/2), kılmış (ŞH.Yu.Z.245/2), (ŞH. Yu.Z.1399/1), (YE.D.76. 1/2), komış (AF.Ki.155/1), (YE.D.167. 6/1), (YE.D.223. 2/2), (YE.D.242. 2/2), konmamış (YE.D.13. 4/2), konmuş (ŞH.Yu.Z.205/1), korkutmuş (YE.D.188. 8/2), kurmuş (HD.ma.IV:5/1), olmuş (YE.D.10. 8/2), oturmuş (ŞH.Yu.Z.661/2), (YE.D.261. 4/2), ögmüş (YE.D.121. 3/1), öldürmüş (YE.D.290. 7/2), ölmüş (YE.D.142. 6/1), (YE.D.217. 6/1), saçmış (YE.D.223. 1/2), talmış (YE.D.225. 4/1), togurmuş (YE.D.320. 8/2), tokunmuş (AF.Ki.252/1), tolmuş (YE.D.14. 5/2),(YE.D.162. 3/1), (YE.D.178. 5/2), turmuş (YE.D.126. 4/1), (ŞH.Yu.Z.1462/1), (YE.D.324. 1/2), ulaşmış (YE.D.76. 4/1), virmiş (AF.Ki.342/2), (ŞH.Ma.IV:3/1), (YE.D.71. 5/1), yapılmış (AF.Ki.280/1), (AF.Ki.305/2), yaratmış (AF.Ki.189/2), (ŞH.Yu.Z.192/2), (ŞH.Yu.Z.292/2) , (YE.D.114. 2/1), (YE.D.223. 1/1), (YE.D.223. 2/1), yatmış (AF.Ça.33/2), (AF.Ki.261/1), yazılmış (ŞH.Yu.Z.1389/1), yazmış (YE.D.118. 6/2), yıkılmış (YE.D.162. 3/1), yimiş (YE.D.76. 3/1), yitmiş (AF.Ki.290/2), (YE.D.280. 2/2)

Çokluk 1. şahıs : -uz/-üz

binmişüz (ŞH.Me.61/1), esrimişüz (YE.D.319. 1/2), kapılmışuz (YE.D.260. 7/1)

Çokluk 2. şahıs : -sız, -siz

Bu şahısta çekimin tek bir örneği vardır. Bu örnek geniş zamanın rivayet birleşik çekimine aittir.

öldürürmişsiz (ŞH.Yu.Z.1298/1)

Çokluk 3. şahıs : -lar/-ler

aglamışlar (YE.D.75. 4/1), ayrılmışlar (YE.D.75. 6/2), beñzetmişler (YE.D.302. 3/1), binmişler (YE.D.56. 3/1), buluşmuşlar (AF.Ki.56/1), düzmişler (AF.Ki.246/2), (AF.Ki.266/2), eylemişler (AF.Ki.292/1), geçürmüşler (AF.Ki.275/2), getürmemişler (AF.Ki.287/1), getürmüşler (YE.D.255. 2/1), komışlar (YE.D.75. 4/1), kucuşmuşlar

(AF.Ki.56/1), olmuşlar (YE.D.68. 2/2), sınışlar (YE.D.75. 4/2), sürmüşler (YE.D.68. 5/2), turmuşlar (YE.D.68. 3/2), urmuşlar (YE.D.68. 4/2), virmişler (YE.D.68. 1/1)

Öğrenilen Geçmiş Zamanın Diğer Şekilleri

-up / -üp dur

Yapılan işi kesin bir yargıya bağlayarak bildiren belirli geçmiş zaman, -UpdUr, -UpdUrUr ekleri ile kurulur. Bu ekler bugünkü -mİşİr ekinin yerini tutarlar (Korkmaz 2013:99). Bunlar -Up zarf-fiil eki üzerine bildirme ve kuvvetlendirme eki -dur,-dür; -durur, -dürür eklerinin getirilmesiyle kurulan -UpdUr / -Updurur şekilleridir. Genellikle 3. Şahısta kullanılır. Öteki şahıslarda kullanıldığını gösteren örnekler çok azdır (Özkan 2009:136).

Metinlerimizde de sadece üçüncü şahıslarda kullanıldığını dair örnek vardır. 1. ve 2. Şahıslarda örneğe rastlanmamıştır.

alupdur (YE.D.314. 8/1), aşupdur (AF.Ki.6/1), avutupdur (YE.D.172. 2/2), berkişüpdür (SV.Reb.121/2), bitüpdür (YE.D.172. 2/1), bulaşupdur (HD.I:5/2), delüpdür (HD.ma.V:4/1), durupdur (AF.Ki.90/1), diyüpdür (AF.Ki.163/1), dutupdur (AF.Ça.11/2), geçüpdür (AF.Ki.238/2), gidipdür (AF.Ki.46/2), (AF.Ki.214/1), görüpdür (YE.D.235. 6/1), idüpdür (AF.Ki.214/2), (YE.D.172. 3/1), kalupdur (HD.I:18/2), (YE.D.303. 2/1), kılupdur (AF.Ça.6/2), koyulupdur (ŞH.Yu.Z.1523/2), olup durur (HD.I:11/1), olupdur (AF.Ki.41/2), (AF.Ki.148/2), (YE.D.235. 6/1), salapdur (YE.D.264. 7/2), taşupdur (AF.Ki.6/2), togupdur (AF.Ki.133/2), tolupdur (AF.Ki.291/2), (AF.Ki.32/2), tutupdur (YE.D.172. 2/1), verüpdür (AF.Ça.6/1), virüpdür (YE.D.143. 2/1)

-up / -üp durur

akupdurur (YE.D.184. 2/1), bişüpdurur (YE.D.268. 9/2), bitüpdurur (YE.D.166. 6/1), girüpdurur (YE.D.122. 6/2), kalup durur (ŞH.Yu.Z.1474/2), tutup durur (YE.D.223. 3/1), varupdurur (YE.D.248. 10/1), yakupdurur (YE.D.184. 2/1)

3.1.1.5. Gelecek Zaman

Fiilin gösterdiği oluş ve kılışın gelecekteki bir zaman kesiminde mutlaka gerçekleşeceğini, yapılacağını veya yapılmasına niyet edildiğini bildiren bir kiptir. Gelecek zaman zamir kökenli şahıs ekleriyle çekimlenir.

Eski Türkçede gelecek zaman kipi için –gay/-gey, -taçı/-teçi ekleri kullanılmaktaydı. “Eski Anadolu Türkçesinde ise karakteristik gelecek zaman eki -isar, -iser’dir. Bazen şahıs ekleri olarak -ası, -esi gelecek zaman isim-fiil ekinin de bir çekimli fiil gibi kullanıldığı görülür (Korkmaz 2013:100).”

-isar / -iser

Eski Anadolu Türkçesinin asıl gelecek zaman eki -isar,-iser’dir. Gelecek zaman ekleri arasında en yaygın kullanımı olan ektir. İncelediğimiz metinler içerisinde en çok Yunus Emre Divânı’nda örneklerine rastlanmıştır;

Teklik 1. şahıs : -am, -em

eydiserem (YE.D.232. 1/1)

öliserem (YE.D.160. 5/2)

Teklik 2. şahıs : -sın, -sin, sen

-sın, -sin

gidisersin (YE.D.318. 6/1), görisersin (ŞH.Yu.Z.1102/2), idisersin (YE.D.318. 6/1), kalırsın (YE.D.318. 6/2)

sen

geçiser sen (AF.Ça.40/1)

Teklik 3. şahıs : eksiz (-dur, -dür)

Bu şahısta -dur, -dür ekleri kuvvetlendirme ve ihtimal eki olarak yer almaktadır. Bu eklerin kullanılması eksiz şekle göre daha azdır.

aglayısar (YE.D.152. 6/1), azdurısar (YE.D.275. 24/2), biliser (YE.D.287. 5/2), bilmeyiser (YE.D.61. 6/2), bitmeyiser (YE.D.246. 7/1), bozulısar (YE.D.299. 5/2) (YE.D.318. 3/2), bulısar (YE.D.62. 5/2), çıkarısar (YE.D.322. 1/2), çüriyiser (AF.Ça.66/2), dadısar (AF.Ça.61/1) , diyiser (YE.D.165. 3/1), durısar (AF.Ça.28/1), dutısar (YE.D.202. 4/2), dutışısar (HD.ma.III:8/2), eyleyiser (YE.D.78. 3/1), geçiser (AF.Ça.67/2), (ŞH.Yu.Z.27/2), geliser (YE.D.165. 3/1), giriser (YE.D.99. 3/1), göriser (YE.D.61. 3/2), görmeyiser (YE.D.20. 5/2), idiser (YE.D.242. 6/2), irmeyiser (YE.D.149. 3/1), kalısar (ŞH.Ma.VI.16/2),(YE.D.244. 2/1), kalmayısar (YE.D.20. 1/2), kapısar (YE.D.281. 5/1), karışısar (YE.D.297. 5/1), kılısar (ŞH.Yu.Z.28/1),(YE.D.17. 2/2), (YE.D.123. 1/2), kopısar (YE.D.56. 4/2), (YE.D.120. 4/2), kurtılısar (ŞH.Ma.VI.16/1), olısar (AF.Ça.28/2), (AF.Ki.33/1), (ŞH.Yu.Z.436/2), (YE.D.278. 7/1), olmayısar (YE.D.267. 6/1), oñısar (ŞH.Yu.Z.634/2), ölıiser (YE.D.207. 1/1), sıgısar (YE.D.173. 4/2), söyleniser (YE.D.234. 14/2), tolısar (YE.D.165. 5/1), turısar (ŞH.Yu.Z.28/2), tutısar (AF.Ki.33/2), uçısar (AF.Ça.66/1), ugrayısar (YE.D.119. 16/1), üzöliser (YE.D.299. 5/1) (YE.D.318. 3/1), varısar (YE.D.281. 4/1), virmeyiser (YE.D.265. 2/2), yazılısar (YE.D.299. 5/1), (YE.D.318. 3/1), yıkılısar (AF.Ça.29/1), yunmayısar (YE.D.20. 4/2).

Bu çekimde -dur/-dür eknin kullanıldığı örnekler de vardır: bulıсарdur (YE.D.278. 3/1), dökıserdür (AF.Ki.143/2), esrıdiserdür (ŞH.Ma.VI.15/1), görıserdür (YE.D.321. 7/2), kalıсарdur (AF.Ça.32/2), (ŞH.Ma.VI.15/2), idıserdür (ŞH.Yu.Z.33/2), ograyıсарdur (AF.Ça.39/1), olıсарdur (AF.Ça.29/2), ölıiserdür (AF.Ça.32/1), utanasıdur (YE.D.24. 3/2), yatıсарdur (ŞH.Yu.Z.658/1).

Şeyyad Hamza'da bir örnekte ekin durur şeklinde kullanıldığı görülür: olıсар durur (ŞH.Me.74/2).

Çokluk 1. şahıs : -uz, -üz

yatıсарuz (AF.Ça.67/1)

Çokluk 2. şahıs : -sız, -siz

Çokluk 3. şahıs : -lar, -ler

eyleyiserler (AF.Ça.34/1)

-ecek / -acak

Bu ek günümüz Türkçesinde kullanılan gelecek zaman ekidir. Eski Anadolu Türkçesinde sıfat-fiil olarak seyrek şekilde görülmekle beraber fiil çekim eki olarak hemen hemen hiç kullanılmamıştır. Bir iki metinde çok az olarak rastlanır (Timurtaş 1977:125).

“Nadiren kullanılan gelecek zaman eki -acak, -ecek’tir. Bu ek, Eski Anadolu Türkçesinde isim-fiillikten çekimli fiillğe yeni geçmeye başlamış bir ek türü olduğundan yalnız 3. şahıs teklik ve çokluk çekimleri ile yer almıştır (Korkmaz 2013:100).”

Bu ek metinlerimizde sadece iki örnekte gelecek zaman işlevinde kullanılmıştır. Bu örnekler Yunus Emre Divânı ve Ahmed Fakih’in Kitabı Evsafı Mesacidi’ş-Şerife adlı eserinde yer almaktadır:

Ne söz kelecı dirisem dilüm seni *söyleyecek*(YE.D.110. 1/1)

Çu elden *çıkacakdur* gözüñi aç

Bu dünya sevgisini yabana saç (AF.Ki.326/1)

-ası / -esi

Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan bir diğer gelecek zaman eki ise -ası, -esi’dir. -ası/-esi gelecek zaman sıfat-fiil eki de şahıs eklerini alarak çekimli fiil gibi kullanılmıştır (Özkan 2009:138). Bu ekle oluşturulan gelecek zaman çekimi örneklerine incelediğimiz metinlerden sadece Yunus Emre Divânı’nda rastlanmıştır:

Menzili ırak bu yolun bu yola kim *varası*

Müşkili çok bu yolun bunu kim *başarası*(YE.D.290.1)

Biz sevdük âşık olduk sevüldük ma’şûk olduk

Herdem yeni dirlikde sizden kim *usanası* (YE.D.295.3).

dinleyesi (YE.D.295. 1/1), göresi (YE.D.290. 8/2), inanası (YE.D.319. 6/2), kırası (YE.D.290. 7/2).

-ası / -esi dur / dür

bilesidür (YE.D.72. 7/2), kalasıdur (YE.D.72. 6/2), koyasıdur (YE.D.248. 8/1), olasıdur (YE.D.24. 9/2).

3.1.2.Tasarlama Kipleri

3.1.2.1. Emir Kipi

Emir ekleri, hareketin emirle yapılmasına işaret eden yalnız şekil bildiren eklerdendir. Emir çekiminde diğer fiil çekimlerinden farklı olarak şahısların ayrı ayrı ekleri vardır. Her şahsın ayrı bir emir ekinin bulunması emir ekinin aynı zamanda şahıs ifade ettiğini belirtir (Ergin 2008:304). Ergin, emir birinci şahıslar için ayrı ayrı ekler bulunduğunu belirtse de bu eklerde istek ve emir şekillerinin birbirine karıştığı görüşündedir (Korkmaz 2014:591). Kipin şahıslara göre çekimi şu şekildedir:

Teklik 1. şahıs	: -eyim/-ayım; -eyin/-ayın
Teklik 2. şahıs	: -gıl/-gil;eksiz
Teklik 3. şahıs	: -sun/-sün
Çokluk 1. şahıs	: -elüm/-alum
Çokluk 2. şahıs	: -ñ; -uñ/-üñ; -(u)ñuz/-(ü)ñüz
Çokluk 3. şahıs	: -sunlar/-sünler

Emir kipinin birinci şahsı sonradan istek işlevi kazanmış değildir. Eski Türkçedeki -AyIn, -yIn ekleri daha o dönemde emir dışında istek görevini de yüklenmiş bulunuyordu. O halde emir I. şahıs eki iki ayrı işleve sahiptir (Korkmaz 2014:592). İstekle emir arasında bugün olduğu gibi dün de bir mana yakınlığı vardır. Her iki kip, hemen hemen aynı mahiyeti kazanmıştır (Timurtaş 1977:129).

Eski Türkçede birinci şahısta -ayım, -eyin daha sonra da -yım, -yin şeklinde görülen ek, Eski Anadolu Türkçesinde de görülür. Ancak bu ekin yanında birinci şahıs için -ayım, -eyim şekli de ortaya çıkmıştır. İncelediğimiz metinlerde -ayım, -eyim’li örnekler daha fazladır. -ayım, -eyin ekli örnekler ise sadece Ahmed Fakih’in Kitab-ı Evsaf-ı Mesacidi’ş-Şerife adlı eserinde ve Yunus Emre Divânı’nda görülmüştür.

Teklik 1. şahıs : -eyim/-ayım, -eyin/-ayın

Emir 1. teklik şahıs çekiminde kullanılan eklerin hem -eyim hem de -eyin şekillerine örnekler vardır. Bu çekimdeki örnekler Yunus Emre ve Şeyyad Hamza da artmaktadır. Ahmed Fakih’te de örnekler vardır. Ancak Sultan Veled de hiç örnek yoktur.

-eyim, -ayım

aglayayım (ŞH.Yu.Z.1085/1), alıyayım (YE.D.172. 3/2), bağlanayım (YE.D.172. 2/2), bakayım (ŞH.Yu.Z.1085/1), batmayayım (YE.D.171. 3/2), bileyim (ŞH.Yu.Z.390/2), (ŞH.Yu.Z.1275/2), daglayayım (ŞH.Yu.Z.1085/2), diñleyeyim (YE.D.172. 5/2), direyim (ŞH.Yu.Z.146/2), (ŞH.Yu.Z.375/2), (YE.D.165. 8/2), diyeyim (AF.Ki.146/2), dolanayım (YE.D.172. 1/1), dütmeyeyim (YE.D.171. 1/2), eydeyim (AF.Ki.273/2), (ŞH.Yu.Z.23/2), (ŞH.Yu.Z.868/2), (ŞH.Yu.Z.930/1), (ŞH.Yu.Z.1238/2), (ŞH.Yu.Z.1335/2), (ŞH.Yu.Z.1339/2), (ŞH.Yu.Z.1353/2), (ŞH.Yu.Z.1470/2), (ŞH.Yu.Z.1513/2), (ŞH.Yu.Z.1522/2), (ŞH.Yu.Z.617/2), getüreyim (ŞH.Yu.Z.384/1), göreyim (ŞH.Yu.Z.146/2), (ŞH.Yu.Z.453/2), (ŞH.Yu.Z.683/1), (ŞH.Yu.Z.1055/2), (YE.D.165. 4/2), ideyim (AF.Ki.225/2), (ŞH.Yu.Z.878/2), (YE.D.168. 7/2), (YE.D.172. 1/2), iltayım (ŞH.Yu.Z.1045/2), (ŞH.Yu.Z.279/2), itmeyeyim (YE.D.171. 1/1), karayım (YE.D.165. 7/2), katmayayım (YE.D.171. 4/2), kılayım (ŞH.Yu.Z.221/2), (ŞH.Yu.Z.567/1), n’ideyim (YE.D.318. 1/1), (ŞH.Yu.Z.1160/1), olayım (YE.D.171. 3/1), oturayım (ŞH.Yu.Z.878/1), ötürdeyim (ŞH.Yu.Z.878/2), sanayım (YE.D.172. 1/2), sarayım (YE.D.165. 2/2), sileyim (YE.D.24. 2/1), sorayım (YE.D.165. 6/2), söyleyeyim (YE.D.161. 7/2), turayım (YE.D.165. 1/1), uzatmayayım (YE.D.171. 5/2), varayım (AF.Ki.390/1), (YE.D.165. 1/1), vireyim (AF.Ça.8/1), (YE.D.165. 1/2), (YE.D.165. 3/2), (YE.D.165. 5/2), (ŞH.Yu.Z.683/2), (ŞH.Yu.Z.693/2), (ŞH.Yu.Z.165/1), yatmayayım (YE.D.171. 2/2), yazdurayım (ŞH.Yu.Z.1239/2).

-eyüm

öleyüm (ŞH.Yu.Z.567/2), tövbe kılayum (ŞH.Yu.Z.567/2).

-eyin, -ayın

açılayın (YE.D.219. 6/2), akıdayın (YE.D.218. 6/2), aldanayın (YE.D.195. 3/2), arayayın (YE.D.195. 5/2), bildüreyin (YE.D.160. 3/1), bilmeyeyin (YE.D.219. 1/1), (YE.D.219. 2/1), boşlayayın (YE.D.218. 2/2), bulmayayın (YE.D.219. 1/2), çekeyin (YE.D.193. 1/2), düşmeyeyin (YE.D.111. 6/1), diyeyin (A.F. Ki. 86/1), (AF.Ki.162/2), (AF.Ki.198/1), (YE.D.99. 2/2), (YE.D.118. 5/1), (YE.D.222. 3/2), egleneyin (YE.D.195. 2/2), eydeyin (YE.D.24. 7/1), (YE.D.202. 1/2), (YE.D.265. 1/1), (YE.D.267. 1/1), eyleyeyin (YE.D.218. 1/1), (YE.D.218. 6/2), geçeyin (YE.D.218. 2/1), geleyin (YE.D.98. 2/1), gelmeyeyin (YE.D.219. 4/2), gideyin (AF.Ki.198/2), göreyin (AF.Ki.390/1), (YE.D.275. 10/1), görüvireyin (YE.D.193. 1/2), göstereyin (YE.D.157. 6/1), ideyin (AF.Ki.86/2), (YE.D.107. 7/1), (YE.D.299. 1/1), isteyeyin (YE.D.219. 2/2), kalmayayın (YE.D.219. 2/2), kılayın (YE.D.219. 1/2), kılmayayın (YE.D.219. 5/2), korkayın (YE.D.136. 2/2), köyüneyin (YE.D.195. 6/2), mumlayın (HD.ma.V:2/1), n'ideyin (YE.D.275. 12/2), olayın (YE.D.218. 5/1), (YE.D.219. 6/1), olmayayın (YE.D.219. 7/2), öleyin (YE.D.127. 7/2), ölmeyeyin (YE.D.219. 3/2), (YE.D.326. 7/1), öteyin (YE.D.219. 6/1), sanayın (YE.D.195. 1/2), solmayayın (YE.D.219. 6/2), sorayın (YE.D.193. 4/2), soylayayın (YE.D.218. 7/2), söyleneyin (YE.D.195. 7/2), söyleyeyin (YE.D.186. 4/2), (YE.D.218. 1/2), talayın (YE.D.218. 2/2), tapşurayın (YE.D.269. 2/1), turayın (AF.Ki.195/1), uçayın (YE.D.218. 2/1), usanayın (YE.D.195. 4/2), varayın (YE.D.98. 2/1), (YE.D.99. 2/1), (YE.D.127. 5/2), (YE.D.193. 1/1), (YE.D.193. 2/2), (YE.D.193. 6/2), vireyin (YE.D.147. 4/2), yalvarayın (AF.Ki.195/2), (YE.D.193. 3/2), yanayın (YE.D.195. 1/1), (YE.D.219. 4/2), yatayın (YE.D.219. 6/1), yaylayayın (YE.D.218. 5/2), yıylayayın (YE.D.218. 4/2), yireyin (YE.D.193. 5/2).

Teklik 2. şahıs : -gıl/-gil, eksiz

Teklik 2. şahısta Eski Türkçeden beri kullanılan pekiştirme amaçlı -gıl, -gil eki Eski Anadolu Türkçesinde de yaygın şekilde kullanılmıştır. İncelediğimiz her metinde teklik 2. şahıs için hem eksiz hem de günümüz Türkiye Türkçesinde kullanılmayan -gıl, -gil'li örneklerle rastlanmıştır.

açgıl (ŞH.Yu.Z.336/1), (YE.D.124. 1/1), ağırlagıl (ŞH.Yu.Z.419/2), (ŞH.Yu.Z.963/2), aqlamagıl (ŞH.Yu.Z.1227/2), aqlatmagıl (ŞH.Yu.Z.1257/1), akıtıl (AF.Ki.84/1), algıl (SV.İbt.17/1), (YE.D.123. 4/1), (YE.D.191. 11/1), (YE.D.249. 7/2), aňgıl (ŞH.Yu.Z.644/1), (ŞH.Yu.Z.1242/1), aňlagıl (ŞH.Yu.Z.391/2), (ŞH.Yu.Z.419/1), (ŞH.Yu.Z.187/2), (YE.D.35. 4/2), aňmagıl (ŞH.Yu.Z.1227/1), aytgıl (SV.IX:8/2), (SV.IX:12/1), bağışlagıl (ŞH.Yu.Z.386/2), (ŞH.Yu.Z.1526/2), (ŞH.Yu.Z.1527/2), (ŞH.Yu.Z.1319/2), (ŞH.Yu.Z.1400/1), bakgıl (YE.D.18. 3/1), (YE.D.101. 5/1), (YE.D.124. 1/2), (YE.D.263. 2/2), bakmagıl (SV.VI:4/1), beklegil (ŞH.Yu.Z.484/2), (YE.D.103. 7/2), (YE.D.321. 5/1), beslemegil (AF.Ça.44/2), bezemegil (YE.D.76. 7/1), bırakmagıl (ŞH.Yu.Z.336/2), bilgil (AF.Ki.283/2), (SV.III:3/1), (SV.V:3/2), (SV.XXIII:2/1), (SV.İbt.27/1), (SV.İbt.60/1), (SV.İbt.60/2), (SV.Reb.65/1), (SV.Reb.83/1), (ŞH.Yu.Z.634/1), (ŞH.Yu.Z.899/1), (YE.D.30. 6/2), (YE.D.137. 6/1), bişürgil (YE.D.82. 3/1), bulgıl (SV.İbt.27/2), buşmagıl (YE.D.324. 5/2), çatmagıl (YE.D.124. 4/2), çekgil (YE.D.32. 4/1), çekmegil (AF.Ki.216/2), çevirmegil (AF.Ki.50/2), çıkargıl (YE.D.197. 1/2), çıkargıl (ŞH.Yu.Z.96/2), didürmegil (YE.D.133. 4/2), digil (SV.IX:6/2), (SV.Reb.10/1), (SV.Reb.162/1), (ŞH.Yu.Z.40/1), (ŞH.Yu.Z.693/1), (ŞH.Yu.Z.1035/1), (ŞH.Yu.Z.1369/1), (YE.D.23. 9/2), dilegil (ŞH.Yu.Z.693/2), dimegil (SV.İbt.26/2), (ŞH.Ma.VIII:3/1), (YE.D.191. 1/2), (YE.D.284. 6/1), diñlegil (AF.Ki.50/1), (AF.Ki.51/2), dirgil (ŞH.Yu.Z.360/2), (ŞH.Yu.Z.436/2), dirilgil (YE.D.124. 2/1), dirmegil (YE.D.315. 6/1), döndürgil (ŞH.Yu.Z.891/2), döngil (ŞH.Yu.Z.65/2), durgıl (SV.İbt.11/2), dutgil ((YE.D.235. 3/1), (YE.D.313. 6/1), (SV.İbt.55/1), (SV.Reb.54/2), (SV.Reb.71/2), (SV.Reb.95/2), (SV.Reb.162/2),(SV.XII:3/1), düşgil (YE.D.190. 5/2), düşürgil (YE.D.82. 3/2), eklegil (ŞH.Yu.Z.484/1), esirgegil (ŞH.Yu.Z.883/1), eyitgil (YE.D.275. 15/1), (YE.D.275. 18/1), eylegil (YE.D.49. 6/1), (YE.D.54. 4/1), (YE.D.55. 6/1), (YE.D.58. 5/1), (YE.D.79. 3/1), (YE.D.185. 7/2), (YE.D.237. 13/1), (AF.Ki.338/1), (ŞH.Yu.Z.182/1), (ŞH.Yu.Z.526/2), (ŞH.Yu.Z.527/2), (ŞH.Yu.Z.667/2), (ŞH.Yu.Z.1438/1), eylemegil (YE.D.71. 3/1), eytgıl (ŞH.Yu.Z.1105/2), (ŞH.Yu.Z.1213/2), (ŞH.Yu.Z.1246/2), gelgil (SV.İbt.17/2), (ŞH.Yu.Z.182/2), (YE.D.263. 2/1), gelmegil (YE.D.2. 5/1), gidermegil (AF.Ça.4/2), girgil (AF.Ki.26/1), (AF.Ki.249/1), (YE.D.107. 2/1), girmegil (YE.D.315. 6/1), gitgil (AF.Ki.25/2), (AF.Ki.323/2), (ŞH.Yu.Z.1452/2), (YE.D.168. 6/1),

(YE.D.263. 3/1), gitmegil (YE.D.124. 2/2), görgil (AF.Ki.31/1), (SV.III:3/1), (ŞH.Yu.Z.342/2), (YE.D.137. 6/1), görmegil (SV.Reb.127/2), (YE.D.289. 1/1), götürmegil (YE.D.228. 3/1), gözetgil (AF.Ki.323/1), gözetmegil (ŞH.Me.78/2), (YE.D.124. 1/2), ısmarlagıl (Ş.H.Yu.Z.1448/2), içgil (SV.XVII:2/1), iletgil (YE.D.38. 3/1), inangıl (ŞH.Yu.Z.1235/1), inanmagıl (SV.Reb.124/2), indegil (ŞH.Yu.Z.963/1), (ŞH.Yu.Z.1438/2), iñledmegil (ŞH.Yu.Z.1257/2), iñlegil (ŞH.Yu.Z.345/2), irgil (YE.D.107. 2/2), istegil (SV.Reb.71/1), (SV.Reb.95/1), (SV.Reb.108/1), (SV.Reb.157/1), (ŞH.Yu.Z.182/2), (ŞH.Yu.Z.345/1), istemegil (YE.D.58. 2/1), işitgil (AF.Ki.25/1), (ŞH.Yu.Z.977/1), (ŞH.Yu.Z.1107/2), işitmegil (SV.Reb.111/2), itgil (AF.Ki.35/2), (SV.Reb.10/2), (SV.XIX:1/2), (SV.XXVII:7/1), (YE.D.235. 3/1), itmegil (YE.D.261. 5/1), kaçmagıl (ŞH.Yu.Z.490/2), kaldırmagıl (YE.D.317. 7/1), kalmagıl (YE.D.188. 1/2), katlangıl (ŞH.Yu.Z.613/1), katmagıl (YE.D.124. 5/2), kavuşgil (ŞH.Yu.Z.1404/1), kesgil (YE.D.32. 4/1), kılğıl (ŞH.Yu.Z.460/1), (ŞH.Yu.Z.816/2), (ŞH.Yu.Z.891/1), (ŞH.Yu.Z.1320/1), (AF.Ki.338/2), (YE.D.124. 3/2), kılmagıl (AF.Ça.23/2), (YE.D.59. 3/1), kogıl (SV.İbt.17/2), (SV.İbt.55/1), (SV.Reb.8/2), (SV.Reb.58/1), (SV.Reb.71/2), (SV.Reb.95/2), (SV.Reb.162/2), (SV.Reb.157/2), (SV.VI:3/1), (SV.VI:4/1), (ŞH.Yu.Z.1029/1), (ŞH.Yu.Z.1480/2), (YE.D.23. 9/1), (YE.D.27. 7/1), (YE.D.35. 1/1), (YE.D.257. 8/1), komagıl (ŞH.Ma.VIII:2/2), (ŞH.Yu.Z.102/2), (YE.D.263. 7/1), korkutgil (ŞH.Yu.Z.550/2), (ŞH.Yu.Z.551/1), koygil (ŞH.Yu.Z.1171/1), koymagıl (ŞH.Ma.III:17/2), (ŞH.Yu.Z.226/2), kuçgil (SV.XIII:8/2), kuşangıl (YE.D.188. 3/1), okumagıl (YE.D.101. 4/1), olgil (SV.Reb.53/2), (SV.Reb.82/1), (SV.Reb.82/2), (ŞH.Yu.Z.360/2), (ŞH.Yu.Z.490/2), (YE.D.60. 6/1), (YE.D.111. 5/1), (YE.D.125. 7/1), (YE.D.125. 8/2), olmagıl (YE.D.43. 6/2), (YE.D.259. 4/1), (YE.D.315. 7/1), oturgıl (ŞH.Yu.Z.345/2), (ŞH.Yu.Z.1047/2), oynagıl (SV.VI:3/2), öğretgil (YE.D.263. 4/1), öğütlegil (ŞH.Yu.Z.1227/2), öpgil (YE.D.123. 6/2), sağışlagıl (ŞH.Yu.Z.386/1) sakıngıl (YE.D.116. 4/1), (YE.D.202. 5/1), (YE.D.214. 1/2), saklagıl (HD.I:24/1), (ŞH.Yu.Z.214/2), sanmagıl (SV.Reb.108/2), (SV.Reb.124/1), sevgil (YE.D.38. 3/1), sıgagıl (ŞH.Yu.Z.1181/1), sorgıl (AF.Ki.160/1), sormagıl (ŞH.Yu.Z.234/2), söylegil (ŞH.Yu.Z.526/1), (ŞH.Yu.Z.619/2), (ŞH.Yu.Z.667/1), (ŞH.Yu.Z.713/1), (ŞH.Yu.Z.723/2), (ŞH.Yu.Z.1427/1), (YE.D.24. 2/2), (YE.D.55. 6/1), söylemegil (ŞH.Yu.Z.1480/1), (YE.D.71. 3/1), (YE.D.319. 6/1), şeşürgil (YE.D.82. 3/1), sürgil (SV.İbt.11/1), talgil (YE.D.249. 7/1), tazgil (ŞH.Yu.Z.1245/1), turgil

(YE.D.44. 5/1), (YE.D.321. 7/1), turmagıl (ŞH.Yu.Z.1448/1), tutgıl (ŞH.Yu.Z.433/2), (ŞH.Yu.Z.883/2), (ŞH.Yu.Z.1171/1), (ŞH.Yu.Z.1172/2), tutmagıl (ŞH.Yu.Z.1171/1), unutmagıl (YE.D.124. 7/2), urgıl (ŞH.Yu.Z.605/1), (YE.D.107. 2/1), (YE.D.263. 2/1), urmagıl (ŞH.Yu.Z.1400/2), utgıl (SV.İbt.55/2), uzatmagıl (ŞH.Me.78/1), (YE.D.124. 1/1), ündemegıl (ŞH.Yu.Z.1480/2), vargıl (ŞH.Yu.Z.618/2), (ŞH.Yu.Z.718/1), (YE.D.126. 2/2), (YE.D.188. 3/1), (YE.D.275. 18/1), varmagıl (AF.Ki.322/1), (YE.D.263. 3/2), virgıl (AF.Ki.26/2), (AF.Ki.249/2), (SV.Reb.59/1), (SV.V:2/2), (ŞH.Yu.Z.1093/2), (ŞH.Yu.Z.1158/2), (ŞH.Yu.Z.219/2), (ŞH.Yu.Z.825/1), (ŞH.Yu.Z.960/2), (YE.D.106. 10/1), (YE.D.115. 7/1), (YE.D.168. 3/1), (YE.D.263. 2/2), viribigıl (ŞH.Yu.Z.1258/1), virmegıl (YE.D.109. 9/1), (YE.D.190. 1/1), yangıl (YE.D.188. 5/1), yarlıgagıl (YE.D.145. 5/1), yatmagıl (YE.D.124. 3/2), (YE.D.245. 6/1), yazgıl (ŞH.Yu.Z.1244/1), (ŞH.Yu.Z.1248/1), yazdurgıl (ŞH.Yu.Z.473/1), yedürgıl (AF.Ça.15/2), yidirmegıl (YE.D.128. 5/2), yidürgıl (YE.D.107. 8/1), yigıl (YE.D.107. 8/1), yutmagıl (YE.D.124. 6/2), yugıl (YE.D.23. 9/1)

2. Teklik şahıs emir çekiminde eksiz şekillerde yaygındır. -gıl/gil eklişekillere göre eksiz kullanım daha fazladır. Aynı fiilini hem eksiz hem de -gıl/gil ekleriyle yapılan örneğine rastlanmaktadır.

aç (AF.Ça.11/1), (YE.D.125. 8/1), (AF.Ça.11/1), (AF.Ki.326/1), (HD.I:11/2), (SV.İbt.53/2), (SV.Reb.11/1), (SV.Reb.110/1), (SV.VI:2/2), (SV.VI:5/2), (SV.XIX:1/2), (ŞH.Ma.VII:3/1), (YE.D.117. 7/1), (YE.D.125. 8/1), açgıl (ŞH.Yu.Z.336/1), (YE.D.124. 1/1), ağırla (ŞH.Yu.Z.1172/1), ağla (SV.III:4/2), al (AF.Ki.170/1), (ŞH.Yu.Z.1396/1), (YE.D.316. 4/1), aldanma (YE.D.38. 4/2), (YE.D.113. 7/1), (YE.D.188. 2/1), alış (YE.D.315. 6/2), añla (AF.Ça.14/1), (AF.Ki.59/2), (ŞH.Yu.Z.504/1), (ŞH.Yu.Z.1382/1), (YE.D.100. 4/2), (YE.D.117. 3/2), añlat (ŞH.Yu.Z.1208/2), ara (HD.ma.V:4/2), artur (SV.İbt.42/1), arturma (SV.İbt.42/2), (YE.D.90. 7/1), as (YE.D.95. 3/2), at (ŞH.Yu.Z.332/2), (YE.D.43. 4/2), atma (HD.ma.VII:1/2), avun (ŞH.Yu.Z.136/2), ayırma (YE.D.141. 12/2), (YE.D.201. 5/2), ayıt (SV.İbt.62/2), ayrıl (YE.D.117. 7/1), aytma (SV.III:3/2), (SV.IV:11/1), (SV.IV:11/1), ayurma (AF.Ça.70/2), bağışla (SV.XIX:4/1), (ŞH.Yu.Z.299/2), (ŞH.Yu.Z.793/2), (ŞH.Yu.Z.1320/2), bagla (AF.Ki.323/2), bak (AF.Ki.94/2),

(SV.Reb.119/2), (SV.XX:6/2), (ŞH.Yu.Z.145/1), (YE.D.103. 1/1), bakma (SV.III:1/1), (SV.XIX:11/2), (SV.İbt.65/1), (SV.Reb.73/2), (SV.Reb.93/1), (SV.Reb.119/2), (YE.D.101. 5/2), (YE.D.113. 7/1), (YE.D.177. 2/1), bekle (ŞH.Yu.Z.386/1), (ŞH.Yu.Z.1499/2), (YE.D.117. 9/2), bırak (YE.D.36. 3/2), (YE.D.106. 7/1), (SV.İbt.17/1), bırakma (YE.D.16. 5/1), biç (SV.Reb.93/2), bil (AF.Ki.24/1), (AF.Ça.36/2), (AF.Ça.38/2), (SV.İbt.10/1), (SV.Reb.158/1), (SV.XXV:2/2), (ŞH.Yu.Z.122/1), (YE.D.74. 8/1), bildür (ŞH.Yu.Z.645/2), (ŞH.Yu.Z.777/1), biñ (SV.Reb.49/1), (YE.D.43. 2/1), biş (YE.D.315. 7/2), bitir (YE.D.109. 6/2), bitirme (AF.Ça.41/2), boşa (YE.D.197. 5/1), boyan (ŞH.Me.5/2), (YE.D.221. 7/2), bul (SV.Reb.53/1), (SV.Reb.122/2), (ŞH.Yu.Z.1514/2), (YE.D.33. 2/1), (YE.D.58. 3/1), (YE.D.117. 6/2), buyur (ŞH.Yu.Z.461/1), büri (ŞH.Yu.Z.1030/1), cüftlen (ŞH.Yu.Z.904/1), çağır (YE.D.44. 3/2), çık (SV.İbt.53/1), (ŞH.Yu.Z.190/2), (ŞH.Yu.Z.271/2), (ŞH.Yu.Z.839/2), (ŞH.Yu.Z.854/1), (YE.D.102. 7/2), (YE.D.106. 5/1), çıkar (ŞH.Yu.Z.1514/2), çıkma (AF.Ça.40/2), (SV.XXIII:3/1), dakma (YE.D.177. 2/1), daldur (YE.D.109. 2/1), dartma (SV.IV:11/2), degiş (YE.D.90. 4/2), degme (YE.D.18. 3/1), degür (ŞH.Yu.Z.688/2), der (AF.Ça.10/1), di (YE.D.29. 1/1), (YE.D.29. 6/1), (ŞH.Yu.Z.718/2), dile (ŞH.Yu.Z.319/2), (ŞH.Yu.Z.791/1), (YE.D.44. 5/2), dime (SV.Reb.109/2), (SV.Reb.162/1), (YE.D.41. 6/1), (YE.D.61. 7/1), (YE.D.262. 20/1), (YE.D.268. 1/1), diñle (AF.Ça.7/1), (AF.Ki.136/2), (ŞH.Me.11/2), (ŞH.Yu.Z.178/2), (YE.D.255. 1/1), dir (ŞH.Yu.Z.478/2), (YE.D.256. 5/1), (AF.Ça.25/1), (ŞH.Me.72/2), diril (YE.D.253. 4/1), dokı (YE.D.282. 6/2), doldur (YE.D.219. 3/1), döğme (ŞH.Yu.Z.666/2), dön (AF.Ça.55/1), (ŞH.Yu.Z.453/1), (ŞH.Yu.Z.537/2), (YE.D.274. 3/1), dür (YE.D.58. 3/1), düriş (YE.D.291. 2/1), düz (AF.Ki.84/1), eglenme (AF.Ki.25/2), ek (SV.Reb.60/1), erinme (AF.Ki.261/2), esirge (HD.II:5/2), (ŞH.Ma.III:3/2), eydivir (YE.D.237. 1/2), eyid (YE.D.117. 6/1), eyit (YE.D.2. 2/2), (YE.D.282. 7/1), eyle (YE.D.5. 6/1), (AF.Ça.83/1), (AF.Ki.37/2), (HD.ma.X:7/1), (SV.Reb.112/1), (ŞH.Yu.Z.40/2), eyleme (YE.D.62. 7/1), (AF.Ki.161/2), (ŞH.Yu.Z.600/1), eylet (ŞH.Yu.Z.479/1), eyt (ŞH.Yu.Z.77/2), (ŞH.Yu.Z.155/2), (YE.D.52. 6/1), geç (YE.D.117. 4/2), (AF.Ça.26/1), (SV.İbt.68/2), (SV.XIX:4/2), geçürme (HD.I:8/1), (HD.ma.VI:6/1), gel (AF.Ça.7/2), (ŞH.Ma.VII:9/2), (AF.Ki.183/1), (SV.VI:1/1), (ŞH.Yu.Z.83/1), (ŞH.Yu.Z.1411/1), (YE.D.25. 3/1), getir (ŞH.Ma.VII:10/2), (ŞH.Yu.Z.186/1), (YE.D.49. 4/1), gey (ŞH.Yu.Z.1029/1), (YE.D.95.

2/2), geydür (ŞH.Yu.Z.866/2), gez (YE.D.217. 7/2), gider (ŞH.Yu.Z.808/1), (YE.D.317. 2/2), gir (AF.Ki.215/1), (YE.D.8. 3/1), git (YE.D.106. 12/1), (YE.D.265. 5/1), gitme (AF.Ki.379/1), (ŞH.Yu.Z.893/1), (YE.D.38. 7/1), gizle (YE.D.203. 9/2), göç (AF.Ça.27/2), (AF.Ki.10/1), gönder (AF.Ki.176/1), (AF.Ki.176/2), gör (AF.Ça.55/1), (AF.Ki.210/2), (HD.ma.V:4/2), (SV.İbt.68/1), (SV.Reb.51/1), (ŞH.Ma.VII:8/2), (ŞH.Me.61/1), (ŞH.Yu.Z.14/2), (YE.D.325. 1/2), görüş (ŞH.Yu.Z.248/2), görme (SV.İbt.26/2), (SV.Reb.18/1), (YE.D.130. 1/1), göster (ŞH.Yu.Z.305/1), (AF.Ça.42/1), (AF.Ki.130/2), (YE.D.50. 5/1), götür (AF.Ki.293/2), (YE.D.315. 5/2), gözetme (YE.D.38. 7/1), (YE.D.322. 2/2), güldür (YE.D.316. 4/2), ırma (YE.D.38. 4/1), (YE.D.122. 6/1), ısmarla (ŞH.Yu.Z.824/2), iç (AF.Ki.279/1), (HD.I:9/1), (HD.ma.VI:7/1), (SV.İbt.18/2), (SV.Reb.93/1), içür (YE.D.282. 1/2), idin (YE.D.296. 3/1), ilet (ŞH.Yu.Z.606/1), (YE.D.123. 5/1), iltme (YE.D.124. 7/1), in (ŞH.Yu.Z.102/1), inan (AF.Ça.3/2), (HD.ma.VII:7/1), (ŞH.Yu.Z.317/1), (ŞH.Yu.Z.979/1), (ŞH.Yu.Z.1162/2), inanma (YE.D.262. 18/1), inde (ŞH.Yu.Z.1437/2), indür (YE.D.249. 4/2), ir (YE.D.20. 5/1), irdür (YE.D.316. 4/1), ırgür (AF.Ki.174/1), iriş (AF.Ki.10/1), (ŞH.Yu.Z.790/2), iste (HD.I:7/1), (SV.İbt.14/1), (SV.Reb.122/2), (ŞH.Ma.VI:13/2), (YE.D.83. 1/2), işle (AF.Ki.167/2), ivme (ŞH.Yu.Z.1461/2), izle (YE.D.203. 9/1), kaç (AF.Ki.327/2), (SV.XIX:11/2), (YE.D.117. 7/1), kakı (YE.D.315. 3/2), kakma (SV.İbt.65/2), kal (ŞH.Yu.Z.1343/2), kaldur (YE.D.109. 2/1), (YE.D.316. 4/1), kalk (AF.Ki.368/2), katlan (HD.ma.VII:5/1), (YE.D.168. 7/1), kavuş (ŞH.Yu.Z.1126/1), kavuşdur (ŞH.Yu.Z.1105/1), kayıkma (YE.D.18. 3/1), kayırma (ŞH.Yu.Z.118/2), kayurma (YE.D.315. 1/2), kaz (YE.D.43. 4/2), kazan (YE.D.291. 2/1), kıl (AF.Ça.14/1), (AF.Ki.27/1), (HD.ma.VIII:4/1), (SV.İbt.27/2), (SV.VI:4/2), (YE.D.35. 3/1), kına (ŞH.Yu.Z.606/2), kıydur (YE.D.197. 5/2), ko (ŞH.Yu.Z.91/2), (HD.ma.VII:3/1), (SV.Reb.76/1), (SV.V:3/2), (YE.D.9. 8/2), (YE.D.65. 2/1), koma (YE.D.61. 7/1), kon (YE.D.304. 5/2), korkutma (HD.ma.X:4/1), koş (YE.D.315. 8/2), koy (ŞH.Yu.Z.97/2), (YE.D.145. 2/2), kurtar (AF.Ça.41/1), (ŞH.Yu.Z.699/2), (YE.D.19. 1/1), kurtul (YE.D.255. 3/1), kuşan (YE.D.34. 8/2), ohı (ŞH.Yu.Z.64/2), okı (ŞH.Ma.VIII:1/2), (ŞH.Yu.Z.474/1), (YE.D.323. 1/1), olgör (YE.D.236. 8/2), olma (AF.Ça.10/1), (AF.Ki.270/2), (SV.V:3/1), (YE.D.73. 5/1), oyan (AF.Ça.13/2), (AF.Ça.26/2), (ŞH.Ma.VIII:2/2), (SV.İbt.55/2), öğren (YE.D.43. 5/1), öğret (YE.D.139. 5/1), öldür (SV.İbt.10/2), (ŞH.Me.5/2), (ŞH.Yu.Z.332/2), (YE.D.219. 3/2), saç (AF.Ki.326/2),

(SV.XIX:3/2), sakın (SV.Reb.65/2), (ŞH.Yu.Z.226/1), (YE.D.62. 4/2), sakla (AF.Ki.144/1), (ŞH.Yu.Z.25/2), (YE.D.161. 3/1), san (HD.I:10/2), (YE.D.233. 6/1), sanma (YE.D.58. 3/2), (AF.Ki.381/2), (SV.Reb.135/2), (ŞH.Me.67/2), (ŞH.Yu.Z.1215/1), savur (YE.D.286. 8/2), seç (YE.D.326. 10/2), sığın (ŞH.Ma.VIII:5/2), sır (YE.D.321. 5/1), sil (AF.Ki.98/2), (AF.Ki.293/2), sor (ŞH.Yu.Z.553/1), (HD.ma.III:2/2), (SV.İbt.68/2), (YE.D.202. 3/2), sorma (SV.Reb.52/2), (SV.XXVIII:7/1), (YE.D.53. 4/1), söyle (ŞH.Me.14/1), (ŞH.Yu.Z.390/2), (YE.D.268. 9/1), süri (ŞH.Ma.I:16/1), (YE.D.321. 4/2), sürme (SV.XX:5/1), talbınma (YE.D.14. 7/2), tap (YE.D.141. 12/1), tayanma (YE.D.235. 2/1), tokış (YE.D.315. 2/2), toldur (YE.D.282. 1/1), tur (YE.D.43. 3/1), (SV.III:3/1), (ŞH.Ma.I:16/1), (ŞH.Yu.Z.176/2), turma (ŞH.Me.5/2), tut (ŞH.Me.77/1), (ŞH.Yu.Z.106/2), (YE.D.293. 11/1), tutma (ŞH.Yu.Z.1172/1), (ŞH.Yu.Z.1526/1), ulaşdur (YE.D.95. 4/1), um (YE.D.22. 4/2), umma (AF.Ça. 23/1), (AF.Ça.47/1), (HD.ma.VII:1/1), (HD.ma.VII:1/2), (HD.ma.VII:7/2), ur (AF.Ça.26/2), (ŞH.Yu.Z.1045/1), (YE.D.124. 4/1), urış (YE.D.315. 2/2), urma (YE.D.129. 4/1), uyan (ŞH.Yu.Z.157/1), uyar (YE.D.44. 9/1), uyma (AF.Ça.26/1), (YE.D.296. 3/1), uzat (YE.D.141. 12/1), uzatma (AF.Ki.37/2), (AF.Ki.379/1), uzatma (HD.ma.VIII:7/1), üşenme (AF.Ki.264/2), (AF.Ki.280/2), var (AF.Ki.35/2), (AF.Ki.370/1), (SV.III:4/1), (SV.İbt.17/1), (SV.Reb.82/1), (ŞH.Ma.VIII:3/1), (ŞH.Yu.Z.176/2), (YE.D.77. 5/1), varma (ŞH.Yu.Z.65/2), (ŞH.Yu.Z.497/1), ver (ŞH.Ma.VIII:3/1), verigel (YE.D.144. 8/2), vir (YE.D.20. 5/1), (AF.Ki.154/2), (HD.I:19/1), (SV.VI:5/2), (ŞH.Ma.I:5/1), (ŞH.Yu.Z.158/1), virme (YE.D.38. 1/1), (YE.D.121. 1/1), yak (YE.D.101. 8/2), yalvar (ŞH.Ma.VIII:3/1), (YE.D.44. 5/2), yan (AF.Ki.80/2), (YE.D.8. 3/1), yaraklan (AF.Ça.81/2), yarlığa (SV.Reb.101/2), (YE.D.145. 1/2), yas (YE.D.95. 5/2), yatma (AF.Ça.11/1), yaz (ŞH.Yu.Z.348/1), (ŞH.Yu.Z.1249/2), yığ (AF.Ki.83/1), yık (SV.Reb.140/2), (YE.D.102. 6/2), (YE.D.106. 5/1), yırtma (HD.ma.VII:7/2), yi (YE.D.118. 4/1), (YE.D.291. 2/1), yidür (YE.D.118. 4/1), (YE.D.291. 2/1), yime yor (YE.D.296. 4/2), yori (SV.XVI:9/1), yort (YE.D.315. 1/1), yum (HD.ma.VII:6/2), yüri (YE.D.88. 9/1), (ŞH.Yu.Z.64/2).

Teklik 3. şahıs : -sun, -sün

Bu şahısta ekin ünlüsü yuvarlak olduğundan düzlük yuvarlaklık uyumu bozulmaktadır.

açılsun (ŞH.Ma.I:16/2), agdursun (YE.D.11. 3/1), alsuñ (YE.D.172. 3/2), (YE.D.180. 3/1), (YE.D.320. 3/2), añlasun (YE.D.57. 1/2), ansun (YE.D.205. 3/2), baksun (YE.D.96. 3/2), beslesün (YE.D.213. 2/2), bezesün (HD.I:21/1), bilsün (YE.D.41. 5/2), (ŞH.Yu.Z.865/2), bulımasun (YE.D.106. 14/1), çıkarsun (YE.D.9. 5/2), datsun (YE.D.268. 9/2), dilesün (ŞH.Yu.Z.249/1), dimesün (YE.D.9. 1/2), (YE.D.9. 3/1), dirilsün (YE.D.11. 4/1), dirsün (ŞH.Yu.Z.738/1), disün (HD.ma.III:2/2), (HD.ma.VI:5/2), (ŞH.Yu.Z.1281/2),(YE.D.139. 5/1), dutsun (YE.D.96. 1/2), (YE.D.96. 5/2), (YE.D.96. 6/2), (YE.D.268. 9/1), düşmesün (YE.D.103. 5/1), düşsün (YE.D.218. 5/1), eglesün (YE.D.108. 6/1), emsün (ŞH.Yu.Z.1383/1), eyitmesün (YE.D.2. 3/2), (YE.D.9. 4/1), eylesün (AF.Ki.354/1), (ŞH.Yu.Z.282/2), (ŞH.Yu.Z.1253/2), (YE.D.103. 7/1), (YE.D.104. 7/1), geçmesün (YE.D.118. 5/2), geçsün (YE.D.56. 6/1), (YE.D.192. 4/2), gelmesün (ŞH.Yu.Z.1492/1), gelsün (SV.X:11/2), (ŞH.Yu.Z.246/1), (ŞH.Yu.Z.353/2), (YE.D.54. 3/2), getürsün (ŞH.Yu.Z.1431/2), (ŞH.Yu.Z.1493/1), girmesün (ŞH.Yu.Z.1492/2), (YE.D.312. 4/1), girsün (ŞH.Yu.Z.796/2), (ŞH.Yu.Z.1494/1), gitsün (ŞH.Yu.Z.475/2), (YE.D.260. 5/2), görebilsün (YE.D.205. 7/2), görmesün (YE.D.304. 5/2), görsün (SV.X:11/2), (ŞH.Yu.Z.475/1), (YE.D.167. 2/2), gülsün (YE.D.65. 2/1), içsün (ŞH.Yu.Z.1463/1), istemesin (YE.D.184. 4/1), istesün (ŞH.Yu.Z.739/1), (YE.D.248. 2/1), işitsün (SV.X:12/2), itsün (AF.Ki.314/2), (HD.I:23/2), (YE.D.96. 1/1), (YE.D.304. 5/2), ittifaklaşsun (ŞH.Yu.Z.620/2), izlesün (YE.D.192. 6/2), kaçmasun (ŞH.Yu.Z.231/1), kalmasun (AF.Ki.332/2), (YE.D.65. 5/2), (YE.D.84. 7/1), (YE.D.95. 4/2), kalsun (YE.D.256. 7/2), kayıkmasun (YE.D.220. 4/2), kesilsün (ŞH.Yu.Z.249/2), kılsun (ŞH.Yu.Z.246/1), (YE.D.265. 9/2), kor (ŞH.Yu.Z.1523/1), neylesün (ŞH.Yu.Z.532/2), (YE.D.253. 6/2), olmasun (YE.D.81. 2/2), (YE.D.217. 3/1), olsun (AF.Ki.295/1), (HD.ma.X:1/2), (ŞH.Yu.Z.224/2), (YE.D.288. 6/2), otursun (ŞH.Yu.Z.1132/2), (ŞH.Yu.Z.1134/1), ögsün (YE.D.264. 7/1), saklasun (HD.I:21/2),(YE.D.211. 5/2), sögsün (YE.D.264. 7/1), söylesün (AF.Ki.354/1), (ŞH.Yu.Z.282/1), (YE.D.104. 7/1), söyleşsün (YE.D.158. 1/2) , sürsün (YE.D.96. 6/1), tasdiklesün (ŞH.Yu.Z.1252/2), toylasun (YE.D.104. 7/2), toysun

(ŞH.Yu.Z.1132/2), turmasun (YE.D.233. 8/1), tursun (YE.D.96. 6/1), uçsun (ŞH.Yu.Z.1463/2), unutsun (YE.D.96. 4/2), ursun (YE.D.192. 4/2), üzülün (YE.D.236. 6/1), varsun (ŞH.Yu.Z.348/1), (YE.D.104. 7/2), virsün (ŞH.Yu.Z.1253/1), (YE.D.292. 4/1), yakınsun (YE.D.12. 3/2), (YE.D.12. 4/1), yandursun (YE.D.292. 5/2), yanmasun (YE.D.217. 3/1), yarlıgasun (ŞH.Yu.Z.1402/1), yatsun (ŞH.Yu.Z.607/2), (ŞH.Yu.Z.1170/1), yimesün (YE.D.233. 3/2), yisün (ŞH.Yu.Z.1132/2), yürsün (YE.D.274. 3/1).

Çokluk 1. şahıs : -elüm, -alum

Eski Türkçede ünlüsü düz şekilde kullanılan çokluk birinci şahıs emir eki (-alum, -elim), Eski Anadolu Türkçesinde -alum, -elüm şeklinde ünlüsü yuvarlak olarak yer almıştır. Taranan metinlerde bu durumun istisnası yoktur.

açalum (ŞH.Me.1/1), ağlaşalum (ŞH.Yu.Z.130/2, ağlayalum (ŞH.Me.75/2), (ŞH.Yu.Z.59/1), alalum (ŞH.Yu.Z.1176/1), (ŞH.Yu.Z.1178/1), (YE.D.125. 10/2), aldanmayalum (YE.D.80. 9/1), (YE.D.125. 5/1), ayırmayalum (YE.D.80. 3/1), ayrılmayalum (YE.D.125. 5/2), azmayalum (YE.D.80. 3/2), bakmayalum (YE.D.125. 7/2), barışalum (YE.D.227. 5/1), başlaymentalum (ŞH.Me.2/1), bıragalum (ŞH.Yu.Z.92/2), bilelüm (ŞH.Yu.Z.36/1), (ŞH.Yu.Z.1208/2), bilişelüm (YE.D.227. 5/1), bulalum (ŞH.Yu.Z.249/2), (YE.D.30. 3/1), (YE.D.40. 7/1), çıkaralum (ŞH.Yu.Z.1508/1), çıkarmayalum (YE.D.80. 3/1), diyelüm (AF.Ki.38/1), (AF.Ki.339/1), (ŞH.Yu.Z.59/2), (YE.D.102. 1/2), (YE.D.51. 5/1), (YE.D.80. 1/1), dutalum (YE.D.270. 2/1), eydelüm (ŞH.Yu.Z.105/2), (ŞH.Yu.Z.131/1), eyleyelüm (YE.D.80. 9/2), geçelüm (AF.Ki.377/1), (ŞH.Me.1/2), (YE.D.125. 6/1), getürelüm (YE.D.125. 4/2), gidelüm (AF.Ki.183/1), (AF.Ki.183/2), (YE.D.25. 5/1) (YE.D.106. 13/1) (YE.D.125. 1/1), girelüm (ŞH.Yu.Z.281/2), (ŞH.Yu.Z.1176/1), (YE.D.94. 5/1), gönilelüm (YE.D.25. 1/2), (YE.D.125. 7/1), görelüm (ŞH.Yu.Z.282/1), (ŞH.Yu.Z.431/2), (ŞH.Yu.Z.1243/2), (YE.D.34. 1/1), (YE.D.36. 2/2), (YE.D.60. 2/1), (YE.D.80. 2/2), görışelüm (ŞH.Yu.Z.1322/1), götürelüm (ŞH.Yu.Z.36/2), içelüm (AF.Ki.377/2), (ŞH.Yu.Z.130/1), (YE.D.81. 4/1), idelüm (AF.Ki.64/1), (AF.Ki.64/2), (AF.Ki.182/1), (HD.ma.VI:1/2), (YE.D.54. 7/2), (YE.D.83. 5/1), (YE.D.114. 1/1), indeyelüm (ŞH.Yu.Z.35/1), isteyelüm (YE.D.34. 1/1), kalmayalum (YE.D.125. 1/1), (YE.D.125. 5/1), kılalum (ŞH.Yu.Z.58/1)

(ŞH.Yu.Z.377/1), (YE.D.125. 3/1), (YE.D.125. 4/1), kıralum (ŞH.Yu.Z.1176/2), (ŞH.Yu.Z.1177/1), (ŞH.Yu.Z.1191/1), koyalum (ŞH.Yu.Z.1177/2), (ŞH.Yu.Z.1507/1), (ŞH.Yu.Z.1508/2), (YE.D.60. 5/1), kuralum (YE.D.258. 5/1), (YE.D.258. 6/2), kurtulalum (ŞH.Yu.Z.808/1), n'idelüm (YE.D.182. 4/1), (YE.D.242. 4/1), (AF.Ça.71/1), (ŞH.Yu.Z.1315/2), olalum (YE.D.60. 5/1), (YE.D.80. 6/1), oturalum (ŞH.Yu.Z.1322/2), öldürelüm (ŞH.Yu.Z.57/2), (ŞH.Yu.Z.58/1), ölmeyelüm (YE.D.125. 1/2), sevelüm (YE.D.83. 5/2), sevillelüm (YE.D.83. 5/2), soralum (ŞH.Yu.Z.35/1), (YE.D.40. 1/1), (YE.D.125. 10/1), (YE.D.258. 5/2), söyleşelüm (ŞH.Yu.Z.1322/2), sürelüm (AF.Ki.235/1), talalum (YE.D.80. 9/1), tanışalum (ŞH.Yu.Z.1091/2), tartalum (ŞH.Yu.Z.381/1), taşlayalum (ŞH.Me.2/2), turalum (YE.D.80. 1/2), tutalum (YE.D.83. 5/1), uçalum (AF.Ki.377/1), (YE.D.125. 6/1), umalum (YE.D.80. 2/2), uralum (YE.D.127. 6/1), varalum (YE.D.60. 2/1), (YE.D.94. 5/1) (YE.D.125. 10/1), (YE.D.179. 2/1), (AF.Ki.235/1), (ŞH.Yu.Z.281/1), (ŞH.Yu.Z.431/1), virelüm (AF.Ki.235/2), (ŞH.Yu.Z.10/1), (ŞH.Yu.Z.305/2), (ŞH.Yu.Z.922/2), (ŞH.Yu.Z.1524/2), (YE.D.288. 1/2), yanalum (ŞH.Yu.Z.808/2), yiyelüm (AF.Ki.38/2), yunalum (YE.D.94. 5/2).

Çokluk 2. şahıs : -ñ, -uñ/-üñ, -ñuz/-ñüz

Çokluk ikinci şahıs emir eki Türkçede aslında -ñ şeklinde idi. Eski Türkçede buna çokluk ifadesini kuvvetlendirici bir belirti olarak -lar,-ler eki getirilirdi. Eski Anadolu Türkçesinde ise bu -lar, -ler'in yerini öteki kiplerin ikinci şahıslarındaki -z çokluk belirtisi tutmuş. Eski Anadolu Türkçesinde -(U)ñ eki yanında -ñuz,-ñüz eki de kullanılmıştır (Ergin 2008:307). Ancak incelediğimiz metinlerde -ñuz,-ñüz ekli örnekler oldukça azdır. Daha çok Şeyyad Hamza ve Sultan Veled'de görülen bu şekil, Yunus Emre'de üç örnekte yer almıştır;

aceblemeñ (YE.D.312. 4/2), avlañ (ŞH.Yu.Z.150/1), (ŞH.Yu.Z.152/1), ayıblamañ (YE.D.255. 8/2), (YE.D.304. 3/2), baglañ (ŞH.Yu.Z.339/1), birleñ (ŞH.Yu.Z.263/1), dıñmañ (YE.D.184. 1/1), dileñ (ŞH.Yu.Z.1326/1), diñ (AF.Ki.185/1), diñleñ (ŞH.Yu.Z.17/1), (ŞH.Yu.Z.92/1), (ŞH.Yu.Z.165/1), (YE.D.251. 7/1), egleñ (YE.D.239. 7/1), ekmeñ (ŞH.Yu.Z.829/2), eyleñ (YE.D.137. 1/1), (YE.D.239. 7/1), (AF.Ki.185/1), getürmeñ (YE.D.147. 6/1), görmeñ (SV.Reb.139/1), (YE.D.151. 1/1),

(YE.D.310. 7/1), isteñ (SV.III:8/2), komañ (ŞH.Yu.Z.748/2), (ŞH.Yu.Z.1396/2), koñ (SV.III:10/1), okuñ (ŞH.Yu.Z.1238/1), (ŞH.Yu.Z.1271/1), oturmañ (YE.D.147. 6/1), sanmañ (YE.D.183. 1/1), (YE.D.236. 7/1), sormañ (YE.D.177. 7/1), (YE.D.184. 1/2), (YE.D.213. 8/1), (YE.D.314. 4/1), teferücleñ (YE.D.13. 6/2), açuñ (SV.XII:6/2), (SV.XII:6/2), (SV.XXIV:5/2), (SV.Reb.146/2), aguç (SV.İbt.3/1), aluñ (ŞH.Yu.Z.376/2) (YE.D.61. 6/1), asuç (ŞH.Yu.Z.1308/1), (YE.D.195. 7/2), bakuñ (SV.Reb.147/1), biluñ (ŞH.Yu.Z.245/1), (ŞH.Yu.Z.491/2), (AF.Ki.112/2), (AF.Ki.118/2), (SV.Reb.1/1), (SV.Reb.138/1), (SV.Reb.148/1), (SV.Reb.154/1), (SV.XXIV:7/2), (ŞH.Yu.Z.1317/2), (YE.D.22. 2/1), binuñ (SV.Reb.48/2), bulıveruñ (YE.D.84. 2/1), buluñ (SV.Reb.148/2), (SV.Reb.154/2), (ŞH.Yu.Z.180/2), çağıruñ (SV.XII:2/2), dirilüñ (ŞH.Yu.Z.1483/1), döğüñ (SV.III:10/1), döndürüñ (ŞH.Yu.Z.1140/2), dönüñ (ŞH.Yu.Z.987/2), duruñ (SV.XXIV:1/1), dutuñ (SV.Reb.139/2), (SV.Reb.148/2), (YE.D.234. 3/1), (SV.V:1/2), eydüñ (ŞH.Yu.Z.213/1), (ŞH.Yu.Z.767/2), (YE.D.172. 1/1), eyidüñ (YE.D.96. 6/1),(YE.D.166. 2/1), gelüñ (AF.Ki.235/1), (AF.Ki.361/1), (HD.ma.VI:1/2), (SV.V:1/1), (YE.D.25. 5/1), (YE.D.30. 3/1), (YE.D.40. 1/1), (ŞH.Yu.Z.90/1), (ŞH.Yu.Z.130/1), getürüñ (ŞH.Yu.Z.150/1), (ŞH.Yu.Z.152/1), (ŞH.Yu.Z.376/2), geydürüñ (ŞH.Yu.Z.733/2), (ŞH.Yu.Z.734/1), gidüñ (AF.Ki.319/2), görüñ (AF.Ki.305/2), (SV.V:2/1), (SV.XII:6/2), (SV.XXIV:1/1), (SV.XXIV:7/1), (YE.D.286. 1/2), (YE.D.313. 1/1), idüñ (SV.V:1/1), irüñ (YE.D.268. 6/1), işidüñ (SV.XXIV:9/1), (YE.D.28. 1/1), (YE.D.56. 1/1), (YE.D.288. 1/1), (YE.D.311. 2/2), kaçuñ (SV.III:9/2), (SV.XII:6/1), kaluñ (AF.Ki.184/1), karıluñ (SV.III:10/2), kılüñ (SV.Reb.1/2), öldürüñ (ŞH.Yu.Z.1307/2), sakınuñ (ŞH.Yu.Z.1021/1), ölüñ (SV.İbt.3/1), seçüñ (SV.XII:6/1), sevüñ (SV.Reb.103/1), sığınuñ (SV.Reb.48/1), soruñ (ŞH.Yu.Z.359/2), (YE.D.150. 1/1),(YE.D.271. 2/1), sürüñ(YE.D.67. 4/2), (YE.D.260. 5/2), sürüñ (ŞH.Yu.Z.748/2), takınuñ (ŞH.Yu.Z.1021/2), takuñ (ŞH.Yu.Z.99/2), turuñ (ŞH.Yu.Z.180/1), tutuñ (ŞH.Yu.Z.17/1), (ŞH.Yu.Z.150/1), (ŞH.Yu.Z.1142/1), varuñ (AF.Ki.321/1), (ŞH.Yu.Z.150/1), (YE.D.61. 6/1), virüñ (ŞH.Yu.Z.146/1), (ŞH.Yu.Z.376/1), (YE.D.268. 6/1), yitürüñ (ŞH.Yu.Z.1396/2)

Ekin bazı örneklerde -ñuz, -ñüz şeklinde kullanıldığı görülür. Bu şekilde kullanım sınırlıdır. Olumsuz çekimli fillerde bu daha da az kullanılmıştır: añañuz

(ŞH.Yu.Z.578/2), bakmañuz (SV.Reb.147/1), bilüñüz (SV.Reb.145/1), (SV.Reb.145/1), diñleñüz (ŞH.Yu.Z.46/1), (ŞH.Yu.Z.206/2), (ŞH.Yu.Z.267/2), dönüñüz (ŞH.Yu.Z.988/2), eydüñüz (ŞH.Yu.Z.213/2), (ŞH.Yu.Z.742/1), (ŞH.Yu.Z.743/1), (ŞH.Yu.Z.1004/1), (ŞH.Yu.Z.1275/1), eyleñüz (ŞH.Yu.Z.1199/2), (YE.D.141. 11/1), gelüñüz (ŞH.Me.28/1), (YE.D.25. 5/1), getirüñüz (ŞH.Yu.Z.1019/2), girmeñüz (ŞH.Yu.Z.1021/1), (ŞH.Yu.Z.1022/2), gizlemeñüz (ŞH.Yu.Z.207/1), (ŞH.Yu.Z.743/1), görüñüz (SV.Reb.28/1), (SV.Reb.137/1), (SV.V:1/2), kılıñuz (SV.Reb.145/2), koñuz (SV.V:1/2), muştılañuz (YE.D.51. 1/1), okuñuz (ŞH.Yu.Z.1270/2), olmañuz (YE.D.232. 4/2), saklañuz (ŞH.Yu.Z.578/2), (ŞH.Yu.Z.1019/1), sanmañuz (YE.D.138. 6/2), soruñuz (SV.Reb.28/1), (SV.Reb.137/2), söyleñüz (ŞH.Yu.Z.1199/1), (ŞH.Yu.Z.1275/2), (ŞH.Yu.Z.1411/2), tolduruñuz (ŞH.Yu.Z.471/2), virüñüz (ŞH.Yu.Z.207/1), yazuñuz (ŞH.Yu.Z.224/1).

Çokluk 3. şahıs : -sunlar, -sünler

Eski Anadolu Türkçesinde emir kipi, teklik 1. ve 2. şahıslarda ekler düz, diğer şahıslarda ise yuvarlak ünlülüdür. 3. şahıslar için Eski Türkçede -zun, -zün/-zunlar, -zünler şekliyle yer alan -sun, -sün/-sunlar, -sünler eki kullanılır. Bu ek daima dar-yuvarlak ünlülü kullanılmıştır.

binsünler (YE.D.145. 2/2), dirgensünler (YE.D.96. 1/2), döşesünler (ŞH.Yu.Z.472/1), eylesünler (ŞH.Yu.Z.462/1), (ŞH.Yu.Z.469/2), (ŞH.Yu.Z.471/1), gelsünler (ŞH.Yu.Z.945/1), (YE.D.177. 6/2), kılsunlar (ŞH.Yu.Z.470/2), sorsunlar (YE.D.136. 3/2)

3.1.2.2. İstek Kipi

Bu kip fiile istek, niyet, arzu kavramları veren bir tasarlama kipidir. Yapılan işin istendiğini veya o işe niyet edildiğini bildirir (Korkmaz 2014:577).

Eski Anadolu Türkçesinde istek eki, Eski Türkçedeki -gay,-gey daha sonra da -ga, -ge olarak kullanılan gelecek zaman ekinin başındaki g sesinin Batı Türkçesine geçerken düşmesi ile ortaya çıkmıştır. Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde -a, -e ekinin

istek işleviyle bütün şahıslarda kullanıldığı görülür (Ergin 2008:310).İstek kipi zamir kökenli şahıs ekleriyle çekimlenir.

Teklik 1. şahıs	: -m, -am/-em, -vam/-vem, -van/-ven
Teklik 2. şahıs	: -sın/-sin, sen
Teklik 3. şahıs	: eksiz
Çokluk 1. şahıs	: -vuz/-vüz
Çokluk 2. şahıs	: -sız/-siz, siz
Çokluk 3. şahıs	: -lar/-ler

Eski Anadolu Türkçesinde sadece teklik 1. şahısta iyelik kökenli şahıs eki -m kullanılmıştır. Ayrıca çokluk birinci şahısta b>v değişikliği ile -vuz, -vüz şeklinde iyelik kökenli şahıs eki kullanılmıştır.

İncelediğimiz metinler içerisinde istek kipi için I. teklik şahısta -van, -ven, -vam, -vem ekli örnekler sadece Sultan Veled'in eserlerinde görülmüştür. Diğer metinlerde birinci şahıs için -m eki kullanılmıştır. Bu ek günümüz Türkiye Türkçesinde ağızlarda kullanılmaya devam etmiştir.

Teklik ikinci şahısta ise -sın, -sin eki kullanılırken Ahmed Fakih ve Sultan Veled'in eserlerinde şahıs eki yerine "sen" zamiri kullanılmıştır:

- yata sen (AF.Ça.13/1), (AF.Ça.19/1), (AF.Ça.54/1)
- olmaya sen (AF.Ça.83/2)
- içe sen (AF.Ça.53/1)
- düşe sen (AF.Ça.53/2)
- aga sen (SV.İbt.23/1)
- ala sen (SV.İbt.54/2)
- eyleye sen (SV.İbt.24/1), (SV.İbt.24/2)
- ide sen (SV.İbt.25/1)
- bile sen (SV.XXV:1/2)

İstek kip eki gelecek zaman, geniş zaman, şimdiki zaman, emir, gereklilik, şart kip eklerinin manalarını verecek şekilde de kullanılabilir. Metinlerimizde bu kullanım şekillerinin örneklerine çokça rastlanmıştır.

Zarf-fiil, isim-fiil göreviyle kullanıldığı gibi bazı edatlarla kullanıldığı zaman -inca zarf-fiilinin verdiği manayı verir. ‘Ki’ bağlama edatı ile kullanıldığında -mek mastar isminin ifade ettiği manayı vermektedir. Bazen de ki bağlama edatı ile kullanıldığında şart manasına gelmektedir (Timurtaş 1977:127).

Sadece Yunus Emre Divânı’nda rastladığımız örnekte “olmak” fiilinin emir kipi 3. tekil şahıs, kim edatı ve başka bir fiil kullanılarak istek çekimi yapılmıştır.

olmasun kim korkasın (YE.D.188. 8/2)

olmasun kim dönesin (YE.D.188. 9/2)

olmasun kim alasın (YE.D.188. 11/2)

olmasun kim varasın (YE.D.188. 12/2)

Teklik 1. şahıs : -m, -am/-em, -vam/-vem, -van/-ven

-m, -am/-em

açam (SV.İbt.19/1), açılım (YE.D.226. 3/1), agladam (ŞH.Yu.Z.1346/1), aňam (ŞH.Yu.Z.1125/2), aňmayam (YE.D.246. 8/2), aydam (SV.İbt.80/1), (SV.Reb.55/1), ayrılam (ŞH.Yu.Z.1482/1), (YE.D.318. 2/2), ayrılmayam (YE.D.246. 4/2), ayrılmıyam (YE.D.6. 5/1), bağışlayam (ŞH.Yu.Z.693/2), bakam (ŞH.Yu.Z.1083/2), (YE.D.167. 3/1), batmayam (YE.D.139. 8/2), bekleyem (YE.D.99. 5/1), (YE.D.164. 3/2), beñzedem (HD.II:2/2), benzetmeyem (YE.D.139. 2/2), besleyem (YE.D.99. 6/2), bildürem (ŞH.Yu.Z.1356/2), bilem (AF.Ça.54/2), (ŞH.Yu.Z.391/1), (ŞH.Yu.Z.1217/1), (ŞH.Yu.Z.1241/1), (YE.D.44. 7/2), binem (YE.D.226. 2/2), bogılım (YE.D.286. 9/1), bulam (YE.D.59. 5/2), (YE.D.87. 4/1), (YE.D.110. 6/2), (YE.D.224. 1/2), (ŞH.Yu.Z.1519/1), buyuram (YE.D.136. 4/1), büriyem (YE.D.226. 5/1), çıkam (ŞH.Yu.Z.1482/1), (YE.D.156. 18/2), (YE.D.156. 29/1), (YE.D.156. 30/1), (YE.D.156. 6/2), (YE.D.156. 7/2), (YE.D.167. 3/1), (YE.D.286. 9/1), çıkaram (HD.ma.IV:7/1), deyem (ŞH.Yu.Z.71/2), dimeyem (YE.D.6. 2/2), diñleyem (YE.D.164. 1/1), direm

(YE.D.170. 2/2), diyem (YE.D.9. 7/2), (YE.D.305. 4/1), (SV.Reb.29/1),(ŞH.Yu.Z.1461/1), diyüblem (YE.D.276. 2/1), diyüvirem (YE.D.132. 1/2), (YE.D.232. 7/2), dökem (YE.D.226. 4/2), döndürmeyem (YE.D.322. 3/2), dönem (YE.D.50. 4/2), (YE.D.156. 28/2), döyem (YE.D.164. 2/2), duram (SV.Reb.11/2), (YE.D.156. 29/1), (YE.D.160. 5/2), dükedebilem (YE.D.265. 3/1), düketmeyem (YE.D.139. 1/1), düşem (YE.D.210. 4/2), (YE.D.292. 4/2), (YE.D.294. 4/1), düzem (YE.D.156. 7/1), eriyem (YE.D.226. 5/2), eydem (ŞH.Yu.Z.13/1), (ŞH.Yu.Z.1517/1), (YE.D.24. 5/1), (YE.D.310. 4/2), eydivirem (YE.D.53. 1/1), (YE.D.53. 4/2), eyitmeyem (YE.D.139. 1/2), eylemeyem (ŞH.Yu.Z.393/2), eyleyem (YE.D.135. 7/2), (YE.D.152. 1/1), (YE.D.152. 2/2), (YE.D.187. 6/2), eytdürmeyem (ŞH.Yu.Z.737/2), gelem (SV.XIX:5/2), (YE.D.144. 1/1), (YE.D.187. 1/2), getürem (ŞH.Yu.Z.158/2), (YE.D.246. 8/2), getiribilem (YE.D.265. 3/2), geyem (YE.D.164. 5/2), (YE.D.226. 4/2), geymeyem (YE.D.152. 3/1), gidem (YE.D.152. 2/1), giderem (YE.D.160. 2/2), gideribilem (YE.D.281. 2/1), girem (SV.Reb.11/2), (ŞH.Yu.Z.1/1), (YE.D.156. 24/2), (YE.D.322. 5/1), gitmeyem (ŞH.Yu.Z.737/1), gizledem (ŞH.Yu.Z.1127/1), gizleyüblem (YE.D.160. 1/1), görem (AF.Ki.186/2), (HD.I:19/2), (SV.Reb.11/1), (ŞH.Yu.Z.112/2), (YE.D.238. 7/1), görmeyem (ŞH.Yu.Z.1224/2), görünem (YE.D.99. 1/2), gösterem (SV.Reb.4/2), (ŞH.Yu.Z.429/2),(YE.D.99. 7/1), (YE.D.180. 5/1), götürem (YE.D.152. 4/2), gözetmeyem (YE.D.139. 3/2), gözleyem (HD.ma.IV:5/1), güdem (YE.D.170. 4/1), gülem(YE.D.224. 3/2), ırılmıyam (YE.D.6. 5/1), içem (ŞH.Yu.Z.160/1), (YE.D.294. 4/1), içürem (SV.İbt.22/1), idem (SV.İbt.77/2), (ŞH.Yu.Z.825/2),(YE.D.262. 20/1), iledem (ŞH.Yu.Z.30/1), iltebilem (YE.D.84. 3/1), inem (YE.D.156. 7/1), irdürmeyem (YE.D.322. 3/1), irem (YE.D.160. 4/2), irişdürem (ŞH.Yu.Z.1345/2), istetmeyem (YE.D.139. 6/2), işidem (ŞH.Yu.Z.1229/2), itmeyem (YE.D.139. 4/2), (YE.D.139. 7/2), itmiyem (YE.D.165. 7/1), kaçuvan (SV.XVII:3/1), kalam (SV.İbt.56/2), (SV.Reb.13/2), (YE.D.187. 4/2), (YE.D.226. 1/2), (YE.D.299. 7/1), kavuşduram (ŞH.Yu.Z.1345/1), (ŞH.Yu.Z.1366/2), kılam (ŞH.Yu.Z.151/2), (YE.D.210. 7/2), (YE.D.218. 6/1), komayam (YE.D.144. 6/1), koparam (YE.D.322. 5/1), kovam (YE.D.99. 5/2), koyam (YE.D.152. 2/1), (YE.D.314. 2/2), kurtılam (YE.D.224. 4/2), muştulayam (YE.D.160. 3/2), nidem (ŞH.Yu.Z.423/1), (ŞH.Yu.Z.858/1), olam (YE.D.4. 2/1), (YE.D.99.4/2), (SV.İbt.56/1), (SV.Reb.13/1), (SV.XVIII:13), (ŞH.Yu.Z.1135/2),oturam (SV.VIII:1/2), (ŞH.Yu.Z.1135/2),

öldürmeyem(ŞH.Yu.Z.83/2), ölem (YE.D.187. 1/1), ölevem (SV.VIII:2/2), ölmeyem (SV.Reb.13/2), öpem (YE.D.292. 4/2), ötem (YE.D.170. 3/1), (YE.D.226. 3/2), saklayam (YE.D.127. 4/1), salam (YE.D.62. 4/1), sevem (SV.Reb.144/2), (SV.Reb.146/1), (YE.D.149. 3/1), (YE.D.164. 1/2), sevlibilem (YE.D.99. 8/1), soram (YE.D.170. 6/2), sorgilem (YE.D.144. 5/2), söylemeyem (ŞH.Yu.Z.393/1), (YE.D.78. 2/1), söyleşem (YE.D.156. 6/1), söyletmeyem (YE.D.139. 5/2), söyleyem (ŞH.Yu.Z.392/1), (ŞH.Yu.Z.1241/2), (YE.D.156. 34/2), (YE.D.164. 8/2), sürem (AF.Ki.3/1), (YE.D.170. 1/2), (YE.D.170. 4/2), tagılam (YE.D.286. 9/1), tagılmayam (YE.D.286. 7/1), talam (YE.D.226. 7/2), togam (YE.D.144. 4/1), tolduram (HD.I:26/2), tozam (YE.D.226. 6/2), turam (SV.İbt.77/2), (YE.D.139. 8/2), turı gelem (YE.D.144. 7/2), tutam (ŞH.Yu.Z.1127/2), (YE.D.149. 5/2), tutaşam (YE.D.241. 4/1), uçam (YE.D.156. 27/1), ulaşam (YE.D.183. 2/2), uram (YE.D.99. 6/1), (YE.D.135. 3/1), (YE.D.152. 4/1), (YE.D.170. 5/2), urıgelem (YE.D.144. 6/2), utam (YE.D.170. 3/1), uyagam (YE.D.144. 4/1), uzatmayam (YE.D.139. 9/2), varam (AF.Ki.1/2), (AF.Ki.186/1), (AF.Ki.187/2), (ŞH.Yu.Z.158/1), (YE.D.156. 18/2), (YE.D.156. 26/2), varıgelem (YE.D.144. 4/2), virem (SV.Reb.4/1), (SV.Reb.29/2), (SV.Reb.30/1), (ŞH.Yu.Z.353/1), (YE.D.164. 5/2), virıgelem (YE.D.144. 1/2), virmeyem (HD.ma.VIII:5/1), (ŞH.Me.22/2), yakam (YE.D.156. 18/1), (YE.D.160. 2/2), (YE.D.183. 2/1), yanam (YE.D.156. 14/1), (YE.D.167. 7/2), (YE.D.217. 5/1), (YE.D.226. 5/2), (YE.D.286. 9/1), (YE.D.326. 18/1), yazduram (ŞH.Yu.Z.1237/2), yıkam (YE.D.152. 4/1), (YE.D.156. 18/1), yırtam (YE.D.210. 5/1), (YE.D.218. 6/1), yiyem (ŞH.Yu.Z.1083/2), yoram (ŞH.Yu.Z.170/2), yürüyem (AF.Ki.3/2),(YE.D.28. 3/1),(YE.D.286. 9/2).

-van, -ven

bildüreven (SV.İbt.20/1), ideven (SV.XVII:1/1), (SV.XVII:1/2), (SV.XVII:2/2), (SV.XVII:3/2), (SV.XVII:4/2), (SV.XVII:5/2), (SV.XVII:6/2), (SV.XVII:7/2), (SV.XVII:8/2), (SV.XVII:9/2), tolduravan (SV.İbt.20/2).

-vam, -vem

aglayavam (SV.VIII:1/2), dutavam (SV.VIII:3/2), gözleyevem (SV.VIII:6/2), gülevem (SV.VIII:5/2), içevem (SV.VIII:3/1), olavam (SV.VIII:3/1), (SV.VIII:4/2), öpevem (SV.VIII:7/2), varavam (SV.VIII:1/1), virevem (SV.VIII:3/2)

Teklik 2. şahıs : -sın/-sin, sen

Teklik 2. şahısta şahıs eklerinin yanında zamirler de kullanılmaktadır. sen zamirinin SultanVeled tarafından kullanıldığı görülür. Ahmed Fakih'te 6, Şeyyad Hamza'da 3, Hoca Dahhani'de 2 örneği vardır.

-sın, -sin

alasin (ŞH.Yu.Z.174/1), (YE.D.188. 13/1), (YE.D.197. 1/2), (YE.D.188. 11/2), (YE.D.199. 9/2), aňlayasin (ŞH.Yu.Z.556/2), bakasin (AF.Ki.149/2), (AF.Ki.150/2), banasin (YE.D.212. 4/2), batasin (ŞH.Yu.Z.614/1), (ŞH.Yu.Z.636/1), begenesin (ŞH.Yu.Z.825/2), besleyesin (YE.D.291. 1/1), bildürmeyesin (ŞH.Yu.Z.392/2), bilesin (ŞH.Yu.Z.349/1), (ŞH.Yu.Z.392/1), (YE.D.9. 8/1), (YE.D.237. 8/1), (YE.D.289. 5/2), bilmeyesin (YE.D.101. 3/1), (YE.D.283. 6/2), bulasin (ŞH.Yu.Z.183/1), (ŞH.Yu.Z.346/2), (ŞH.Yu.Z.498/2), (YE.D.34. 7/1), (YE.D.188. 1/1), (YE.D.188. 4/2), (YE.D.188. 5/2), (YE.D.188. 7/2), (YE.D.188. 10/2), bulmayasin (YE.D.318. 4/1), çağirasin (ŞH.Me.54/1), çekmeyesin (AF.Ki.328/2), dartsin (YE.D.326. 17/2), (YE.D.326. 19/2), degşüresin (YE.D.124. 3/1), degüresin (ŞH.Yu.Z.677/2), diñlenesin (ŞH.Yu.Z.636/1), dinleyesin (YE.D.44. 6/1), diyessin (ŞH.Yu.Z.439/2), (ŞH.Yu.Z.678/2), dönesin (YE.D.188. 9/2), eriyessin (YE.D.283. 1/2), esirgeyesin (ŞH.Yu.Z.893/2), eydesin (ŞH.Yu.Z.38/2), (ŞH.Yu.Z.678/1), eydibilesin (YE.D.102. 7/2), eyleyesin (YE.D.224. 5/1), eytmeyesin (ŞH.Yu.Z.957/2), (ŞH.Yu.Z.1467/2), geçessin (YE.D.118. 8/2), (YE.D.215. 6/1), gelesin (YE.D.197. 1/1), gelmeyesin (YE.D.318. 4/1), geyessin (YE.D.199. 7/2), gidesin (YE.D.245. 6/2), giresin (YE.D.179. 2/1), gönenesin (YE.D.199. 10/2), göresin (YE.D.85. 8/2), (YE.D.124. 8/2), (YE.D.188. 14/2), (AF.Ki.274/1), (AF.Ki.276/2), (ŞH.Yu.Z.283/2), (ŞH.Yu.Z.720/2), görmeyesin (YE.D.17. 8/2), (YE.D.289. 7/2), hasretlenesin (YE.D.212. 3/2), içessin (ŞH.Me.53/2), idessin (AF.Ki.85/1), (AF.Ki.265/1), (ŞH.Yu.Z.126/2), (YE.D.34. 7/1), inanasin (YE.D.199. 6/2), incidesin (YE.D.289. 5/1), indeyesin (ŞH.Yu.Z.1436/1),

iresin (ŞH.Yu.Z.365/1), (YE.D.95. 3/1), (YE.D.212. 5/2), irişesin (ŞH.Yu.Z.636/2), irmeyesin (YE.D.215. 4/1), işidesin (ŞH.Yu.Z.617/2), kalasın (YE.D.188. 1/2), (YE.D.188. 13/2), (YE.D.269. 6/1) , kalmayasın (YE.D.183. 7/1), kaynayasın (ŞH.Me.52/1), kılasın (AF.Ki.180/1), (AF.Ki.180/2), (ŞH.Yu.Z.555/2), (ŞH.Yu.Z.696/2), (YE.D.133. 9/2), (YE.D.326. 18/1), kılmayasın (AF.Ki.83/2), korkasın (YE.D.188. 8/2), koyasın (YE.D.197. 1/1), kurtılasın (YE.D.215. 6/2), nidesin (ŞH.Yu.Z.1044/1), olmayasın (YE.D.231. 4/2), öldüresin (YE.D.109. 3/2), örtesin (YE.D.326. 17/1), sanasın (AF.Ki.211/2), (AF.Ki.252/2), (ŞH.Yu.Z.201/1), (ŞH.Yu.Z.242/1), (YE.D.63. 4/2), sevinesin (ŞH.Yu.Z.1344/2), sımayasın (YE.D.116. 4/1), sorasın (YE.D.197. 4/2), söyleyesin (ŞH.Yu.Z.26/1), (YE.D.258. 7/1), (YE.D.269. 6/2), süresin (AF.Ki.274/2), tañlayasın (ŞH.Yu.Z.556/1), tayanasın (YE.D.212. 6/2), tonanasın (YE.D.199. 7/2), tolanasın (YE.D.215. 7/2), toldurasın (YE.D.326. 4/2), tuyasın (YE.D.199. 2/2) , urmayasın (YE.D.270. 12/1), uyanasın (YE.D.212. 7/2), varasın (ŞH.Me.49/2), (ŞH.Yu.Z.644/2), (ŞH.Yu.Z.677/1), (ŞH.Yu.Z.720/2), (YE.D.35. 2/2), (YE.D.188. 13/1), (YE.D.188. 12/2), (YE.D.197. 6/2), veresin (YE.D.185. 2/1), (YE.D.251. 3/1), yanasın (YE.D.199. 3/2) , yarlıgasın (ŞH.Yu.Z.1416/2), yatasın (ŞH.Me.32/1), (YE.D.298. 2/2) , yazasın (YE.D.326. 4/1), yitesin (ŞH.Me.32/2), yiyesin (ŞH.Me.53/1), yorasın (YE.D.278. 4/2), yuyasın (YE.D.44. 6/2).

sen

aça sen (SV.III:1/2), aga sen (SV.İbt.23/1), (SV.VI:5/1), (SV.XXV:4/2), ala sen (SV.İbt.54/2), (SV.VI:1/2), aña sen (SV.VI:1/1), ayda sen (SV.XXI:9/2), baka sen (SV.IX:2/2), bile sen (SV.XXV:1/2), bilmeye sen (SV.VI:7/1), (SV.VI:9/1), bula sen (SV.İbt.22/2), (SV.İbt.31/2), (SV.İbt.53/1), (SV.İbt.64/1), (SV.İbt.67/2), (SV.Reb.94/2),(SV.VI:3/2), (SV.VI:4/2), (SV.XXV:6/2), bulasen (ŞH.Ma.VIII:2/1), dura sen (SV.İbt.30/2), durasen (ŞH.Ma.VII:2/2), duta sen (SV.VI:5/2), (SV.XXV:3/2), (HD.I:18/1), düşe sen (AF.Ça.53/2), düşmeye sen (SV.Reb.80/2), eyleye sen (SV.İbt.24/1), (SV.İbt.24/2), gele sen (SV.İbt.54/1), gizleye sen (SV.XXV:7/2), göre sen (SV.III:2/1), (SV.VI:2/2), (SV.VIII:1/1), (SV.XXIII:5/1), (SV.XXV:1/1), (SV.XXVIII:7/2), (SV.İbt.19/1), (SV.İbt.28/2), (SV.İbt.30/1), (SV.İbt.32/2), (SV.Reb.80/2), (SV.Reb.96/1), (SV.Reb.118/2), görmeye sen (SV.İbt.32/1), (SV.VI:7/1), (SV.VI:9/1), göstere sen (SV.Reb.96/2), içe sen (SV.XXV:5/2),

(AF.Ça.53/1), ide sen (SV.IX:10/1), (SV.İbt.25/1), işidesen (HD.I:26/1), kala sen (SV.İbt.42/1), (SV.İbt.64/2), (SV.Reb.9/1), koya sen (SV.VI:8/2), (SV.XXIII:2/2), (SV.XXV:3/2), kurasen (ŞH.Ma.VII:1/1), (ŞH.Ma.VII:2/1), kurtıla sen (SV.İbt.22/1), okıyasen (ŞH.Ma.VIII:2/1), ola sen (SV.III:1/2), (SV.VI:5/1), (SV.XXV:2/2), (SV.İbt.31/1), (SV.İbt.53/2), (SV.İbt.70/2), olmaya sen (SV.VIII:2/1), (AF.Ça.83/2), öle sen (SV.İbt.42/2), ölmeye sen (SV.İbt.64/2), sana sen (SV.VI:7/2), (SV.VI:9/2), seve sen (SV.VI:6/2), sora sen (SV.İbt.19/2), (SV.İbt.28/1), sormaya sen (SV.İbt.32/2), tola sen (SV.XXV:2/2), urasen (ŞH.Ma.VII:2/1), yaga sen (SV.İbt.23/2), yalvara sen (SV.VI:10/2), yata sen (AF.Ça.13/1), (AF.Ça.19/1), (AF.Ça.54/1), yoriya sen (AF.Ça.20/2).

Teklik 3. şahıs : eksiz

'acibleye (ŞH.Yu.Z.765/2), açā (YE.D.266. 5/1), açıla (SV.Reb.2/2), (YE.D.80. 5/1), adaya (SV.İbt.69/2), aglamaya (ŞH.Yu.Z.1088/2), aglaya (ŞH.Yu.Z.519/1), (ŞH.Yu.Z.1518/1), ala (SV.Reb.58/2), (ŞH.Ma.IV:3/2), (ŞH.Yu.Z.230/2), (ŞH.Yu.Z.638/2), (ŞH.Yu.Z.802/1), (ŞH.Yu.Z.956/1), (ŞH.Yu.Z.962/2), (YE.D.136. 5/2), (YE.D.171. 3/2), (YE.D.190. 3/2), aldāmaya (YE.D.195. 3/2), almaya (YE.D.207. 5/1), anıla (YE.D.94. 8/1), añlaya (YE.D.253. 6/1), añmaya (YE.D.2. 1/1), (YE.D.267. 1/2), arıda (YE.D.94. 6/1), arta (ŞH.Yu.Z.816/1), ata (YE.D.7. 3/1), avına (ŞH.Yu.Z.334/2), (ŞH.Yu.Z.1088/2), (ŞH.Yu.Z.1325/2), ayda (SV.IX:12/2), (ŞH.Ma.VII:3/1), ayıra (YE.D.240. 4/2), ayırmaya (YE.D.266. 1/2), ayrıla (SV.Reb.106/2), ayrılmaya (YE.D.207. 5/1), aza (YE.D.138. 3/1), azdura (YE.D.138. 3/1), (YE.D.269. 1/2), bağışlana (YE.D.252. 1/1), bağışlaya (AF.Ki.331/2), (AF.Ki.353/1), (SV.Reb.70/2), (ŞH.Yu.Z.1419/2), (YE.D.106. 5/2), bağlaya (YE.D.270. 4/1), baka (ŞH.Me.33/2), (ŞH.Yu.Z.111/2), (YE.D.320. 8/2), bakdura (ŞH.Yu.Z.942/1), bakmaya (HD.ma.VIII:6/1), (YE.D.270. 6/1), (YE.D.298. 5/1), basa (YE.D.314. 5/2), başara (ŞH.Yu.Z.669/2), (YE.D.168. 4/2), başlaya (ŞH.Yu.Z.800/2), bata (ŞH.Yu.Z.729/2), benzede (YE.D.139. 2/2), beñzetmeye (YE.D.90. 3/1), berkitmeye (YE.D.115. 4/1), bırağa (ŞH.Yu.Z.88/2), bildüre (ŞH.Yu.Z.7/2), bile (SV.Reb.19/1), (SV.XVI:1/1), (ŞH.Yu.Z.473/2), (YE.D.101. 9/2), (YE.D.241. 4/1), biline (AF.Ki.353/2), bilmeye (SV.Reb.21/2), (SV.XIX:6/1), (ŞH.Yu.Z.994/1), (YE.D.29. 4/2), (YE.D.312. 6/2), bindürmeye (YE.D.257. 4/2), bine (ŞH.Yu.Z.642/1), bite

(ŞH.Yu.Z.508/1), (YE.D.246. 7/2), bitmeye (YE.D.3. 5/2), bitüre (YE.D.82. 2/1), bula (SV.III:5/2), (SV.İbt.2/2), (ŞH.Yu.Z.869/2), (YE.D.265. 4/2), bulına (ŞH.Yu.Z.4/2), (YE.D.34. 6/2), bulunmaya (YE.D.33. 3/2), (YE.D.244. 5/2) , buñlana (ŞH.Yu.Z.731/1), buyura (ŞH.Me.51/1), (ŞH.Yu.Z.1351/1), çağıra (ŞH.Ma.I:13/2), (YE.D.7. 4/1), (YE.D.294. 6/2), çağrıla (YE.D.239. 3/2), çeke (YE.D.113. 4/1), çevrile (YE.D.226. 6/1), çıka (SV.Reb.107/1), (SV.VIII:2/1), (ŞH.Yu.Z.802/1), (YE.D.245. 7/1), çıkara (ŞH.Yu.Z.800/1), çürkiye (ŞH.Me.46/1), (YE.D.226. 6/2), çürümeye (YE.D.246. 4/1), dagıla (AF.Ça.31/2), dartıla (YE.D.7. 6/1), deşirile (YE.D.239. 1/1), degüre (SV.İbt.15/1), dile (ŞH.Yu.Z.753/1), dileye (ŞH.Ma.I:6/2), (ŞH.Yu.Z.778/1), (ŞH.Yu.Z.818/1), dimeye (YE.D.82. 5/1), dindürmeye (YE.D.257. 3/2), diñlene (ŞH.Yu.Z.731/2), (ŞH.Yu.Z.840/2), dire (ŞH.Yu.Z.932/2), (ŞH.Yu.Z.960/2), dirile (AF.Ki.352/1), (ŞH.Yu.Z.1420/2), (YE.D.207. 2/2), dirimeye (YE.D.266. 5/2), diye (ŞH.Ma.I:3/2), (ŞH.Yu.Z.1206/2), diyemeye (YE.D.205. 8/2), doga (SV.Reb.142/1), dolana (YE.D.231. 1/1), dökile (YE.D.244. 5/1), döne (ŞH.Ma.V:7/2), (ŞH.Yu.Z.551/2), (YE.D.248. 5/1), dura (SV.Reb.17/2), (SV.Reb.75/2), (YE.D.190. 4/2), duta (SV.VIII:2/2), (YE.D.7. 3/1), (YE.D.84. 8/1), (YE.D.247. 2/1), dutmaya (YE.D.3. 9/2), dürraclana (YE.D.252. 5/2), eke (YE.D.113. 4/1), eksilmeye (SV.XIX:3/2), eme (ŞH.Yu.Z.1340/2), eride (YE.D.109. 5/1), eriyeye (YE.D.34. 5/2), esirgeye (ŞH.Yu.Z.872/2), (ŞH.Yu.Z.879/1), eskitmeye (YE.D.3. 12/2), eyde (ŞH.Yu.Z.514/1), (YE.D.269. 2/1), eydebile (YE.D.248. 6/2), eyide (AF.Ki.181/1), eyitmeye (YE.D.3. 1/2), eylemeye (ŞH.Ma.I:7/2), (YE.D.236. 2/1), eyleye (SV.İbt.73/1), (SV.Reb.70/1), (ŞH.Yu.Z.849/1), (YE.D.5. 4/2), eyleyebile (YE.D.251. 2/1),geçe (YE.D.118. 6/2), (YE.D.232. 5/1), geçüre (SV.İbt.15/2), (SV.Reb.150/1), (YE.D.33. 8/2), gele (SV.VIII:7/2), (SV.İbt.57/1), (ŞH.Me.3/2), (ŞH.Yu.Z.45/2), (YE.D.115. 3/1), (YE.D.135. 3/1), gelmeye (ŞH.Yu.Z.1013/2), (ŞH.Yu.Z.1332/2), gerile (YE.D.239. 7/2), getüre (ŞH.Yu.Z.801/1), (YE.D.7. 4/1), geye (ŞH.Yu.Z.424/2), geze (YE.D.312. 6/2), giçe (ŞH.Yu.Z.518/2), gide (SV.İbt.60/2), (SV.Reb.69/2), (ŞH.Yu.Z.15/2), (YE.D.245. 7/1), gidere (ŞH.Yu.Z.904/2), gire (SV.Reb.147/2), (ŞH.Yu.Z.183/1), (YE.D.258. 5/1), gitmeye (YE.D.3. 6/2), (YE.D.3. 8/2), givüre (SV.Reb.149/1), giye (ŞH.Ma.I:9/2), gizlenübile (YE.D.161. 2/1), gizleye (AF.Ki.359/1), göndermeye (YE.D.257. 6/2), göre (HD.I:14/1), (SV.İbt.33/2),(SV.Reb.136/1), (SV.XIX:7/1), (ŞH.Yu.Z.430/2), (YE.D.7. 7/2), görübile

(YE.D.265. 2/2), götüre (SV.İbt.40/1), (SV.İbt.41/1), göyne (SV.VI:8/2), (ŞH.Yu.Z.879/2), güle (ŞH.Yu.Z.513/2), ırla (YE.D.7. 5/1), içüre (SV.İbt.29/2), (SV.Reb.150/2), ide (SV.İbt.69/1), (SV.Reb.79/2), (ŞH.Yu.Z.1310/2),(YE.D.133. 7/1), idebile (YE.D.99. 3/2), ilte (SV.Reb.66/1), imrene (ŞH.Yu.Z.174/2), indüre (YE.D.240. 2/2), (YE.D.270. 11/1), indürmeye (YE.D.257. 1/2), (YE.D.257. 5/2), ine (ŞH.Yu.Z.1/2), (ŞH.Yu.Z.99/2),(YE.D.247. 2/1), irdüre (ŞH.Yu.Z.1392/1), ire (AF.Ki.175/1), (ŞH.Yu.Z.1491/2), (YE.D.13. 5/1), irgüre (YE.D.87. 8/2), irimeye (YE.D.266. 3/2), irişe (YE.D.80. 5/2), isteye (SV.Reb.5/2), (SV.Reb.128/2), işide (ŞH.Yu.Z.872/2), (YE.D.322. 5/2), işitmeye (YE.D.3. 7/2), işlene (YE.D.252. 3/2), işleye (AF.Ki.353/1), itmeye (YE.D.3. 10/2),kaça (ŞH.Yu.Z.799/2), (YE.D.266. 5/1), kahtıya (ŞH.Yu.Z.26/2), kala (SV.III:4/2), (SV.Reb.120/2), (ŞH.Yu.Z.815/2),(YE.D.283. 8/1), kalmaya (AF.Ki.109/2), (SV.İbt.60/2), (SV.XXVIII:2/1), (ŞH.Yu.Z.1176/2), (YE.D.239. 2/1), kamaşılana (YE.D.252. 4/2), kapa(ŞH.Yu.Z.50/2), kata (YE.D.113. 4/2), katıla (SV.III:4/1), katlına (YE.D.253. 5/2), katlanmaya (YE.D.195. 3/1), (YE.D.257. 2/1), kavlaya (ŞH.Yu.Z.576/2), kaya (SV.Reb.121/1), (SV.Reb.121/2), kayıkma (YE.D.51. 2/1), kaynaya (YE.D.13. 5/2), (YE.D.68. 3/1), kaza (ŞH.Yu.Z.1458/1), kese (YE.D.82. 2/1), kesile (YE.D.246. 5/2), kıla (AF.Ça.55/2), (AF.Ki.350/2), (HD.I:9/2), (SV.III:7/2), (ŞH.Yu.Z.1520/2), (YE.D.145. 4/2), (YE.D.193. 5/2), kıldura (ŞH.Yu.Z.939/2), kılmaya (ŞH.Yu.Z.89/2), (ŞH.Yu.Z.122/2), (ŞH.Yu.Z.157/2), (ŞH.Yu.Z.943/2), (YE.D.64. 2/1), kırılı (YE.D.7. 5/2), kıya (ŞH.Yu.Z.81/1), kıza (ŞH.Yu.Z.769/2), (YE.D.13. 5/2), komaya (SV.VIII:5/2), (ŞH.Ma.I:7/1), (YE.D.192. 3/2), kona (ŞH.Yu.Z.464/2), (YE.D.187. 2/1), kopa (AF.Ça.30/1), (ŞH.Yu.Z.1420/1), (YE.D.239. 5/1), koya (ŞH.Yu.Z.993/1), (YE.D.113. 2/1), (YE.D.113. 6/1), koymaya (SV.Reb.123/1), kurdura (ŞH.Yu.Z.932/1), (ŞH.Yu.Z.939/1), kurıla (AF.Ki.352/1), (YE.D.239. 2/2), kurıya (SV.İbt.45/1), kurtıla (SV.İbt.57/2), (ŞH.Ma.II:13/1), (YE.D.192. 5/1), kurtılmaya (YE.D.239. 3/1), n'idebile (YE.D.266. 3/1), neyleye (ŞH.Yu.Z.178/2), (ŞH.Yu.Z.1286/2), nide (ŞH.Yu.Z.792/2), (ŞH.Yu.Z.1310/1), nite (YE.D.231. 1/1), nola (ŞH.Yu.Z.709/2), obrıla (YE.D.226. 6/1), okına (YE.D.44. 6/1), (YE.D.44. 7/1), ola (AF.Ça.8/2), (AF.Ki.352/2), (HD.ma.VII:4/2),(SV.III:3/2), (SV.IX:2/2), (SV.İbt.5/1), (SV.İbt.5/2), (SV.İbt.10/2), (SV.İbt.25/1), (SV.Reb.99/2), (ŞH.Me.55/1), (ŞH.Yu.Z.80/1), (YE.D.4. 1/2), olmaya (YE.D.3. 11/1), (AF.Ki.1452/), (SV.XIX:7/1), (ŞH.Me.54/1), (ŞH.Yu.Z.26/1), otura

(SV.İbt.40/2), (YE.D.242. 5/2), öge (SV.İbt.3/2), öle (ŞH.Yu.Z.1308/1), (YE.D.310. 4/1), ölmeye (SV.X:11/1), (YE.D.207. 5/2), öpe (ŞH.Yu.Z.735/2), örte (YE.D.220. 3/1), pişe (ŞH.Yu.Z.515/2), saça (YE.D.266. 5/2), sağışlaya (ŞH.Yu.Z.7/1), saklaya (ŞH.Yu.Z.1518/2), sala (SV.III:8/2), (YE.D.269. 3/1), (YE.D.298. 3/2), sanmaya (AF.Ça.3/1), sarara (YE.D.240. 6/2), sava (SV.III:12/2), (SV.III:12/2), saya(HD.ma.III:1/2), seçile (ŞH.Yu.Z.941/1), semirtmeye (YE.D.232. 4/1), seve (SV.VI:6/2), (ŞH.Yu.Z.174/2), (YE.D.2. 3/2), sevile (YE.D.246. 3/2), (YE.D.246. 7/2), sevine (AF.Ki.11/2), (ŞH.Yu.Z.1335/2), sevmeye (ŞH.Yu.Z.976/1), sevüne (AF.Ki.3/2), sıçramaya (YE.D.273. 7/1), sığa (SV.Reb.55/2), sile (ŞH.Yu.Z.811/1), (YE.D.246. 1/1), sora (SV.İbt.61/1), (SV.Reb.136/2),(ŞH.Yu.Z.1430/2), sordura (ŞH.Yu.Z.932/2), sorıla (YE.D.262. 13/1), söndürmeye (YE.D.257. 2/2), söylede (ŞH.Yu.Z.555/2), söylemeye (YE.D.236. 2/1), söyleye (ŞH.Yu.Z.417/2), (ŞH.Yu.Z.556/1), suçıla (ŞH.Yu.Z.941/2), suçlaya (AF.Ki.353/2), sumıla (YE.D.34. 6/1), süre (SV.İbt.61/2), (YE.D.90. 3/1), sürile (YE.D.239. 4/2), tañlaya (ŞH.Yu.Z.765/1), taşa (YE.D.68. 3/1), tola (SV.Reb.84/2), toyına (YE.D.190. 2/2), toylaya (ŞH.Yu.Z.519/2), (ŞH.Yu.Z.812/2), tura (ŞH.Ma.I:13/1), (ŞH.Yu.Z.659/2), (YE.D.298. 3/1), turıla (YE.D.236. 3/1), turımaya (YE.D.266. 2/2), tuta (YE.D.35. 7/1), (YE.D.215. 2/1), tutmaya (ŞH.Me.48/1), tuya (ŞH.Yu.Z.876/2), tüte (YE.D.7. 3/2), uça (ŞH.Yu.Z.934/2), (ŞH.Yu.Z.940/2), (ŞH.Yu.Z. 1498/2), uçına (AF.Ki.68/2), ulala (ŞH.Ma.IV:9/2), ulaşa (YE.D.68. 3/1), uma (ŞH.Yu.Z.790/1), (ŞH.Yu.Z.1123/2), unıda (YE.D.278. 2/2), (YE.D.3. 3/2), unutmaya (YE.D.3. 1/1), ura (SV.Reb.149/2), (ŞH.Ma.I:13/1), (ŞH.Me.51/2), (ŞH.Yu.Z.793/1), (YE.D.118. 6/1), urıla (YE.D.239. 1/1), usana (YE.D.112. 5/1), uyandırmaya (YE.D.257. 8/2), uyuya (ŞH.Yu.Z.330/2), uzatmaya (YE.D.3. 11/2), üleşe (YE.D.269. 4/1), üşe (ŞH.Me.44/1), üşütmeye (YE.D.9. 4/1), vara (AF.Ki.122/2), (SV.Reb.3/1), (ŞH.Yu.Z.351/2), (ŞH.Yu.Z.1439/2), (YE.D.131. 3/1), varmaya (AF.Ki.362/1), vire (HD.ma.VIII:2/2), (SV.Reb.3/2), (SV.Reb.59/2), (ŞH.Yu.Z.8/1), (YE.D.240. 1/2), viremeye (YE.D.244. 4/2), viribiye (YE.D.269. 1/1), virile (AF.Ki.352/2), virmeye (HD.ma.IV:6/1), (YE.D.262. 13/2), yagmaya (ŞH.Yu.Z.731/1), yana (ŞH.Yu.Z.515/2), (YE.D.7. 3/2), (YE.D.152. 4/1), yandırmaya (YE.D.257. 1/1), yaramaya (ŞH.Yu.Z.863/1), (ŞH.Yu.Z.976/2), yarıla (YE.D.7. 5/1), (YE.D.239. 5/2), yarlıgaya (SV.Reb.139/2),(ŞH.Yu.Z.818/2), (YE.D.270. 4/2), yata (ŞH.Yu.Z.330/2), (YE.D.244. 5/2), yayına (YE.D.190. 4/2), yetmeye (YE.D.3. 4/2), yıka (YE.D.106. 3/1), yıkdura

(ŞH.Yu.Z.942/2), yırtıla (ŞH.Yu.Z.560/2), (YE.D.7. 6/1), yimeye (ŞH.Ma.I:7/1), yimişlene (YE.D.252. 2/2), yinile (YE.D.94. 8/1), yirişe (ŞH.Yu.Z.1475/1), yitmeye (ŞH.Yu.Z.175/2), (YE.D.85. 6/2), yiye (SV.İbt.60/1), (ŞH.Me.43/2), (ŞH.Yu.Z.1302/2), (YE.D.187. 4/1), yorıla (YE.D.239. 1/2), yoriya (SV.İbt.45/2), (SV.Reb.66/2), yoya (ŞH.Yu.Z.801/2), yöne (ŞH.Yu.Z.49/2), yuda (YE.D.190. 2/2), yutmaya (YE.D.3. 3/2), yuya (ŞH.Yu.Z.314/1), (YE.D.270. 3/2), yuyuna (ŞH.Yu.Z.313/2), yürüye (ŞH.Yu.Z.800/2)

Çokluk 1. şahıs : -vuz, -vüz

En çok örneği Sultan Veled'in şiirlerinde görülmüştür.

açavuz (SV.XVI:2/2), agavuz (SV.XVI:3/2), alavuz (SV.XVI:8/2), dartavuz (SV.XVI:4/2), diyevüz (ŞH.Yu.Z.267/2), duravuz (SV.XVI:4/2), (SV.XVI:5/2), dutavuz (SV.XVI:2/1), (SV.XVI:2/2), (SV.XVI:3/2), eglenevüz (YE.D.115. 2/2), gidevüz (SV.XVI:3/1), görevüz (SV.XVI:9/2), (ŞH.Yu.Z.847/2), içevüz (SV.XVI:9/1), kesevüz (SV.XVI:2/1), kılavuz (SV.XVI:4/2), (ŞH.Yu.Z. .5/2), kıravuz (SV.XVI:7/1), koyavuz (SV.XVI:3/1), nidevüz (ŞH.Yu.Z.42/1), olavuz (AF.Ki.175/2), olmayavuz (AF.Ki.178/2), (AF.Ki.337/2), öldürevüz (ŞH.Yu.Z.42/2), (ŞH.Yu.Z.91/2), ölevüz (AF.Ki.175/1), saklayavuz (ŞH.Yu.Z.1013/2), sıyavuz (SV.XVI:5/2), (SV.XVI:6/1), turavuz (ŞH.Yu.Z.34/1), uçavuz (SV.XVI:1/2), uravuz (SV.XVI:4/2), varavuz (SV.XVI:6/1), (ŞH.Yu.Z.34/2), (YE.D.115. 3/1), virevüz (SV.XVI:7/1), (SV.XVI:8/2), yapavuz (SV.XVI:7/2), yıkavuz (SV.XVI:6/2), (SV.XVI:7/2).

Çokluk 2. şahıs : -sız/-siz, siz

Bu şahısta istek çekiminin örneği Şeyyad Hamza ve Sultan Veled'de görülmektedir. Ahmed Fakih'de 3 örneğe rastlanmıştır. Yunus Emre, Mevlâna ve Hoca Dehhânî'de bu çekimin örneği yoktur.

alasiz (SV.Reb.155/2), bilesiz (SV.XXIV:9/2), bulasiz (SV.İbt.80/2), dimeyesiz (ŞH.Yu.Z.1300/2), dutasiz (SV.Reb.106/1), eydesiz (ŞH.Yu.Z.766/2), gelesiz (ŞH.Yu.Z.1007/2), gidesiz (ŞH.Yu.Z.93/1), göresiz (SV.XXIV:4/2), (SV.Reb.105/2), (SV.Reb.155/2), görmeyesiz (SV.Reb.151/2), içesiz (SV.Reb.151/1),

iltisiz(ŞH.Yu.Z.1011/1), inanmayasız (ŞH.Yu.Z.1288/2), kalasız (ŞH.Yu.Z.89/1), kılasız (ŞH.Yu.Z.1011/2), kurtulasız (ŞH.Yu.Z.93/1), olasız (AF.Ki.154/2), (ŞH.Yu.Z.151/2), öldüresiz (ŞH.Yu.Z.93/2), satasız (ŞH.Yu.Z.175/1), varasız (AF.Ki.66/2), (AF.Ki.184/2), (ŞH.Yu.Z.1020/1), (ŞH.Yu.Z.1022/1), viresiz (SV.Reb.155/1), yitüresiz (ŞH.Yu.Z.1012/1).

Çokluk 3. şahıs : -lar, -ler

açalar (YE.D.112. 3/1), aglayalar (AF.Ki.360/1), alalar (YE.D.136. 5/1), (YE.D.242. 5/1), arturalar (ŞH.Yu.Z.775/2), bekleyeler (ŞH.Yu.Z.933/1), bezeyeler (ŞH.Ma.I:3/1), bileler (YE.D.136. 5/1), bilmeyeler (YE.D.164. 2/1), biñdüreler (YE.D.119. 14/2), (YE.D.247. 5/1), bitüreler (YE.D.247. 6/1), bulalar (SV.Reb.100/2), bulmayalar (AF.Ki.360/1), (YE.D.283. 4/2), çağrışalar (YE.D.112. 5/1), çıkaralar (ŞH.Yu.Z.635/1), (ŞH.Yu.Z.637/2), dikeler (YE.D.187. 5/1), dimeyeler (ŞH.Me.52/2), diyeler (ŞH.Yu.Z.805/2), (ŞH.Yu.Z.846/1), (YE.D.44. 7/1), (YE.D.217. 6/1), (YE.D.269. 5/1), (YE.D.305. 4/2), dogalar (SV.Reb.143/1), döneler (AF.Ki.350/1), dutalar (YE.D.298. 4/2), dürişeler (ŞH.Me.47/2), eydeler (AF.Ki.359/2), (Ş.H.Me.44/2), (ŞH.Yu.Z.772/1), (ŞH.Yu.Z.776/1), (YE.D.326. 13/2), eyleyeler (ŞH.Me.50/1), (ŞH.Me.6/1), geleler (ŞH.Yu.Z.806/1),(YE.D.3. 10/1), (YE.D.242. 5/1), getüreler (YE.D.112. 4/1), (YE.D.119. 14/1), (YE.D.247. 6/2), geydüreler (ŞH.Yu.Z.635/2), giçmeyeler (ŞH.Yu.Z.515/1), gireler (ŞH.Yu.Z.803/2), (ŞH.Yu.Z.804/1), (ŞH.Yu.Z.845/1), girmeyeler (YE.D.283. 4/1), göndereler (YE.D.247. 5/1), göreler (SV.İbt.62/2), (SV.Reb.99/1), (ŞH.Yu.Z.804/2), (ŞH. Yu.Z.845/2), (ŞH.Yu.Z.841/2), (YE.D.53. 5/1), ideler (ŞH.Me.43/2), (ŞH.Yu.Z.465/2), (YE.D.226. 4/1), (YE.D.289. 5/1), iledeler (YE.D.119. 13/1), (YE.D.269. 4/2), ilteler (ŞH.Ma.VII:1/2), (ŞH.Me.49/1), (YE.D.298. 4/1), indüreler (YE.D.247. 5/2), ireler (AF.Ki.350/1), işideler (ŞH.Yu.Z.775/1), kaçalar (YE.D.112. 3/2), kalalar (ŞH.Yu.Z.943/1), katmayalar (YE.D.55. 1/2), (YE.D.55. 3/2), kılalar (ŞH.Yu.Z.462/2), (ŞH.Yu.Z.463/1), (ŞH.Yu.Z.463/2), (ŞH.Yu.Z.464/1), (ŞH.Yu.Z.465/1), (ŞH.Yu.Z.467/1), kılmayalar (YE.D.283. 4/1), komayalar (ŞH.Me.49/2), koyalar (ŞH.Yu.Z.638/1), (YE.D.269. 5/1), (YE.D.60. 5/2), kurıdalar (YE.D.289. 5/1), okıyalar (YE.D.303. 8/2), olalar (SV.Reb.142/2), (ŞH.Ma.V:5/2), oturalar (YE.D.112. 4/1), (YE.D.247. 6/1), öldüreler (YE.D.294. 6/1), saralar (YE.D.119. 14/1), satmayalar (YE.D.55. 1/1), (YE.D.55. 4/2),

savurular (YE.D.294. 6/1), seçeler (YE.D.112. 3/1), soralar (AF.Ki.350/2), (SV.İbt.62/1), söyleşeler (YE.D.124. 2/1), söyleyeler (ŞH.Me.50/2), tartalar (YE.D.298. 4/1), toylar (YE.D.60. 2/2), tutmayalar (YE.D.55. 5/2), uyalar (YE.D.217. 6/1), (YE.D.60. 6/2), unudalar (ŞH.Yu.Z.841/1), (ŞH.Yu.Z.849/2), unutmayalar (YE.D.55. 6/2), uyalar (YE.D.60. 1/1), uzatmayalar (YE.D.55. 2/2), ürkeler (ŞH.Yu.Z.805/1), üşeler (ŞH.Me.47/1), vireler (ŞH.Yu.Z.799/1), yalvaralar (YE.D.112. 5/2), yapışalar (YE.D.242. 4/2), yideler (YE.D.289. 5/2), yumalar (YE.D.269. 5/2), yuyalar (YE.D.60. 3/2), (YE.D.217. 6/2).

3.1.2.3. Şart Kipi

Eski Türkçede -sAr şeklinde görülen şart kipi Eski Anadolu Türkçesinde standart Türkçede olduğu gibi -sA şeklindedir. Çekiminde teklik 1. ve 2. şahısla, çokluk 2. şahısta iyelik kökenli, çokluk 1. şahısta ise zamir kökenli şahıs ekleri kullanılır (Timurtaş 1977:131) (Özkan 2009:143). Sıklıkla kullanılan bir kip değildir. Şart kipinin yer yer -A istek eki ile karşılandığı da görülür (Korkmaz 2013:100).

Şart kipinin teklik şahıslarda örneği vardır. Çokluş şahıslarda birer örnek mevcuttur. Çokluk 1. ve 2. şahıslarda Şeyyad Hamza'da, 3. şahısta Yunus Emre Divân'ında birer örneğe rastlanmıştır.

Teklik 1. şahıs : -m

bağlasam (YE.D.139. 2/1), (YE.D.202. 4/1), baksam (ŞH.Yu.Z.1234/2), (YE.D.50. 2/1), (YE.D.71. 1/2), bulsam (ŞH.Yu.Z.782/2), dilesem (ŞH.Me.19/1), disem (YE.D.138. 8/2), (YE.D.197. 2/2), (YE.D.200. 1/1), (YE.D.322. 6/2), düşsem (HD.ma.IV:4/1), eylesem (ŞH.Me.20/2), görsem (YE.D.98. 9/1), iletsem (AF.Ki.58/2), irsem (YE.D.192. 2/2), istesem (YE.D.71. 1/2), itsem (YE.D.87. 5/2), kılsam (YE.D.87. 5/1), olsam (YE.D.192. 4/1), tapsam (YE.D.275. 21/1), ugrasam (YE.D.192. 6/2).

Teklik 2. şahıs : -ñ, -n

diseñ (ŞH.Yu.Z.1507/2), olsañ (ŞH.Me.32/1), baksañ (ŞH.Me.55/2), itseñ (AF.Ki.95/2), (YE.D.326. 1/1), salınsañ (HD.ma.IX:3/1), göçmesen (YE.D.299. 6/1), kaçmasan (YE.D.299. 6/1), virseñ (YE.D.197. 2/1), (YE.D.247. 7/1), taşısan

(YE.D.283. 1/2), bakmasan (YE.D.87. 3/2), okısan (YE.D.282. 4/2), görsen (YE.D.30. 5/2), içmesen (YE.D.299. 6/2).

Teklik 3. şahıs : eksiz

aglasana (YE.D.298. 1/1), baksa (AF.Ki.191/2), belürse (HD.ma.IX:1/1), beslemese (HD.I:10/1), bilse (YE.D.221. 4/1), binse (ŞH.Yu.Z.857/2), çağırsa (ŞH.Yu.Z.1233/1), dikse (AF.Ki.191/2), dilese (ŞH.Yu.Z.1043/1),dutsa (AF.Ça.43/2), eytse (ŞH.Yu.Z.1350/2), geçürse (AF.Ki.212/2), gelse (AF.Ça.37/1), (AF.Ça.38/1), (ŞH.Yu.Z.1266/2), (YE.D.324. 11/2), geyse (ŞH.Yu.Z.1332/1), (ŞH.Yu.Z.1333/2), gitse (HD.ma.III:7/2), (ŞH.Yu.Z.456/2), görünse (HD.ma.IX:1/2), görse (AF.Ki.245/2), (YE.D.203. 3/1), (YE.D.203. 5/1), irişse (AF.Ça.64/1), itmese (YE.D.117. 1/2), kılsa (ŞH.Yu.Z.916/2), olmasa (YE.D.116. 3/2), (YE.D.251. 5/1), olsa (HD.ma.III:5/1), (ŞH.Yu.Z.781/2), (YE.D.24. 6/1), (YE.D.24. 6/2), otursa (ŞH.Yu.Z.428/1), sevse (ŞH.Me.35/1), söylese (YE.D.70. 2/2), sunmasa (YE.D.87. 6/2), tursa (ŞH.Yu.Z.428/1), tutsa (ŞH.Me.3/1), varsa (ŞH.Yu.Z.426/2), (ŞH.Yu.Z.428/2), virse (YE.D.101. 7/1), yitse (AF.Ki.261/2), (AF.Ki.264/2), (AF.Ki.319/2), (AF.Ki.58/2).

Çokluk 1. şahıs : -vuz, -vüz

kılsavuz (ŞH.Yu.Z.5/1)

Çokluk 2. şahıs : -ñuz, -ñüz

kılsañuz (ŞH.Yu.Z.1233/2)

Çokluk 3. şahıs : -lar, -ler

koysalar (YE.D.271. 3/1)

3.1.2.4. Gereklilik Kipi

Gereklilik kipi, bir oluşun bir kılışın veya tasarlanan bir eylemin yapılması gerektiğini bildiren bir kiptir (Korkmaz 2014:613). “Gereklilik kipi için Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde ayrıca bir ek yoktur. Gereklilik ifadesi için gerek kelimesinden

faydalanılır (Ergin 2008:313).” Bu görev, -mAk, -mA mastar ekleri, -sA şart ve -A istek kipleri üzerine gerek kelimesinin getirilmesiyle karşılanmıştır (Korkmaz 2014:613).

Metinlerimizde -mak mastar eki ile gerek kelimesinin bir araya gelmesiyle, -A istek kipi ve -sA şart kipi üzerine gerek kelimesinin getirilmesiyle oluşturulmuştur. Birkaç örnekte de -AsI gerek yapısı görülmüştür.

İncelediğimiz metinlerde -A gerek yapısı daha çok kullanılmıştır. Bir diğer yaygın kullanım şekli ise -mAk gerek’dir. Şart kipiyle kullanılan -sA gerek örnekleri metinlerimizde oldukça azdır. “Bunlardan bir kısmı gelecek zaman manası da vermektedir (Timurtaş 1977:132).” Ayrıca taradığımız metinlerde bu kullanımlar dışında “-Ar gerek, -AsI gerek” şeklinde yapılan gereklilik ifadelerine rastlanmıştır.

-A gerek

-A istek kipine gerek sözcüğü getirilerek oluşturulan gereklilik örneklerinde daha çok istek kipinin 3. teklik şahıs çekimi almış fiille gerek kelimesinin birarada kullanıldığı örnekler vardır. 1. çokluk şahısta örnek yoktur. 1. teklik ve 3. çokluk şahıslarda birer, 2. teklik ve 2. çokluk şahıslarda ikişer örnek tespit edilmiştir. Bir örnekte gerekdür kelimesi kullanılmıştır.

Teklik 1. Şahıs

virem gerek (YE.D.303. 3/2)

Teklik 2. Şahıs

idesin gerek (AF.Ki.329/1), (ŞH.Yu.Z.126/2), yapasın gerek (ŞH.Yu.Z.1436/2)

Teklik 3. Şahıs

avına gerek (ŞH.Yu.Z.1092/2), bile gerek (YE.D.34. 3/1), çeke gerek (YE.D.270. 10/1), dükene gerek (YE.D.229. 2/2), düşe gerek (ŞH.Yu.Z.541/2), gerekdür ola fermân (AF.Ki.79/2), kınaya gerek (ŞH.Yu.Z.1174/1), ola gerek (SV.Reb.84/1), (YE.D.4. 5/2), öle gerek (SV.İbt.2/1), (YE.D.158. 6/2), seve gerek

(YE.D.278. 7/1), şekeristân ola gerek (YE.D.4. 3/2), tuta gerek (YE.D.27. 5/1), yana gerek (YE.D.229. 2/2), yuya gerek (YE.D.36. 2/1).

Çokluk 2. Şahıs

eydesiz gerek (ŞH.Yu.Z.1423/1), varasız gerek (ŞH.Yu.Z.947/2), (ŞH.Yu.Z.947/2).

Çokluk 3. Şahıs

kılalar gerek (ŞH.Yu.Z.462/2).

Bu yapıyla oluşturulmuş gereklilik kipi örneklerinin hepsi gereklilik ifade etmemektedir. Bazı örnekler geniş, gelecek zaman ve istek kipi anlamları vermektedir.

-A gerek yapısının farklı bir kullanım şekli de Şeyyad Hamza'nın Yûsuf u Zelihâ mesnevisinde araya "kim" bağlacı getirilerek oluşturulmuş örneklerde görülür;

gerek kim eydesin (ŞH.Yu.Z.38/2)

gerek kim kınaya (ŞH.Yu.Z. 1174/1)

Bu yapıdaki diğer örnek ise gelecek zaman anlamı verecek şekilde kullanılmıştır;

gerek kim pād-şâlık idesin (ŞH.Yu.Z.126/2)

-mAk gerek

Bir diğer gereklilik kalıbı -mAk fiilden isim yapım ekine gerek sözcüğünün getirilmesiyle oluşturulmuştur. Diğer yapılara oranla bu tür kullanımın metinlerimizde daha çok örneği vardır. -mAk gerek kalıbıyla oluşturulan örneklerin tamamı metinlerimizde gereklilik anlamı vermektedir. Bu örnekler daha çok Yunus Emre Divân'ında tespit edilmiş olup Sulan Veled ve Şeyyad Hamza'da da örnek vardır.

aglamak gerek (YE.D.111. 1/2), almak gerek (YE.D.111. 4/2), atmak gerek (YE.D.114. 5/2), bakmak gerek (SV.Reb.81/1), (YE.D.193. 5/1), bilmek gerek (SV.Reb.68/1),(YE.D.111. 3/2), bulmak gerek (SV.Reb.68/2), (YE.D.254. 5/1), çıkmak

gerek (SV.Reb.81/2), gülmek gerek (ŞH.Me.75/2), iltmek gerek (ŞH.Yu.Z.1324/2), itmek gerek (ŞH.Yu.Z.41/2), (ŞH.Yu.Z.1175/2), (ŞH.Yu.Z.1324/1), kılmak gerek (ŞH.Yu.Z.468/2), nitmek gerek (ŞH.Yu.Z.823/1),(ŞH.Yu.Z.1175/1), terk itmek gerek (ŞH.Yu.Z.823/2), çıkarmak gerek (YE.D.254. 3/2), dutmak gerek (YE.D.113. 2/2), (YE.D.114. 1/2), (YE.D.114. 3/2), geçmek gerek (YE.D.99. 9/2), (YE.D.111. 5/2), (YE.D.254. 2/1), gelmek gerek (YE.D.111. 1/1), (YE.D.111. 2/2), (YE.D.111. 8/2), girmek gerek (YE.D.254. 4/1), gitmek gerek (YE.D.17. 4/1), içmek gerek (YE.D.254. 2/2), itmek gerek (YE.D.113. 1/1), (YE.D.113. 1/2), (YE.D.113. 5/2), kılmak gerek (YE.D.254. 4/1), kurtulmak gerek (YE.D.111. 7/2), (YE.D.113. 4/2), olmak gerek (YE.D.111. 9/2), (YE.D.254. 1/1), (YE.D.254. 3/1), öpmek gerek (YE.D.265. 6/1), ötmek gerek (YE.D.114. 6/2), sıdurmak gerek (YE.D.259. 5/2), sımak gerek (YE.D.54. 2/1), sormak gerek (YE.D.97. 1/1), talmak gerek (YE.D.254. 3/1), tutmak gerek (YE.D.5. 1/1), (YE.D.113. 7/2), uçmak gerek (YE.D.254. 2/1), unutmak gerek (YE.D.113. 3/2), utmak gerek (YE.D.114. 4/2), virmek gerek (YE.D.111. 6/2), yanmak gerek (YE.D.254. 5/2), yastanmak gerek (YE.D.254. 1/2), yıylamak gerek (YE.D.254. 4/2), yitmek gerek (YE.D.113. 8/2), yutmak gerek (YE.D.113. 6/2), (YE.D.114. 2/2)

Bu yapı bir örnek de gereklilik işlevi dışında bildirme eki alarak güçlendirme işlevinde kullanılmıştır;

“Çün son ucu ‘âkıbet *ölmek gerek*” (ŞH.Me.75/1) örneğinde “ölmektir” anlamını verir.

-mAk gerek yapısının farklı bir örneği Çarhnâme’de görülmüştür. Gerek sözcüğü -dİr bildirme eki ile genişletilerek anlamı pekiştirilmiş kesin bir gerekliliği göstermektedir;

geçmek gerekdür (AF.Ça.60/1)

-sA gerek

-sA şart kipine gerek sözcüğünün eklenmesiyle oluşan bir diğer gereklilik kipi yapısı incelediğimiz metinler içerisinde sadece Şeyyah Hamza’nın Yûsuf u Zelihâ mesnevisinde ve Yunus Emre Divânı’nda görülmüştür; Teklik 3. Şahısta 20 örnek, Teklik 1. şahısta 4 örnek vardır. Teklik 2. şahısta itseñ gerek örneği Şeyyad Hamza’da 2 kez kullanılmıştır. Çokluk şahıslarda hiç örnek yoktur.

Teklik 1. Şahıs

alsam gerek (YE.D.225. 4/2), olsam gerek (YE.D.225. 1/1), solsam gerek (YE.D.225. 2/2), yansam gerek (YE.D.225. 1/2)

Teklik 2. Şahıs

itseñ gerek (ŞH.Yu.Z.1515/1), (ŞH.Yu.Z.1515/1)

Teklük 3. Şahıs

aksa gerek (YE.D.225. 3/2), berkitse gerek (YE.D.115. 3/2), bilse gerek (YE.D.109. 1/1), degürse gerek (YE.D.109. 9/2), eyitse gerek (YE.D.115. 7/2), girse gerek (YE.D.109. 7/2), gitse gerek (YE.D.115. 1/1), irse gerek (YE.D.109. 4/2), (YE.D.109. 8/2), (YE.D.193. 6/1), itse gerek (YE.D.115. 1/2), (YE.D.115. 4/2), (YE.D.115. 5/2), (YE.D.115. 6/2), kılsa gerek (YE.D.109. 1/2), olsa gerek (YE.D.109. 2/2), (YE.D.109. 5/2), (YE.D.109. 6/2), ölse gerek (YE.D.109. 3/2), yitse gerek (YE.D.115. 2/2)

Yunus Emre Divânı'nda yer alan bir şiirde -sA gerek yapısının farklı zamanları ifade ettiği görülmüştür;

“Bu dünyaya gelen kişi âhır yine **gitse gerek**/ Misafirdür vatanına bir gün sefer **itse gerek** (YE.D.115. 1/1)” örneğinde gelecek zaman anlamı; “Can neye ulaşırsa akıl da ana harc olur/ Gönül neyi sever ise dil anı şerh **itse gerek**” örneğinde geniş zaman işlevinde; “Gönül nice berkitmeye dost iline giden yola/ Âşık kişiler canını bu yola harc **itse gerek**” örneğinde ise gereklilik anlamı taşır.

Örnekten anlaşılacağı üzere -sA gerek kalıbının gereklilik işlevi dışında geniş ve gelecek zaman işlevlerini yüklediği de görülür.

-ası gerek

Gelecek zaman eki -AsI üzerine gerek sözcüğü getirilerek oluşturulan bu yapı sadece Yunus Emre Divânı'nda görülmüştür. Cümle içerisinde tam bir gereklilik anlamı vermektedir.

alası gerek (YE.D.293. 1/2)

bilesi gerek (YE.D.293. 2/2)

talası gerek (YE.D.293. 1/1)

-Ar gerek

İncelediğimiz metinler içerisinde sadece Yunus Emre Divânı'nda bir örnekte rastlanan bu kullanım gereklilik ifadesi vermektedir.

basar gerek (YE.D.106. 13/2)

Emir kipi+gerek

Ahmed Fakih'in Çarhnamesinde ve Yunus Emre'de rastladığımız birer örnekte emir kipine gerek kelimesi getirilmiştir.

aglagıl gerek (AF.Ça.58/2)

bil gerek (YE.D.112. 4/2)

Bazı örneklerde gerek kelimesi bağlaç ya da bildirme çekiminde bir isim olarak karşımıza çıkmaktadır.

eyle mi gerek (YE.D.272. 8/2)

gerekdür kim sevine (AF.Ki.11/2)

3.2. Fiillerin Birleşik Çekimi

Birleşik kipli fiiller, olumlu ya da olumsuz bir esas fiilin genellikle yalnız kip eki almış ve çekime girmemiş olan biçimine, i- ek fiilinin çekimli biçimlerinin eklenmesi ile oluşur. Birleşen iki çekimin tek bir fiil etrafında toplanması gerekir. Birleşik zamanlı fiillerde i- ek-fiili yalnız görülen geçmiş zaman, duyulan geçmiş zaman ve şart kipi ekleri alabilir. Bu durumda birleşik çekimler hikâye, rivayet ve şart çekimi oluştururlar (Ergin 2008:320) (Korkmaz 2014:644).

Fiillerin birleşik çekiminde ek-fiilin -ken zarf-fiil ekiyle kullanımını da dikkat çekmektedir. Metinlerde daha çok geniş zamanın çekiminin üzerine gelen -iken şeklinin örnekleri vardır:diriken (YE.D.40. 1/2), dururken (AF.Ki.9/1), gelüriken

(ŞH.Yu.Z.79/2), güderiken (ŞH.Yu.Z.47/1), okuriken (ŞH.Yu.Z.110/1), tururlarken (ŞH.Yu.Z.1188/1), virürken (SV.Reb.65/2), (SV.XVI:8/1), yirken (ŞH.Yu.Z.1164/2).

Eski Türkçede er- şeklinde olan cevher fiili, normal bir yardımcı fiil şeklinde olup bütün kipleri bulunmaktaydı. Batı Türkçesine geçerken r'si düşmüş, e>i değişmesi ile ünlüsü de değişerek i- biçimi ortaya çıkmıştır. İ- fiili, isimlerin yüklem olmalarını sağlar, fiillerin de hikâye, rivayet ve şart birleşik çekimlerini kurar (Özkan 2009:144).

Birleşik fiilden birleşik çekime geçilirken ekleşme, er-'in i- olduğu zamandan başlamıştır. Yani Batı Türkçesinin başından beri ekleşme ile karşılaşırız(Ergin 2008:321). İncelediğimiz metinlerde bu çekimin hem ekleşmiş hem de ekleşmemiş şekillerini görmekteyiz.

3.2.1. Hikâye Birleşik Çekimi

Asıl fiil kipinin gösterdiği hareketin görülen geçmiş zamanda meydana gelmiş olduğunu bildirir (Ergin 2008:321). Hikâye tarzında anlatmak, fiilin hareket noktasını eski bir zaman çerçevesi içine yerleştirmektir (Özkan 2009:145).

3.2.1.1. Geniş Zamanın Hikâyesi

-r, -Ar, -Ir, -Ur ekleri ile kurulan bir oluş ve kılışı geçmiş zamana aktararak bildiren birleşik çekimdir (Korkmaz 2014:653). Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlaklaşmadan dolayı -Ir'lı şekli görülmez. İncelediğimiz metinlerde i- ek-fiilinin düşmediği örnekler daha fazladır. Aynı metin içinde hem ekleşmiş hem de ekleşmemiş örnekler bir arada yer almıştır. Geniş zamanın hikâyesi bu dönemde -r IdI -Ar IdI, -Ur IdI/-rdI, -ArdI, -UrdI ekleri ile yapılmıştır.

Çekimde iyelik kökenli şahıs ekleri kullanılır. Sadece 3. Çokluk şahısta şahıs eki asıl fiilden sonra gelir:eydürleridi (ŞH.Yu.Z.927/1). Teklik şahıslarda örnek çok olup çokluk şahıs örnekleri çok sınırlıdır. Çokluk 1. şahısta iki, Çokluk 2. ve 3. şahısta birer örnek vardır.

Teklik 1. Şahıs

arzuldum (ŞH.Yu.Z.120/2), bulurdum (ŞH.Yu.Z.459/2), dileridüm (ŞH.Yu.Z.318/1), dir idüm (AF.Ki.390/1), iledürdüm (ŞH.Yu.Z.396/2), isterdüm (ŞH.Yu.Z.162/1), işidürdüm (HD.I:23/1), severidüm (ŞH.Yu.Z.746/2), sevinürdüm (ŞH.Yu.Z.1234/2), taparidüm (ŞH.Yu.Z.886/1), uçar idüm (AF.Ki.385/2), yaturdum (ŞH.Yu.Z.22/1)

Teklik 2. Şahıs

açar idüñ (SV.XII:4/1), aydur idüñ (ŞH.Ma.VII:10/1), bakar idüñ (ŞH.Ma.VII:4/1), bakmaz idüñ (ŞH.Me.44/2), çaldurur idüñ (ŞH.Ma.VII:13/2), dimezidüñ (ŞH.Yu.Z.396/1), dir idüñ (ŞH.Ma.VII:12/1), (ŞH.Me.45/1), dirürdüñ (ŞH.Yu.Z.173/1), geçer idüñ (AF.Ki.385/1), (SV.XII:4/1), kakar idüñ (ŞH.Ma.VII:4/1), saçar idüñ (AF.Ki.385/1), seçer idüñ (SV.XII:4/2), yir idüñ (ŞH.Me.45/2)

Teklik 3. Şahıs

akar idi (AF.Ki.74/2), alurdi (ŞH.Yu.Z.1164/2), alurıdı (ŞH.Yu.Z.310/1), arzularıdı (ŞH.Yu.Z.111/2), baharıdı (ŞH.Yu.Z.842/2), batarıdı (ŞH.Yu.Z.1488/2), begenmez idüñ (ŞH.Ma.VII:12/1), beñzerdi (ŞH.Yu.Z.1097/2), bildürürdi (ŞH.Yu.Z.109/2), bilmezidi (ŞH.Yu.Z.873/2), bilürlerdi (ŞH.Yu.Z.859/1), çıkardı (ŞH.Yu.Z.842/1), çıkarıdı (ŞH.Yu.Z.874/1), çökerdi (ŞH.Yu.Z.1146/2), degerdi (ŞH.Yu.Z.954/2), (ŞH.Yu.Z.956/2), (ŞH.Yu.Z.1043/2), degeridi (ŞH.Yu.Z.1159/2), dilerdi (SV.Reb.42/1), dirdi (ŞH.Yu.Z.311/2), (ŞH.Yu.Z.928/2), dirilürdi (ŞH.Yu.Z.859/2), emzürürdi (ŞH.Yu.Z.1338/2), eyleridi (ŞH.Yu.Z.1130/2), gelmezidi (ŞH.Yu.Z.873/1), gelür idi (SV.Reb.36/2), gelürdi (ŞH.Yu.Z.367/1), (ŞH.Yu.Z.874/2), (ŞH.Yu.Z.917/1), gizleridi (ŞH.Yu.Z.1165/1), görüridi (ŞH.Yu.Z.310/2), götürürdi (AF.Ça.72/1), göyneridi (ŞH.Yu.Z.785/2), iderdi (HD.II:4/2), (ŞH.Yu.Z.872/1), iltürdi (SV.Reb.40/2), imrenürdi (ŞH.Yu.Z.1490/2), inerdi (ŞH.Yu.Z.172/2), irürdi (HD.I:2/2), işidürdi (ŞH.Yu.Z.858/2), işleridi (ŞH.Yu.Z.925/2), kalurdi (ŞH.Yu.Z.325/2), kaynarıdı (ŞH.Yu.Z.785/1), kılurıdı (ŞH.Yu.Z.1350/2), kişneridi (ŞH.Yu.Z.857/2),(ŞH.Yu.Z.858/1), korıdı (ŞH.Yu.Z.310/2), okurıdı (ŞH.Yu.Z.109/1), okurlardı (AF.Ki.317/1), olur idi (SV.Reb.35/2), (SV.Reb.39/1), olurıdı (SV.Reb.35/1), (ŞH.Yu.Z.397/2), olurıdı (ŞH.Yu.Z.1350/1), severdi (ŞH.Yu.Z.974/2),

(ŞH.Yu.Z.978/2), (ŞH.Yu.Z.1155/1), severidi (ŞH.Me.9/2), (ŞH.Yu.Z.62/1), sevmezdi (AF.Ki.353/2), sorardı (ŞH.Yu.Z.926/2), söyleridi (ŞH.Yu.Z.979/2), tapardı (ŞH.Yu.Z.328/1), tapardı (ŞH.Yu.Z.819/1), toyururdi (ŞH.Yu.Z.843/2), tururıdı (ŞH.Yu.Z.316/2), ururdi (SV.İbt.49/2), virürdi (ŞH.Yu.Z.328/2), virüridi (ŞH.Yu.Z.1165/1), (ŞH.Yu.Z.583/1), yagardı (ŞH.Yu.Z.173/1), yaturdı (ŞH.Ma.VI:8/1), yaturıdı (ŞH.Yu.Z.367/2), (ŞH.Yu.Z.917/2), yidürürdi (ŞH.Yu.Z.1165/2), yidürüridi (ŞH.Yu.Z.583/2), yitürürdi (ŞH.Yu.Z.193/1), (ŞH.Yu.Z.193/2)

Çokluk 1. Şahıs

kemürürdük (ŞH.Yu.Z.1076/2), severidük (ŞH.Yu.Z.978/1)

Çokluk 2. Şahıs

severdünüz (ŞH.Yu.Z.977/2)

Çokluk 3. Şahıs

eydürleridi (ŞH.Yu.Z.927/1)

3.2.1.2. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Geçmiş zamanda gerçekleşmiş bulunan ve tarz bildiren bir oluş ve kılışın yine geçmiş zamana aktarılarak anlatılmasıdır (Korkmaz 2014:645). Metinlerimizde bu çekimin örnekleri oldukça azdır. Bu çekimde günümüz Türkiye Türkçesinde şahıs ekleri için iki ayrı kullanım söz konusudur. Ancak incelediğimiz metinlerde şahıs eki sadece asıl fiilden sonra getirilmiştir:

Teklik 1. Şahıs

sandumdı (ŞH.Yu.Z.79/1), çaldumıdı (YE.D.143. 3/1), vardumıdı (ŞH.Yu.Z.780/1)

Teklik 2. Şahıs

bakduñıdı (ŞH.Yu.Z.411/1), itdüñidi (ŞH.Yu.Z.1365/2), ögdüñidi (ŞH.Yu.Z.411/2)

Metinlerimizde bu şeklin örnekleri en çok Şeyyad Hamza'nın Yûsuf u Zelihâ adlı mesnevisinde görülmüştür. Bir örnek Yunus Emre Divânı'nda diğeri de Sultan Veled'in beyitlerindedir.

Teklik 3. Şahıs

aldıydı (ŞH.Yu.Z.1336/2), bakdıydı (ŞH.Yu.Z.191/2), buldıydı (ŞH.Yu.Z.1486/2), gördüydü (ŞH.Yu.Z.41/1), yandıydı (SV.XXVIII:10/2)

Sonu ünlü ile biten ekten sonra i- fiilinin düştüğü örneklerde araya y yardımcı sesi gelmiştir.

Araya yardımcı ses almadan oluşturulan çekimler de vardır. Bu örnekler de Şeyyad Hamza'da ortaya çıkar: buldıdı (ŞH.Yu.Z.938/1), geldidi (ŞH.Yu.Z.1486/1), yıkdıdı (ŞH.Yu.Z.938/2).

3.2.1.3. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Öğrenilen geçmiş zaman kip eki (-mİş kip) üzerine ek fiil (i-) ve hikâye eki (-dİ) eklenerek oluşturulan birleşik çekimdir. İncelediğimiz metinlerden Yunus Emre Divânı, Şeyyad Hamza'nın mesnevisi ve Ahmed Fakih'in Kitabı Evsafı Mesacidi'ş-Şerife'sinde bu çekimin örnekleri vardır. Örnekleri teklik 3. şahısta fazla, teklik 1 şahısta azdır.

Teklik 1. Şahıs

okumışdum (ŞH.Yu.Z.120/1), olmuş idüm (ŞH.Ma.V:6/2), ölmüşidüm (ŞH.Yu.Z.1104/2), togmamışdum (ŞH.Yu.Z.504/2), dinlemişdüm (AF.Ki.316/1), gizlemişdüm (AF.Ki.316/2), düşmüş idüm (YE.D.196. 6/1)

Teklik 3. Şahıs

bilmişidi (ŞH.Yu.Z.110/1), bulmuşıdı (ŞH.Yu.Z.1414/2), çıkmışıdı (ŞH.Yu.Z.204/2), dirmişidi (ŞH.Yu.Z.936/2), görmüşidi (ŞH.Yu.Z.980/1), ısmarlamışıdı (ŞH.Yu.Z.1025/2), kalmışıdı (ŞH.Yu.Z.838/1), kazmışıdı (ŞH.Yu.Z.107/2), kılmışıdı (ŞH.Yu.Z. 875/1), (ŞH.Yu.Z.936/1), olmuşıdı (ŞH.Yu.Z.1414/1), oturmuşıdı (ŞH.Yu.Z.132/2), turmuşıdı (ŞH.Yu.Z.902/1), tuymuşıdı (ŞH.Yu.Z.875/2), tükenmişidi

(ŞH.Yu.Z. 838/2), virmişidi (ŞH.Yu.Z.901/2), (ŞH.Yu.Z.1370/2), yaratmışdı (ŞH.Yu.Z.615/2), (ŞH.Yu.Z.916/1), yazılmışıdı (ŞH.Yu.Z.323/2), yormışıdı (ŞH.Yu.Z.980/2), bulmuş idi (AF.Ki.55/2), kalkmışıdı (AF.Ki.217/2), olmuş idi (AF.Ki.55/1), almışıdı (YE.D.186. 2/1), asmışıdı (YE.D.206. 3/2), dutmuşıdı (YE.D.275. 5/1), düzülmişıdı (YE.D.40. 4/1), olmuşıdı (YE.D.40. 4/1), (YE.D.186. 2/1), ölmüşıdı (YE.D.243. 4/1), yatmışıdı (YE.D.275. 5/1)

Aynı metin içerisinde bu çekimin hem ekleşmiş hem de ekleşmemiş şekillerini bir arada görmekteyiz: bulmuş idi (AF.Ki.55/2), kalkmışıdı (AF.Ki.217/2).

Çokluk 1. Şahıs

tagılmışıduk (ŞH.Yu.Z.131/2), bitmiş idük (YE.D.35. 5/1), düşmüşıdük (YE.D.93. 7/1)

3.2.1.4. İstek Kipinin Hikâyesi

Gerçekleşmesi “istek” biçiminde tasarlanan bir oluş ve kılışın geçmiş zamana aktarılarak anlatılmasıdır (Korkmaz 2014:658). Günümüz Türkiye Türkçesinde kullanımı oldukça az olan, daha çok ağızlarda yer alan bu çekimin incelediğimiz metinlerin hemen hepsinde örnekleri mevcuttur. Ancak örneklerin çoğu işlevi bakımından şartınhikâyesidir.

İstek kipinin hikâye birleşik çekiminin teklik şahıslarda örnekleri vardır. Çokluk 1.şahısta bir, çokluk 2. şahıslarda 2 örneği vardır. Çokluk 3. şahıs örneği ise yoktur.

Teklik 1. Şahıs

adaydum (SV.Reb.97/1), aglayadum (YE.D.224. 3/2), bildüreydüm (SV.İbt.79/1), (SV.Reb.98/1), bileydüm (SV.III:11/1), bileydüm (YE.D.177. 3/1), bulduraydum (SV.Reb.98/2), düşeydüm (SV.XVII:8/1), göstereydüm (SV.İbt.78/2), içeyidüm (ŞH.Yu.Z.781/2), ideydüm (SV.III:11/1), kılayıdum (YE.D.224. 3/1), kıraydum (ŞH.Yu.Z.1195/2), öleydüm (ŞH.Yu.Z.455/2), soraydum (SV.XXVIII:9/1), yiyeyidüm (ŞH.Yu.Z.782/2)

Teklik 2. Şahıs

bulaydıñ (YE.D.265. 9/1), kılayduñ (YE.D.317. 3/2), tuyayıduñ (YE.D.23. 7/1) , uuyıyayıduñ (YE.D.23. 7/2), virmeyedüñ (YE.D.317. 3/2), yuyayıduñ (YE.D.23. 7/1).

Teklik 3. Şahıs

bakmayaydı (ŞH.Yu.Z.967/2), bileydi (YE.D.117. 1/2), biteydi (SV.İbt.47/1), degeydi (SV.İbt.46/1), dutaydı (YE.D.205. 8/1), geleydi (ŞH.Yu.Z.937/2), gideydi (YE.D.23. 7/2), görelerdi (SV.İbt.79/2), göreydi (ŞH.Yu.Z.937/2), göreyidi (YE.D.205. 5/1), (YE.D.276. 7/1), ideydi (YE.D.205. 5/2) ideyidi (ŞH.Yu.Z.582/2), iredi (ŞH.Me.35/2) , kurımayaydı (SV.İbt.47/2), oladı (ŞH.Ma.V:4/2), olaydı (SV.İbt.46/2), unudaydı (YE.D.276. 7/2), viredi (ŞH.Me.35/1), yoriyadı (SV.İbt.46/2)

Çokluk 1. Şahıs

bileyidük (YE.D.35. 4/1), (YE.D.277. 4/1), (YE.D.277. 11/1)

Çokluk 2. Şahıs

göreydüñüz (ŞH.Yu.Z.1192/1), kurtarayduñuz (ŞH.Yu.Z.1234/1), unudayduñuz (ŞH.Yu.Z.1192/2)

3.2.1.5. Şart Kipinin Hikâyesi

Gerçekleşmesi şarta bağlı olan bir oluş ve kılışı geçmişe aktararak anlatan birleşik kiptir (Korkmaz 2014:655). Metinlerimizde az sayıda örneği bulunmaktadır. Çokluk 1. ve 3. şahıslarda örneği yoktur.

Teklik 1. Şahıs

bilseydüm (SV.Reb.97/1)

Sultan Veled'in İbtidanâme'sinde görülen bir örnekte şart anlamı için şu şekilde bir katmerli çekimi kullanılmıştır:

Türk dilin *bilürmisedüm* ben,

Söz ile bellü göstereydüm ben (SV.İbt.78/1)

Teklik 2. Şahıs

diseyidüñ (ŞH.Yu.Z.459/1), görseyidüñ (YE.D.317. 3/1)

Teklik 3. Şahıs

emse idi (HD.II:4/1), görse idi (ŞH.Ma.V:4/1)

Çokluk 2. Şahıs

görseydüñüz (ŞH.Yu.Z.977/2)

3.2.2. Rivayet Birleşik Çekimi

Bu şekil asıl fiil kiplerine i- ek-fiilinin öğrenilen geçmiş zamanının getirilmesiyle yapılan birleşik çekimdir. Rivayet bir nakil, bir anlatma, bir sonradan farkına varış ifade eder (Ergin 2008:323). Rivayet tarzında anlatım, fiilin eski bir zaman çerçevesi içerisine yerleştirilmesi ve bu çerçeveye ayrıca anlatılan hususun dolaylı bir bilgiye dayandığı, başkasından duyulduğu noktalarının da eklenmesidir (Özkan 2009:146).

3.2.2.1. Geniş Zamanın Rivayeti

Geniş bir zaman kesiminde gerçekleşen oluş ve kılışları duyuma dayanarak anlatan bir birleşik kiptir (Korkmaz 2014:667). -r, -Ar, Ir, -Ur ImIş kalıbıyla oluşturulur. Olumsuzu da -mAz ImIş şeklindedir. -mIş eki daima düz-dar ünlülüdür. İncelediğimiz metinler içerisinde geniş zaman rivayeti örnekleri Ahmed Fakih ve Yunus Emre'nin eserlerinde görülmüştür. Şeyyad Hamza'nın mesnevisinde de iki örneği vardır. İncelenen metinlerde bu çekim sadece 3. şahıslarda görülmüştür. Metinlerimizdeki örneklerin çoğunda i- ek-fiilin korunduğu, bazı örneklerde ise düştüğü görülür.

Teklik 3. Şahıs

añmaz imiş (AF.Ki.308/1), bilmezimiş (ŞH.Yu.Z.1038/2), dirmiş (ŞH.Yu.Z.1356/2), düşer imiş (AF.Ki.309/1), geçirimiş (YE.D.23. 8/1), geçürmiş (AF.Ki.123/2), giderimiş (YE.D.299. 4/1), göçerimiş (YE.D.23. 8/1), içerimiş

(YE.D.23. 8/2), kalur imiş (AF.Ki.124/2), kılur imiş (AF.Ki.115/2), kılurmuş (AF.Ki.114/1), (AF.Ki.114/2), okurmuş (AF.Ki.46/1), olmazımış (YE.D.230. 4/2), (YE.D.276. 5/1), olur imiş (AF.Ki.124/1), üşer imiş (AF.Ki.308/2), yaturmuş (AF.Ki.281/2).

Çokluk 3. Şahıs

bilişürlerimiş (YE.D.142. 5/1)

3.2.3. Şart Birleşik Çekimi

Kip eki almış bir esas fiile i- ek fiilinin şart kipinin getirilmesi ile oluşturulur. İyelik kökenli şahıs ekleriyle çekimlenir (Korkmaz 2014:671). Şart tarzında anlatımda, fiildeki hareket ve oluş, başka bir hareket ve oluş için şart olarak gösterilir (Özkan 2009:146).

3.2.3.1. Geniş Zamanın Şartı

Geniş bir zaman kesiminde gerçekleşen oluş ve kılışları şarta bağlayan birleşik kiptir (Korkmaz 2014:676). Eski Anadolu Türkçesi döneminde -rsA, -IrsA, -UrsA ve -r IsA, -Ir IsA, -Ur IsA ekleriyle karşılanmıştır. Metinlerimizin hemen hepsinde örneği bulunan bir birleşik çekimdir. İ- ek-fiili bazı örneklerde kullanılmış bazı örneklerde de iç hecede kalmasından dolayı kaybolmuştur. Bu şekilde i- fiilinin kaybolduğu örnekler daha fazladır.

Teklik 1. Şahıs

beñzedürsem (AF.Ki.306/2), dirisem (ŞH.Me.28/2), eydürisem (ŞH.Yu.Z.1288/2), iltürisem (ŞH.Ma.V:7/1), ölürisem (AF.Ki.5/1), satarısam (ŞH.Yu.Z.695/2), severisem (ŞH.Me.20/1)

Teklik 2. Şahıs

bilürseñ (HD.ma.VIII:7/2), çıkarsañ (AF.Ki.98/2) (AF.Ki.227/2), diler iseñ (ŞH.Ma.VIII:1/2), (ŞH.Ma.VIII:3/2), (ŞH.Ma.VIII:8/1), diler señ (SV.XVIII:13),

(SV.XXV:6/2), dileriseñ (ŞH.Yu.Z.353/1), dilerseñ (HD.ma.VII:3/1), (SV.Reb.54/2), (SV.Reb.81/2), (SV.Reb.82/1), (SV.Reb.82/2), (ŞH.Me.35/2), (ŞH.Yu.Z.601/2), (ŞH.Yu.Z.606/2), (ŞH.Yu.Z.1436/1), diñleriseñ (ŞH.Me.6/1), dir iseñ (ŞH.Ma.IV:9/1), dirseñ (ŞH.Yu.Z.682/2), dökersen (HD.ma.VII:2/1), dutar iseñ (AF.Ça.7/1), ideriseñ (ŞH.Yu.Z.1517/2), inanmazısañ (ŞH.Yu.Z.1206/1), inanmazsañ (HD.I:11/1), (ŞH.Yu.Z.145/1), (ŞH.Yu.Z.1058/2), ister iseñ (AF.Ça.15/1), (HD.ma.X:7/1), (SV.III:2/2), (SV.İbt.31/2), (SV.İbt.63/2), isteriseñ (ŞH.Yu.Z.342/2), isterseñ (HD.I:7/1), işlemez-iseñ (ŞH.Me.59/2), olursañ (AF.Ki.22/2), severseñ (HD.I:23/2), varursañ (AF.Ki.277/2)

Teklik 3. Şahıs

açarsa (SV.Reb.105/1), aydursa (SV.Reb.145/2), bakarsa (SV.III:12/1), bilürse (SV.VIII:6/1), çıkarsa (SV.Reb.56/2), (SV.XVI:1/1), diler ise (HD.I:14/1), (SV.İbt.54/2), dilerse (SV.Reb.62/2), (ŞH.Yu.Z.408/1), (ŞH.Yu.Z.442/2), (ŞH.Yu.Z.956/1), (ŞH.Yu.Z.1252/2), dirise (ŞH.Yu.Z.1289/2), dirlerse (SV.Reb.122/1), dirse (SV.Reb.125/2), dirsın (ŞH.Yu.Z.441/2),durursa (SV.XVI:4/1), eydürise (ŞH.Yu.Z.1093/1), eyler ise (AF.Ki.31/2), gelmezlerse (ŞH.Yu.Z.1481/2), gelmezse (ŞH.Me.48/2), gelürise (ŞH.Me.22/2), gelürse (SV.İbt.25/2), (ŞH.Ma.II:7/2), (ŞH.Yu.Z.42/1)geyerise (ŞH.Yu.Z.425/2), geyerse (ŞH.Yu.Z.1333/1), girerse (SV.XVI:1/2), görmezise (ŞH.Yu.Z.1310/1), görürse (SV.VIII:6/1), (ŞH.Yu.Z.1027/2), (ŞH.Yu.Z.1376/2), iderise (AF.Ki.81/2), kılurısa (ŞH.Yu.Z.1060/1), kılursa (HD.I:3/1),(ŞH.Yu.Z.408/2), (ŞH.Yu.Z.541/1), okırsa (SV.Reb.2/2), olursa (AF.Ki.138/1), (AF.Ki.322/2), (HD.ma.III:3/1), (SV.Reb.18/2), (SV.Reb.114/1), (SV.XXV:3/1), (ŞH.Yu.Z.33/1), ölürse (SV.İbt.5/1), salmaz ise (HD.ma.III:1/1), seçerse (SV.Reb.140/1), severse (SV.III:12/1), sevmez ise (ŞH.Ma.V:1/2), urursa (SV.XVI:4/1), varursa (SV.III:7/2), (ŞH.Ma.VII:14/2), virmez ise (HD.ma.IV:6/2), yiter ise (AF.Ki.25/2), yiterse (AF.Ki.161/1)

Çokluk 1. Şahıs

virürsevüz (ŞH.Yu.Z 11/1)

Çokluk 2. Şahıs

getürmezseñüz (ŞH.Yu.Z.151/1), kılursañuz (ŞH.Yu.Z.88/1), tutarsañuz (ŞH.Yu.Z.1388/2), virürseñüz (ŞH.Yu.Z.1144/2)

Çokluk 3. şahısta örnek yoktur.

3.2.3.2. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

Gerçekleştiği kesin olarak görülen veya bilinen bir oluş ve kılışı şarta bağlayan bir birleşik kip türüdür. -dI IsA, -dIysA ekleriyle karşılanır (Korkmaz 2014:671). Bazı örneklerde i- fiili iç hecede kaldığı için düşer. Ancak metinlerimizde i- fiilinin düşmediği örnekler daha fazladır. Günümüz Türkçesindeki çekiminden farklı olarak şahıs ekleri görülen geçmiş zamandan sonra getirilmiş şart kipi en son eklenmiştir. Araya “y” yardımcı sesini aldığı örnekler de vardır.

Teklik 1. Şahıs

bakdumısa (YE.D.100. 2/2), (YE.D.230. 3/1), buldumısa (YE.D.306. 1/1), (YE.D.306. 4/2), güldümise (YE.D.306. 1/2), itdümise (YE.D.187. 2/2), kaldumısa (YE.D.306. 2/2), oldumsa (ŞH.Yu.Z.595/1), sındumısa (YE.D.208. 3/1), soldumısa (YE.D.306. 3/2), taldumısa (YE.D.306. 5/2)

Teklik 2. Şahıs

alduñısa (YE.D.90. 6/1), bildüñise (YE.D.36. 3/1), (YE.D.101. 2/1), (YE.D.101. 2/1), (YE.D.101. 3/2), bulduñısa (YE.D.107. 1/2), (YE.D.323. 5/1), geldüñise (YE.D.37. 5/1), (YE.D.90. 6/2), gitdünise (YE.D.131. 4/1), gördüñise (YE.D.36. 3/2), (YE.D.302. 6/1), inanduñısa (ŞH.Yu.Z.995/1), irdüñise (YE.D.107. 1/1), işitdün ise (AF.Ça.4/1), itdüñise (YE.D.131. 4/2), kılduñısa (YE.D.282. 6/1), koduñısa (YE.D.20. 3/1), oldıñısa (YE.D.36. 3/1), olduñısa (YE.D.300. 8/2), (YE.D.323. 1/1), sevdüñise (YE.D.317. 2/2), sıduñısan (YE.D.282. 6/2), susaduñısa (SV.Reb.93/1), tutduñısa (YE.D.131. 4/1), tuyduñısa (YE.D.275. 23/2), urduñısa (YE.D.101. 2/1), varduñısa (YE.D.282. 6/1), (YE.D.302. 5/1), virdüñise (YE.D.90. 6/1), (YE.D.302. 5/1), yıkdüñısa

(YE.D.131. 1/1), (YE.D.323. 4/2), yitürdüñise (YE.D.199. 7/1), yudıñısa (YE.D.20. 3/1).

Teklik 3. Şahıs

bilmedise (YE.D.152. 5/2), buldıysa (YE.D.306. 4/1), buyurdısa (SV.Reb.1/2) degdiyise (YE.D.51. 1/2), deydıyise (YE.D.314. 7/1), geçdise (YE.D.274. 9/2), geçürdise (YE.D.268. 2/2), giderdiyise (YE.D.19. 5/1), gitdiyise (ŞH.Yu.Z.897/1), görđıyise (YE.D.202. 3/1), içdiyise (YE.D.19. 4/1), inceldise (HD.ma.VII:4/1), indiyse (YE.D.51. 8/1), irdiyise (YE.D.221. 2/1), kaldıysa (YE.D.166. 3/2), oldıysa (YE.D.303. 8/1), olmadısa (YE.D.100. 6/2), (YE.D.267. 3/1), sevdıyise (YE.D.64. 6/1), ugradıysa (YE.D.310. 7/1), urmadısa (HD.I:5/1), (HD.ma.VI:4/1), virđıyise (YE.D.99. 9/1), yazdıysa (ŞH.Yu.Z.1281/2)

Çokluk 3. Şahıs

Çokluk 3. şahısta görülen geçmiş zamanın şartı örneği sadece Şeyyad Hamza'da geçmektedir: kıldılarsa (ŞH.Yu.Z.794/2).

4. ŞAHIS EKLERİ

Şahıs ekleri şekil ve zaman kalıbına dökülmüş hareketin şahsa bağlanması için kullanılan eklerdir (Ergin 2008:281). Fiil çekiminde kullanılan şahıs ekleri, zamir menşeli ve iyelik eki menşeli olmak üzere başlıca iki gruba ayrılır. Emir kipi için ayrı ekler kullanılmıştır.

4.1. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

Eski Anadolu Türkçesinde duyulan geçmiş zaman, gelecek zaman, geniş zaman, rivayet ve istek kipi ile bildirme geniş zaman çekiminde kullanılan şahıs zamiri kaynaklı şahıs ekleridir.

Teklik 1. Şahıs**-m/-am/-em, -vam/-vem, -van/-ven, -ın/ -in**

takınuram (ŞH.Me.25/1), tutmazam (ŞH.Yu.Z.1173/1), (ŞH.Yu.Z.601/1), bilmezem (ŞH.Yu.Z.135/1), atmışam (YE.D.209. 1/2), (YE.D.209. 4/2), eydiserem (YE.D.232. 1/1), getürem (ŞH.Yu.Z.158/2), virem gerek (YE.D.303. 3/2)

dilervem (SV.Reb.104/1), göynervem (SV.III:5/1), inlarvam (SV.VIII:5/1)

dilerven (SV.XIX:2/1)

bilmezin (YE.D.110. 5/2), (YE.D.201. 1/1), (YE.D.281. 1/1), (YE.D.293. 10/1), giderin (YE.D.246. 4/2), severin (YE.D.284. 6/1), (YE.D.96. 2/1)

Teklik 2. Şahıs**-sın/-sin/ sen**

taparsın (ŞH.Yu.Z.280/2), görisersin (ŞH.Yu.Z.1102/2), degüresin (ŞH.Yu.Z.677/2), idesin gerek (AF.Ki.329/1).

Eski Türkçe’de -di’li geçmiş ve emir kipleri dışındaki bütün fiillerde, birinci tip kişi ekleri yerine, kişi zamirleri kullanılırdı (Ediskun 1999:172). Eski Anadolu Türkçesinin incelediğimiz bazı eserlerinde fiil çekiminde şahıs zamiri kullanımının devam ettiği görülmektedir. Şahıs zamirinin bazı metinlerde ekleşmiş şekilde kullanıldığı da görülür.

bezemişsen (HD.I:16/2), bilür sen (AF.Ça.56/2), çeker sen (AF.Ça.18/1), aga sen (SV.VI:5/1)

Teklik 3. Şahıs**(eksiz)**

‘acablaşur (ŞH.Yu.Z.32/2), tagılur (ŞH.Yu.Z.47/1), tanışur (ŞH.Yu.Z.822/2), kakır (ŞH.Yu.Z.1170/1), (ŞH.Yu.Z.602/1), (ŞH.Yu.Z.711/1), kaçar (ŞH.Me.65/2), kalmaz (AF.Ça.46/1), kor (ŞH.Yu.Z.607/1), binür (ŞH.Yu.Z.1052/2)

asılmışdur (AF.Ki.151/2), aşupdur (AF.Ki.6/1)

esridiserdür (ŞH.Ma.VI.15/1), yazılısar (YE.D.318. 3/1)

söyleyecek (YE.D.110. 1/1)

seçile (ŞH.Yu.Z.941/1), dükene gerek (YE.D.229. 2/2).

Çokluk 1. Şahıs

-uz/-üz

komazuz (ŞH.Me.66/1), aňlamazuz (ŞH.Yu.Z.1276/2), ataruz (ŞH.Yu.Z.211/2), bilmezüz (ŞH.Yu.Z.709/2), (ŞH.Yu.Z.773/1), (ŞH.Yu.Z.1276/1), (ŞH.Yu.Z.1280/1), dilerüz (ŞH.Yu.Z.45/2), binmişüz (ŞH.Me.61/1), yatısaruz (AF.Ça.67/1).

Çokluk 2. Şahıs

-sız/-siz

Bu ekler (-sız, -siz) siz zamirinin ekleşmesinden oluşmuştur.

dilersiz (ŞH.Yu.Z.1011/1), tanışursız (ŞH.Yu.Z.1191/1), kazarsız (ŞH.Yu.Z.1456/2), aglarsız (ŞH.Yu.Z.1096/1), gidesiz (ŞH.Yu.Z.93/1), öldüresiz (ŞH.Yu.Z.93/2), varasız gerek (ŞH.Yu.Z.947/2), (ŞH.Yu.Z.947/2).

Çokluk 3. Şahıs

-lar/-ler

Çokluk 3. Şahıslarda bütün kiplerin çekiminde şahıs kavramını karşılamak üzere -lar,-ler eki getirilmektedir. -lar, ler eki çokluk kavramı yanında şahıs kavramını da karşılamaktadır (Özkan 2009:135).

tanışurlar (ŞH.Yu.Z.1508/1), yakarlar (YE.D.264. 6/1), (YE.D.272. 9/2),
 urmuşlar (YE.D.68. 4/2)
 eyleyiserler (AF.Ça.34/1)
 giçmeyeler (ŞH.Yu.Z.515/1)

4.2. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri

Bu ekler Eski Türkçe'de sadece -di'li geçmiş zamanın çekiminde kullanılırdı. Anadolu Türkçesinde ise dilek-şart kipinde de kullanılmaya başlanmıştır (Ediskun 1999:173). Görülen geçmiş zaman, hikâye ve şart kipinde kullanılan iyelik ekleri kaynaklı şahıs ekleridir.

Teklik 1. Şahıs**-m**

agırladum (ŞH.Yu.Z.1195/1), düşdüm (AF.Ki.382/1)

baksam (ŞH.Yu.Z.1234/2), düşsem (HD.ma.IV:4/1)

Teklik 2. Şahıs**-ñ**

agladuñ (ŞH.Yu.Z.999/2), bildüñ (AF.Ki.118/1)

olsañ (ŞH.Me.32/1), salınsañ (HD.ma.IX:3/1)

Teklik 3. Şahıs**(eksiz)**

bayıtdı (ŞH.Yu.Z.694/2), irişdi (HD.ma.VI:1/1)

dikse (AF.Ki.191/2), tutsa (ŞH.Me.3/1)

Görülen geçmiş zaman ekinin 3. şahsı her zaman düz ünlü taşımaktadır. 1. şahıstaki yuvarlaklığın dudak ünsüzü sebebiyle ortaya çıktığı anlaşılmaktadır (Özkan 2009:103).

Çokluk 1. Şahıs**-k (-h/-); -vuz/-vüz**

alduh (SV.XXIII:7/1)

añduk (ŞH.Yu.Z.1075/2), konduk (AF.Ki.307/2)

Eski Türkçede 1. çoğul şahıs için -mız eki kullanılırdı. bu ekin k- biçimine gelişi, Eski Anadolu Türkçesi dönemlerindedir. Bu ek Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde hep yuvarlak ünlüdür. Eski Türkçe devresinde yuvarlak ünlü taşıyan -duk, -dük isim-fiil ekine benzetilerek yuvarlaklaştığı kabul edilmektedir (Özkan 2009:104).

Bu dönemde “biz” zamirinden gelişerek b>v değişikliğine uğramış olan -vuz, -vüz eki 1. çoğul şahısta kullanılan diğer ektir. Bu ek metinlerde daha seyrek kullanılmıştır.

kılsavuz (ŞH.Yu.Z.5/1)

İstek kipi sadece I. çoğul şahısta iyelik kökenli şahıs ekleriyle çekime girmiştir.

görevüz (ŞH.Yu.Z.847/2)

öldürevüz (ŞH.Yu.Z.42/2) , (ŞH.Yu.Z.91/2)

Çokluk 2. Şahıs

-ñuz/-ñüz

alduñuz (ŞH.Yu.Z.1010/1), kurtarmaduñuz (ŞH.Yu.Z.1232/1), yimeduñuz (ŞH.Yu.Z.1072/2).

Çokluk 3. Şahıs

-lar/-ler

açdılar (ŞH.Yu.Z.1014/2), düzdiler (ŞH.Yu.Z.60/1)

koysalar (YE.D.271. 3/1)

4.3. Emir Çekiminde Kullanılan Şahıs Ekleri

Emir kipinde kip ekleriyle şahıs ekleri iç içe girmiştir. Fiil kök ve gövdesine getirilen kip eki aynı zamanda şahıs da karşılar. Bu nedenle kip eklerinden sonra ayrıca şahıs ekleri gelmez. Bu kipte her şahıs için ayrı bir emir eki vardır (Korkmaz 2014:519).

Teklik 1. Şahıs

-eyim/-ayım; -eyin/-ayın

vereyim (AF.Ça.8/1), turayım (YE.D.165. 1/1)

göreyim (AF.Ki.390/1), açılalım (YE.D.219. 6/2), soylayalım (YE.D.218. 7/2)

Teklik 2. Şahıs**-gıl/-gil; eksiz**

işitmegil (SV.Reb.111/2), kılmagıl (AF.Ça.23/2), esirge (HD.II:5/2), yaraklan (AF.Ça.81/2)

Teklik 3. Şahıs**-sun/-sün**

disün (HD.ma.III:2/2), (HD.ma.VI:5/2), dutsun (SV.X:12/2)

Eski Türkçe devresinde -zun, -zün, -sun, -sün, -çun, -çün şekillerinde olan teklik 3. şahıs emir ekinin Batı Türkçesine -sun, -sün biçimi geçmiştir ve Eski Anadolu Türkçesinde hep -sun, -sün ve çoklukta da -sunlar, -sünler şekli kullanılmıştır (Özkan 2009:102).

Çokluk 1. Şahıs**-elüm/-alum**

diyelüm (AF.Ki.38/1), (AF.Ki.339/1), uçalum (AF.Ki.377/1)

Çokluk 2. Şahıs**-ñ, -uñ/-üñ, -ñuz/-ñüz**

sıgınuñ (SV.Reb.48/1), gelüñ (HD.ma.VI:1/2), aceblemeñ (YE.D.312. 4/2)

kılıñuz (SV.Reb.145/2), muştılañuz (YE.D.51. 1/1), eyleñüz (ŞH.Yu.Z.1199/2)

Çokluk 3. Şahıs**-sunlar/-sünler**

sorsunlar (YE.D.136. 3/2), binsünler (YE.D.145. 2/2)

Eski Anadolu Türkçesinde şahıs eklerinde de yuvarlaklaşmalar görülür. Bunların bazıları dudak ünsüzünün yanında bulunma, benzeşme yoluyla olurken bazıları ise sebepsiz gerçekleşmiştir. Bu tip kişi eklerinin küçük ünlü uyumuna bağlanışları Osmanlı Türkçesi çağlarında başlamıştır.

5. KUVVETLENDİRME VE İHTİMAL ÇEKİMİ

İsim-fiilin ek halindeki şimdiki zamanının teklik üçüncü şahısındaki -dIr, -dUr eki fiil çekimlerine de katılmakta, böylece onları arka arkaya iki çekim eki olarak birleşik çekim durumuna sokmaktadır (Ergin 2008:330).

Metinlerimizde öğrenilen geçmiş zaman ve gelecek zaman çekimlerinde örnekleri vardır;

-mİş dUr/ durur

Metinlerde görülen az sayıdaki örnek 3. şahısla çekimlenmiştir. -durur'lu kullanım daha azdır. -durur eki en fazla Şeyyad Hamza'da görülür.

almışdur (YE.D.73. 2/2), (YE.D.248. 1/1), asılmışdur (AF.Ki.151/2), bağlamışdur (YE.D.75. 8/1), bezemişdür (HD.I:1/2), bezenmişdür (HD.I:6/2), deginmişdür (ŞH.Yu.Z.1216/1), dikilmişdür (AF.Ki.253/2), dimişdür (AF.Ça.65/1), dizilmişdür (AF.Ki.91/2), dönmişdür (YE.D.263. 6/2), dutmuşdur (HD.I:3/2), düzetmişlerdür (AF.Ki.113/2), gelmişdür (ŞH.Yu.Z.1164/1), görmüşdür (YE.D.262. 4/1), (SV.Reb.136/1), idinmişdür (YE.D.155. 1/2), kalmışdur (YE.D.73. 1/2), karmışdur (SV.İbt.14/2), kılmışdur (AF.Ça.1/2), kırılmışdur (AF.Ça.50/2), kurılmışdur (YE.D.193. 3/1), olmuşdur (AF.Ki.351/2), (ŞH.Ma.VI:7/2), (YE.D.283. 7/2), (YE.D.73. 1/1), (YE.D.73. 3/2), ölmüşdür (YE.D.73. 5/2), sormuşdur (SV.Reb.136/2), söylemişdür (AF.Ki.12/2), talmışdur (YE.D.73. 4/2), tolmuşdur (YE.D.241. 8/2), varmışdur (SV.İbt.14/1), yapılmışdur (AF.Ki.104/2), (AF.Ki.61/2), yatmışdur (AF.Ki.250/1), yaturmuşdur (ŞH.Ma.VI:7/1), yazılmışdur (ŞH.Yu.Z.1273/1)

batılmış durur (ŞH.Yu.Z.1216/2), durmuş durur (YE.D.110. 4/2), gizletmiş durur (ŞH.Yu.Z.1255/2), görmüş durur (ŞH.Me.4/2), itmiş durur (ŞH.Yu.Z.1255/1), kocmuş durur (ŞH.Yu.Z.486/1), öldürmüş-durur (ŞH.Me.4/1), talmışdurur (YE.D.278. 4/1), tolmuşdurur (YE.D.202. 7/1)

-IsAr dUr

olısar durur (ŞH.Me.74/2), yatisardur (ŞH.Yu.Z.658/1), kalıсарdur
(ŞH.Ma.VI.15/2), esridiserdür (ŞH.Ma.VI.15/1)

6. EK FİİL

Eski Türkçede normal bir yardımcı fiil şeklinde olup bütün kipleri bulunan er- “olmak” yardımcı fiilinin er->ir->i- değişimi ile ekleşmiş olan biçimidir. Fiilin tek başına bir anlamı yoktur(Korkmaz 2014:620). Eski Türkçede er- şeklinde olan fiilin, Batı Türkçesine geçerken r’si düşmüş, e>i değişmesi ile de i- şekli ortaya çıkmıştır. Fiilin çekim sahası da daralmış ve i- fiili Batı Türkçesinin başından beri dört çekim şekli içinde kullanılmıştır. Bunlar şimdiki zaman, görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman ve şart şekilleridir (Ergin 2008:316).

i- fiili isimlerin yüklem ismi olarak kullanılmalarını sağlar ve fiillerin hikâye, rivayet, şart birleşik çekimlerini kurar.

6.1. Geniş Zaman Çekimi

Bu kip, Eski Türkçedeki er-ür-men, er-ür-sen vb. geniş zaman çekimindeki er-yardımcı fiili ile geniş zaman gösteren ür- ekinin birbirleriyle kaynaşarak eriyip kaybolması ve çekimde şahıs gösteren -men, -sen zamirlerinin de birer ek kalıntısı halinde devamı ile oluşmuştur (Korkmaz 2014:620). Bu zamana geniş zaman da denebilir. Geniş zaman eklerine bildirme ekleri denir. Bu ekler birleştikleri ismin şimdiki zamanda fiil halinde ortaya çıktığını, çıkmaya devam ettiğini bildirir (Ergin 2008:315).

1. ve 2. şahıs için kullanılanlar şahıs zamirlerinden, 3. şahıs için kullanılan ise tur- fiilinden gelişmiştir (Özkan 2009:144). Turur ve tururlar, turmak fiilinin geniş zamanının 3. teklik ve çokluk kişileridir. Geniş zaman gibi sürerlilik bildiren eklerdir. Batı Türkçesinde t>d değişmesi gerçekleşmiştir.

Teklik 1. şahıs	: -am, -em, -um, -üm, -vam, -vem, -van(in), -ven(in)
Teklik 2. şahıs	: -sın/-sin/ sen
Teklik 3. şahıs	: eksiz/ -dur, -dür, -durur, -dürür
Çokluk 1. şahıs	: -uz, -üz/ -vuz, -vüz

Çokluk 2. şahıs : -sız/-siz

Çokluk 3. şahıs : -durlar, -dürler, -dururlar, -dürürler

Tüm metinlerimizde -dur'lu örnekler durur'a oranla daha fazladır. -durur'lu örnekler ise en çok Yunus Emre Divânı ve Şeyyad Hamza'nın Yûsuf u Zelihâ'sında görülür.Çokluk 1. şahıs eki ise "biz" zamirinden b>v değişikliği oluşmuştur.

Teklik 1. Şahıs

-am, -em

āhirem (YE.D.169. 8/1), ākilem (YE.D.316. 1/2), āletven (YE.D.87. 6/1), aslıyam (ŞH.Yu.Z.394/2), 'āşıkam (YE.D.181. 6/1), (YE.D.311. 6/1), āvāreyem (YE.D.316. 7/2), ayıgam (YE.D.184. 3/1), bātinam (YE.D.169. 8/1), bāzircānam (ŞH.Yu.Z.668/2), (YE.D.142. 1/2), behānem (YE.D.151. 6/1), benem (ŞH.Yu.Z.342/1), (YE.D.10. 1/1), bezigenem (YE.D.151. 3/1), biçāreyem (YE.D.316. 7/1), bi-mekānam (YE.D.303. 4/1), birem (YE.D.160. 7/2), bizāram (YE.D.133. 1/1), bulanıgam (YE.D.184. 3/1), bülbülem (YE.D.154. 7/2), (YE.D.180. 2/2), (YE.D.261. 2/1), bülbüliyem (YE.D.174. 5/2), (YE.D.142. 4/1), (YE.D.186. 4/1), (YE.D.286. 5/2), Cercis'em (YE.D.241. 2/1), deliyem (YE.D.241. 5/1), (YE.D.166. 4/1), dervişem (YE.D.90. 1/1), (YE.D.92. 4/1), duzakdayam (YE.D.154. 7/1), dürr-i yetimem (YE.D.206. 1/1), er kulıyam (YE.D.312. 7/1), esrügem (YE.D.184. 3/1), esrükem (YE.D.159. 4/2), evvelem (YE.D.169. 8/1), Eyyüb'am (YE.D.241. 2/1), fakirem (AF.Ki.336/2), fermānam (YE.D.9. 3/1), garibem (ŞH.Yu.Z.668/2) , gevheriyem (YE.D.172. 4/1), geyikem (YE.D.241. 3/2), gibiyem (AF.Ki.267/2), gilem (YE.D.210. 2/2), gönülsüzem (YE.D.84. 4/2), gülem (YE.D.154. 7/1), hakirem (AF.Ki.336/1), hāldeyem (YE.D.154. 7/1), hasretem (ŞH.Yu.Z.1392/1) , hoşnūdam (YE.D.157. 2/2), katreyem (YE.D.206. 1/2), kolmaşam (YE.D.183. 5/2), kulam (ŞH.Yu.Z.483/2), (ŞH.Yu.Z.1256/1), (YE.D.172. 4/1), (YE.D.261. 2/1), kulıyam (YE.D.142. 4/1), (YE.D.174. 5/1), kuşam (YE.D.241. 4/1), Mansur'am (YE.D.133. 2/2), mü'minem (YE.D.183. 5/1), mücrimem (YE.D.33. 1/2), müslümānam (YE.D.109. 1/1), (YE.D.9. 3/1), neyem (YE.D.172. 6/2), oğlıyam (ŞH.Yu.Z.394/1), olam (YE.D.169. 8/2), ölüyem (YE.D.168. 2/2), rindem (YE.D.183. 5/2), sādıkam (YE.D.181. 6/1), (YE.D.37. 5/1), sâyilem (AF.Ki.171/1), senünem (YE.D.139. 7/2), (YE.D.40. 1/2), serhoşam

(YE.D.241. 4/2), sūfiyem (YE.D.92. 1/1), sultānam (ŞH.Ma.VII:10/1), Süleymānam (ŞH.Ma.VII:10/1), şādiyam (YE.D.9. 1/2), şākirem (YE.D.147. 3/1), Tañrı kulıyam (ŞH.Yu.Z.222/2), toliyam (YE.D.174. 5/1), usluşam (ŞH.Yu.Z.340/1), (YE.D.166. 4/1), uyanuşam (YE.D.184. 3/2), yakınam (YE.D.12. 3/1), yār kulıyam (YE.D.186. 4/1), yāreyem (YE.D.316. 7/1), Yunus'am (YE.D.26. 5/1), zāhirem (YE.D.169. 8/1), zār u giryanem (AF.Ki.335/2).

-um, -üm

benüm (AF.Ki.335/1), bimekānum (YE.D.241. 1/1), binüm (ŞH.Ma.VII:11/1), görünmeyenüm (ŞH.Yu.Z.1221/2), kardaşum (ŞH.Yu.Z.1098/1), kelimüm (ŞH.Ma.VIII:4/2), Kerîmüm (ŞH.Yu.Z.795/2), maksūdum (ŞH.Yu.Z.1125/2), sultānum (YE.D.241. 1/2), yılduzum (YE.D.217. 4/2), yoldaşum (YE.D.183. 4/1), yoldayum (YE.D.216. 7/1), zāhirüm (YE.D.33. 3/1)

-vam, -vem

'aşıkvam (SV.III:6/1), ayıkvam (YE.D.159. 4/2), ayruvam (SV.Reb.135/2), benvem (YE.D.87. 10/1), delüvem (SV.III:6/1), farıgvam (YE.D.159), lāyıkvam (YE.D.159. 1/2), nevem (SV.Reb.144/1), refikvem (YE.D.159. 2/2), sayruvam (SV.Reb.135/1), (SV.İbt.56/2), senüñçünvem (SV.XXVII:7/2), senüñvem (SV.XXI:9/2), (SV.IX:6/2), tarıkvam (YE.D.159. 5/2), tefrikvem (YE.D.159. 3/2), yokvam (YE.D.159. 7/2)

-van, -ven

aguzvan (SV.İbt.18/2), benven (YE.D.283. 8/1), konukvan (YE.D.159. 6/2), kulavuzvan (SV.İbt.18/1), Teñriven (SV.İbt.56/1), yazuklvan (SV.XIX:4/1)

-vanın, -venin

Yûnus eydür benolvanın az görmegil ben olvanın

Ben ne disem ol dost dutar dost didüğin ben dutaram (YE.D.138.8)

Ger sûretüm düşerise nice zevâl ire bana

Ol kadimî kimseveninnice düşüp tururısam (YE.D.149.4)

Teklik 2. şahıs**-sın, -sin**

āb-hayvansın (YE.D.127. 2/1),Allahuñ yārısın (ŞH.Ma.III:9/1), ‘avratsın (ŞH.Yu.Z.1369/2), bābısın (YE.D.250. 6/1), basırsın (YE.D.326. 19/1),begısın (ŞH.Me.70/1), begsın (ŞH.Me.15/1), benümsın (ŞH.Yu.Z.497/2), (ŞH.Yu.Z.895/2),betersın (YE.D.191. 4/2),bi-sıfātsın (YE.D.250. 2/1),cansın (YE.D.127. 2/1), cevhersın (YE.D.204. 4/1),çalapsın (ŞH.Yu.Z.483/2), devletsın (YE.D.250. 2/2),dilümdesın (YE.D.28. 2/1), din ü imānsın (YE.D.127. 2/2), dirısın (ŞH.Ma.III:9/2), eşegısın (ŞH.Me.70/2), evvelsın (YE.D.201. 3/1), fakıhsın (YE.D.191. 9/1),fakırsın (ŞH.Me.31/2), fenāsın (YE.D.199. 5/2),gāfılsın (YE.D.237. 12/2)Ganiyyü‘l-agniyāsın (AF.Ki.336/2),gülsın (YE.D.261. 2/1),habıbsın (ŞH.Ma.II:4/1), hak Çalabuñ nūrısın (ŞH.Ma.III:9/1), hicabdasın (YE.D.100. 4/1),içındesın (YE.D.110. 3/1),ildensın (ŞH.Yu.Z.667/2), (ŞH.Yu.Z.1035/1),kandasın (ŞH.Yu.Z.1220/2), kavisın (YE.D.107. 5/1), kelbsın (ŞH.Me.52/2),Kerımsın (AF.Ki.179/1),(ŞH.Yu.Z.891/1), kimsın (ŞH.Yu.Z.894/1), (ŞH.Yu.Z.1379/2), kitābısın (YE.D.250. 6/1),mestānesın (YE.D.120. 6/1),mübtelāsın (YE.D.212. 2/1),nebıbsın (ŞH.Yu.Z.157/1), nihansın (YE.D.250. 2/1),niredesın (YE.D.117. 9/1),oglısın (ŞH.Yu.Z.1093/1), (ŞH.Yu.Z.1098/1),önümdesın (YE.D.28. 2/1),pādişāhsın (ŞH.Me.39/2), sensın (AF.Ki.177/2),(ŞH.Ma.III:2/1), (ŞH.Yu.Z.340/1), (YE.D.50. 5/2), sermayesın (YE.D.318. 4/2), sıddıksın (ŞH.Yu.Z.399/2),sultānsın (ŞH.Me.41/1), (ŞH.Me.60/2),(YE.D.261. 2/1), tabıbsın (ŞH.Ma.II:4/1),yanumdasın (YE.D.28. 2/2)

sen

bay sen (SV.IX:6/1), beg sen (SV.IX:6/1), güneş sen (SV.XIX:8/1), hālık sen (SV.Reb.130/2), magrūr sen (AF.Ça.20/1), nite sen (SV.Reb.134/2), sen sen (SV.XI:11/1), (SV.XI:11/1), (SV.XI:11/2), tāhir sen (SV.XXV:5/2), taş sen (SV.XXV:2/1).

Teklik 3. şahıs**-dur ile**

‘acāyıbdür (AF.Ki.136/2), ‘acebdür (ŞH.Ma.VI:14/1), (YE.D.209. 5/2), ācızdür (YE.D.266. 4/1), açdur (SV.XIX:1/1), açukdur (SV.Reb.125/1), (YE.D.87. 11/1),

agudur (ŞH.Me.42/2), (YE.D.110. 6/1), (YE.D.212. 4/1), aguzdur (SV.Reb.79/1),
 almakdur (YE.D.191. 5/1), altıdur (AF.Ki.223/1), anadur (YE.D.79. 7/1), andadur
 (AF.Ki.215/2), (ŞH.Yu.Z.441/2), (YE.D.161. 5/2), andandur (YE.D.10. 6/2),
 (YE.D.172. 5/1), (YE.D.80. 12/2), 'arşdadur (ŞH.Ma.I:4/1), 'atādur (ŞH.Ma.II:13/2),
 atamdur (ŞH.Yu.Z.1094/2), avratdur (YE.D.260. 5/1), ayakdur (AF.Ki.244/1), 'ayāndur
 (ŞH.Ma.II:11/2), (YE.D.238. 7/2), ayırdur (YE.D.94. 2/2),ayruksıdur (SV.Reb.77/1),
 azaddur (YE.D.235. 4/2), azdur (AF.Ki.121/2), (SV.Reb.126/1), (SV.XIX:11/1),
 azıkdur (YE.D.39. 6/2), bahādur (ŞH.Ma.II:9/2), (YE.D.272. 1/2), bākidür (YE.D.35.
 1/1), bellüdü (AF.Ki.128/1), (SV.Reb.85/2), (YE.D.130. 4/2), (YE.D.133. 4/1),
 (YE.D.209. 7/2), (YE.D.255. 8/1), (YE.D.77. 4/1), bendedür (YE.D.34. 8/2), bigidür
 (SV.Reb.138/2), biledür (YE.D.237. 7/2), bilişdür (YE.D.120. 5/2), bilişlidür
 (YE.D.129. 4/2), bitikdür (ŞH.Yu.Z.1275/1), bîvefādur (AF.Ça.27/1), boydur
 (SV.XIX:10/2), böyledür (YE.D.113. 6/1), budur (AF.Ça.71/1), (SV.İbt.10/1)
 (SV.Reb.5/1), (ŞH.Yu.Z.596/2), (YE.D.144. 5/2), buşudur (YE.D.324. 5/2), bühtāndur
 (YE.D.2. 4/1), bülbüdü (YE.D.253. 2/1), cāhildür (YE.D.67. 5/1), candur (YE.D.5.
 2/2), çırakdur (YE.D.92. 5/1), çokdur (AF.Ki.162/1), (AF.Ki.172/1), (SV.İbt.76/1),
 (SV.XIX:3/1), (YE.D.65. 3/1), dā'imdür (SV.Reb.154/1), dāimdür (YE.D.16. 1/2),
 dardur (YE.D.260. 4/2), datludur (SV.XII:1a/1), da'visüzdür (YE.D.51. 4/2), degindür
 (YE.D.15. 8/1), (YE.D.268. 4/2), dekdür (YE.D.16. 11/2), delidür (YE.D.48. 5/2),
 demdür (YE.D.16. 7/2), dermandedür (YE.D.34. 2/2), deryādur (YE.D.325. 1/2),
 deryāsıdur (YE.D.24. 5/2), destürdur (ŞH.Yu.Z.1197/1), devādur (ŞH.Ma.II.1/1),
 devādur (ŞH.Ma.II:1/1), devletdür (YE.D.248. 7/1), dibindedür (AF.Ki.286/1),
 dogrulıkdur (YE.D.240. 4/1), dostdur (YE.D.52. 2/1), dostundur (YE.D.151. 2/1)
 duzakdur (YE.D.192. 3/1), düşmandur (YE.D.129. 4/2), edebdür (YE.D.133. 5/2),
 egridür (YE.D.255. 3/1), eksiklidür (YE.D.223. 7/1), (YE.D.10. 8/1), eksükdür
 (ŞH.Me.39/2), emānetdür (YE.D.202. 5/1), emrdür (YE.D.15. 5/2), eserümdür
 (YE.D.248. 5/2), eşekdür (SV.XIX:7/2), etekleridür (AF.Ki.100/1), ezeldür (YE.D.21.
 1/1), fānidür (YE.D.111. 2/1), farzdur (AF.Ki.319/2), feriştedür (ŞH.Yu.Z.592/2),
 ferşdür (AF.Ki.104/1), fitne devridür (HD.ma.IX:5/2), gammazdur (YE.D.228. 4/2),
 ganidür (YE.D.268. 7/1), garbdur (AF.Ki.67/2), gayrıdur (YE.D.94. 1/1), gemişmekdür
 (SV.İbt.8/1), gevdedür (SV.Reb.138/1), gevherdür (YE.D.131. 5/2), geydür
 (SV.XXIII:2/2), (ŞH.Yu.Z.344/2), gınādur (AF.Ki.260/2), gibidür (YE.D.27. 6/1),

gidermekdür (SV.İbt.9/1), giñdür (AF.Ki.272/2), gindür (YE.D.90. 1/2), gönüllerdür (YE.D.142. 2/2), gönüllerün pasıdur (YE.D.24. 1/2), (YE.D.72. 1/2), görünendür (YE.D.100. 2/2), görmekdür (SV.İbt.33/1), göz hicâbıdur (YE.D.36. 4/1), gözdür (AF.Ki.30/2), (SV.XIX:10/1), gözsepekdür (YE.D.121. 2/2), güçdür (AF.Ki.42/2), güherveşdür (HD.ma.IV:1/1), güldür (HD.I:11/2), (HD.ma.IV:2/1), güneşdür (SV.Reb.25/1), güneşdür (SV.XXIII:1/1), güzelleredür (YE.D.212. 7/1), hâcemdür (YE.D.142. 4/1), hadisdür (YE.D.91. 7/1), Hak'dur (YE.D.74. 5/2), hakdur (AF.Ça.82/1), (YE.D.10. 2/2), hakikatdur (AF.Ça.3/2), (YE.D.188. 6/1), (YE.D.270. 7/2), hâldür (YE.D.91. 1/1), haleldür (YE.D.260. 6/1), hasıdur (YE.D.24. 1/1), hatâdur (AF.Ki.306/2), (ŞH.Ma.II:5/2), hürdandür (SV.İbt.35/2), hüridür (SV.İbt.52/2), ırakdur (AF.Ki.289/2), (SV.İbt.9/2), (YE.D.83. 3/1), 'ışıklıdur (YE.D.223. 7/1), 'ibâdetdür (AF.Ça.56/2), (AF.Ki.94/2), içmekdür (SV.İbt.34/1), ikrârdür (YE.D.260. 7/2), ilâhidür (YE.D.282. 2/1), iledür (YE.D.104. 2/2), işidür (AF.Ça.47/2), (AF.Ki.192/2), (ŞH.Yu.Z.183/2),(YE.D.259. 2/1), işigündür (YE.D.230. 5/1), 'izzetümdür (YE.D.2. 2/2), kâdirdür (ŞH.Yu.Z.261/1), (YE.D.99. 7/2), kancarudur (YE.D.23. 2/2), kandadır (ŞH.Yu.Z.441/1), (ŞH.Yu.Z.1361/1), (YE.D.93. 8/1), kandagıdur (YE.D.35. 4/2), kangıdur (YE.D.283. 6/2), kanıdur (HD.ma.VI:7/1), (YE.D.97. 2/1), kanlıdur (ŞH.Yu.Z.948/2), kapudur (AF.Ça.60/1), (AF.Ki.93/2),(YE.D.270. 13/1), kardur (AF.Ki.149/2), kârıdur (YE.D.326. 16/2), karşıdur (AF.Ki.103/1), karşısunadır (AF.Ki.260/1), Kârun'undur (YE.D.244. 3/2), kaşdur (SV.XIX:10/1), katı durur (YE.D.123. 3/2), katıdur (YE.D.214. 2/2), katredür (YE.D.325. 1/2), kavidür (YE.D.35. 7/2), kayadır (AF.Ki.366/1), kayımdur (YE.D.27. 3/1), kelecidür (YE.D.149. 2/1), kemerdür (AF.Ki.40/1), kemerlerdür (AF.Ki.142/2), kemine kuldur (YE.D.16. 11/1), kimdür (YE.D.117. 3/2), (SV.IX:12/2), kimlerdür (ŞH.Yu.Z.1427/1), kimsedür (YE.D.30. 1/1), kur'ân'dadır (YE.D.71. 4/2), lokmadur (YE.D.14. 4/1),(YE.D.222. 4/1), ma'nidür (YE.D.234. 14/1), mahrumdur (YE.D.223. 7/2), (YE.D.266. 4/2), makâmumdur (YE.D.157. 6/2), ma'nidür (YE.D.13. 2/1), mezkürdür (ŞH.Yu.Z.817/2), mismildür (YE.D.237. 3/2), muhtasardur (YE.D.129. 5/1), mücevvedür (AF.Ki.153/1), mülk-i ezeldür (YE.D.10. 3/1), mü'mindür (ŞH.Yu.Z.940/1), münakkaşdur (AF.Ki.146/1), (AF.Ki.192/1), mürdedür (AF.Ki.362/1), mürşiddür (YE.D.10. 2/2), müsâfirdür (YE.D.115. 1/2), müsebbihdür (ŞH.Ma.V:3/1), müsülmandur (SV.İbt.43/2), (YE.D.263. 6/1), müşebbekdür (AF.Ki.207/2), müştakdur (YE.D.158. 3/2), mütavveldür

(HD.ma.III:2/1), müzeyyendür (AF.Ki.146/1), nasıbdür (YE.D.122. 2/2), nâzırdur (AF.Ça.25/2), Nebîdür (AF.Ki.209/1), nedendür (ŞH.Yu.Z.1081/2), (ŞH.Yu.Z.1096/2), nedür (HD.ma.V:2/2), (SV.Reb.132/2), (SV.XII:1/2), (ŞH.Me.42/1), (ŞH.Yu.Z.280/2), (YE.D.84. 5/2), nemdür (YE.D.164. 4/1), nesidür (YE.D.72. 5/2), nesindendür (YE.D.222. 9/2), nesnedür (YE.D.104. 1/1), niçündür (YE.D.275. 12/1), nihandadır (YE.D.58. 7/2), nişânıdır (YE.D.13. 2/2), nitedür (SV.Reb.129/2), (SV.XXV:1/2), (ŞH.Yu.Z.1112/1), nûrıdır (YE.D.264. 3/1), nüşdur (YE.D.110. 5/1), odur (AF.Ki.160/1), (YE.D.168. 2/2), oglandur (ŞH.Yu.Z.199/2), okdur (SV.XXIII:4/1), 'ömrüdür (HD.ma.VI:8/2), öñindedür (AF.Ki.213/1), paşadır (SV.XVII:6/2), piyâledür (YE.D.57. 5/2), pusudadır (YE.D.123. 1/2), Rahmândur (SV.III:9/1), Rahmânidür (YE.D.181. 3/1), rahmetdür (SV.Reb.2/1), (YE.D.243. 2/1), râzdur (SV.Reb.126/2), rencdür (AF.Ça.63/1), revâdur (ŞH.Ma.II. 1/2), riyâdur (YE.D.209. 5/1), rumuzdur (YE.D.188. 10/2), sırrıdır (YE.D.264. 3/1), sindür (ŞH.Yu.Z.1456/2), sinüñdür (SV.XVII:7/1), (SV.XXIII:3/1), sizüñledür (SV.XII:7/1), sormakdur (SV.İbt.33/2), suçdur (YE.D.33. 8/1), sudur (YE.D.200. 5/1), şârdur (AF.Ki.22/1), (YE.D.260. 1/2), şehirdür (AF.Ki.118/2), (AF.Ki.190/1), şerbetdür (ŞH.Ma.VI:6/1), Tañrıdandır (ŞH.Yu.Z.652/1), tanukdur (YE.D.302. 2/1), tapdur (YE.D.62. 1/1), taşdur (SV.XIX:7/2), Teñridendür (SV.İbt.50/1), (SV.Reb.59/1), (SV.Reb.125/2), toklıkdur (YE.D.80. 4/1), toludur (SV.Reb.117/1), (YE.D.147. 5/1), uçmakdur (SV.İbt.34/2), uğrıdır (ŞH.Yu.Z.214/2), (ŞH.Yu.Z.226/2), ulu devletdür (ŞH.Yu.Z.176/1), ummandadır (YE.D.58. 3/2), usludur (SV.Reb.5/2), (SV.Reb.85/1), uvakdur (AF.Ki.59/2), uyanukdur (YE.D.146. 1/1), uzakdur (AF.Ça.10/2), (YE.D.65. 3/1), uzundur (YE.D.265. 3/1), vefâdur (ŞH.Ma.II:8/2), virandadır (YE.D.205. 6/2), visâlidür (YE.D.1. 6/1), yabandadır (YE.D.34. 3/2), yalıdır (YE.D.48. 3/2), yapulardur (AF.Ki.23/2), yaradır (YE.D.88. 1/2), yarakdur (YE.D.83. 3/1), yaramazdur (YE.D.43. 4/1), yârdur (YE.D.260. 1/1), yigrekdür (YE.D.255. 2/1), yıldür (YE.D.123. 1/1), yilmekdür (YE.D.77. 3/2), yirdedür (AF.Ki.191/1), yirdür (YE.D.298. 1/1), yiridür (HD.ma.IV:4/1), (ŞH.Ma.VI:8/2), yoklıkdur (YE.D.295. 2/2), yol eridür (YE.D.9. 7/1), yoldadır (YE.D.126. 4/2), yoldur (YE.D.314. 9/1), yükidür (ŞH.Yu.Z.957/1), (YE.D.255. 5/1), yüzidür (AF.Ki.106/1), Zelihâdur (ŞH.Yu.Z.552/1), zindandadır (YE.D.71. 3/2), ziyâdur (ŞH.Ma.II:2/2), ziyâredür (AF.Ki.108/2)

durur ile

Eski Türkiye Türkçesinde fiilin ek haline gelmiş -dur, -dür şekilleri yanında dur-fiili de kullanılmaya devam etmiştir (Timurtaş 1977:111). Metinlerimizde dur- fiiliyle oluşan örnekler ek haline gelmiş -dur,-dür şeklindeki örneklere oranla daha azdır.

'acab durur (ŞH.Me.48/2), acebdurur (YE.D.310. 9/1), adı durur (AF.Ki.288/1), adım durur (AF.Ki.140/1), ahşam durur (YE.D.109. 4/1), 'Ali durur (HD.I:14/1), Allahdan durur (AF.Ki.236/2), 'āmuñ durur (ŞH.Yu.Z.1092/1), andan durur (ŞH.Yu.Z.1036/2), 'āşık durur (ŞH.Yu.Z.532/2), at turur (ŞH.Yu.Z.860/1), ay durur (ŞH.Yu.Z.201/1), az durur (SV.İbt.45/1), azab durur (YE.D.46. 5/2), 'azîz sultân durur (ŞH.Yu.Z.1251/2), bab durur (YE.D.46. 4/2), bay durur (ŞH.Yu.Z.201/2), baykuş durur (YE.D.22. 2/2), bayram durur (AF.Ki.237/2), (YE.D.64. 1/2), benden durur (ŞH.Me.31/1), benüm durur (YE.D.146. 6/1), benüm kavmum durur (YE.D.138. 4/1), benüm rızkum durur (YE.D.138. 4/1), beş karış bezdurur (YE.D.187. 4/1), bi-basar durur (YE.D.59. 4/2), bir durur (SV.Reb.116/1),(ŞH.Yu.Z.289/2), bir yir durur (ŞH.Me.73/2), bir yüce Sübhan durur (AF.Ki.342/1), bize durur (YE.D.79. 7/2), bizüm için durur (ŞH.Ma.VIII:5/1), boş durur (YE.D.22. 2/1), böyle durur (YE.D.137. 6/1), bu durur (AF.Ki.327/2), (HD.I:24/1), (YE.D.39. 7/1), bühtân durur (ŞH.Yu.Z.1251/1), cân durur (SV.Reb.7/1), cānum durur (ŞH.Ma.I:15/2), cennet durur (YE.D.260. 3/1), cināyetdurur (YE.D.235. 4/1), comard durur (ŞH.Yu.Z.320/2), çok durur (SV.Reb.20/2), (SV.Reb.153/2), (ŞH.Yu.Z.216/2), demür durur (AF.Ki.254/2), didar durur (YE.D.59. 8/2), dilberdurur (YE.D.314. 3/1), dipsüzdurur (YE.D.312. 4/2), diri durur (SV.İbt.68/1), (ŞH.Yu.Z.486/2), dost durur (YE.D.321. 4/1), dostıla durur (YE.D.321. 3/1), dört durur (AF.Ki.26/1), (AF.Ki.43/1), düşdurur (YE.D.278. 4/2), düşvâr durur (YE.D.59. 6/2), elümde durur (YE.D.28. 4/2), er durur (YE.D.59. 7/2), eşkere (durur) (YE.D.111. 3/1), fuzullıkdurur (YE.D.275. 23/1), gelmekdurur (YE.D.23. 6/1), gevdedurur (YE.D.324. 11/1), (YE.D.313. 6/2), görececek yir durur (AF.Ki.289/1), gözgü durur (YE.D.164. 7/1), Gufrân durur (ŞH.Yu.Z.3/2), gülmek durur (ŞH.Me.76/1), gülmekdurur (YE.D.23. 6/1), gülsitānum durur (ŞH.Ma.I:15/1), haberdurur (YE.D.59. 1/1), hak durur (YE.D.12. 6/1), harab durur (YE.D.46. 2/2), hasret durur (YE.D.185. 7/1), haşer durur (YE.D.59. 3/2), hayvan durur (YE.D.88. 8/2), hâzır durur (ŞH.Yu.Z.442/1), hoş durur (ŞH.Ma.VII:12/2), (ŞH.Yu.Z.1102/2), (YE.D.22. 2/1), işbu

durur (ŞH.Me.37/1), 'ışk durur (YE.D.219. 7/1), (YE.D.68. 2/1), 'ibret durur (YE.D.23. 5/2), ikişer kat durur (AF.Ki.219/1), imān durur (YE.D.324. 11/1), (YE.D.317. 6/1), intizar durur (YE.D.59. 9/2), işdurur (YE.D.278. 4/1), kādir durur (ŞH.Yu.Z.442/2), kānı durur (HD.ma.III:9/1), karşı durur (AF.Ki.224/2), kaş'an durur (ŞH.Yu.Z.920/2), kāyim durur (YE.D.110. 8/2), kebab durur (YE.D.46. 1/1), kemdurur (YE.D.280. 1/1), Ken'āndan durur (ŞH.Yu.Z.1036/1), kim durur (ŞH.Yu.Z.359/2), (YE.D.286. 2/2), kişi durur (YE.D.135. 4/1), kulun durur (YE.D.9. 8/1), kur'an durur (YE.D.260. 3/1), makam durur (AF.Ki.361/2), ma'mur durur (YE.D.179. 2/2), merhem durur (AF.Ki.163/2), mezhebdirur (YE.D.314. 11/2), muhal durur (YE.D.53. 3/1), mübārek yol durur (AF.Ki.321/1), müştakdurur (YE.D.289. 1/2), nazardurur (YE.D.59. 1/2), (YE.D.300. 5/1), ne durur (ŞH.Yu.Z.784/2),(YE.D.111. 3/1), nefsim durur (YE.D.89. 4/1), noksandurur (YE.D.164. 4/1), nūrı durur (YE.D.321. 2/1), oddan durur (YE.D.166. 7/2), oğlu durur (AF.Ki.283/2), oldurur (AF.Ki.180/1),(YE.D.323. 3/2), ölmekdurur (YE.D.23. 6/2), (ŞH.Me.76/2), Rahîm durur (ŞH.Yu.Z.6/2), (YE.D.42. 4/1), Rahmān durur (AF.Ki.342/2) (ŞH.Yu.Z.3/1), (ŞH.Yu.Z.6/1), rebab durur (YE.D.46. 6/2), sebep durur (YE.D.46. 1/2), sefer durur (YE.D.59. 2/2), senün durur (YE.D.118. 3/2), seyri durur (YE.D.321. 2/1), sultān durur (AF.Ki.342/1), (ŞH.Me.73/1), (ŞH.Yu.Z.1215/2), şirindurur (YE.D.248. 9/1), tāliimden durur (YE.D.300. 3/1), tamām turur (ŞH.Yu.Z.1446/1), Tapdukdurur (YE.D.229. 5/1), taşra durur (YE.D.164. 6/1), tolu durur (YE.D.74. 3/2), tolup durur (YE.D.52. 4/1), tuzak durur (YE.D.1. 7/2), uşbu durur (ŞH.Yu.Z.1303/1), üçer durur (AF.Ki.246/1), var durur (AF.Ki.199/2), var durur (ŞH.Yu.Z.245/2), viran durur (YE.D.300. 5/2), yakın durur (AF.Ki.109/1), Ya'küb durur (ŞH.Yu.Z.675/1), yañlış durur (SV.Reb.124/2), yar durur (YE.D.59. 5/2), yavlak durur (YE.D.43. 7/2), yeksān durur (AF.Ça.61/2), yer turur (YE.D.47. 6/2), yesir durur (YE.D.46. 3/1), yigdurur (YE.D.282. 7/2), yir durur (AF.Ki.82/1), yiri durur (HD.I:18/1), yok durur (SV.Reb.20/1), (AF.Ça.69/2), (ŞH.Yu.Z.216/1), (YE.D.78. 6/2), yumışdurur (YE.D.251. 8/2), Yūnus durur (YE.D.100. 7/1), (YE.D.294. 7/1), Yūsuf turur (ŞH.Yu.Z.856/1), zār durur (HD.ma.VII:9/1), zevk durur (YE.D.12. 6/2)

Eksiz

aç (SV.XIX:1/1), ağaç (SV.XIX:7/2), anda (AF.Ki.107/2), anuñ (AF.Ki.341/1), (YE.D.21. 5/1), ar (AF.Ki.112/2), arşun (AF.Ki.258/2), (AF.Ki.95/2), artuk (AF.Ki.141/2), aslu (AF.Ki.269/1), atamız (SV.Reb.47/1), atlas (AF.Ki.271/1), bellü (AF.Ki.351/1), Beynân (ŞH.Yu.Z.258/1), bir ‘aceb şehir (AF.Ki.238/1), bir ulu magara (AF.Ki.122/1), bol (AF.Ki.330/2), boş (AF.Ki.171/2), bühtân (YE.D.10. 8/2), cādū (HD.ma.IV:2/2), cāmı (SV.Reb.138/2), çok (AF.Ki.225/1), (YE.D.92. 4/1), demür (SV.XXV:2/1), etmek (AF.Ki.164/1), fakir (YE.D.191. 9/1), fārik (YE.D.102. 8/2), fettân (HD.ma.IV:2/2), gāyetsüz (YE.D.51. 9/1), gerek (AF.Ki.333/2), (SV.XIII:7/1), (ŞH.Yu.Z.97/2), (YE.D.101. 4/1), hayran (YE.D.10. 1/1), ırak (YE.D.10. 7/1), kanda (AF.Ki.285/2), kandan (SV.Reb.130/2), (YE.D.9. 1/2), kanı (HD.ma.VI:7/2), (SV.Reb.55/2), (ŞH.Ma.VII:5/1),(ŞH.Yu.Z.85/2), (YE.D.159. 7/1), kara (AF.Ki.171/2), karşı (AF.Ki.157/2), karşusunda (AF.Ki.107/1), kul (SV.IX:6/1), (YE.D.10. 2/1), kurşun (AF.Ki.141/1), mahmur (YE.D.159. 4/2), mermer (AF.Ki.202/1), muhal (YE.D.122. 1/2), muhtâc (YE.D.13. 3/2), ne (ŞH.Yu.Z.1118/2), nihâyetsüz (YE.D.51. 9/1), nite (SV.XXVIII:8/2), nurlar (AF.Ki.56/2), ok (SV.XXIII:4/1), ol (YE.D.12. 5/1), rahmetüñde (AF.Ki.172/2), saç (SV.XIX:10/2), sağlık (AF.Ki.320/1), sen (SV.XXIII:2/1), sünbül (HD.ma.IV:2/1), şirin (YE.D.69. 3/1), tahtun (SV.XIX:8/1), tanuk (YE.D.62. 2/1), tar (AF.Ki.272/2), taş (AF.Ki.121/2), taşı (AF.Ki.212/1), tolu (AF.Ki.341/2),(SV.İbt.65/1), (ŞH.Ma.VI:1/2),(ŞH.Yu.Z.258/2), tolusın (YE.D.314. 2/1), toptolu (YE.D.14. 5/1), ummân (YE.D.10. 1/2), var (AF.Ki.102/2), (ŞH.Ma.VII:10/2), (HD.I:7/1), (ŞH.Yu.Z.158/2),(YE.D.85. 3/1), yakın (YE.D.79. 2/1), yana (YE.D.12. 1/1) ,(AF.Ki.145/1), yanlış (YE.D.178. 2/2), yavuz (ŞH.Yu.Z.267/1), yir (AF.Ki.133/1), (AF.Ki.134/2), yoguz (YE.D.97. 3/2), yok (AF.Ki.5/1), (ŞH.Yu.Z.1280/1),(YE.D.97. 5/2), yoksul (SV.IX:6/1)

Çokluk 1. Şahıs**-uz, -üz**

kardaşlaruz (ŞH.Yu.Z.972/2), rāziyuz (ŞH.Yu.Z.1286/1), senüñüz (ŞH.Yu.Z.1412/1), (ŞH.Yu.Z.1423/2), şerîflerüz (ŞH.Yu.Z.972/1), birüz (SV.Reb.139/1), nevüz (SV.XVI:1/1)

Çokluk 2. Şahıs

-sız, -siz

kardaşsız (ŞH.Yu.Z.971/2), kimüñsiz (ŞH.Yu.Z.1411/2), (ŞH.Yu.Z.1423/1), kör siz (SV.XXIV:4/2).

6.2. Görülen Geçmiş Zaman Çekimi

i- ek fiilinin görülen geçmiş zaman kipi, fiile şahıs ekleri ile genişletilmiş -DI/-DU geçmiş zaman ekinin eklenmesi ile oluşturulur. Şekil ve zaman ekinden sonra gelen şahıs ekleri iyelik kökenlidir (Korkmaz 2014:623).

Metinlerimizde sadece Şeyyad Hamza'nın Yûsuf u Zelihâ mesnevisi ve Yunus Emre'nin Divânı'nda teklik ve çokluk birinci şahısla çekimlenmiş birkaç örnek dışında diğer tüm örnekler teklik 3. şahısla çekimlenmiştir.

Ek daima düz ünlüdür. Sadece birinci şahısta ünlü dudak ünsüzlerinin yanında yer aldığından yuvarlaklaşmıştır. i- yardımcı fiili çoğu örnekte idi şeklinde varlığını korumuştur. i- fiilinin eriyip kaybolduğu örnekler daha azdır.

Ef-fiilin görülen geçmiş zamanı 3. teklik şahıs ve 1. teklik şahısta yaygındır. 2. teklik ve 1. çokluk şahıslarda örneği azdır. 2. çokluk şahıs ve 3. çokluk şahıslarda hiç örneği yoktur.

Teklik 1. Şahıs

agacıdum (YE.D.196. 6/1), andayıdum (YE.D.132. 10/2), (YE.D.134. 5/2), (YE.D.150. 7/2), (YE.D.150. 9/2), 'aşıkıdum (ŞH.Yu.Z.317/2), (ŞH.Yu.Z.745/2), 'aşıkıdum (YE.D.149. 5/1), benidüm (YE.D.150. 10/2),(YE.D.246. 5/2), bınarıdum (YE.D.230. 6/1), bile idüm (YE.D.175. 3/1), biridüm (YE.D.175. 1/1), candayıdum (YE.D.150. 2/2), dervişıdüm (YE.D.182. 7/1), deryâ-yı ummandayıdum (YE.D.150. 1/2), dūr idüm (YE.D.175. 5/2), ezeli vatandayıdum (YE.D.132. 1/2), figāndayıdum (YE.D.132. 6/2), gül idüm (YE.D.306. 3/1), gümandayıdum (YE.D.132. 9/2), hanendeyidüm (YE.D.150. 5/2), kandayıdum (YE.D.132. 1/1), (YE.D.150. 1/1),

kelāmdayıdum (YE.D.134. 5/2), kurbandayıdum (YE.D.132. 5/2), Leyli'ydüm (YE.D.206. 4/2), mansūr idüm (YE.D.286. 8/1), Mecnūn idüm (YE.D.206. 4/2), meydandayıdum (YE.D.132. 8/2), mukarreb idüm (YE.D.275. 13/1), mühr-i Süleymān'dayıdum (YE.D.132. 3/2), mülki yarandayıdum (YE.D.150. 3/2), müştākıdum (YE.D.186. 1/2), nūr idüm (YE.D.175. 1/2), olıdum (YE.D.150. 10/2), Rıdvān'dayıdum (YE.D.150. 8/2), sultān-ı cihandayıdum (YE.D.134. 1/1), sunandayıdum (YE.D.150. 10/2), tufandayıdum (YE.D.132. 4/2), tup idüm (YE.D.306. 2/1), Tūr idüm (YE.D.175. 2/2), ulu divandayıdum (YE.D.132. 2/2), (YE.D.150. 4/2), urgandayıdum (YE.D.132. 7/2), yār idüm (YE.D.175. 3/2), yaradandayıdum (YE.D.134. 2/2)

Teklik 2. Şahıs

cān idüñ (YE.D.299. 2/1), sen idüñ (YE.D.299. 2/1), sultān idüñ (YE.D.299. 2/2).

Teklik 3. Şahıs

aldugıdı (ŞH.Yu.Z.1398/1), andaydı (YE.D.189. 3/1), arşıdı (YE.D.10. 5/2), artugıdı (ŞH.Yu.Z.919/1), 'āşıkıdı (YE.D.285. 6/2), bahşıdı (ŞH.Yu.Z.323/1), begler idi (YE.D.283. 6/1), bende idi (HD.ma.X:2/1), birlik idi (YE.D.175. 2/1), bu sebebden idi (ŞH.Yu.Z.1347/1), bulıncadı (YE.D.286. 11/2), candaydı (YE.D.189. 3/1), cānıdı (YE.D.151. 14/1), (YE.D.313. 2/1), cānıla gönül idi (YE.D.213. 3/1), cihānuñ fahrı idi (AF.Ça.77/1), çigidi (YE.D.229. 3/2), çoğ idi (ŞH.Me.8/2), Dāvud idi (ŞH.Ma.IV:7/2), demlüçdi (ŞH.Yu.Z.1043/1), didār idi (YE.D.61. 4/1), dilcedi (YE.D.295. 4/1), dimekdı (ŞH.Yu.Z.222/2), dirlik idi (YE.D.175. 2/1), er idi (YE.D.61. 4/1), esiridi (YE.D.216. 7/1), eydeyidüm (YE.D.19. 6/2), eyleyidi (ŞH.Yu.Z.582/1), (ŞH.Yu.Z.1130/1), ezeli biliş idük (YE.D.35. 5/1), ferişteyidi (YE.D.240. 3/1), garib idi (YE.D.308. 4/1), gāvurdı (SV.İbt.49/1), gāzi'di (ŞH.Ma.III:13/2), gencidi (ŞH.Yu.Z.1338/2), gitmegidi (AF.Ki.194/1), gökçek idi (ŞH.Me.12/1), gökden idi (YE.D.191. 2/1), görklüyidi (ŞH.Yu.Z.61/2), ham idüm (YE.D.163. 3/1), Hūd idi (ŞH.Yu.Z.108/1), ikiydi (SV.İbt.58/1), İsmāil idi (YE.D.146. 11/1), kāfir idi (ŞH.Yu.Z.265/2), kandaydı (YE.D.189. 3/2), kebāb idi (YE.D.308. 4/1), kimidi (ŞH.Yu.Z.651/1), (ŞH.Yu.Z.651/2), kudsidi (ŞH.Yu.Z.269/2), kulıdı (YE.D.117. 2/1), kulıydı (ŞH.Yu.Z.230/), mensühıdı

(YE.D.250. 8/1), neyidi (ŞH.Yu.Z.1121/2), nūrluydı (SV.XII:2a/1), ol kadarıdı (ŞH.Yu.Z.1062/2), oldu (ŞH.Yu.Z.937/1), (ŞH.Yu.Z.1102/1), oldu (YE.D.246. 5/2), on bir idi (ŞH.Yu.Z.672/1), örtlüyüdi (ŞH.Yu.Z.692/2), paşayıdı (YE.D.117. 2/2), pinhānıdı (YE.D.151. 14/2), satduğıdı (ŞH.Yu.Z.1398/2), sözidi (ŞH.Yu.Z.194/1), sübhānıdı (YE.D.151. 14/1), süñüydi (SV.XXIII:4/2), Şāh Mahmūd idi (ŞH.Me.7/2), takdir idi (YE.D.300. 2/1), tatlıuydı (ŞH.Yu.Z.692/1), togamıdı (YE.D.128. 6/1), ugrıuydı (ŞH.Yu.Z.1152/2), uluydı (ŞH.Yu.Z.919/1), üstüydi (AF.Ça.78/2), var idi (ŞH.Me.7/1),(YE.D.61. 4/2), vardı (ŞH.Yu.Z.19/1), (ŞH.Yu.Z.1182/1), varıdı (ŞH.Yu.Z.1073/2), (ŞH.Yu.Z.661/1), (YE.D.175. 3/2), (YE.D.189. 6/1), yalınıdı (ŞH.Yu.Z.1330/2), yedi yaşında idi (ŞH.Yu.Z.20/1), yigidi (ŞH.Yu.Z.672/2), yirdeyidi (YE.D.18. 4/1), yiridi (ŞH.Yu.Z.1487/1), yog idi (ŞH.Me.8/1), yogıdı (ŞH.Yu.Z.20/2), (YE.D.189. 1/1), (YE.D.250. 8/1), yohsuldı (SV.XXIII:9/1), yok idi (SV.Reb.4/1), yokdı (YE.D.174. 7/1), yolcu idüm (YE.D.159. 6/2), yoldaşıdı (YE.D.123. 3/1), yumurdayıdı (YE.D.18. 4/1), Yūnus idi (YE.D.173. 1/1), yūsufuñdı (ŞH.Yu.Z.329/2), zārıdı (ŞH.Yu.Z.1074/2).

Çokluk 1. Şahıs

bi-gümānidük (YE.D.277. 2/2), cemi'ydük (YE.D.189. 2/1), çigidük (YE.D.227. 8/2), ma'dendeyidük (YE.D.277. 5/1), dost idük (YE.D.189. 1/2), ervāh idük (YE.D.189. 7/1), ganiyidük (YE.D.277. 5/1), konşıyidük (YE.D.189. 6/2), pinhānidük (YE.D.277. 2/1).

6.3. Duyulan Geçmiş Zaman Çekimi

Ek-fiilin (i-) duyulan geçmiş zamanı i- fiiline -mİş/-mUŞ zaman ekinin ve zamir kökenli şahıs eklerinin getirilmesiyle oluşturulur (Korkmaz 2014:626). Eski Anadolu Türkçesinde duyulan geçmiş zaman ekinin ünlüsü daima düzdür. İ- fiili görülen geçmiş zaman çekimine oranla daha çok korunmuş, metinlerimizde sadece bir örnekte düşmüştür. İncelediğimiz metinlerde bu çekimin sadece teklik 3. şahıs örnekleri vardır.

Teklik 3. Şahıs

belā imiş (HD.ma.III:6/2), benüm imiş (YE.D.273. 3/1), benümkimiş (YE.D.136. 6/2), bir 'āşık kocayımış (YE.D.98. 9/2), bir uzun heceyimiş (YE.D.98. 6/2), comard imiş (ŞH.Yu.Z.955/2), delilimiş (YE.D.160. 2/1), erenler imiş (YE.D.291. 7/2), gözi yaşıyımış (YE.D.275. 11/2), hicābımış (YE.D.108. 4/1), inceyimiş (YE.D.98. 1/1), işdeyimiş (YE.D.137. 4/1), kāfir imiş (ŞH.Yu.Z.1211/2), karıncayımış (YE.D.98. 1/2), katı yüzlü imiş (HD.ma.IV:3/2), kul imişsem (YE.D.224. 3/1), lāyık imiş (ŞH.Yu.Z.597/1), miskinlik imiş (YE.D.95. 5/1), namaz imiş (YE.D.263. 1/1), neyimiş (YE.D.97. 1/1), (YE.D.97. 2/2), (YE.D.97. 3/2), (YE.D.97. 4/2), (YE.D.97. 5/2), peygambar imiş (ŞH.Yu.Z.399/1), sıfatımış (YE.D.290. 3/1), suçluyımış (ŞH.Yu.Z.562/2), sultanımış (ŞH.Yu.Z.346/1), uluyımış (ŞH.Yu.Z.1300/1), varımış (ŞH.Yu.Z.1087/2), (YE.D.237. 3/2), varmış (ŞH.Yu.Z.105/1), Yehūdāyımış (ŞH.Yu.Z.1301/1), yir imiş (AF.Ki.189/1), yogımış (ŞH.Yu.Z.1100/1), yogımış (YE.D.182. 9/2), yoklıkdamış (YE.D.278. 8/2), yoklugımış (YE.D.293. 11/2)

Bazı örneklerde ek fiil -ınca, -ince zarf-fiil ekinin üzerine gelmiştir:

bulıncayımış (YE.D.98. 2/2), girinceyimiş (YE.D.98. 7/2), irinceyimiş, (YE.D.98. 3/2), ölünceyimiş (YE.D.98. 8/2), sorıncayımış (YE.D.98. 4/2), yerinceyimiş (YE.D.98. 5/2)

6.4. Şart Çekimi

Başka bir eylemin oluşabilmesi için kendi eylemini ya da durumunu şart göstermesidir (Ediskun 1999:191). İsmi üzerine i- (ek-fiil) ve şart eki getirilerek oluşturulur. İ- fiilinin düştüğü örnekler daha azdır. Ek-fiilin çekimi teklik 3. şahısta yaygındır. Teklik 1. ve 2. şahısta örnekleri vardır. Çokluk 1. şahısta tek örnek tespit edilmiştir. Çokluk 2. şahıs ve Çokluk 3. şahısta çekim olduğuna dair örnek yoktur. Teklik 1. ve 2. şahıs, Çokluk 1. şahıs örnekleri Yunus Emre'de bulunmaktadır.

Teklik 1. Şahıs

‘aşıkısam (YE.D.158. 6/2), (YE.D.164. 5/1), benisem (YE.D.286. 3/1), (YE.D.87. 10/1), haldeyisem (YE.D.50. 3/2), kandasam (YE.D.150. 2/1), (YE.D.161. 5/2), (YE.D.58. 1/2)

Bir örnekte şahıs ekinin ekfiilden önce kullanıldığı görülmüştür:

benemse (ŞH.Ma.VIII:3/1)

Teklik 2. Şahıs

ārif iseñ (YE.D.41. 6/1), ‘aşıkısañ (YE.D.34. 8/1), (YE.D.44. 7/2), (YE.D.54. 1/1), (YE.D.88. 9/1), (YE.D.76. 7/1), (YE.D.102. 3/1), (YE.D.301. 9/1), (YE.D.313. 6/1), (YE.D.265. 9/1), ben isem derviş iseñ (YE.D.90. 4/1), biriseñ (YE.D.234. 10/1), degülseñ (YE.D.245. 1/2), diriseñ (SV.İbt.63/1), ehlindeniseñ (AF.Ki.82/2), gözlü iseñ (SV.Reb.117/2), kandayısañ (YE.D.43. 3/1), konıgısañ (YE.D.118. 2/1), kulıyısañ (YE.D.79. 7/1), muvāfıkısañ (YE.D.207. 6/1), mü‘miniseñ (YE.D.199. 6/2), mü‘miniseñ (YE.D.54. 7/1), münkir iseñ (YE.D.8. 4/1), sādıkısañ (YE.D.54. 1/2), tanugısañ (YE.D.118. 2/2), ulaşukısañ (YE.D.207. 6/2), uyanugısañ (YE.D.118. 2/1), ümmet iseñ (AF.Ki.216/2), yadısañ (YE.D.227. 5/1)

Teklik 3. Şahıs

açugısa (YE.D.34. 1/2), agyārısa (YE.D.11. 1/1), başdayısa (YE.D.89. 3/1), bendeyise (YE.D.89. 1/1), boynundayısa (YE.D.199. 8/1), cefāyısa (YE.D.62. 1/1), degülise (YE.D.152. 7/2), demürise (YE.D.114. 5/2), didārısa (YE.D.233. 8/2), dirise (SV.İbt.6/2), gerekise (ŞH.Yu.Z.160/1), (YE.D.264. 4/2), (YE.D.267. 1/1),(YE.D.283. 1/1), (YE.D.323. 4/2), (YE.D.95. 2/2), girekse (YE.D.77.5/1), görürse (ŞH.Yu.Z.293/1), hakkısa (YE.D.118. 8/2), harābısa (YE.D.205. 6/1), ‘ışk eriyise (YE.D.68. 4/1), işdeyise (YE.D.89. 3/2), kaçanısa (YE.D.160. 5/2), kandayısa (YE.D.266. 1/2), kul ise (ŞH.Ma.IV:9/1), lāyıkısa (YE.D.290. 8/2), mü‘minise (YE.D.121. 5/2), müşteriye (YE.D.68. 4/1), neyise (YE.D.32. 1/1),(YE.D.148. 7/1), revandayısa (YE.D.89. 1/2), şer‘ün evliyāsıysa (YE.D.24. 4/2), topragısa (YE.D.152. 3/2), tuşdayısa (YE.D.89. 3/1), uslıyısa (YE.D.48. 5/2), usluysa (SV.XII:7/2), ussuz ise (SV.Reb.92/2), var ise (AF.Ça.7/2), varısa (ŞH.Yu.Z.376/1), (ŞH.Yu.Z.438/1), (YE.D.233. 1/1), (YE.D.233. 2/2), (YE.D.233. 6/2), varsa (SV.İbt.32/2), (SV.Reb.115/1), (SV.XXIV:5/1),

(YE.D.209. 5/1), yārısa (YE.D.255. 1/2), yarıyısı (YE.D.68. 4/2), yogısa (YE.D.19. 6/2),(YE.D.119. 15/2), yüksek ise (YE.D.67. 6/1), yüz ise (SV.Reb.92/1), zerreyise (YE.D.110. 8/1), zındānısa (YE.D.4. 1/1), zulüm degülise (YE.D.185. 7/2)

Çokluk 1. Şahıs

‘aşıksavuz (YE.D.102. 1/1)

Ek fiilin Zarf-fiil Eki -ken ile kullanımı

agıyar iken (YE.D.189. 1/2), beniken (YE.D.278. 8/1), bi-hod iken (YE.D.107. 9/2), bir iken (YE.D.125. 5/2), degüliken (YE.D.150. 10/1), (YE.D.273. 5/1), kul iken (YE.D.136. 6/2), muhib iken (YE.D.214. 1/1), oğlan iken (YE.D.119. 7/1), sendeyiken (YE.D.59. 2/2), tācıyiken (YE.D.210. 2/1), var iken (YE.D.138. 5/1), (YE.D.189. 1/1), yār iken (YE.D.189. 3/2), yogıken (YE.D.10. 4/1), (YE.D.69. 7/2), (YE.D.97. 3/1), (YE.D.202. 2/1), (YE.D.273. 3/2), yoldaşıken (YE.D.84. 4/1)

Ek Fiilin Olumuz çekimi

Ek fiilin olumsuzu bugünkü şekle uygun olarak degül şeklinde yapılır. Ek-fiilin olumsuz çekiminde örnekler umumiyetle geniş zaman 3. teklik şahsındadır. 1. ve 2. şahıslarda 3. şahsa kıyasla yok denecek kadar azdır. 1. teklik şahıs çekiminde -ven şahıs ekiyle bir örnek tespit edilmiştir. Görülen geçmiş zaman ve gelecek zamanda birer örnek vardır. Şart çekiminde *gerekse degül* (AF.Ki.271/2) şeklinde kalıplaşmış bir örneğe rastlanır.

Geniş zaman

Teklik 1. Şahıs

Bu şahısta -em şahıs eki tercih edilmiş olup bir örnekte -ven kullanılmıştır: ben degülem (ŞH.Ma.V:2/1), degülem (YE.D.140. 2/1), (YE.D.154. 6/1), ugrılık degülem (YE.D.237. 3/1).

degülven (YE.D.314. 4/1)

Teklik 2. Şahıs

degülsin (YE.D.204. 2/1), ayru degülsin (YE.D.309. 5/1)

Teklik 3. Şahıs

'acab degül (ŞH.Yu.Z.425/2), (HD.I:3/1), (YE.D.149. 1/1), (YE.D.149. 1/1), aç degül (YE.D.126. 3/2), alur degül (YE.D.121. 1/1), (YE.D.121. 2/2), aşı degül (YE.D.128. 5/2), aydan degül (YE.D.29. 5/1), ayru degül (SV.İbt.65/2), (SV.Reb.110/1), az degül (YE.D.131. 4/2), bâki degül (YE.D.79. 3/2), (YE.D.97. 4/2),(YE.D.111. 2/1), bal degül (YE.D.212. 4/1), benüm degül (YE.D.139. 9/1), bilür degül (YE.D.121. 1/2), bir saat degül (YE.D.120. 1/2), bol degül (YE.D.129. 5/2), boncuk degül (YE.D.106. 13/1), boş degül (YE.D.130. 1/1), bu degül (ŞH.Yu.Z.364/1), bulmuş degül (YE.D.130. 5/2), bünyād degül (YE.D.120. 1/1), cihan kayusu degül (YE.D.127. 1/2), çaylak u baykuş degül (YE.D.130. 3/2), çok degül (SV.İbt.45/2), degirmi degül (AF.Ki.88/2), degmenün işi degül (YE.D.128. 1/1), degül (YE.D.106. 11/1), (YE.D.106. 11/2), (YE.D.29. 3/1), (YE.D.64. 5/1), evde degül (AF.Ki.14/1), eyü ad degül (YE.D.120. 6/2), fāl degül (YE.D.129. 3/2), gaybet degül (YE.D.120. 2/2), gelesi degül (YE.D.116. 8/2), gevde degül (SV.Reb.75/2), göz degül (YE.D.131. 3/2), Hak degül (SV.İbt.11/2), (SV.Reb.122/1), halkdan degül (YE.D.29. 3/2), hırkayıla tād degül (YE.D.126. 1/1), hoş degül (ŞH.Yu.Z.87/1), (YE.D.130. 1/2), ırak degül (AF.Ki.372/1), (YE.D.174. 3/1), iki degül (SV.Reb.116/1), il degül (YE.D.129. 4/2), ilm ü amel sözi degül (YE.D.160. 7/1), işi degül (YE.D.128. 3/2), işim degül (ŞH.Yu.Z.398/1), (ŞH.Yu.Z.398/2), kalası degül (YE.D.116. 7/2), kolmaç degül (YE.D.126. 2/2), kalur degül (YE.D.121. 3/2), (YE.D.121. 5/2), kan degül (YE.D.183. 4/1), kardaş degül (ŞH.Yu.Z.87/2), katı degül (SV.İbt.44/1), kayu degül (SV.XXIII:7/2), kayusu degül (YE.D.127. 1/1), (YE.D.127. 7/2), kaz degül (YE.D.131. 2/2), kime degül (YE.D.102. 1/2), kulsuz degül (YE.D.117. 1/1), minnet degül (YE.D.149. 6/2), muhtāc degül (YE.D.126. 1/2), mümkün degül (HD.ma.IV:7/1), namaz degül (YE.D.131. 1/1), naşı degül (YE.D.128. 4/2), od u su vu toprak degül (YE.D.107. 3/1), olur degül (YE.D.121. 4/2), ölesi degül (YE.D.116. 6/2), ölü degül (ŞH.Ma.III:9/2),rahat degül (YE.D.120. 4/2), soydan degül (YE.D.29. 5/2), şād degül (YE.D.120. 3/2), taşra degül (YE.D.188. 15/1), tehi dil degül (YE.D.129. 6/2), tolası degül (YE.D.116. 5/2), ugrı

degül (ŞH.Yu.Z.1204/2), ugruluk degül (ŞH.Yu.Z.1250/2), usül degül (YE.D.129. 1/1), yād degül (YE.D.120. 5/2), yad kuş degül (YE.D.130. 4/2), yaraşık degül (YE.D.102. 3/2), yol degül (YE.D.129. 1/2), yoldaş degül (YE.D.126. 4/2), Yünus degül (YE.D.148. 9/1), (YE.D.153. 7/1), yuva kuşu degül (YE.D.128. 6/2), zerre degül (YE.D.134. 5/1)

3. şahısta soru şeklini gösteren örnek tespit edilmiştir: şirin degül mi (HD.ma.VIII:3/1), ‘ār degül mi (ŞH.Yu.Z.34/1).

bāki degüldür (HD.ma.VI:8/1), degüldür (YE.D.251. 8/1), dirlik degüldür (YE.D.168. 2/1), farz degüldür (YE.D.161. 5/1), güzāf degüldür (YE.D.278. 1/1), haber degüldür (YE.D.262. 10/1), lâyıık degüldür (YE.D.267. 4/1), ölü degüldür (YE.D.79. 5/2), sag degüldür (ŞH.Yu.Z.863/2), şeker degüldür (ŞH.Me.42/2), yalan degüldür (YE.D.151. 10/1), yirüñ degüldür (ŞH.Yu.Z.1448/1).

Değül kelimesinin sonuna *durur* eklenerek yapılan örnekler fazla değildir: yirüm degül durur (ŞH.Yu.Z.1449/2), degül durur (YE.D.185. 3/2), nisbet degül durur (YE.D.164. 6/2).

3. şahısta soru şeklini gösteren bir örnek tespit edilmiştir: çok degül midür (HD.ma.III:3/2).

Görülen Geçmiş Zaman

Teklik 1. Şahıs

ayru degülidüm (YE.D.132. 2/2)

Teklik 3. Şahıs

göden degüldi (SV.XXVIII:4/2)

Gelecek Zaman

kalısar degül (AF.Ça.81/2)

Şart Kipi

gerekse degül (AF.Ki.271/2)

7. FİLLERDE SORU ŞEKLİ

Soru eki -mı, -mi'dir. Ekin ünlüsü daima düzdür. Fiil çekiminde ekin yeri bakımından bugünkünden farklı bir kullanım yoktur (Timurtaş 1977:135). Bazı örneklerde soru edatının kelimeye bitişik yazıldığı görülür. Şahsın soru edatına ekleşmeden kullanıldığı örnekler de vardır. Metinlerimizdeki örnekleri şu şekildedir;

1. Görülen Geçmiş Zamanda

alduñ mı (ŞH.Yu.Z.1213/2), bildüñüz mi (ŞH.Yu.Z.1265/1), bilmedüñ mi (ŞH.Yu.Z.895/1), evlendüñ mi (ŞH.Yu.Z.1118/1), eytdüñüz mi (ŞH.Yu.Z.1204/2), eytmedüm mi (ŞH.Yu.Z.1385/1), gördümidi (ŞH.Yu.Z.780/2), gördüñ mi (ŞH.Yu.Z.454/2), (ŞH.Yu.Z.564/1), (ŞH.Yu.Z.565/1), (ŞH.Yu.Z.671/2), (ŞH.Yu.Z.671/2), (ŞH.Yu.Z.691/2), gördüñüz mi (ŞH.Yu.Z.593/1), (ŞH.Yu.Z.1204/1), kılmaduñ mı (ŞH.Yu.Z.566/2), oldı mı (ŞH.Yu.Z.1118/2), sorduñ mı (ŞH.Yu.Z.691/1) ,

2. Geniş Zamanda

görmez misin (YE.D.5. 5/1), bilmez misin (ŞH.Me.71/1), bilür mi sen (AF.Ça.5/1), bilür misin (ŞH. Me.42/1), bulunur mı (HD.ma.VIII:2/1), dirmez misin (ŞH.Me.71/2), kaçar mısın (ŞH.Yu.Z.240/2), şād mı olur (AF.Ça.54/2), utanmaz mı (ŞH.Me.41/2), virür misiz (ŞH.Yu.Z.1285/1), yetmez mi (AF.Ça.16/1)

3. İstek Kipinde

kıla mı (ŞH.Yu.Z.605/2), ola mı (ŞH.Me.15/2)

4. Bildirme Çekiminde

'acab mıdur (ŞH.Yu.Z.821/2), ak mıdur (ŞH.Ma.VI:6/2), bu mıdur (ŞH.Yu.Z.274/2), delü mi (ŞH.Yu.Z.340/2), girçek midür (ŞH.Yu.Z.1292/2), kızıl mı (ŞH.Ma.VI:6/2), lāyık mıdur (ŞH.Yu.Z.434/2), Muhammed mi (ŞH.Yu.Z.774/2), ton mı

geye (ŞH.Yu.Z.424/2), var mı (ŞH.Yu.Z.212/1), (ŞH.Yu.Z.404/2), (ŞH.Yu.Z.693/1),
yok mı (HD.ma.V:1/1), (HD.ma.V:1/2), (HD.ma.V:2/2), (HD.ma.V:8/2), Yūsuf mıdı
(ŞH.Yu.Z.698/1).

SONUÇ

Eski Anadolu Türkçesinin ilk örnekleri olarak kabul ettiğimiz, teze konu edilen metinlerde fiillerin, gerek birleşik fiil oluştururken gerekse çekim sırasında eserden esere farklılık arz ettiği söylenebilir. Eserlerde yardımcı fiil ve tasvirî fiillerin sayı ve türünde de önemli değişiklikler görülmüştür. Şahıs eklerinin de eserlerde farklı kullanımları söz konusudur. Ele alınan metinlerde kip, şahıs ve birleşik fiil yapılarında düzensizlikler söz konusudur.

1. Eski Anadolu Türkçesinin ilk metinlerinde Türkiye Türkçesinde kullanılmayan ay-, ayt-, eyt-, şeş-, şiş- yığ-, buş-, dan-, eş-, dın-, esri-, ır-, uşan-, ut-, yu-, yort-, yed-, dart-, tart-, der-, gön, göyn- köyn-, koc-, kuç-, sa-, üş-, virbi-, viribi-, sı- gibi fiiller kullanılmıştır. Bu fiillerin en yaygın olanı eyt- fiilidir.

2. Yardımcı fiillerle kurulan birleşik fiillerde ol- yardımcı fiilinin diğerlerinden daha fazla kullanıldığı görülür. Bu yardımcı fiille kurulan birleşik fiillerde birleşik fiillerde isim unsuru daha çok Arapça ve Farsça alıntı kelimelerden oluşur. Ol- yardımcı fiilinin Mevlâna'nın beyitlerinde bol- şeklinde kullanıldığı da görülmüştür.

3. Türkiye Türkçesinde kalıplaşmış birkaç birleşik fiil dışında örneği olmayan eyle-, kıl- yardımcı fiillerinin bu metinlerde bol miktarda örnekleri vardır.

4. Bazı birleşik fiil gruplarında isim unsurları hem alıntı hem de Türkçe kelimelerle karşılandığı görülmüştür: söze kulak tut- (ŞH.Yu.Z.17/1), söze sem' tut- (ŞH.Yu.Z.1293/2)

5. Yeterlik fiilinin olumsuz şekli için kullanılan ebil- kalıbının bir örneği Yunus Emre Divân'ında görülmüştür: okuyıbilmez (YE.D.91. 7/2).

6. Ahmed Fakih ve Sultan Veled'in şiirlerinde tekil 2. şahıs eklerinin yerine bazı örneklerde "sen" zaiminin kullanıldığı görülmektedir.

7. Süreklilik bildiren; gel-, dur-(tur-), git-, gör-, kal-, var- tasvir fiilleri diğer tasvir fiillerden farklı olarak -(y)A, -(y)I zarf-fiil ekleri dışında -Up zarf-fiil eki ile de kullanılmıştır. Bazı örneklerde -Uban zarf-fiili de kullanılır. İsim-fiil ve sıfat-fiil ekleriyle oluşturulan -AsI gel-, -mAgA gel- süreklilik fiili kalıplarına sadece Yunus Emre Divânı'nda rastlanmıştır: kırası gel- (YE.D.45. 4/2), gitmege gel- (YE.D.142. 1/1).

Yine sadece Yunus Emre Divânı'nda bir örnekte git- süreklilik fiili -mİş sıfat-fiil ekiyle kurulmuştur: ışk etegin dutmuş gider (YE.D.57. 4/2).

8. Kurallı birleşik fiillerde zarf-fiil ekleri yerine kip eklerinin kullanılması oldukça yaygındır. Yunus Emre Divânı'nda yat- tasvir fiiliyle kurulan gruplarda zarf-fiil yerine -mİş / -Ur kip ekleri kullanılmıştır: irmiş yatur (YE.D.76. 5/2), kuçmuş yatur (YE.D.190. 3/1).

9. Şimdiki zamanın -yor ekiyle çekimlenmiş şekline sadece Ahmed Fakih'in Çarhnâme'sinde bir örnekte rastlanmıştır: döge yorır (AF.Ça.12/2). Şimdiki zaman için süreklilik bildiren -A durur kalıbının kullanıldığı görülmüştür. Bu şekildeki örnekler Yunus Emre, Şeyyad Hamza ve Ahmed Fakih'te vardır: göre durur (AF.Ki.267/2), arta tur- (ŞH.Me.26/1), geli dur (YE.D.48. 4/2).

Şimdiki zaman çekimi için daha çok istek kip ekinin kullanıldığı görülür.

10. Gelecek zaman kipinin yaygın olarak kullanılan eki -IsAr'dır. Sadece iki örnekte -AcAk sıfat-fiil ekinin gelecek zaman kipi görevinde kullanıldığı görülmüştür: çıkacakdur (AF.Ki.326/1), söyleyecek (YE.D.110. 1/1).

-AsI sıfat-fiil ekinin Yunus Emre Divânı'nda az sayıda örnekte gelecek zaman kip eki fonksiyonunda kullanıldığı görülür:

Menzili ırak bu yolun bu yola kim varası

Müşkili çok bu yolun bunu kim başarası (YE.D.290. 1).

11. Öğrenilen geçmiş zaman kipi çekimi -mİş eki dışında -(y)Up durur şekliyle de yapılır. Bu çekimin Yunus Emre ve Şeyyad Hamza'da sadece 3. şahıslarda örneği vardır: kalup durur (ŞH.Yu.Z.1474/2), yakup durur (YE.D.184. 2/1).

12. Gereklilik ifadesi için Eski Anadolu Türkçesinde müstakil bir ek olmayıp bu kip metinlerde -A gerek, -mAk gerek, -sA gerek, -Ar gerek, -AsI gerek kalıplarıyla yapılmıştır. Bu yapılardan sadece -mAk gerek kalıbının kullanıldığı tüm örnekler gereklilik anlamı vermektedir. Diğer kalıpların gereklilik dışında çeşitli kiplerin anlamlarını taşıdığı da görülür.

Şeyyad Hamza'nın Yûsuf u Zelihâ'sında -A gerek kalıbının içerisinde kim bağlacının kullanıldığını gösteren örnekler vardır: gerek kim eydesin (ŞH.Yu.Z.38/2), gerek kim kınaya (ŞH.Yu.Z. 1174/1).

-AsI gerek ve -Ar gerek şekli ise sadece Yunus Emre Divânı'nda görülmüştür: talası gerek (YE.D.293. 1/1), basar gerek (YE.D.106. 13/2).

13. Metinlerde fiil çekiminde genel olarak Eski Anadolu Türkçesi şahıs ekleri kullanılmıştır. Teklik 1. şahısta -vAm, -vAn; çokluk 1. şahısta -vUz eklerinin çoklukla Sultan Veled'in şiirlerinde kullanılması dikkati çekicidir. Bu ekler Yunus Emre Divânı'nda ve Ahmed Fakih'te birkaç örnekte görülür, diğer metinlerde bu eklerin örneği yoktur.

I. tekil şahısta kullanılan -vAnIn eki de sadece Yunus Emre'de az sayıda örnekte görülür: kimsevenin (YE.D.149. 4/2), olvanın (YE.D.138. 8/1).

KAYNAKLAR

- Gabain, A. V. (2007). *Eski Türkçenin Grameri*. Çev. Mehmet AKALIN. Ankara: TDK Yayınları.
- Banguoğlu, Tahsin (2011). *Türkçenin Grameri*, Ankara: TDK Yayınları.
- Buluç, Saadettin, (1956). “Şeyyad Hamza’nın Beş Manzumesi”. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, VII.
- Buluç, Saadettin (1968).“Şeyyad Hamza’nın Bilinmeyen Bir Mesnevisi”. İstanbul: Türkiyat Mecmuası, XV, s. 247-256.
- Can, Şefik (1995). *Mevlâna: Hayatı, Şahsiyeti ve Fikirleri*.İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Demirci, Ümit Özgür ve Korkmaz, Şenol (2008). *Yûsuf u Zelîhâ (Giriş-Metin-Günümüz Türkçesine Aktarma-Dizin ve Sözlük-Tıpkıbasım)*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Dilçin, Dehri, (1946). *Şeyyad Hamza Yûsuf u Zelîha*. Ankara: TDK Yayınları.
- Ediskun, Haydar, (1999). *Türk Dilbilgisi, Sesbilgisi, Biçimbilgisi, Cümlebilgisi*, İstanbul:Remzi Kitabevi.
- Ercilasun, Ahmet, B. (2004). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Ankara: Akçağ yayınları.
- Ergin, Muharrem (2008). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak yayınları.
- Gölpınarlı, Abdülbaki (2006). *Yunus Emre Hayatı ve Bütün Şiirleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Gülsevin, Gürer (2007). *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*. Ankara: TDK Yayınları.
- İlaydın, Hikmet (1978). *Dehhânî’nin Şiirleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Kabaklı, Ahmet (1985). *Türk Edebiyatı, C.2*. İstanbul: Türk Edebiyat Vakfı Yayınları.
- Kanar, Mehmet (2011). *Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Say Yayınları.
- Korkmaz, Zeynep (1981). “Anadolu Yazı Dilinin Tarihi Gelişmesinde Beylikler Devri Türkçesinin Yeri”. *Türk Dili Üzerine Araştırmalar, C.1*, s. 583-589. Ankara: TDK Yayınları.

Korkmaz, Zeynep (1984). “Anadolu’da Türkçenin Yazı Dili Oluşu ve İlk Öncüleri”. *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C.1, s. 272-278. Ankara: TDK Yayınları.

Korkmaz, Zeynep (1994). “Anadolu Yazı Dilinin Tarihi Gelişmesinde Beylikler Devri Türkçesinin Yeri”. *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C.1, s. 419-423. Ankara: TDK Yayınları.

Korkmaz, Zeynep (2007).“Eski Anadolu Türkçesinin Türk Dili Tarihindeki Yeri”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C.2. Ankara: TDK Yayınları.

Korkmaz, Zeynep (2014). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. Ankara: TDK Yayınları.

Korkmaz, Zeynep (2013). *Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi*. Ankara:TDK Yayınları.

Köprülü, M. Fuad (1976). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. Ankara: TTK Yayınları.

Köprülü, M. Fuad (1993). *Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Milli Matbaa.

Mansuroğlu, Mecdut (1956). *Ahmed Fakih Çarhnâme*. İstanbul: Pulhan Matbaası.

Mansuroğlu, Mecdut (1947). *Anadolu Türkçesi (XIII. Asır) Dehhanî ve Manzumeleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yayınları.

Mansuroğlu, Mecdut (1958). *Sultan Veled’in Türkçe Manzumeleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yayınları.

Mazıoğlu, Hasibe (1974). *Kitâb-ı Evsâf-ı Mesâcidi’ş-Şerîfe*. Ankara:TDK Yayınları.

Mazıoğlu, Hasibe (2009). *Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî’nin Türkçe Şiirleri*, Ankara.

Özkan, Mustafa (2009). *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*. İstanbul: Filiz Kitabevi.

Öztürk, Erol (2017). *Eski Anadolu Türkçesi El Kitabı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Sertkaya, Osman Fikri (1999). *Ahmed Fakih: Anadolu’da Türkçe Eserler Veren Mutasavvıf Şair*. İstanbul:İlmî Araştırmalar.

Tatçı, Mustafa (1991), *Yunus Emre Dîvânı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Tatcı, Mustafa (2011). *Yunus Emre Dîvân, Risâletü'n Nushiyye*. İstanbul:H Yayınları. 2. Baskı.

Timurtaş, Faruk Kadri (1977). *Eski Türkiye Türkçesi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Timurtaş, Faruk Kadri (1981). *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

Timurtaş, Faruk Kadri (2009). *Yunus Emre Dîvânı*. İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılığı.

Toparlı, Recep, Vural, Hanefi ve Karaatlı, Recep (2007). *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.

Yaltkaya, Şerefeddin (1936). *Mevlâna'da Türkçe Kelimeler ve Türkçe Şiirler*. TM, IV.

Yıldız, Osman (2008). *Şeyyâd Hamza Yûsuf u Zelîhâ (Destân-ı Yûsuf), Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler*. Ankara: Akçağ Yayınları.